

MURSKA SOBOTA
GIMNAZIJA

100 LET
naše gimnazije

MURSKA SOBOTA
GIMNAZIJA

100 LET
naše gimnazije

100 LET

*naše
gimnazije*

Zbornik ob 100-letnici Gimnazije Murska Sobota

Urednik: dr. Marjan Kulčar

Uredniški odbor: Marjan Geč, dr. Renato Lukač, Danica Muhič, Tadeja Pucko, Tatjana Svetanič, Mateja Štefanec

Lektoriranje: dr. Marjan Kulčar, Danica Muhič

Fotografije: arhiv Gimnazije Murska Sobota, Goran Bertok, Delo, Ivo Frbežar, Galerija Murska Sobota (Irma Brodnjak, Tomo Jeseničnik), Uroš Hočevar, Simon Koležnik, OZV, Gregor Zorman, Nada Žgank, zasebni fotografski arhivi posameznikov

Založila: Gimnazija Murska Sobota, zanjo Roman Činč, ravnatelj

Oblikovanje in tisk: Tiskarna aiP Praprotnik d.o.o.

Leto izida: 2019

Avtorske pravice: Gimnazija Murska Sobota

Naklada: 600 izvodov

Publikacija je brezplačna

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

373.5(497.4Murska Sobota)(082)

GIMNAZIJA Murska Sobota

[Sto]

100 let naše gimnazije : zbornik ob 100-letnici Gimnazije Murska Sobota / [urednik Marjan Kulčar ; fotografije foto arhiv Gimnazije Murska Sobota ... et al.]. - Murska Sobota : Gimnazija, 2019

ISBN 978-961-92772-1-8

1. Gl. stv. nasl. 2. Kulčar, Marjan

COBISS.SI-ID 96826113

MURSKA SOBOTA
GIMNAZIJA

100 LET

*naše
gimnazije*

*Zbornik ob 100-letnici
Gimnazije Murska Sobota*

Kazalo

Uvodni nagovori	12
Ob stoletnici gimnazije	
Milan Kučan, prvi predsednik Republike Slovenije	13
Obstajajo stvari, ki jih ni mogoče izmeriti	
Roman Činč, ravnatelj Gimnazije Murska Sobota	15
Sprejemamo izzive sodobnega izobraževanja	
Pom. akad. dr. Renato Lukač, predsednik sveta šole	16
Kratek zgodovinski pregled	18
100 let Gimnazije Murska Sobota	
Irena Horvat	19
Zapisi sedanjih in nekdanjih dijakov ob našem jubileju	25
Agatha Christie, gospod Komotar in Petkovšek	
Bea Baboš Logar	26
Spremembe – edina stalnica v življenju	
Aljoša Bagola	29
Ob 100-letnici Gimnazije Murska Sobota	
Mag. Igor Banfi	30
Moje spominjanje ob stoletnici Gimnazije Murska Sobota	
Pom. akad. Evgen Car	31
Neponovljivo	
Iva Drvarič	33
Ob jubileju gimnazije	
Akad. pom. akad. dr. Igor Emri	34
Zdravica stoletnici	
Pom. akad. dr. Emil Erjavec	35
Pogled na srednješolska leta z vidika doktorice znanosti	
Pom. akad. dr. Alenka Erjavec Škerget	37
Srednješolska leta – leta oblikovanja	
Pom. akad. dr. Andreja Gomboc	39

Obdobje, ki se ga z veseljem spominjam	
Marko Hanc	40
Gimnazija – prava odločitev	
Viktorija Hartman Adjei	43
Moja prva profesorica filozofije	
Pom. akad. dr. Cvetka Hedžet Tóth	44
Moja gimnazija	
Sandi Horvat	47
Življenje – reka brez povratka	
Ivan Ivanič	48
Sto let	
Pom. akad. dr. Primož Kajdič	49
Prvi majavi gimnazijski koraki pred 44 leti so obrodili bogate sadove	
Pom. akad. dr. Vesna Kondrič - Horvat	50
Gimnazija Murska Sobota – naša učilna zidana	
Pom. akad. dr. Etelka Korpič - Horvat, podpredsednica Ustavnega sodišča	52
Ruščina kot drugi tuji jezik	
Vlado Kreslin	54
Lepi gimnazijski časi	
Peter Kuhar	54
Strah in življenje	
Dr. Alem Maksuti	56
Ponosen na svojo pripadnost	
Žiga Mekiš Recek	58
Moja gimnazija	
Katica Mladenović	59
Prva generacija po usmerjenem izobraževanju	
Peter Polanič, predsednik uprave skupine Panvita	60
Učenje brez razmišljanja je brezplodno, razmišljanje brez učenja pa nevarno	
Pom. akad. dr. Jana S. Rošker	61
Soboška gimnazija – pobudnik za ustanovitev PAZU	
Pom. akad. dr. Mitja Slavinec	63
Intervju s škofom dr. Jožefom Smejcem	
Boža Ivanuša Trajbarič	65
GMS za vedno v spominu	
Alina Sychova	68
Gimnazija Murska Sobota leta 2119?	
Dr. Iztok Štefanec	69
Prvi šolski dan sem bil trikrat tepen	
Štefan Trajbarič	71

Optika spomina
Lučka Zorko 73

Lepi spomini
Jan Žibrat 76

Naših 100 let v slikah **79**

Prispevki priznanih literarnih ustvarjalcev in akademskih slikarjev, nekdanjih dijakov Gimnazije Murska Sobota **112**

Ubogi Henrik
Bea Baboš Logar 113

Daleč je moj rojstni kraj | Ptič | Odkar te ni
Vlado Kreslin 121

Moj sin Dono Belmoldo Mirga (odlomek iz romana NEDOTAKLJIVI)
Feri Lainšček 124

Samota | Ne vem, če veš (iz pesniške zbirke DEMON LJUBEZNI)
Feri Lainšček 130

Sóбота (odlomek iz romana LOČIL BOM PENO OD VALOV)
Feri Lainšček 130

Blodnja (odlomek z začetka romana KI JO JE MEGLA PRINESLA)
Feri Lainšček 132

Orkester za poljube (odlomek iz romana)
Feri Lainšček 133

Teta | Zagata | Maska (iz zbirke pesmi NE)
Feri Lainšček 135

Strah za metulje v nevihti (odlomek iz romana)
Feri Lainšček 136

Dijaki so pripravljani in želijo vas videti (iz zbirke kratkih zgodb STRAH, DA SE BO USTAVIL ČAS)
Feri Lainšček 137

Moj bog, kako so dišala njena pisma (iz zbirke kratkih zgodb STRAH, DA SE BO USTAVIL ČAS)
Feri Lainšček 139

Bila je to najtežja pokora, ki sem si jih kdaj naložil, zato je seveda tudi nisem nikoli izpolnil (iz zbirke kratkih zgodb STRAH, DA SE BO USTAVIL ČAS)
Feri Lainšček 140

Skrivnost, ki je ne smem nikomur zaupati (iz zbirke kratkih zgodb STRAH, DA SE BO USTAVIL ČAS)
Feri Lainšček 141

Tri pomladne smrti
Vladimir P. Štefanec 144

Skrbništvo | Razprostrtost preseženemu
Robert Titan Felix 148

Ko izdihneš cigaretni dim na veščo	
Suzana Tratnik	149
Njegova Njena Jacinta	
Milan Vincetič	150
Kadar v vrbah Te bele ptice (iz zbirke Vreščeče čeri, 2011) Arena (iz zbirke Karavana)	
Lučka Zorko	151
Kako me presega	
Lučka Zorko	152

20 let športnih oddelkov na Gimnaziji Murska Sobota 161

20 let športnih oddelkov na Gimnaziji Murska Sobota	
Nataša Benkič, pedagoška koordinatorica Marjan Horvat, športni koordinator	162

Prostovoljstvo 165

Prostovoljstvo – tudi kot način življenja	
Brigita Hari	166

In memoriam 168

Marusja Uhernik	
Danica Muhič	169
Evgen Titan	
Aktiv učiteljev športne vzgoje	170
Majda Anders	
Boža Ivanuša Trajbarič	171
Vlado Sagadin	
Nadja Ivanc Milošević	172

Priznani gledališki in filmski igralci, nekdanji dijaki Gimnazije Murska Sobota 174

Utrinki od tu in tam 176

Maturantke in maturanti ob 100-letnici GMS	177
Bukemon 2016	178
Jelkovanje na GMS leta 2017	179
Obiskali so nas	180
Na in po prireditvah	182
Ekскурzije	183

Uvodni

nagovori

Ob stoletnici *gimnazije*

Milan Kučan, prvi predsednik
Republike Slovenije

Nekako v zadnjem letniku ljubljanske pravne fakultete, v času intenzivnega študija obsežnega gradiva za četrti diplomski izpit, sem večkrat premišljal o svoji soboški gimnaziji. Takrat so bila za menoj že skorajda vsa leta priprav na zgodaj izbrani poklic sodnika. Ni šlo ravno brez težav, a študij mi vendarle ni predstavljal zahtevnejšega izziva. Nasprotno, bil mi je v veselje. Samo še zadnji izpit in moj bo ves svet! Pa je to res sad samo moje pridnosti in pravniške radovednosti, sem se spraševal. Takrat sem se verjetno prvikrat zares zavedel podlage, na kateri sem zidal svoje znanje. Gimnazija zame nenadoma ni bila več skupek bolj ali manj brezskrbnih osem let, ki sem jih preživel v takrat novi zgradbi na ulici Štefana Kovača. Kot zastor s prezgodaj zastaranega spomina so se mi odstirale podobe profesorjev, ki so se trudili, da bi nas oborožili z znanjem in nas usposobili za uspešno življenje v poklicih, ki smo si jih izbirali tudi z njihovo pomočjo. Želeli so, da bi v življenju uspeli. Drugače sem takrat dojel njihovo včasih poudarjeno strogost.

Ko poskušam objektivno pogledati nazaj, sem kljub varljivosti človeškega spomina danes morda še bolj kot takrat, tik pred diplomo, prepričan, da naši takratni profesorji svojega dela niso opravljali zgolj kot poklic. Reči kot poslanstvo, bi bilo morda preveč. Vsekakor pa kot svojevrstno tovarštvo in zavezništvo. Zlasti v letih višje gimnazije bi tako opisal naš odnos. Naš uspeh v letih šolanja so doživljali tudi kot svoj uspeh. To smo čutili posebej doživeto na maturi. Vsi smo jo opravili v prvem roku, brez popravnega izpita. Čestitke profesorjev so bile iskrene, naša hvaležnost prav tako. Zdaj, po šestdesetih letih, ki nas delijo od zrelostnega izpita in ki smo ga nedavno pretresali na spominskem srečanju, smo temu lahko zgolj pritrdili.

Takratni čas je bil drugačen, prav tako razmere, v katerih smo se oblikovali. A temeljni nauk, ki so nam ga vsadila dijaška leta na naši gimnaziji, je ostal do danes: da je znanje temeljni pogoj za uspeh v življenju. Bolj ko je poglobljeno, širše je polje, ki se odpira uspehu. In da je polovično, površno znanje lahko hujše in nevarnejše od neznanja. Pa tudi, da je že osvojeno znanje zgolj izhodišče za njegovo nadaljnje poglobljanje in širitev. Nevarno se je samozadovoljno ustaviti, kajti posameznikovo znanje je le drobec v znanju, s katerim razpolaga človeštvo. Zato

je dobro ohranjati lakoto po znanju. Védenje in dosežek ene generacije je izhodišče tudi za naslednji rod.

Morda se zdi, da danes nekoliko pretiram, ko ta spoznanja pripisujem svojim gimnazijskim letom in našim profesorjem. A ti so nas tudi vzgajali, ne zgolj učili. Iz meandrov spomina mi stopajo ljudje, ki so z nami delili tako svoje znanje kot tudi življenjsko modrost in spoznanja. Profesor zgodovine in naš razrednik v zadnjih letnikih pred maturo Vladimir Močan, slavisti Franc Zadavec, Štefan Sedonja, Bruno Hartman, Janez Plestenjak, strogi, a pravični ravnatelj in matematik Ernest Kučan, fizik Avsec, biologinji Čebaškova in Cafutova, cela plejada njih. Preveč bi jih bilo naštevati. A ne preveč, da bi jim bil vsakemu hvaležen.

V času mojega šolanja je bila gimnazija osrednja točka kulturnega življenja v Murski Soboti. Skupaj s srednjo ekonomsko šolo je bila za metek sedanjega razvejanega srednješolskega centra. Bila je zvesta poslanstvu, ki so ga opredelili ob njeni ustanovitvi pred stoletjem, v vznemirljivem času, ko je Prekmurje doživelo svojo ozemeljsko in nacionalno priključitev k slovenski etnični matici. Vse od takrat je, kljub zgodovinsko pogojenim prekinitvam, izobrazevala in oblikovala intelektualne potenciale tega območja med Rabo in Muro. Vsak rod Prekmurcev je tako razpolagal z več intelektualci in intelektualci, ki so bogatili duhovno zmogljivost ne le severovzhoda Slovenije, ampak celotnega slovenskega intelektualnega prostora. Prispevali so h kulturnemu, gospodarskemu in k socialnemu razvoju Prekmurja, nekoč z zelo, zdaj pa vse manj opaznim zaostankom za splošno razvitostjo domovine. Prekmurce je danes mogoče najti na vseh slovenskih visokih šolah in inštitutih, v Akademiji znanosti in umetnosti, v gospodarskih in finančnih ustanovah, v društvih in drugih ustanovah civilne družbe, med književniki, likovniki in glasbeniki, v politiki in diplomaciji. Niso redki niti v mednarodnih organizacijah in ustanovah. Velika večina jih je temeljno znanje osvojila na soboški gimnaziji, na njeni zavidanja vredni tradiciji.

Danes, v nepredvidljivem in protislovnem svetu velikih možnosti za skupni napredek, blagi-

njo, mir in varnost človeštva, obenem pa enako velikih nevarnosti, ki pod vprašaj postavljajo celo prihodnost planeta, tako prvo kot drugo možnost omogoča celotno nakopičeno in podedovano znanje. Treba se je odločati. Merilo in usmeritev zato morata postati vrednoti, ki naj ju to znanje pomaga uresničevati. Temeljna je svoboda, ta večno zeleni ideal demokratične družbe. Zato ni odveč spomniti, da mora vsak privrženec, vsak borec za svobodo žele- ti svobodo za vse ljudi in ne samo zase ali za svojo socialno, politično ali ideološko skupino, za svojo vero, narod in državo. Pravi borec za svobodo jo želi za ves svet. Človeštvo je celota, pravi Splošna deklaracija o človekovih pravicah, in posameznik je povsod enako upravičen do varovanja njegovih pravic in dostojanstva. Vsi se rodimo svobodni. Kdorkoli iz prizadevanj za svobodo izključi enega samega človeka, še posebej če je povod njegova rasa, religija, etnična pripadnost ali državljanstvo, ta ni iskren borec za svobodo in človekovo dostojanstvo, ni demokrat in ni humanist.

”

Svoji gimnaziji želim, da bi tudi pri vstopanju v njeno drugo stoletje uspešno opravljala obe svoji poslanstvi – da bi mlade, ki vstopajo v svet odraslih, opremljala z znanjem in jim obenem pomagala utrjevati temeljne vrednote, ki omogočajo tvorno življenje v skupnosti odgovornih, samostojnih in solidarnih osebnosti. Tako, kot je to nalogo opravljala doslej, naj bo uspešna tudi v prihodnje. Sam sem ponosen, da sem bil njen dijak. S hvaležnostjo se je spominjam. Spominjam se vsega, kar je ustvarjalo njeno podobo in vsebino, profesorjev, sošolcev, svojih v dijaških letih oblikovanih idealov, ki so mi pomagali tudi skozi soteske življenja. Bilo je lepo, včasih tudi težko. A bili smo mladi in polni načrtov. Kot je polna načrtov vsaka mlada generacije in vsak mlad človek. Želim, da bi jim bila gimnazija v oporo pri njihovem uresničevanju. Tako, kot je bila nam.

Milan Kučan,

10. junij 2019

Obstajajo stvari, ki jih ni mogoče izmeriti

Človeški um si je sposoben zlahka predstavljati vse tri dimenzije običajnega prostora. Predmete oz. stvari, ki jih vidimo, znamo meriti in izmeriti. Imajo svojo dolžino, širino in višino. Če shranimo dovolj podatkov o njih, jih je možno s kakšnim računalniškim programom in 3D-tiskalnikom kadarkoli ponovno reproducirati.

Ohraniti za vedno trenutni videz nekega človeka, njegovo monumentalnost, iztrgati času pozabe pomemben trenutek iz preteklosti in ga narediti za večnega, je bila človeška želja v vseh zgodovinskih obdobjih. Nastali so številni kipi, mnoge mogočne skulpture, številne impresivne zgradbe, umetniške slike, skratka, dediščina preteklosti, ki ustvarja videz, ne more pa pokazati vseh razsežnosti in dogajanj v človeških mislih.

Čas dojemamo ljudje drugače kot prostor. Ni ga moč ustaviti, ne da se ga zavrteti nazaj. Zamujena priložnost določenega trenutka se nikoli ne povrne, vsaj ne v taki obliki, kot je bila nekoč že prisotna. Merjenje časa je največkrat prištevanje časovnih enot k nekemu mejniku iz preteklosti in bolj poredko odštevanje časovnih enot do nekega pričakovanega trenutka, ki bo nastopil v prihodnosti.

Za Gimnazijo Murska Sobota smo pri merjenju časa, glede na davno leto 1919 in prvi šolski dan, prešteli sto let do današnjih dni in z vsako dodano sekundo pretečenega časa se ta številka še večja. Vse, kar se je zgodilo v teh sto letih, predstavlja dokončne dogodke, ki jih ni mogoče več predrugačiti. Tako je nastalo mnogo zapisov, opažanj profesorjev, spričeval, pohval in priznanj, fotografij ob raznih priložnostih in izdelkov dijakov. Vse to je materialna, arhivirana dediščina naše gimnazije, ki se bo kot taka trajno ohranila. Ko jo statistično obdelamo, se lahko pohvalimo, da smo bili v teh letih zelo uspešni na mnogih področjih. Osvojena so bila številna

Roman Činč, ravnatelj Gimnazije Murska Sobota

prva, druga in tretja mesta, zlata in srebrna priznanja, doseženi so bili dobri rezultati na maturi.

Obstajajo pa tudi trenutki, ki ne bodo nikoli in nikjer zabeleženi. Statistično jih ni mogoče obdelati. Morda je nekoč profesor pohvalil dijaka in je dijaku potem ta pohvala postala vodilo njegovih prizadevanj. Nekdo je bil okaran in je spremenil svoje obnašanje, spet drugi je doživel neuspeh, a ga je sčasoma spremenil v uspeh. Zgodilo se je, da so dijaki s svojo prodornostjo, igrivostjo, mladostniško zagnanostjo bistveno vplivali na svoje sošolce in spreminjali tudi klišeje profesorjev.

Vsi ti nujni sestavni deli učno-vzgojnega procesa ne bodo nikoli dobili materializirane oblike. Za vedno bodo ostali le pomembni občutki oseb v nenatančno določenem času.

Vzgoja in izobraževanje sta bila in bosta ostala vzajemni odnos dajanja in sprejemanja med profesorjem in dijakom ter obratno. Zato lahko v svojem imenu, imenu zdajšnjih sodelavcev in vseh, ki so bili v teh letih zaposleni na Gimnaziji Murska Sobota, povem:

»Vse nas je vedno veselilo in izpopolnjevalo dejstvo, da nam je bilo dano sodelovati in oblikovati številne v mnogih pogledih izjemne mlade ljudi.«

Roman Činč,

ravnatelj Gimnazije Murska Sobota

Sprejemamo izzive

sodobnega izobraževanja

Gimnazija Murska Sobota ne praznuje samo sto let svojega obstoja, ampak tudi stoletje aktivnega delovanja. To je pravi trenutek, da se opozori tako lokalno kot tudi širšo skupnost na izjemen pomen, ki ga je imela in ga še vedno ima kot vzgojno-izobraževalna ustanova. Zgodovinsko umestitev naše gimnazije v slovenski prostor prepuščam tistim, ki o tem več vedo, sam pa se bom omejil le na zadnjih nekaj desetletij.

Usmerjeno izobraževanje sem doživljal kot dijak in ob izteku te, verjetno največje reforme srednjega šolstva, tudi kot učitelj. V okviru Srednješolskega centra tehniško-pedagoške usmeritve sta se izvajala dva programa, ki sta bila nadaljevanje prejšnjega gimnazijskega, to je naravoslovno-matematična usmeritev in pedagoška. Takrat sem tako kot dijak in pozneje kot mlad učitelj čutil trenja v učiteljskem zboru zaradi združitve različnih šol v umetno tvorbo. Tudi rumeni tisk je s pridom izrabljal tovrstne težave in ustvarjal za nas neugodno javno mnenje.

Po ponovni vpeljavi gimnazijskega programa in mature z eksternim preverjanjem se je šola utrdila kot osrednja institucija za izobraževanje mladih intelektualcev po splošnem programu, kateremu je bil nekaj let pozneje dodan še športni oddelek. Bila so leta, ko je bil na gimnazijo ogromen naval, in bila so leta, ko se je vpis, recimo temu tako, normaliziral. Zadnja leta so zaznamovana s krizo vpisa v gimnazijske programe. To ni fenomen le v naši regiji, ampak gre za širši problem slovenskega šolstva; je pa res, da je pri nas še izrazitejši. Napačno poznavanje prave poti do poklica, zgrešeno poklicno usmerjanje ter tipična melanholičnost našega prebivalstva so

Foto: Simon Kolečnik

Pom. akad. dr. Renato Lukač,
predsednik sveta šole

naredili svoje. Posledica tega je, da se v gimnazijske programe ne vpisujejo niti nekateri učenci, katerim nudi naša gimnazija pravo okolje za njihov splošni razvoj in odlično podlago za študij. Kot obmejna regija čutimo tudi odliv mladine čez mejo, ker vidijo nekateri edino perspektivo v delu v tujini ali pa pomotoma mislijo, da so avstrijske obmejne realke enakovredne našim splošnim gimnazijskim programom.

Večkrat smo priča različnim primerjavam med šolami in razvrščanju, kar se sicer uradno naj ne bi počelo. Predvsem mediji radi izbrskajo najrazličnejše statistične podatke o šolah, predvsem maturitetne uspehe, s katerimi se potem manipulira. Namiguje se na elitne gimnazije, na manj in bolj uspešne in podobno. V Pomurju ni dovolj velike populacije, da bi se lahko šli elitizem v srednjem šolstvu, lahko pa imamo odlično gimnazijo, ki nudi tudi najboljšim mladim iz regije priložnost za pridobitev znanja, s katerim uspešno tekmujejo in nadaljujejo študij. Naša gimnazija je zanesljivo taka; to potrjujejo izjemni dosežki na tekmovanjih, ki sežejo vse do olimpijad.

Na dijake je treba gledati celostno in zaznati njihov razvoj v štirih letih šolanja, kar je na nek način dodana vrednost, ta pa je do neke mere

eden izmed pokazateljev uspešnosti dela šole. To se odraža pri nadaljnjem izobraževanju in pozneje v karieri. Mnogo naših bivših dijakov doseže najvišje strokovne in znanstvene nazive, a se jih v regijo le malo vrne, ker jim naše okolje ne nudi primernih služb. Beg možganov iz obrobniških pokrajin ni nič novega in koncentracija znanja v univerzitetnih središčih je splošen pojav. Da bi ohranili boljše vezi akademsko najbolj izobraženih Pomurcev s svojo matično regijo, je bila ustanovljena Pomurska akademsko znanstvena unija PAZU. Uspešnost naše šole se odraža v tem, da je večina njenih članov končala našo gimnazijo. Tudi na kulturnih, društvenih in predvsem športnih področjih se močno odraža dejavnost naše šole. Povsod najdemo naše bivše gimnazijce in nanje smo ponosni.

Materialni pogoji delovanja šole so dobri. Prostore si delimo v skupni zgradbi s SPTŠ. Nekateri so mnenja, da je bila selitev v skupno zgradbo oziroma združitev šol napaka. Dalo bi se razpravljati o prednostih, ki jih tako sobivanje prinaša, prav tako pa tudi o slabostih, vendar je dejstvo, da zadnje desetletje ni bilo možnosti, niti ne bi bilo smiselno, da bi se šola potegovala za nove prostore. Tudi selitev v kakšno drugo zgradbo, kjer je že kakšna druga šola, ne bi bila primerna opcija. Menim, da tudi v bližnji prihodnosti ne bo bistveno drugače glede tega. Večje investicije v vzdrževalna dela so koordinirane s SPTŠ, medtem ko je oprema učilnic samo v domeni gimnazije. Učilnice so odlično opremljene. V vsaki učilnici so interaktivna tabla, projektor, računalnik in dostopovna točka za brezžično omrežje. Računalniška učilnica ima prav tako sodobno opremo z dvajsetimi delovnimi mesti. Gimnazija Murska Sobota je bila v prvi peščici šol, ki so bile priključene na internet že leta 1995. Takrat smo se tolažili, da smo vsaj informacijsko povezani s svetom, če že nimamo prave avtoceste v svet. Zavedali smo se pomena dostopnosti do informacij, dijakom omogočali dostop od doma preko modemov ter jim ponujali servise na lastnih strežnikih. Razvoj IKT je silovit in nas nenehno sili k posodabljanju. Tudi pri vpeljavi brezžičnega omrežja smo bili med pionirji v slovenskem prostoru. Ravno lansko leto smo odstranili stare dostopovne točke in namestili nove, hkrati pa dvignili hitrost povezave v Arnes

na 1Gb/s. Vsi dijaki in zaposleni imamo dostop do omrežja Eduroam. Glede opreme so posebej zahtevni naravoslovni predmeti, ker potrebujejo laboratorijsko opremo. Upam si trditi, da smo odlično opremljeni in da to opremo tudi dobro izkoristimo.

”

Šola pa niso le stene in oprema, so predvsem ljudje, zaposleni in učenci. Imamo ravnatelja, ki ve, kaj hoče, in dobro vodi šolo v tem težkem, gimnazijam nenaklonjenem času. Učiteljski zbor je izkušen in odlično strokovno usposobljen, o čemer pričajo tudi znanstveni nazivi, saj imamo štiri magistrice, enega magistra in dva doktorja znanosti, predvsem pa je veliko število zaposlenih že napredovalo v najvišji možen naziv v šolstvu. Pedagogi sprejemamo izzive sodobne družbe in sledimo inovativnim metodam poučevanja. Starostna struktura je taka, da bo v naslednjem desetletju osveženega več kot polovica kadra. Za vodstvo šole bo to težka in odgovorna naloga, saj bo pomladitev kadra prinesla spremembe. Kakšne bodo te spremembe, bomo videli že ob naslednji okrogli obletnici čez deset let. Do takrat se bomo še naprej trudili biti čim boljši v gradnji mislečega sveta.

Pom. akad. dr. Renato Lukač,
predsednik sveta šole

Kratek

*zgodovinski
pregled*

100 let

Gimnazije Murska Sobota

Pouk na soboški gimnaziji se je pričel 15. oktobra leta 1919 in prvih 33 dijakov iz Sobote (današnje Murske Sobote) in okolice (Kroga, Beltincev, Lipovcev in Bogojine) je začelo pouk v maternem jeziku.

Leta 1919 slovenska šola

To je bil velik uspeh takratne slovenske nacionalne politike in potrditev narodne zavesti Prekmurcev, ki so svoje otroke vpisali v slovensko šolo. Začetne korake je gimnazija naredila v poslopju katoliške osnovne šole, v katerem še danes deluje Osnovna šola II Murska Sobota, posest gimnazije pa je to postalo šele 1923. Poleg prostorske stiske je imela gimnazija še finančne težave pri nakupu učbenikov, učil in pripomočkov za pouk. Madžari in evangeličani so vpis svojih otrok prva leta bojkotirali, čeprav je bil verouk obvezen učni predmet in so ga izvajali ločeno za katoličane ter evangeličane, glede na veroizpoved dijakov pa sta bila ločena tudi dijaška domova. Začetki šolanja so bili za dijake naporni. Slovenščine niso znali govoriti in ne pisati, saj so hodili v madžarsko osnovno šolo, to pa je vplivalo na njihov učni uspeh.

V letih 1925–1928 je bil zaradi poplav, neurij in pojava metuljavosti pri živini vpis dijakov slab, s tem pa je bil ogrožen obstoj popolne gimnazije. Zaradi manjšega vpisa je Beograd pritiskal, da se popolna gimnazija ukine in se ohrani nižja gimnazija. Za popolno gimnazijo so si prizadevali člani Kluba prekmurskih akademikov, prva generacija doma izšolanih izobražencev, ki jim je pri teh prizadevanjih uspelo pritegniti tudi širšo slovensko skupnost, predvsem ugledne kulturne delavce, na primer Otona Župančiča, Bratka Krefta, Franceta Kidriča in Izidorja Cankarja. Ti so prisluhnili potrebi, da podprejo zahteve Slovencev v Prekmurju. Dosegli so, da so leta 1929 v soboški gimnaziji maturirali prvi maturanti, dokončna zmaga pa je bila dosežena 3. decembra

1936, ko je kralj Peter II. podpisal ukaz (S. n. br. 49048) o postopni spremembi nepopolne v popolno realno gimnazijo v Soboti. Tako se je s šolskim letom 1937/38 nova generacija dijakov vpisala v državni razred.

Kaj pa učiteljski kader? Prekmurje je bilo skorajda odrezano od drugih delov Slovenije, saj je bil prvi most čez Muro zgrajen leta 1922, železniška povezava pa vzpostavljena šele čez dve leti. Prvi učitelji pripravniki so prihajali v Soboto po dekretu, prav tako začasni vodje dijaških zavodov in prvi ravnatelji. Za prvega začasnega vodjo gimnazije je bil določen Ivan Bračko, profesor na državni realni gimnaziji v Celju, službo pa je nastopil 9. oktobra 1919. Leta 1929 je postal začasni vodja gimnazije dr. Blaž Svetelj, po enem mesecu pa ga je zamenjal Rudolf Pregelj. Ta je prišel iz Zemuna in je bil začasni vodja šole do leta 1923. Vrnil se je decembra 1935 in služboval do februarja 1937.

RAVNATELJI

Ivan Bračko	1919–1921
Dr. Blaž Svetelj	1921–1921
Rudolf Pregelj	1921–1922
Dr. Janko Lokar	1923–1923
Rudolf Pregelj	1923–1926
Ludvig Vagaja	1926–1932
Matko Rauter	1932–1934
Dr. Pavel Strmšek	1934–1935
Ing. Ivo Zobec	1935–1935
Rudolf Pregelj	1935–1937
Ing. Ivo Zobec	1937–1941

Zaradi vojne umirali tudi dijaki

Med drugo svetovno vojno, ko so Nemci Prekmurje predali v oblast Madžarom, se je temu ustrezno reorganiziralo tudi šolstvo. Začasni vodja gimnazije je postal Madžar Pavel Nemet iz Žit-

kovcev, soboško gimnazijo pa so 15. septembra 1941 preimenovali v madžarsko kraljevo državno gimnazijo. Učni jezik je bila madžarščina, štirideset takratnih maturantov pa je moralo opravljati pred maturo pripravljani tečaj iz madžarske zgodovine in geografije. Leta 1942 je vodenje šole prevzel profesor iz sombotelske gimnazije Ede Törnár, imenovan poslednji Kelt, saj je razlagal vendsko-keltsko teorijo, učni načrt pa je bil prilagojen madžarskim interesom. Dijaki so se pouka izogibali zaradi neznanja madžarščine in tudi revščine. Prekmurje in predvsem prekmurški judje so čutili breme vojne in bili žrtve njilaškega terorja. Osemdeset dijakov soboške gimnazije je padlo v vojni ali umrlo v taboriščih.

Po osvoboditvi se je pouk začel 28. maja 1945. Prvi ravnatelj je bil profesor Jožef Maučec, dijaki pa so obiskovali nadomestni pouk, s katerim so skušali nadoknaditi med vojno izgubljeno znanje iz slovenskega jezika, zgodovine in geografije. Vpis rednih dijakov se je v tem času povečal, prostorsko stisko šole pa so rešili tako, da so obnovili poslopje in dogradili novo poslopje na današnji Cankarjevi ulici. Slovesna otvoritev je bila 16. junija 1950. Gimnazija je bila takrat edina splošnoizobraževalna srednja šola na območju Prekmurja in Prlekije.

Nova stavba gimnazije leta 1962

Leta 1958 je prišlo do reorganizacije šol. Gimnazija v Murski Soboti je postala štirirazredna in je dobila današnji okvir splošnoizobraževalne institucije. Z odprtjem učiteljskega je prišlo v stavbi do velike prostorske stiske. Februarja 1959 se je začela gradnja nove stavbe v ulici Štefana Kovača, v kateri je danes Osnovna šola I. Projektiral jo je znani soboški arhitekt Feri Novak, odprta pa je bila leta 1962. Hkrati so potekale tudi priprave na gradnjo športnih igrišč za košarko, rokomet in odbojko. Leta 1964 je bilo ukinjeno učiteljske in sprejet novi program pedagoške gimnazije. Verifikacija šole leta 1965 je pokazala na pomanjkanje kabinetov za eksperimentalni in praktični pouk naravoslovnih predmetov, zato je bil v ta namen zgrajen prizidek stavbe. Po odhodu ravnatelja profesorja Mladena Tancerja je leta 1969 ravnateljsko mesto prevzel profesor Vlado Sagadin.

RAVNATELJI

Jože Maučec	1945–1946
Miroslav Raubar	1945–1946
Miroslav Kokolj	1946–1950
Vladimir Močan	1950–1951
Jurij Novak	1951–1951
Ernest Kučan	1951–1958
Janko Liška	1958–1964
Mladen Tancer	1964–1969
Vlado Sagadin	1969–1985

Gimnazija preživela zgrešen eksperiment

V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je bila izvedena ena od pomembnejših šolskih reform. Leta 1980 je bil sprejet zakon o usmerjenem izobraževanju, z njim pa je bil vse do leta 1990 tudi ukinjen gimnazijski program. V tem času je prišlo tudi do selitve gimnazije v prostore novo-zgrajenega objekta, kjer je še danes, vendar je organizacijsko postala del Srednješolskega centra tehniško-pedagoške usmeritve (SCTPU). Na SCTPU je izobraževanje potekalo v treh usmeritvah: naravoslovno-matematični in pedagoški usmeritvi, tekstilno-konfekcijski in strojni usmeritvi. Do leta 1985 je center vodil tričlanski kolektivni poslovodni organ, kateremu je predsedoval Milorad Vidović, ki je bil nato imenovan za direktorja, ustanovo pa je vodil skupaj s tremi vodji posameznih izobraževalnih usmeritev. Naravoslovno-matematično in pedagoško usmeritev je vodila profesorica Nadja Ivanc Milošević. Eksperiment usmerjenega izobraževanja je bil za razvoj gimnazijskega programa povsem zgrešen in je trajal do leta 1990, ko je bil sprejet zakon o novi šolski reformi in spet uveden program splošne gimnazije. Gimnazija Murska Sobota je tako bila formalno znova ustanovljena 1. avgusta 1991, in sicer z odlokom Skupščine Občine Murska Sobota, imela pa je pet oddelkov. S tem se je ločila od srednje poklicne in tehniške šole. Še istega leta je Ministrstvo za šolstvo in šport od občin prevzelo ustanoviteljstvo gimnazij po Sloveniji, tudi Gimnazije Murska Sobota. Na žalost pa je ta po vseh organizacijskih spremembah ter selitvah ostala brez lastne stavbe.

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 so se začele dogajati pomembne spremembe tudi

v izobraževalnem procesu. Za gimnazije je bil pomemben korak narejen s ponovno uvedbo mature. Leta 1992 je bila imenovana Republiška maturitetna komisija, ki je začela s pripravami na maturo, leta 1994 pa je bila na vzorcu srednjih šol izpeljana poskusna matura. Med njimi je bila tudi murskosoboška gimnazija. Od ponovne uvedbe splošne in enotne mature za vse gimnazijce pa do zdaj je bilo v republiško knjigo zlatih in diamantnih maturantov vpisanih tudi 71 dijakov murskosoboške gimnazije. Zato se ta šola uvršča med uspešnejše slovenske gimnazije.

Bila je tudi med prvimi ustanovami, ki je dojela izzive in smeri razvoja sodobne šole v povezavi z obvladovanjem informacijske tehnologije. Že leta 1987 je začela z računalniškim opismenjenjem mladih, šola pa je bila soudeležena tudi pri izvedbi eksperimentalne videokonference na osnovi prvega informacijskega povezovanja v Sloveniji. Danes so vse učilnice opremljene za kakovostno izvajanje kabinetnega pouka, saj je profesorjem in dijakom omogočena uporaba informacijske ter komunikacijske tehnologije za dostopanje do svetovnega spleta, za uporabo e-gradiva in interaktivnih tabel, tudi e-redovalnice.

Vrata v svet

Treba je izpostaviti, da so med osamosvajanjem Slovenije pomembno vlogo pri njeni prepoznavnosti v evropskem merilu in pri ustvarjanju njenega ugleda opravili tudi dijaki murskosoboške gimnazije, saj so uspešno zastopali slovenske barve na različnih mednarodnih tekmovanjih. Dijakinje in dijaki so se udeleževali mednarodnih olimpijad iz matematike in fizike, vidne dosežke pa so imeli tudi športniki. Pozneje se je krog sodelovanja na mednarodnih tekmovanjih še razširil, saj so sodelovali na mednarodni olimpijadi iz geografije, biologije, astronomije in nemščine. Ob tem so bili in so še uspešni na različnih tekmovanjih, in sicer na jezikovnem, naravoslovnem, družboslovnem, umetniškem in športnem področju. Prav tako se udeležujejo tudi raziskovalnih srečanj, taborov, kulturnih in športnih prireditev po vsej Evropi, v ZDA, na Kitajskem in v Izraelu.

Murskosoboška gimnazija je bila med prvimi, ki je pokazala velik posluš za mlade športnike. Že leta 1998 je dobila poskusni športni oddelek, Ministrstvo za šolstvo in šport pa ga je verificiralo naslednje leto. V dveh desetletjih je gimnazija omogočila izobraževanje in uveljavitev v športu številnim športnim talentom, ki so dosegali vidne uspehe v slovenskem, evropskem in svetovnem merilu ter dosegali vidne dosežke na olimpijadah.

RAVNATELJI

Regina Cipot

1991–2012

Roman Činč

2012–danes

Gimnazija se trudi, da dijakom utira pot do uspehov tudi z raziskovalnim delom, zato je večkrat pridobila tudi status raziskovalne šole. Uveljavlja pa se tudi kot soorganizatorica in gostiteljica regijskih ter državnih srečanj mladih raziskovalcev.

Projekti:

- Objem
- Podjetnost v gimnazijah
- Learn to Perform in Work Life 2020+
- Program nadaljnje vzpostavitve IKT infrastrukture v vzgoji in izobraževanju
- Šola evropska ambasadorica
- Overlooking The Borders
- DSD
- Jugend debattiert International (JDI)
- GMS gre v OŠ
- Delo z nadarjenimi dijaki
- Debatni klub
- Simbioza
- Afriške študije
- Mednarodna izmenjava Maasluis
- Eko šola
- Exchange
- Comenius
- IAAC
- Posodobitev gimnazijskih programov
- Teden vseživljenjskega učenja
- Alpe Adria (IAAC)

Odprtost in sodelovanje

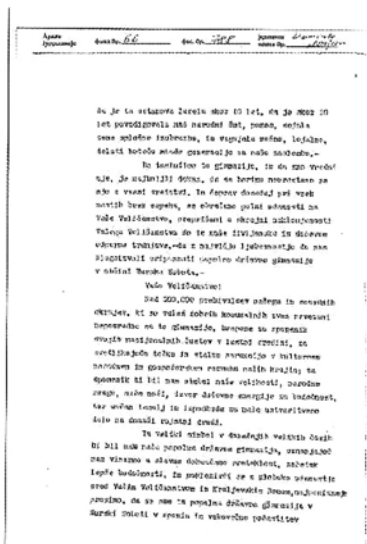
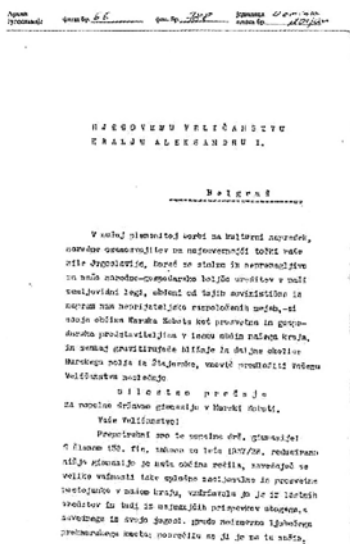
Gimnazija je bila in je še vedno evropsko usmerjena, kar dokazuje s sodelovanjem z zamejskimi šolami in tudi institucijami Evropske unije. Na visoki ravni je sodelovanje z gimnazijami v Bad Radkersburgu, Körmendu, v preteklosti pa je sodelovala še z gimnazijo v Celovcu, Monoštru, Sombotelu in Mögersdorfu.

V šolskem letu 2018/19 na Gimnaziji Murska Sobota poučuje 37 profesorjev, od katerih ima sedem pridobljen znanstveni naziv. V tem šolskem letu pouk poteka v 14 oddelkih, skupno število dijakov pa je 351.

Gimnazija Murska Sobota s svojo odprtostjo in pripravljenostjo za sodelovanje z drugimi

šolami, različnimi ustanovami ter s civilno družbo utrjuje svojo vlogo in pomen v lokalnem okolju ter krepi svoj ugled. Dijakom daje znanje in jim odpira vrata 'živih' učilnic tako v globalnem kot v domačem svetu, s tem pa jih vodi do vedoželjnih, aktivnih in pogumnih osebnosti, svetovljanov. Vse to je njeno poslanstvo in cilj, kateremu sledi. In ne nazadnje, o veličini njenega dela pričajo uspehi njenih nekdanjih dijakov, ki v velikem številu zasedajo vidna mesta na vseh področjih družbenega življenja, gospodarstva, politike, znanosti, umetnosti, kulture in športa.

Irena Horvat

V imenu
NJEGOVEGA VELIČANSTVA
PETRA II.
 PO MILOSTI BOŽJI IN LJUDSKI VOLJI
KRALJA JUGOSLAVIJE
KRALJEVI NAMESTNIKI

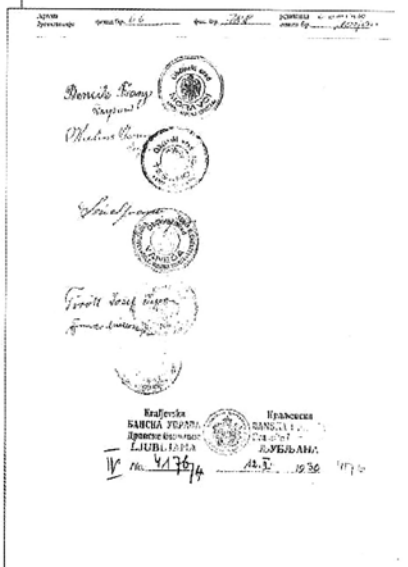
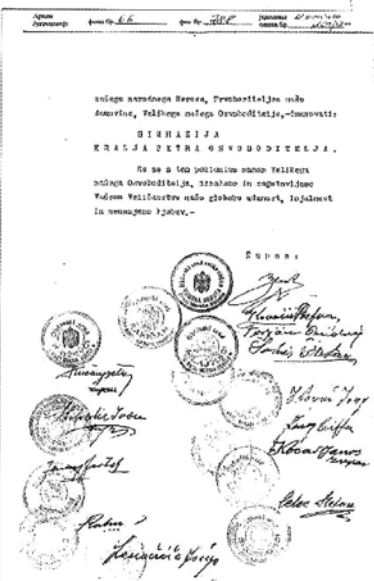
Na predlog gospoda prosvetnega ministra z ukazom od današnjega dne in na osnovi § 8 zakona o srednjih šolah so odločili:

da se nepopolna realna gimnazija v Murski Soboti pretvori v popolno realno gimnazijo postopno, počeni od šolskega leta 1937/38.

V BEOGRADU, 3. decembra 1936 leta.

S. n. br. 49048

Po naredbi
 prosvetnega ministra
 načelnik
M. Janošević, s. r.

Ukaz jugoslovanskega kralja Petra II. iz leta 1936 o ustanovitvi popolne realne gimnazije v Murski Soboti

Prva stavba gimnazije (1919–1962)

Poslojce gimnazije (1962–1980)

Prostori današnje gimnazije (1980 do danes)

Dijaki GMS na Youth Parliament v Bruslju

Zapisi

*sedanjih in
nekdanjih dijakov
ob našem jubileju*

Agatha Christie,

gospod Komotar in Petkovšek

Moja gimnazijska leta so minila veselo, »brez mladosti temne zarje«, v prijateljstvu in druženju s sošolci, v smehu nad takšnimi ali drugačnimi dogodki, prizori, besedami. Nerodno pa je bilo le, da je bil to največkrat tisti nenadni, neprimerni smeh, ki ga ni mogoče zadržati, včasih tudi takrat, ko prizor niti ni tako zelo smešen.

Le z nekom se je treba spogledati in začne se pritajeno hihitanje, vse upiranje je zaman in vse postaja huje in huje. Takšne čudne napade smeha sva najpogosteje doživljali s sošolko Metko Močan in s takšnim neprimernim vedenjem so povezane tudi »zgoraj navedene« osebe. Ker kaj naj bi sicer imeli skupnega ugledni soboški sodnik, nesrečni nadarjeni slovenski slikar iz devetnajstega stoletja in znamenita pisateljica kriminalk? Je mar gospod Komotar kupoval Petkovškove slike? Nemogoče, saj niso bile naprodaj. Ga je morebiti silno občudoval? Tudi tega ni mogoče vedeti. Je bral romane Agathe Christie? To bi bilo čisto možno. Ljubitelji kriminalk smo jih brali z velikim navdušenjem. Povezava pa se je vendarle našla, in sicer v posebnih okoliščinah, v katerih sva se večkrat znašli z Metko. Če se je namreč le količkaj dalo slutiti, da bo kaj postalo smešno, se nisva smeli spogledati, ker sva se takoj začeli smejati, in to je bilo posebno v šoli nerodno, v bistvu nesprejemljivo. V začetku šestdesetih je bila gimnazija še stroga in resnoba ustanova s hora legalis, z ukori in s podobnim, čeprav so se kazale že tudi prve klice upornišva (sošolec Ernest Škraban je že nosil dolge lase!) in bolj sproščenega vedenja. Tudi med profesorji.

Sošolke smo se rade shajale pri Metki, njen oče, profesor Vladimir Močan, je bil ugleden

Bea Baboš Logar

zborovodja in profesor glasbe, me pa smo ga z Metko vred ljubeče klicale Čanito, mamu Jožefino pa kar Fini, seveda ne pred njima. Zame so sicer bili očetje tuja vrsta, ker sem svojega izgubila že pri treh letih, tisti pa, ki sem jih spoznavala po domovih sošolk, so bili strogi in treba jih je bilo ubogati. Zdelo se mi je celo, da se godi meni veliko bolje. Bila sem osrednja oseba v naši ženski družini, to pa ni pomenilo, da sem lahko delala, kar sem hotela. Gospod Močan pa ni spadal med stroge očete. Bil je dobri očka svojim štirim otrokom in se ni hudoval, kadar smo prihajale k Metki, klepetale in se smejale, nikoli ni bilo treba hoditi po prstih in šepetati. Njihov dom je bil odprt. V njem se je pelo in igralo na klavir. Zdi se mi, da starejših otrok, Marije, Polonce in Jožeka, več ni bilo doma, Marija je bila vsekakor že poročena, saj je Metka na naše pohode po mestu velikokrat vozila s seboj v vozičku nečakinjo Jano, ki se je očitno dobro počutila v čredici hrupnih pubertetnic, ki so oživljale popoldanske soboške ulice.

Nekega popoldneva pa je gospod Močan po nesreči zvedel, kako da mu pravimo med seboj. Pri Močanovih je bila svoboda, eno pravilo pa je vendarle bilo treba upoštevati: ko si vstopil, si se moral sezuti in si natakniti copate, v predsobi jih je bila cela vrsta. Tisto usodno popoldne se nas je v njihovi predsobi prerivalo kar precej in tako se je zgodilo, da sem samo jaz ostala brez copat. Ostale so le še velike copate gospoda Močana in zavpila sem v dnevno sobo, kamor so odšle že druge, misleč, da staršev ni doma:

»Meta, ka lejko zemen Čanitojove copate?«
»Lejko, lejko,« sem zaslišala za hrbtom, bil je gospod Močan osebno in nič ni bil videti užaljen ob vzdevku, ki bi bolj pristajal kakšnemu latinskemu ljubimcu ali nogometasu, za njim pa se je pojavila še Fini, ravno odhajala sta, in vprašala radovedno: »Kako mu pravite? Čanito?«

In vedno znova je kaj bilo. V našem razredu smo bili tako rekoč vsi navdušeni igralci in z našim dobrim razrednikom in režiserjem Vladom Sagadinom smo vsako leto odigrali kakšno igro. V prvem letniku sicer le enodejanko Čudež v puščini, kjer sem svoje delo opravljala kot šepetalka sedeč na vrhu lestve v ozadju, tako da je glavni junak, beduin, ves čas gledal kvišku, kot je rekel pozneje naš razrednik, kot bi prosil Alaha za pomoč, ko se ni mogel spomniti svojega besedila. V drugi gimnaziji smo odigrali komedijo Dobrodošla, miss Agata, v kateri se je družina Kok veselila obiska bogate in samske tete iz Amerike. Sam naš razrednik je v njej igral družinskega poglavarja, sošolka Sonja Hojer pa njegovo ženo, gospo Kok. Miss Agata sem bila jaz, verjetno zato, ker sem bila izjemno suha in zato primerna za vlogo stare gospodične. Ne pa tudi moja glava, ostrižena sem bila čisto na kratko, po vzoru Jean Seberg iz filma Do zadnjega diha, lasulje zame pa ni bilo. Razrednik mi je naročil, naj si poiščem klobuček s pajčolanom čez oči, da bo pokril lase in bom videti starejša. Oboje, klobuček in črno svileno obleko, sem našla kar pri svoji omami. S komedijo smo uspešno gostovali po osnovnih in srednjih šolah. Na drugi osnovni šoli pa se je zapletlo. Na odru sta me pričakovala moja pohlepna sorodnika, gospa in gospod Kok, in ko sem vstopila v svoji črni obleki in visokih petah, ki jih nisem bila vajena, sem se spotaknila, klobuček se je odkotalil po tleh, nad črno obleko pa se je prikazala moja na kratko ostrižena glava. Morala bi ga hitro pobrati, si ga nadeti in nadaljevati, a ko sem zagledala, kako se v ozadju režita »scenska delavca«, sošolca Ričard in Toto, sem se najprej z vsemi močmi skušala zadržati, nato pa sem se namesto pozdravnih besed začela nevarno tresti v brezuspešnem prizadevanju, da bi odvrnila nevarnost. Razrednik oziroma gospod Kok, moj nečak, je skušal popraviti položaj, obrnil se je k meni in zaskrbljeno vprašal: »Kaj je teta, ste dobili živčni zlom?« To je šele prililo olja na ogenj! Buhihuuuuuu sem zatulila in stekla z odra,

dvorana pa v smeh. O tem svojem nastopu, ko sem uprizorila komedijo v komediji, sem nato poslušala še celo leto.

Posebno uspešni pa smo bili v tretjem letniku z znamenito Mišelovko Agathe Christie. Gostovali smo povsod po Pomurju in celo časopisne kritike smo dobili, ugodne seveda, vzeli so nas resno. V tej kriminalki sem igrala pisateljico, gospodično Casewell, neprepoznano sestro psihopatskega inšpektorja – morilca, ki ga je igral Evald Flisar, poznejši slavni pisatelj. Kaj bo postal, takrat še nismo vedeli, čeprav nam je to včasih naznanjal, tu in tam smo mu rekli Valdozaver, zdaj pa nobeden od nas ne pozabi omeniti, da je bil naš sošolec. Tudi pri tej igri je sodeloval ves razred. Kdor ni igral, je barval kulise, prodajal vstopnice, vsi smo delali vse. Papá Hojer, oče naše sošolke in glavne igralko Sonje, direktor Potrošnika, nam je vedno priskrbel kamion, ki nas je s kulisami vred vozil na gostovanja. Z Metko sva pa tudi skupaj prodajali vstopnice po Murski Soboti. Zla usoda naju je zanesla tudi na sodišče. Kar tako, brez posebnega cilja, sva v pritličju odkorakali po dolgem hodniku proti zadnjim vratom, potrkali in kar odprli, nato pa obstali. Za visokim pultom, višjim od običajne pisalne mize, naju je gledala samo okrogla glava starejšega gospoda. Bil je gospod Komotar, sodnik, oče naše profesorice kemije in tast našega razrednika Vlada Sagadina. »Kaj pa želita?« naju je vprašala glava. »Midve sva prišli,« sva odgovorili v en glas, se na nesrečo spogledali, prizor je bil za naju pač premočan, in se začeli hihitati. »Ja, kaj vama pa je?« je povprašal, zdaj že v ostrejšem tonu. Odgovora ni dobil. Obrnili sva se in med glasnim smehom odklopotali po dolgem hodniku proti vhodu, v strahu, da naju bo zasledovalo celo sodišče, saj sva imeli občutek, da klopota nje najinih čevljev odmeva prav do vrha in bi si zaposleni lahko mislili, da je pobegnil kak nepridiprav. Verjetno naju gospod Komotar ni prepoznal, sicer bi dobili kakšno povratno informacijo od razrednika, kaj si je pa mislil, pa bi bilo težko uganiti.

Sramoto pa sva si naredili tudi v Ljubljani, v Narodni galeriji. Naš razrednik je bil tudi umetnostni zgodovinar in tudi v tem pogledu dober pedagog. Skoraj vsako nedeljo nas je s kolesi popeljal po Prekmurju in nam pokazal cerkve v Martjancih, Selu, Turnišču, grad pri Gradu na Goričkem, razlagal, pripovedoval, bilo je zelo zanimivo. Rad nas

je vodil na slikarske razstave, v tem pogledu smo dobili kar dobro vzgojo in marsikateri od naših sošolcev pravi, da še zdaj rad stopi v kakšno galerijo samo zaradi tega, ker nas je razrednik tako vzgajil. Glede na vse povedano je bil obisk Narodne galerije neizbežen. Spoznali smo bogato zbirko starejšega slovenskega slikarstva in vse je bilo lepo in prav, dokler nismo prišli do Petkovškove slike Doma, podobe nesrečnega umetnika, tujca med svojimi domačimi. Razrednik je pričel pripovedovati o njegovem življenju, obdobju in sliki, ki da je nastala, ko se mu je omračil um. V tem zagotovo ni bilo nič smešnega. A nesrečnici sva se spogledali in se začeli neumno in seveda povsem neumestno smejati. Nisva si mogli pomagati. Našega razrednika pa je prijela sveta jeza, ogorčeno je iztegnil roko in zavpil: »Ven iz tega hrama umetnosti!« Zdrveli sva po stopnicah navzdol, najin smeh se je še vedno kotalil za nama kot nekakšen izbruh prvinske in nenadzorovane norosti.

To se je ponavljalo kar naprej in ob različnih priložnostih. Ko je mama šla na roditeljski sestanek, je razrednik vedno rekel, da je vse v redu, le da sem za svoja leta preveč otročja, da se kar naprej smejim in da me profesorji včasih morajo kar napoditi iz razreda. Mama pa je rekla, da se najbrž smejim brez vzroka samo zato, ker sem vesela, da sem na svetu. Pa se nisem smejala edina. Smejali sva se skupaj z Metko, smejalo se nas je več, smejal se je tudi ves razred. Smejali smo se, ko je v grajski dvorani gostoval SNG Ljubljana z igro Dvanajst porotnikov. Sedeli smo v drugi vrsti, naš razrednik pa v prvi. V prvem prizoru je sodni sluga hodil okoli velike mize in nanjo odlagal nekakšne papirje. Miza je bila postavljena čisto na rob sicer nizkega odra in revež je stopil mimo ter se znašel na tleh pod odrom. Druga vrsta se je začela tresti od pritajenega smeha, razrednik se je obrnil in nam divje zažugal s pestjo, kar je povzročilo še večjo veselost. Smejali smo se na koncertu opernih arij, ko je napovedovalec naznanil, da je na vrsti Arija blaznosti! Smejale smo se moškemu, ki je na prtljažniku kolesa vozil zabojček jabolk. Padel je in jabolka so se zakotalila po cesti, me pa hohoho in hihih. Tako ga je to ujezilo, da je začel preklinjati in nas obmetavati z jabolki, me pa smo med smehom pobegnile. Poniglavo vedenje za nikamor. A ob zaključku gimnazije, na maturantskem izletu – Sarajevo, Dubrovnik, Split – se je

moje nagnjenje do smejanja ob vsaki priložnosti izkazalo za nevarno. V Splitu sta nas razrednik in njegova žena, naša profesorica kemije, odpeljala na ples v hotel s teraso in plesno glasbo. Oba sta bila še mlada, zanj so včasih mislili, da je naša sošolka, in rekli smo ji kar Kukica. Plesali smo in noreli, bilo je nadvse zabavno, zlasti za nas, otroke malega mesta, ki smo večinoma prvokrat videli, kako živi veliki svet. Med odmorom sem šla na stranišče, bilo je v nekakšnem gozdičku, kar precej oddaljenem od plesišča. Malo pred vhomom sem prvič v življenju videla prostitutko. Bila je v lepi srebrni obleki, črne lase je nosila po tedanji modi visoko natupirane. Pred njo je stal moški in slišala sem njun pogovor. Če ga povzamem bolj uglajeno, je bilo govora o tem, da bi bila menda siromaku na voljo zastonj, njemu pa da ne bo. Verjetno ni bil siromak. Nisem si mogla kaj, da se ne bi nasmejala in nič hudega sluteč odšla dalje. Ko sem se vračala, pa je bila še vedno tam in očitno je čakala mene. Zakrilila mi je pred očmi z dolgimi srebrnimi nohti: »Mala, ako te ja uhvatim ...!« Na smrt sem se prestrašila, a na srečo je prineslo mimo našega razrednika in pozanimal se je, kaj se dogaja. Povedala mu je, zdaj že bolj mirno, da sem se ji posmehovala. Opravičil se ji je in rekel, da se jaz vedno smejim, saj sem takšna po naravi, malo prizadeta. Opravičilo je dostojanstveno sprejela, moje življenje je bilo rešeno, sama pa sem se še dolgo tresla od strahu, da se slučajno ne bi premislila in obračunala z mano. To ji ne bi bilo težko, saj sem po vsem silnem učenju za maturo imela le osemindvajset kilogramov in so se ženske na plaži, ko sem šla mimo v svojih kopalkah, sočutno spraševale, če sem morda paralizirana.

Takšne navade so me spremljale vse življenje, a seveda vedno redkeje. Včasih tudi še dandanašnji, čeprav se starejšim ženskam ne spodobi, da bi se krohotala, če kdo pade s kolesa, in tega zagotovo več ne počnem. Ostala pa mi je iz tistih časov strpnost do tistih, ki se smejejo meni. Na primer moji učenci v šoli, ko so se vloge zamenjale. Kadarkoli sem zaslišala hihitanje v zadnjih klopeh, sem si rekla, no, kaj pa ti? in dostojanstveno preslišala, kaj se dogaja – tokrat na moj račun. Saj ima vse v življenju svoj čas, tudi mladostne norosti – ta čudovita lahkost bivanja.

Bea Baboš Logar

Spremembe – edina stalnica v življenju

Njihova vznemirljivost nas privlači, hkrati nas pa strah pred neznanim vsakič zaloti nepripravljene. V znosnem konfliktu med tema dvema občutjema sem tako nekega ponedeljkevega jutra prvič stopil z avtobusa Sotina–Cankova–Murska Sobota.

Z vsakim korakom proti rjavoranžnemu kompleksu srednješolskega centra sem preračunljivo švedral čevlje, zato da sem izgledal, kot da mi je vseeno, a k sreči so mi dolgi lasje prekrivali, kar je obraz premogel pokazati mešanice nestrpnega pričakovanja in strahu. A kot vedno v življenju sem k novim izzivom zakorakal pogumno in z zaverovanostjo vase. Vstopil sem v prostrano garderobo, ki se mi je zdela kot naša čakalnica na odraslost. Otroštvo je dokončno ostalo pred vrati in je lahko le potočilo solzo za telesom, umom in dušo, ki so bili pripravljene na izstrelitev v novo obdobje.

In kakšno obdobje je to bilo! No, ok, začelo se je s tem, da sem sedel v napačnem razredu in so me, potem ko smo ugotovili, da je moj prvi jezik nemščina, premestili v razred D. Zato sem na prvo kongregacijo vstopil s ‚frajersko‘ zamudo in ob pogledih bodočih sošolcev, sinhrono uperjenih v skuštranega zamudnika z Goričkega, sem povedal, da sem bil premeščen, »weil ich Deutsch spreche«. Razrednik Györek je rekel »Dobrodošel!« in iniciacijski obred je bil opravljen. Usedel sem se v zadnjo vrsto, poleg približno enako dolgolasega fanta, in šele ko sem se namestil na sedež, sem ugotovil, da ima zadaj svoje resnično dolge lase spete v čop. V tem samsonovskem dvoboju sem sam pri sebi tekmovalno siknil, a Damir je postal moj najboljši prijatelj in prijateljstvo traja še danes. Pred nama sta sedeli Sandra in Tadeja, ki sta bili od prve minute dalje kot nabriti radijski ‚špikerki‘, kar je mojo zadržanost in sramežljivost, trdno

Aljoša Bagola

varovani za zidovi ‚kulnesa‘ zgodnjih devetdesetih let, postavilo na prijetno preizkušnjo. Nismo bili vedno najboljši razred, smo pa bili razred zase. Učili in oblikovali so nas krasni profesorji in profesorice. Eni kul – Geč, Činč, Kuhar, Gomboc, Györek, Krauthaker, Hochstätter, Nasevski; drugi, ki smo se jih malo bali – Gornjec, Trplan, Dečko ..., a vse po vrsti smo spoštovali in jih cenili.

Lani sem predaval dijakom srednješolskega centra in prvič po svoji maturi sem bil na ‚centru‘. Opremljenemu z več življenjskimi izkušnjami se mi je vse zdelo malo manjše kot takrat, ko smo vsak dan, s pol ‚francoza‘ in cockto, korakali med učilnicami. Toliko večji vmes nismo mogli postati, smo pa zaradi murskosoboške gimnazije zagotovo postali večji ljudje.

Hvala vsem profesorjem in čestitke ob častitljivem jubileju!

Aljoša Bagola

Ob 100-letnici Gimnazije Murska Sobota

Nisem rad hodil v šolo, ne v osnovno in ne na gimnazijo. Šola mi je preveč časa jemala pri pomembnih opravilih, kot so bila branje stripov, druženje s prijatelji, gledanje televizije, gledanje za dekleti, dirkanje s kolesi, brenkanje na kitaro, igranje prazgodovinskih računalniških igric na prazgodovinskih računalnikih in predvsem pri dnevnem sanjarjenju.

Zdelo se mi je samoumevno, da mi ne bo treba znati, katero rudo kopljejo v rudniku Kakanj (razen, če bi hotel postati metalurg, kar pa ni bil moj namen), zdeklamirati vseh Newtonovih zakonov (razen, če bi hotel postati astronom, za kar ni bilo nobene možnosti) ali pa računati odvodov, biti na ti z logaritetskimi tablicami, enačbami in ostalo matematično navlako (razen, če bi hotel postati raketni inženir, kar pa mi spet zaradi pacifizma ni bilo blizu).

Vse to me takrat ni preveč zanimalo. Normalno. Bil sem najstnik, tem pa po glavi roji marsikaj drugega. Večinoma nekaj, kar je povezano s hormoni.

Med šolanjem ali malo pozneje sem ugotovil, da ni tako zelo pomembno faktografsko podajanje 'napiflanega' znanja z enega področja, ampak interakcija med njimi. Širina. Sposobnost, da če nečesa ne znaš, znaš to nekje poiskati in vključiti v to, kar že znaš, in znova uporabiti.

Ni mogoče, da bi se vseh stvari, vsega znanja naučil v gimnaziji. Ne, nisem se. Ampak mi je pa dala nekaj drugega. Naučila me je vzbuditi željo po vedenju, razširiti si obzorje, povezovati različno znanje, in kar je najpomembnejše, naučila me je, da se učimo vse življenje, ne samo v šoli.

Mag. Igor Banfi

Mag. Igor Banfi kot gimnazijec, avtokarikatura

Gimnazija nas je naučila učiti se in nam resnično razširila obzorja; mnogo mnogo dlje od zgoj ponavljanja že naučenega.

Zato sem ji hvaležen, kljub temu da sem nekoč porabil cele zimske počitnice, da sem popravil grajo iz matematike.

Sto let je v življenju človeka dolgo obdobje. V življenju častivredne inštitucije, kot je naša šola, pa se vati časa obračajo malo drugače, zato Ti, draga mladenka Gimnazija, želim vse dobro v Tvojih nadaljnjih stotih.

Mag. Igor Banfi

Moje spominjanje *ob stoletnici Gimnazije Murska Sobota*

Pom. akad. Evgen Car

Pred leti, ko sem se v ljubljanskem NUK-u pripravljaj na pisanje svojega »Poredušovega Janoša«, sem v Kleklovem tedniku Novine naletel na zapis: Nagla smrt. --- Jožef Car gimnazista v Murskoj Soboti doma iz Dobrovnika je v nedelo 25. septembra 1925 na fudbališči krf polijala i je včasik bio mrtev. Stariše so mrtvo telo sina domo v Dobrovnik pripelali, gde so ga 27. septembra ob velikoj udeležbi domačinov pokopali. – Mladi junak, počivaj v miru! ---

Ta gimnazista izpred 95 let je bil moj stric, očetov edini brat, ki bi po družinskih pravilih moral prevzeti kmetijo, a ga je dedek zaradi slabega zdravja poslal v »šoule, ka bi se povčil za gospouda, ka bi njemi nej trbelo delati«, »za kakšoga fiškališa de pa že dober«, se je govorilo. Mojemu očetu pa je prepustil kmetijo.

Mene so 40 let pozneje vpisali v isto soboško gimnazijo, da bi se »vozavčil« za agronoma in kot izobražen kmet prevzel kmetijo.

Po štirih letih internata in nižje gimnazije v Lendavi sem se vrnil v svoj Dobrovnik, od koder sem se dnevno vozil z avtobusom v soboško gimnazijo, ob lepem vremenu sem se pa vozil z motornim kolesom. Za zimske mesece sem se pa preselil v svojo soboško najemniško sobo na Lendavski cesti, ki je že davno ni več. Opisal bom svojo selitev, ki je za današnje pojme skorajda neverjetna. Doma sem si sposodil svoj kavč, ki sva ga z očetom prinesla na dobrovniško avtobusno postajo, ga s pomočjo avtobu-

snega sprevodnika spravila na streho avtobusa, kjer ga je sprevodnik z močnimi lanenimi pasovi zvezal, in ko je bilo to opravljeno, sva se jaz v avtobusu, kavč pa na strehi avtobusa peljala do Sobote, kjer me je sostanovalec (cimer) čakal na avtobusni postaji in mi ga pomagal odnesti do najemniške sobe. Spomladi, ko sem se selil domov, se je ta selitveni proces ponovil v obratni smeri.

Vsa štiri leta gimnazije sem lezel iz letnika v letnik in vsako leto manj mislil na študij agronomije in več na igralsko akademijo in gledališče. Sploh ne vem, kje in kdo me je navdušil za igrilstvo. Vem, da se nisem odločil zaradi kakršnekoli slave in tudi ne zaradi uspehov, še manj pa zaradi časti. To sta bili enostavno ljubezen in strast. Lahko bi rekel, da me je poklicalo igrilstvo in jaz sem se mu odzval. Močna nezavedna želja, da se skozi teater pogovarjam z gledalci, da jih nagovorim. Imel sem občutek, da jim imam kaj povedati, celo več: o svetu sem preišljeval, da je mogoče ustvariti svet brez razlik, siromaštva in sovraštva. Čez desetletja pa žal ugotoviš, da je bilo to plod mladostniškega sanjarjenja. Ampak to že ni več vsebina mojega pisanja.

Moje spominjanje na gimnazijske učitelje je več kot samo prijetno. Če sedaj pomislim, bi jih imel za zveste, predane in skrbne vrtnarje, ki iz dneva v dan z veliko zavzetostjo zalivajo, obrezujejo in rahljajo zemljo raznobarvnim razposajenim mladim vrtnicam, da se lahko brezmejno razvijajo in bohotijo. Te vrtnice smo bili dijaki gimnazije, ki smo po štirih letih skrbne

proforske nege postali naenkrat razbohotene vrtnice – prevzetni in samovšečni maturanti, ki smo iz svoje mladeniške objestnosti celo mislili, da smo se sami naredili, sami vzgojili.

Najmočneje se me je dotaknila poved iz gimnazijskih let, ki jo je izrekel profesor Sagadin, lahko pa da je to bil profesor Hradil, ki sem jima v zadnjem letniku kot edinima predstavil – zaigral – pokazal – svoj doma pripravljeni gledališki nastop za sprejemni izpit na ljubljanskem AGRFT: »Evgen, v umetnosti, v katerikoli, se po bližnjici ne da priti do željenega uspeha. Za kakršen koli uspeh v umetnosti je treba veliko delati in veliko hoditi peš in navkreber, nemalokrat tudi bos.« Še kako prav sta imela. Prav besedi BOS in NAVKREBER sem si najbolj zapomnil.

Sedaj, ko sem starejši, se mi občasno zazdi, kakor da bi mi v dolgih frfotajočih belih oblekah iz goste panonske megle prihajale pred obličje nasmejane, razposajene, prepolne življenja, prelepe sošolke iz gimnazijskih let in da je srečanje z njimi vsakokrat praznik. Kaj samo praznik? – Darilo. Ob srečanju, prijetnem čebljanju postanem zopet tisti malo sramežljivi dijak izpred petinpetdesetih let, ki se potepa po soboških ulicah in naivno misli, da je še vedno socializem, da smo še vedno vsi enaki in da nas ne sme biti strah, ne podnebnih sprememb, ne nezdrave hrane, še manj pa služb in prihodnosti.

Še na mnoga leta, kaj leta – desetletja, stoletja ...

Pom. akad. Evgen Car

Zdenko Huzjan, Okruški, 1999, olje in vosek na platno, 85,4 x 95,4 cm, iz stalne zbirke Galerije Murska Sobota; foto: Tomo Jeseničnik

Neponovljivo

Odločitev o vpisu na Gimnazijo Murska Sobota sem sprejela precej spontano in še vedno se spominjam prvega dne, ko sem dejansko kot dijakinja prestopila njen prag in skupaj z novimi sošolci sedela v eni izmed učilnic na koncu hodnika v pritličju. Vsak je pogledoval naokrog, da bi videl, koga pozna in koga ne, ter se spraševal, kako bodo vendar izgledala naslednja štiri leta s temi ljudmi.

Minil je prvi dan, teden, mesec in naenkrat je bilo čutiti, kot da se poznamo od nekdaj. Na stotine šal, ki smo jih razumeli samo mi, in pripetljajev, ki so se lahko zgodili samo nam, je štiri leta tkalo neponovljivo vzdušje v našem A-razredu.

Verjamem, da je prav to prijateljsko vzdušje veliko prispevalo tudi k našim dosežkom in osebnostnemu razvoju skozi vsa leta. Vsak od nas se je ogromno naučil o samem sebi, o tem, katere bitke je vredno biti in katerih ne, o tem, kako pomembno je imeti prave prijatelje in biti prijatelj in o tem, kako medsebojno sodelovanje in spodbujanje vodita v osebne in skupinske uspehe. Posebno vlogo pri tem je imela tudi naša razredničarka, profesorica Danica Muhič, ki nas ni učila le slovnice in književnosti, ampak nas je naučila tega, kako biti na prvem mestu človek, ki spoštuje druge, ki je potrpežljiv, odločen, vztrajen in vedno voljan pomagati.

Tudi za trenutke, ki so se nam mogoče v gimnazijskih letih zdeli naporni ali težavni, smo kasneje kar hitro ugotovili, da so se spremenili v izkušnje, ki smo jih nesli naprej na študij ali delo, ali pa so postali le dobre zgodbe, ki jih še vedno obujamo, kadar koli pogovor nanese na gimnazijo.

Spominjam se tudi zadnjega dne, enkrat v maju, ko smo skupaj preživljali še zadnje trenutke kot sošolci in ponovno pogledovali po prostoru ter se spraševali, kako bo, ker jutri ne bomo več sedeli v učilnici s temi ljudmi in sodelovali pri še enem komičnem dogodku.

Iva Drvarič

Vsak se je odločil za neko drugo pot, ampak moja najljubša stvar je, da ob vsakem našem srečanju vedno znova začnemo tam, kjer smo prejšnjikrat ostali, kot da še vedno sedimo v klopeh Gimnazije Murska Sobota.

Iva Drvarič

Lojze Logar, Prisotnost ostrega, 1988, sitotisk, 80 x 60 cm, iz zbirke Galerije Logar

Ob jubileju gimnazije

S spoštovanjem sem prebral, da bo naša gimnazija praznovala 100-letnico obstoja, in se obenem zdrznil, ko sem ugotovil, da sodim v generacijo maturantov, ki je zapustila srednješolske klopi pred 49 leti, torej leta 1970.

Pošto, ki mi jo je poslal dr. Renato Lukač, sem prebiral na mobilnem telefonu, medtem ko sem korakal mimo rektorata Univerze v Ljubljani, ki bo 3. decembra prav tako praznovala stoletnico ustanovitve. Ob pogledu na univerzitetno stavbo sem v mislih spontano pričel preštovati število univerzitetnih profesorjev Univerze v Ljubljani, ki so maturanti naše gimnazije. Ko mi je zmanjkalo prstov, sem spontano zamrmral: »Brez profesorjev, ki prihajajo iz gimnazije v Murski Soboti, tudi Univerza v Ljubljani ne bi bila to, kar danes je.« In res je tako!

V sedemdesetih letih ekonomske razmere v Prekmurju niso bile najboljše, zato nismo živeli v izobilju. Ker ima vsaka palica dva konca, lahko rečem, da je v tistem času prav to pozitivno zaznamovalo vse, ki smo nadaljevali šolanje na univerzi v Ljubljani ali Mariboru, ter mnogi med nami tam tudi ostali. Prekmurci »naše generacije« se med sabo (še vedno) podpiramo in si pomagamo. Lahko rečem, da smo vsi po vrsti zelo samozavestni in pripadni Prekmurju, kar izkazujemo tudi s tem, da v komuniciranju med sabo takoj preidemo na svoj v Sloveniji zelo specifičen dialekt. Na to smo ponosni!

Okolje, v katerem človek preživi prva leta svojega življenja, nekje do 14. leta, v veliki meri opredeli njegove osnovne »kriterije vrednot«, tiste, na osnovi katerih se skozi vse življenje odloča, kaj je prav in kaj je narobe. Skupek oziroma povprečje vrednot posameznikov v neki družbi je to, kar bi lahko imenovali »kultura naroda«. Bojim se, da v Sloveniji na to pozabljamo, zato menim, da bi morali posvečati bistveno več pozornosti prav vzgoji otrok do starosti 14 let in jim zagotoviti čim boljše in čim bolj enakovredne pogoje vzgoje in izobraževanja.

Akad. pom. akad. dr. Igor Emri

Menim, da nam v Sloveniji v vsakodnevem življenju in predvsem v gospodarstvu manjkata prav ta pripadnost in samozavest, ki ju lahko le občasno zaznamo pri športnih dogodkih, recimo ob izjemnem uspehu naših košarkarjev. Enako pripadni in samozavestni bi morali biti tudi v vseh segmentih družbenega okolja in gospodarstva. To bo nedvomno treba uresničiti, če želimo postati dežela znanja, kot smo zapisali v Strategiji Slovenije 2050.

Moji spomini na srednješolske čase so izjemno lepi. S sošolci smo se zelo dobro razumeli in z mnogimi prijateljujem še danes. Z nasmehom na obrazu se rad spominjam »slavne nogometne ekipe 4 A«, v kateri sem sodeloval tudi sam, verjetno zato, ker je v razredu bilo natančno 11 fantov. Naših »nogometnih dosežkov« se ne spominjam, ker jih verjetno tudi ni bilo, dobro pa se spomnim tekem, ki so bile zmeraj nekaj posebnega, še posebej diskusije med tekmami in po njih. Podrobnosti niso za javnost.

Prijetni in spoštljivi so tudi spomini na profesorje, ki zaslužijo vso pohvalo. Znanje in izkušnje, ki so nam jih predali, so bili odlična popotnica za nadaljnje izobraževanje in življenje kot tako. Hvala vsem!

Obžalujem, da mnogih profesorjev ni več med nami in se jim ob praznovanju tega jubileja ne bom mogel zahvaliti osebno.

Vsem profesorjem in drugim zaposlenim v Gimnaziji Murska Sobota ob jubileju izrekam iskrene čestitke z dobrimi željami za nadaljnje delo.

Akad. pom. akad. dr. Igor Emri,

Fakulteta za strojništvo, Univerza v Ljubljani

Zdravica stoletnici

Pred 10 leti me je takratni jubilej soboške gimnazije spravlil v posebno stanje »stepske melanholije«, podoživljal sem dogodke, obraze in zanose tistega časa in to tudi poskušal zapisati (z nekaj prijaznega odmeva, kar kaže, da se ti zborniki vsaj prelistajo).

Tokrat, ko je praznovanje še bolj resno in častljivo, sam pa počasi prehajam v zadnje obdobje svojega uradnega poklicnega delovanja, pa se mi misli osredotočajo na splošni pomen (soboške) gimnazije. Že nekaj časa se namreč sprašujem, kako pomembno za vsakega je prav to obdobje šolanja in kako v drobnih kakovostih, tudi visokošolskih profesorjev, lahko prepoznamo, ali imajo dobro gimnazijsko izobrazbo ali ne. Gre za širino pridobljenega znanja, vsaj do neke mere razvit kritični pristop, dobro pismenost in nastop, objektivnost, pa tudi skromnost ob soočenju z znanjem in dvom ob »novih resnicah«.

Poblizje sem srečal na stotine študentov in desetine profesorjev, različnih strok in položajev, doma in tudi v svetu, in upam si trditi, da je dobra gimnazija nujen, a seveda tudi ne zadosten pogoj za razumništvo, ki se pričakuje od univerzitetnih diplomantov in učiteljev. V preteklosti je bilo te usodne navezanosti več, sedaj je tega žal manj. Seveda na osebni razvoj vplivajo tudi individualne sposobnosti in prizadevanja, pa družina in družbeno okolje. Posameznica in posameznik se oblikujeta v matriki dejavnikov, ki se stalno spreminjajo. Kljub temu pa ima in bo imela pri oblikovanju osebnosti pomembno vlogo dobra srednja šola – gimnazija. Upam si tudi trditi, da ima njeno današnje stanje, tako kot stanje drugih šolskih ustanov, posebej univerze (tudi ljubljanska bo imela letos stoletnico), odločilno vlogo za prihodnji razvoj države in naroda. Kako vzgojiti nove generacije, ki ne bodo verjele lažnim novicam in jih širile, ampak jih bodo odklanjale, ne bodo sledile populističnim voditeljem, ampak imele svoje prepričanje, za katerim bodo tudi stale? Kako

Pom. akad. dr. Emil Erjavec

Foto: Delo

vzgojiti generacije, ki ne bodo izgubljene, ampak razgledane, če ne že razsvetljene, predvsem pa samostojne, kritične in kreativne?

Pri graditvi nujne kritične osebnosti ni toliko pomembna samo količina znanja, ampak predvsem to izoblikovanje osebnosti. Moja generacija soboške gimnazije pri matematiki ni prišla do integralov. Slovenske slovnice praktično nismo imeli. Pri zgodovini smo bili spraševani in smo lahko odgovarjali v čisti prekmurščini. Najtežji predmet, takoj za fiziko, je bila za mnoge, glej ga zlomka, geografija. Pri filozofiji smo se samo »pogovarjali«, pa to ni bil edini tak predmet. Kakšnemu pristojnemu inšpektorju bi danes šli ne samo lasje pokonci, a smo vsi, bolje rečeno velika večina, kot mnogi pred nami in za nami, brez velikih težav sledili šolanju na najzahtevnejših programih ljubljanske in mariborske univerze in nato prišli do poklica; mnogi s(m)o se v njem tudi dostojno uveljavili. Gimnazijske osnove so bile na marsikaterem področju solidne, v moji generaciji naravoslovje, družboslovje, književnost, za nekatere tudi jezikoslovje. Slabosti smo bili sposobni nekako nadomestiti. Morda smo se mi iz province katero stvar morali bolje naučiti in »švicati« od osnov naprej, smo pa, vsaj nekateri, bili hitro brez težav v prvem krogu dogajanj, v strasti do novega, v kritiki starega. Slavljenska, soboška gimnazija, nam je dala dostojen prispevek k temu, odprla nam je ta mehko definirani prostor za besedo in misel, pa tudi dokazovanje, razvoj sposobnosti preživetja. Tu so poleg profesorjev imeli odločilno vlogo tudi razgovori med dijaki, spontani ali organizirani (npr. danes nepredstavljeni marksistični krožek), pa pogovori o kulturi, knjigah, o družbenem do-

gajanju. Svoje je dodalo različno gimnazijsko in družbeno angažiranje. Predvsem pa smo se veliko pogovarjali, živeli skupaj v nekakšnih tropih in se učili poslušati in razumeti drug drugega ... Šola je bila pomembna, ni pa bila vse.

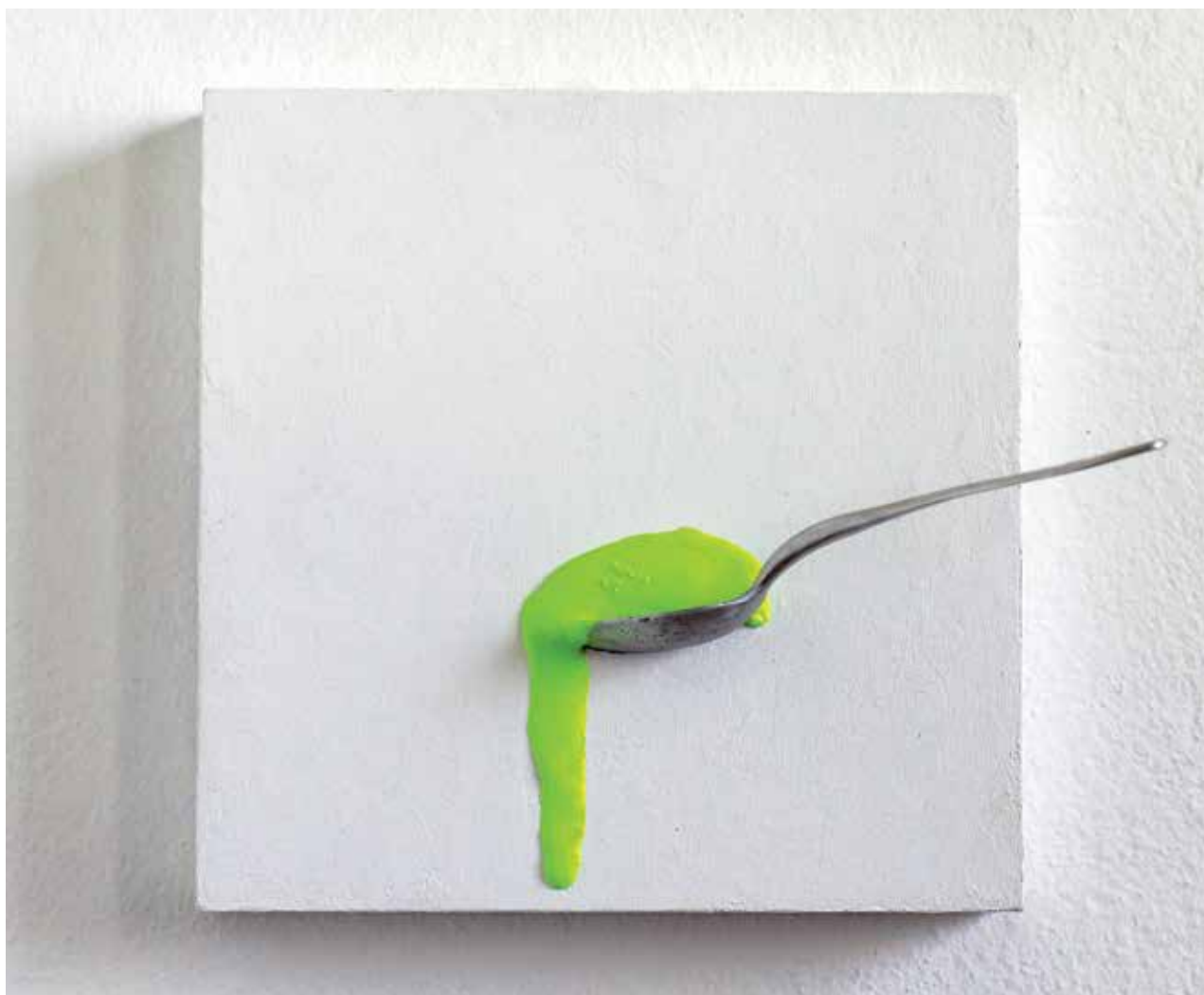
Zato dvigam kozarec dobrega špricerja, penine so za neka druga okolja, in nazdravljam stoletnici (moje in naše) soboške gimnazije. Naj živijo vsi profesorji in hvala za vse, kar ste dali in pustili mladim. Vaši obrazi, besede, znanje in dobronamernost, tudi pri tistih, ki smo jih takrat imeli za grozne, so pustili sledi in dosegli svoje. Brez vas bi bila pokrajina intelektualno pusta, še več mladih bi bežalo iz njenih nedrij. Znanje se je vsakokrat zarezalo v mladiko in omogočilo brst novega in novega. Učitelji (to je več kot le profesor), hvala vam!

Naj živijo tudi vse pretekle generacije soboških gimnazijcev, ki ste odraščale v tkivu stoletnice. Ne zato, ker ste jo preživele, ampak zato, ker nosite njen duh, česar koli že, predvsem pa poslanstvo besede in odprte misli. Drug od drugega smo se učili, se smejali in bili žalostni, vsega je bilo po njenih hodnikih in soboških ulicah. Skupaj smo pisali knjige življenja, danes vemo, v dobrem varstvu trdnega šolskega okvirja. Hvala vam, generacije.

Zato naj živi soboška gimnazija, prvih in nadaljnjih 100 let!

Pom. akad. dr. Emil Erjavec,

nekdanji soboški gimnazijec generacije 82,
agrarni ekonomist, na začasnem delu dekana
Biotehniške fakultete, Univerze v Ljubljani

Ignac Meden, Črni kvadrat, 2018, 78/113, 24 x 24 cm

Pogled na srednješolska leta z vidika doktorice znanosti

Rojena sem v letu 1974 kot večina mojih sošolcev iz generacije soboške gimnazije v letih 1989/90–1992/93. Moja osnovnošolska leta so minevala v nabiranju osnovnega znanja in doživetij na Osnovni šoli Beltinci, kjer so nam nudili dobro podlago in širok potencial za vpis na katerokoli srednjo šolo.

Ker še nisem bila odločena, v katero smer naj zaplujem, sem se odločila za gimnazijski program. Do vpisa naše generacije je bilo usmerjeno izobraževanje še ločeno na naravoslovni in družboslovni del. Po lastnih predhodnih psiholoških testiranjih sem enako dobre rezultate dosegla na obeh področjih, tako da mi odločitev o tem, kam se vpisati, ni bila olajšana. Ampak naključje je naneslo, da so ravno v letu 1989/90 prvič v sklopu naravoslovno-matematične usmeritve razpisali še t. i. splošni gimnazijski program, ki je postal zametek za poznejši klasični gimnazijski program. Na srečo je en oddelek pripadel Gimnaziji Murska Sobota. Takoj sem vedela, da je to nekaj zame. Navdušila sem še nekaj osnovnošolskih kolegov in tako se nas je kar osem iz beltinske šole vpisalo v razred NS (naravoslovno-splošni program).

Na začetku mogoče malo prestrašeni in zmedeni, a odločni, da bomo skupaj uspeli, smo tako iz manjšega prekmurskega kraja prispeli v Mursko Soboto. Kmalu po prvem polletju prvega leta smo spoznavali, da smo vsi dijaki, sošolci, bolj ali manj enaki, profesorji pa bolj ali manj posebni. Vedeli smo, da se bomo vsi sčasoma prilagodili drug drugemu, da skupaj uspešno vozimo štiri srednješolska leta, saj smo bili že od začetka kot poseben razred NS obravnavani kot »nekaj

Pom. akad. dr. Alenka Erjavec Škerget

vmes«, mi pa smo temu rekli nekaj posebnega. Za nekatere profesorje smo tako morali znati več in biti boljši, za druge smo bili sicer »manjvredni«, ampak bili smo mi, bili smo tam in to nas je kot razred in posameznike še bolj povežalo.

Profesor Vlado Sagadin, ki nas je kot razrednik prevzel pod svoje okrilje v prvem letniku, nam je vcepil čut za umetnost in zgodovino. Profesor Evgen Titan nas je kot razrednik vodil skozi drugo polovico našega srednjega šolanja in nam je bil vzor športnega zanosa in optimističnega elana.

Mene je pot iz Murske Sobotne vodila naprej v Ljubljano, na dodiplomski študij biologije in podiplomski študij medicine s področja molekularne biologije. Srečala in spoznala sem mnogo novih ljudi in priložnosti, a takih vezi, kot smo jih spletli v srednješolskih časih in kot neka trdna osnova obstajajo še sedaj v našem življenju, nisem doživela več nikjer.

Biti del NS generacije je zame in vse nas pomenilo tako, kot smo se tudi sami poimenovali: THE ONE AND ONLY ONE (ENI IN EDINI). Bili smo nekaj posebnega in menim, da smo nekaj posebnega še tudi sedaj, po 25 letih zaključka gimnazije. Zelo smo lahko ponosni na to, kaj je iz vseh nas, 30 nas je zaključilo razred 4 NS, postalo:

- imamo dva doktorja znanosti: enega s področja naravoslovja in enega s področja družboslovja;
- med nami je 6 pravnikov;
- med nami je 13 ekonomistov;
- imamo umetnico;
- imamo zdravnico;
- imamo veterinariko;
- imamo vojakinjo;
- imamo družboslovce;
- imamo naravoslovce.

A največ vredno nam je: VSI smo svoje šolanje do sedaj zaključili uspešno, vsaj z diplomom.

Moje področje delovanja danes sta medicinska genetika in molekularna biologija. Pri svojem delu tako pogosto odkrivam vse večji vpliv delovanja epigenetike na človeka. Namreč niso samo geni tista druga polovica, kar zaznamuje človeka. Preko epigenetike je vpliv okolja na gene lahko tako še nekoliko večji. Posamezniki, ki smo nosilci genetsko domačih genov in smo preživljali del svojega življenja (npr. gimnazijska leta) v domačem okolju, smo tako zaradi epigenetskih vplivov lahko še bolj povezani z »domačo klimo« in je izražanje genov zato drugačno. Zato lahko oseba z domačimi geni, ki je vsaj del življenja preživela v domačem okolju, čuti in deluje tako, da želi biti, ostati ali postati Človek v pravem pomenu besede. Z odgovornostjo, s čutom za sočloveka, z marljivostjo in s svojo sposobnostjo.

Štiri leta soboške gimnazije so bila pestra, včasih bolj ali manj zahtevna, ampak zdaj, ko gledam nazaj, jih je bilo vredno preživljati in doživeti. Kajti tiste izkušnje in vezi, ki smo jih pridobili s sošolci in profesorji, ostajajo trdne še sedaj, po 25 letih od naših zaključnih in maturitetnih izpitov. Na obletnicah, kjer se redno srečujemo, z veseljem naša srca in misli še vedno oživijo. Hvala sošolcem, hvala profesorjem soboške gimnazije, da so bili takrat z nami, in hvala še posebej tistim, ki so nam nudili svoje znanje, navdušenje in modrost z dobrimi nameni za našo prihodnost.

Generacija NS (1989/90–1992/93) novembra 2018 na naši 25-letnici

Pom. akad. dr. Alenka Erjavec Škerget,
UKC Maribor in Medicinska fakulteta Maribor

Srednješolska leta – leta oblikovanja

Spomnim se, da nam je profesorica Nadja Ivanc Milošević večkrat rekla, da v srednjo šolo pridejo otroci, odidejo pa odrasli ljudje. Imela je prav.

Srednješolska leta so leta oblikovanja – oblikoval se je naš lastni pogled na svet, razvijala so se različna zanimanja in seveda je morala dozoreti tudi odločitev, kam po srednji šoli. Kot mehko glino nas je oblikovalo vse: od učiteljic in učiteljev, učne snovi, učbenikov, domačih nalog do sošolk in sošolcev, druženja po šoli, prebranih knjig, glasbe, medijev ...

Ker sem že iz osnovne šole prinesla s sabo zanimanje za naravoslovje in matematiko, so izmed učiteljev imeli na mojo bodočo poklicno pot največji vpliv profesorice Nadja Ivanc Milošević, Marija Krauthaker in Vera Pintarič ter seveda profesor Edvard Dečko, ki mi je fiziko prikazal kot zanimivo in preprosto. Namesto 'pifljanja' si je bilo potrebno zapomniti le nekaj enostavnih, logičnih formul (in razumeti, kdaj in kako katero uporabiti).

V spominu mi je najbolj ostal četrti letnik. Ker nad nami »usmerjeno izobraževanimi« ni visela

Foto: Luka Cjuha

Pom. akad. dr. Andreja Gomboc

grožnja mature, smo se bolj kot šolskim knjigam posvečali druženju v Diani, šoferskim izpitom in kavi v Bad Radkersburgu.

Zdi se mi, da obstaja (tudi zahvaljujoč selektivnosti spomina) vsesplošno prepričanje, da so srednješolska leta zelo lepa, če že ne celo najlepša v življenju. Kar se mene tiče, mi je bilo takrat lepo, vendar pa mi je bilo na faksu še boljše, tako glede svobode in samostojnosti pri študiju, na katerem so mi bili predmeti bolj pisani na kožo, kot tudi glede družabnega življenja.

Sedanji dijaki se lahko torej veselijo, da zanje najboljše in najlepše šele prihaja.

Pom. akad. dr. Andreja Gomboc,
Center za astrofiziko in kozmologijo,
Univerza v Novi Gorici

Predavanje pom. akad. dr. Andreje Gomboc na TEDx o črnih luknjah, Ljubljana 2015

Obdobje, ki se ga z veseljem spominjam

Končno boljše počutje po šestih dnevih bolehanja zaradi tiste prave gripe po 19 letih, takrat me je ujela dober teden pred maturantskim plesom. Moja udeležba na plesu je bila ogrožena in vse nedoživeto bi obžaloval, kot bi to najbrž obžalovala večina, če bi morala izpustiti enkratni dogodek.

Ponovno lahko gledam brez bleščanja in brez bolečin za očmi; pa najdem prošnjo za sodelovanje pri sooblikovanju tega zbornika. Ob vseh bivših dijakih, ki so nekaj pomembnega dosegli, ki so svetovno ali doma prepoznavni, ob takih, ki so nekaj odkrili ali prejeli razne nagrade, bi radi misli nekoga, katerega zadnje v celoti prebrano leposlovno čtivo je Madame Bovary. Očitno se je vsak v uredniškem odboru spomnil nekaj imen in so žrebali, pa se je vsaj enkrat »nasmehnila« sreča meni. A je kdo prebral kak moj esej iz šolskih časov, ki je bil maksimalno za slabo minus štiri? Ker gre za ustanovo, v kateri sem preživel obdobje življenja, ki se ga z veseljem spominjam, je dvom o pisanju brezpredmeten (mogoče pa rabijo samo mašilo).

S termometrom v ustih in slabim občutkom zaradi zaužitega antibiotika ob klinični superinfekciji, ki pa se mi je ni dalo ponovno dokazovati z laboratorijem (ter teoretični strokovni napaki, storjeni nad sabo – opravičljivi zaradi hitre vrnitve na delo), s štiriprstnim pisanjem, s šumenjem v ušesih ter polnimi sinusi razmišljam, kaj mi je dalo srednješolsko nepoklicno izobraževanje. Nekateri so to izbiro obžalovali, ko so se po neuspehih na fakulteti morali zaposliti nekje, kjer ni bilo po njihovi volji, drugi smo bili veseli, da smo lažje naredili maturo in konkurirali na praktično vseh fakultetah. Pregovor o Janezku in znanju pa neha veljati maksimalno po dveh

Marko Hanc

letih, če določenega znanja ne uporabljaš, pri nekaterih še prej, in vse bolj izobražen strokovnjak nehote postaja vse bolj ozkogled, verjetno zaradi naravne zaščite, saj počasi izgublja povezave med nevroni za staro znanje. Matematika kot predmet je mnogim največja muka med šolanjem. Meni je bila izziv. Sam sicer nisem hodil na tekmovanja, ker nisem preveč za logiko (tisti z Zoisovo štipendijo bi to povedali drugače), sem pa naučeno teorijo vedno uspešno uporabljal vse do zadnjega velikega izpita (nekaj tudi na fakulteti) – danes pa bi z veliko sugestije naštel mogoče pet poglavij snovi tretjega in četrtega letnika, kaj šele vedel, za kaj točno gre. Se pa še dolga leta spominjamo čustveno podkrepjenih dogodkov, ene bi želeli izbrisati iz spomina, eni nas mučijo iz podzavesti.

V Ljubljani sem preživel skoraj četrtno svojega življenja. Moje prvo spoznavanje mesta pa se je začelo med strokovno ekskurzijo v sklopu slovenščine v prvem letniku, ko se je nekaj avtobusov z gimnaziji pripeljalo na gledališko predstavo Hamlet z velikim Jernejem Šugmanom v glavni vlogi. Ob pozitivni evforiji nas je nekaj sošolcev kot mesto zbiranja za odhod domov slišalo Cankarjev dom namesto Tivoli. S sošolcem Tomažem in z njegovim lokalnim bratrcem smo opravili ekskurzijo pri ponudnikih s hitro prehrano, ki v nas sprosti veliko količino serotonina, in spominjam se mesta čarobnega,

sončnega, belega. Ljudje so bili prijazni in polni upanja še nekaj let po osamosvojitvi. Zdaj, ko gledam nazaj iz mojega položaja, bi rekel: idealen čas za delo in življenje! Sončni spomladanski dan je obetal super zaključek. Latentno upanje je vztrajalo, da se med vožnjo domov katera od sošolk odloči, da se pomešamo na sedežih, da ti v temi namigne kaj o vikendu ali o obisku diska. Svetlo in belo je bilo do časa, ko na zbirnem mestu ostaneva le Tomaž in jaz in se sprašujeva, kako so naju lahko zapustili, ko pa sva točna. Po kaki uri in pol paničnega kroženja od Cankarja do Drame po daljšnici, iskanju denarja po žepih za nakup telefonske kartice za govornico ter ob spraševanju mimoidočih, ali sva na pravem mestu pred Cankarjevim domom in ali je še kje kak drug (in kot zakleto naletiva med tremi naključnimi na dva različna tujca), med odločanjem, ali naj policiste ob parlamentu prosiva za pomoč pri dostavi domov, razmišljanju, kje je vlak, ter preklinjanju usode tistega dne naju usliši Univerzum in pošlje rešitelja gospoda razrednika Matijo Žižka (za naju je bil kot Chuck Norris), ki je zaskrbljeno sopihal peš čez parkirišče pred Cankarjem od parlamenta, kjer je bil parkiran avtobus. Tako lep se nama je zdel in tako umirjen, v glasu vznemirjen, le malo jezen. In zato sem mu zelo hvaležen, saj zaradi njega poznam le malo, ampak še zmeraj zadosti občutka »ko te nekdo reši« in v taki meri naj tudi ostane. Šola za življenje – natančno poslušaj navodila in vprašaj, če kaj ni jasno! Latentno upanje o pomešanju je ostajalo naslednja leta.

Ta isti profesor nam je kot razredu pošteno vrnil za vse potegavščine v štirih letih, ko je ponoči med skupnim druženjem na obali Lloret de Mara odplaval daleč stran in se ni pojavil ali oglašal toliko časa, da je po naši oceni bilo že na meji, da kličemo na pomoč lokalne reševalce. Takrat se je v nas ponovno spodbudil agonijski občutek izgube in sreče ob najdbi, ko smo na koncu bili ponovno skupaj kot celota.

Najbolj napeti trenutki zadnjega letnika pred izbiro parov za maturantski ples pa so bili pri določanju sestave – kdo bo s kom plesal oz. katera bo s katerim, zlasti v primeru, da je fantov v zadnjem letniku le 6, deklet pa 12. Verjetno bi nam uspelo, če bi natrenirali še malo folklore, ker pa je bilo časa premalo, so se začele sošolke kregati

za plesalce na način »Ti ga imej! Ne – ti ga imej!« Pa smo se le nekako razdelili in imeli zadnje pravo druženje razreda c – generacije 1996–2000 – prav na dan, ko premaga Slovenija Hrvaško v polnem Zagrebu, tj. 29. 1. 2000 (8000 Hrvatov in 500 Slovencev), v drugem najbolj sosedsko rivalskem športu, v boju za 5. mesto na evropskem prvenstvu (posnetek hranim na VHS-kaseti še danes). Na poznejša srečanja nikoli več nismo prišli v polnem številu kljub svetim zaobljubam ob razhodu ob koncu srednje šole. Šola za življenje – uživaj v lepih trenutkih, saj so lahko vedno zadnji!

Geografijo, zgodovino in jezike se nehote učiš, če potuješ. Opažam, da to znanje tudi ostaja, očitno zaradi čustvene komponente ali pa osnovnega predznanja v kaki brazdi ali vijugi skorje možganov. Področje, ki pa znanstveno najbolj napreduje, je po mojem mnenju naravoslovje v širšem smislu in se razčlenjuje s fizikalnega, biofizikalnega, kemijskega, genetskega ali astronomskega stališča. Kljub temu pa ostajajo še odprta določena osnovna vprašanja, ki bi jih morali imeti odgovorjena v osnovnem in srednjem šolstvu. Eno od takih: Kako je nastala voda na zemlji, ki je osnovni gradnik vsega živega oz. od kod je prišla? Ena od teorij je, da je prispela iz vesolja z asteroidi, kar pa verjetno ne drži. Drugo vprašanje, ki pa ima zelo verjetno naravoslovni odgovor: Zakaj so stare civilizacije po vsem svetu gradile piramide z dve do osemdeset ton težkimi kamni različnih oblik, nekatere samo z lesenim orodjem, da bi naslednjih tisoč let samevale (stara ljudstva naj bi bila po eni strani matematično napredna in natančna ter naj bi poznala astronomijo, po drugi strani pa naj bi primitivno hotela nekaj darovati bogovom, da bodo mirni ...), v nobeni pa niso našli niti enega ostanka življenja? Gotovo obstajajo zunaj naših šolskih klopi in znanstvenih okvirov odgovori na vse. Tako kot so že zdavnaj ovrgli splošno sprejeto tezo o uporabi le 10 % možganov, bo gotovo kdo potrdil ali ovrigel še marsikatero tezo. Skrivnost je verjetno v povezovanju različnih strok in iskanju napak v starih dokazih in enačbah ter preverjanju različnih idej na način Nikole Tesle, brez katerega ne bi bilo življenjskega standarda, kot ga poznamo zdaj. Aktualni znanstveniki prehitro etiketirajo določene teze ali študije, ki jim niso po volji, kot psevdozna-

nost, po drugi strani pa se delajo raziskave, ki na koncu nimajo nobene aplikativne vrednosti (moje osebno mnenje).

Zakaj sem kljub virozi vzela antibiotik? Verjetno zaradi strahu, ki se pojavlja ob neznanju ali ob preveč znanja. V primeru slednjega je šlo pri meni, saj sem vedel, da gre za dodatno okužbo z bakterijo in poslabšanje kliničnega stanja. Velikokrat pa prihaja do strahu zaradi neznanja, poslušanja in branja negativnih zgodb, negativnih besed iz ust znanih ljudi iz sveta politike, glasbe, športa, televizije. In s tem se da manipulirati množice, jih povabiti v potrošnjo, jih odvrniti od obiska/nakupa oz. povabiti k obisku/nakup, jih odbijati od cepljenja otrok in podobno. Nobena transanaliza do sedaj ni pokazala jasne povezave z avtizmom, astmo, s sladkorno boleznijo, z več karcinomi, kar trdijo nasprotniki cepljenja, in še vedno se najde izobraženec (tudi zdravnik), ki trdi nasprotno. Vse pa je posledica svetovno skovanega strahu ter teorije zarote, ki jo je oblikoval na začetku en zdravnik, ki je napisal viralni članek in naredil

svetovno škodo (in na koncu ostal brez licence). Strah lahko tudi zdravimo zaradi strahu, da stanje ne bi napredovalo in bi človek bil preveč vsakodneвно okrnjen. Strah je problem.

In tudi strah pred izobraževanjem po srednji šoli, kot je gimnazija, je posledica neznanja, saj dijak nima časa spoznati vseh poklicev, ki ga zanimajo. Neuspešni študenti so delno posledica tega, da se moraš na hitro – na podlagi enega informativnega dneva ali pa želje najboljše sošolke – odločiti za vse življenje. Za konec priporočam, da se uvede na gimnaziji dodatni izbirni predmet, pri katerem se bodo v vsaki generaciji skozi vsa leta izobraževali o življenju, poklicih, delu, trgu, socialni in zdravju, da jih bo malo manj strah, ko pričnejo samostojno pot študirajočega polnoletnika.

Hvala vsem bivšim srednješolskim učiteljem za dano znanje in pokazano dobro voljo in srečno naprej!

Marko Hanc

Igor Banfi, Strehe naše sigurnosti, 2012, olje na platno, 200 x 300 cm

Gimnazija – *prava odločitev*

Sem učenka športnega oddelka Gimnazije Murska Sobota. Za športno gimnazijo sem se odločila, ker sem želela poleg učenja nadaljevati s treniranjem plesa in hkrati dobiti najboljšo možno srednješolsko izobrazbo, ki mi bo pomagala do željenega študija.

Vsa štiri leta izobraževanja so naše delo in učenje spremljale različne športne dejavnosti, ki so nas zelo povezale, saj smo poleg tega, da smo dobri prijatelji, drug drugemu tudi pomagali, če je na katerem področju komu zaškripalo.

Da je naše življenje na gimnaziji bilo zares pestro, je poskrbela šola, saj smo se odpravili na različne izlete, športne dogodke, kjer smo navijali za naše športnike, in na izlete po Sloveniji in v tujino. Najlepši pa so bili športni tedni, kar pomeni, da smo 5 dni ostali na določeni lokaciji in spoznavali določene športne panoge ter drug drugega.

V prvem letniku smo se odpravili v Krašče, kjer smo spoznavali naravo in različne športe. V tednu dni smo navezali stike in se dodobra spoznali med sabo in tudi s profesorji, ki so se nam pridružili. V prvem letniku smo se odpravili na smučanje v Weinebene, kjer smo se naučili smučati vsi, ki tega še nismo obvladali, ostali pa so svoje smučarsko znanje nadgradili. V drugem letniku smo smučali v Cerknem, kjer smo teden dni uživali na smučišču, koristili pa smo tudi bazene in fitnes v hotelu, tako da smo imeli intenziven športni teden. Tretji letnik nam bo ostal najbolj v spominu zato, ker smo v jesenskem času naredili izpit za potapljača in se ponovno odpravili na smučanje. Takrat smo bili že zelo dobri v smučanju in smo na snegu res uživali. Konec tretjega letnika je bil v znamenju pričakovanja in priprav na maturantski izlet – v počitnicah pred zaključnim letnikom smo obiskali Budvo. V četrti letnik smo štartali že z mislijo na maturantski ples in maturo. S pomočjo profesorjev in s sodelovanjem smo se kljub tre-

Viktorija Hartman Adjei

ningom in plesnim vajam, ki smo jih imeli vsak petek, dobro učili in poleg tekoče snovi skozi celo leto ponavljali snov za maturo.

V vseh štirih letih smo kot dijaki športnega oddelka imeli možnost konzultacij, ki so jih naši profesorji prilagodili našim željam, saj so se vedno potrudili snov razložiti vsakemu posamezniku.

Vesela sem, da sem imela možnost obiskovati srednjo šolo, na kateri sem združila znanje in šport in pri tem neizmerno uživala. Če bi se še enkrat morala odločati, kam v srednjo šolo, bi ponovno izbrala Gimnazijo Murska Sobota.

Viktorija Hartman Adjei

Štefan Galič, Zapis X., 1984, barvni lesorez, 90 x 60 cm, iz stalne zbirke Galerije Murska Sobota; foto: Irma Brodnjak

Moja prva profesorica filozofije

Božidara Betriani - Dara
(16. 2. 1923–28. 1. 2016)

Pozimi pogosto mislim na našo profesorico filozofije v gimnaziji (Murska Sobota 1966/1967), partizanko, borko XIV. divizije Božidaro Betriani - Daro. Bila mi je zgled, in danes, po več kot petdesetih letih, vidim, da celo trajni. Na srečo! Spominjam se, kako je prvič stopila v razred. Onemeli smo, bila je lepa in mir na njenem obrazu je bil nenavadno zgovoren in slovesen. Po vsem trpljenju med vojno je stala med nami kot dobra gozdna vila in povrhu plemenita. Ko nam razlaga, kaj je filozofija, vidim knjigo Predsokratiki – in z blagim glasom bere o starih Grkih, ki so svet dojemali drugače kot naša, z monoteizmom prežeta kultura. Starogrški pogled na svet ne govori o stvarjenju, in to iz nič. Tega sveta ni ustvaril noben bog in noben človek, vedno je bil in tudi bo. Vse, kar se dogaja v njem, poteka po določenem redu in človek se čudi, celo občuduje, da svet in življenje v njem sta. Da, človek svet občuduje in svet mu to naklonjenost vrača s tem, da človek v svetu varno domuje. Ta ideal domovanja, kar najtesnejše sovpadanje notranjega reda z zunanjim, družbenim in obojega s svetovnim, kozmičnim redom v tem kratkem življenju, ki ga živimo, me je povsem prevzel. Moja življenjska odločitev je takrat padla in hvaležna sem ji, moji Dari. Ne pozabljam njenih misli, da je treba negovati vedrino in optimizem, kajti z obojim samo potrjujemo življenje, ta enkratni dar, ki je dan nam, ljudem.

Filozofija in partizanstvo – ej, to je bilo čustvo, ki sem ga doživljala tako intenzivno, da ga je Dara v mojih očeh hitro opazila. Prebrala sem vse, o čemer je govorila, in ko sem vprašana, prihaja iz mene gejzir misli in Dara, moja filozofinja in partizanka, samo posluša in mi pove: kar ni bilo dano njej, bo vsekakor meni. Takoj je vedela. Na tem je treba delati in samo z delom, ki ga imaš rad, si

Pom. akad. dr. Cvetka Hedžet Tóth

stvar prisvajaš. Ko sem imela svečano predavanje za naziv redne profesorice na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, je Dara prišla s šopkom čudovitih rož; ona, moja prva profesorica filozofije in partizanka, me je počastila.

Spominjam se, kako mi je nekoč zaupala svoje težave z roko, ker je v hudi zimi osem ur nepretrgoma nosila ranjenca. Preživel je, njen ramenski sklep je ostal rahlo poškodovan, toda njene oči so bile neznansko žive, ko mi je pripovedovala o tem, kako lepi so bili obrazi soborcev. Takrat, ko ljudje iskreno verjamemo v nekaj plemenitega, pravičnega, ko se za to celo borimo, se to zrcali na naših obrazih. Uporništvo te herojske generacije je spremljalo še doživljanje lepote in Dara mi je priznala, da obrazi ljudi niso bili pozneje nikdar več tako lepi kot takrat, med vojno, v partizanih. Uporništvo teh mladih ljudi, ki so bili pripravjeni dati – celo žrtvovati – največ, kar človek sploh zmore, tj. življenje, je vodilo nekaj praetičnega, namreč potreba po pravičnosti, in uporništvo ostaja etično razpoloženje, ki ga nobena politična manipulacija ne more poškodovati. Za te borbe je bila etika nekaj onaravljenega, njihova druga narava.

Ta moja profesorica mi je bila navdih za moje trajno življenjsko poslanstvo. Partizanka v XIV. diviziji, tovariška, hrabra, ponosna, levičarka, marksistka, ki pa je najprej skrajno etično odgovorno negovala najbolj elementarni človeški čut, tj. čut za pravičnost, in me na to vedno tudi blagohotno opozarjala. Ko je oblastniški marksizem pomenil oblast in polno mizo – ej, kako grdo in vsiljivo, slinavo, sluzavo, lepljivo so se pri njej drenjali mnogi – me je ona s svojim zgledom opogumljala razvijati to, kar sta humanistični čut in odnos do življenja. Ta čut je seveda eden najbolj temeljnih

za človeštvo in filozofska stroka, v katero me je napotila, mi je bila življenjska orientacijska točka vse do danes, filozofija pa je bila, je in ostaja trajni temelj za humanistiko. Naj bo povedano jasno in odločno: vrednote NOB pomenijo humanistični odnos do življenja.

Listam po knjigi Tomšičeva brigada, ki jo je napisal Franci Strle v štirih delih in je izšla leta 1995, ob 51. obletnici pohoda XIV. divizije na Štajersko. V njej je opisana tudi moja Dara. Devetega januarja 1944, ko je bilo v Tomšičevi brigadi 359 borcev, se jim je med potjo »pridružila Božidara Betriani - Dara, ki je bila v Okiću mladinska aktivistka in partizanska učiteljica«. Pohodi, boji, ustaši besnijo, ščitijo jih Čerkezi iz 1. konjeniške divizije. Bračičevci bedijo, udari še Tomšičeva brigada, ki ji poveljuje Janez Kramarič, in Dara je zraven. Na pohodu je še razvpita nemška 7. esesovska divizija Prinz Eugen. Dara se bori, vztraja, junaška je in pomaga ji legendarni Martin Kotar.

Kjer so ranjenci, tam Dara pomaga in se razdaja: »Ranjenci namestnik komandirja 2. čete 3. bataljona Tomšičeve Anton Dremelj - Ante je od Dobovičnika jahal na muli, med prebojem prek Rudnika pa so ga Helena Murovec - Heta, Angela Jakša - Olga in Dara Betriani vlekli na odeji. Celo po plazovitih Farovških travnikih so se dričale z njim.« Domačini, ki so gledali partizane, so pomagali – in katero »človeško srce bi se moglo pred temi pogledi umakniti v sebičnost«? Kar so imeli, so dajali. Mraz, zima, strašna in neizprosna, borci prezebajo, vsa ozebla je tudi Dara in »pomagajo ji kurirji, med njimi Vid Ganoni - Vide, zlasti pa junak Martin Kotar«; tudi komandir Janez Kramarič je ozebel.

Nič jih ne zaustavi, partizanstvo je kot stisnjena pest ljudstva reklo okupatorju in njegovim pomagačem odločni »ne« – in boji se nadaljujejo. Tudi pohod z ranjenci se nadaljuje in po bitki pri Rakitovcu sta 1. in 2. bataljon Tomšičeve brigade odšla v gozd blizu Pšajnovice. Zvečer so nadaljevali s pohodom in oddali ranjence v dobro skrito partizansko bolnišnico Triglav pri Kolovcu. Po tej opravljeni nalogi brigadni štab borcem omogoči dvodnevni počitek. Rudi Puhar - Razin je bil premeščen na Dolenjsko, zdaj postane za Razinom nova štabna administratorica Božidara Betriani - Dara.

Partizanski mitingi so imeli nekaj zelo privlačnega, dobesedno vpijali so ljudi, da so se vključevali v partizanske vrste, in mnogi med njimi so postali hrabri borci. Na enkrat in nepozaben način so se sredi bojev in premikov prepletale prvine bojnega in kulturnega, Dara izstopa s svojim junaštvom in kulturnostjo. Ko sem jo kot njena učenka poslušala v gimnaziji, sem čutila, da je bila v ozadju tega močna, poduhovljena drža, ki lahko človeka ohranja celo v najtežjih življenjskih razmerah. Tak idealizem je prizemljen in partizanski poveljniki so bili vzor tistim, ki so komaj prišli v partizane. V prvi »partizanski učni uri« so novincem kazali, naj se ne bojijo, kajti največji sovražnik je ravno njihov lastni strah, in večina jih je celo izjemno dobro opravila »ognjeni krst«. Rojevalo se je tovarišstvo in tovariš ne more biti vsak človek, gospod pa je lahko vsak, tudi lopov.

Ej, moja Dara, prav si imela, predanost in iskrenost sežeta čez vse, tudi to si mi posredovala. Tovarišija in tovariš je pomenilo ljudi dobre volje, ki skupaj tvorijo neizmerno zgodovinsko breme in odločno branijo pravico malega naroda za svoj svobodni obstoj, ki pa je vključeval tudi prizadevanja za socialne spremembe na najširši družbeni ravni. Ta boj je vključeval še kulturo in vemo, da nič ne osredinja življenja tako zelo kot ravno kultura. Ko je Dara meni kot gimnazijki predavala o tem, kako so lačni, prezebli in ranjeni negovali to kulturno plat, sem doumela smisel tega, zakaj je za nas, Slovence, v marsičem kulturotvorno tudi narodotvorno.

Propagandni odsek Tomšičeve brigade je vodil »dr. Lado Lovrenčič, ki je začel takoj pregledovati pevske zборе po četah in bataljonih, iskati recitatorje in šaljivce, pa tudi skrbeti za harmonikarje, ki so zbuvali dobro voljo med partizani po četah in pri gostiteljih po hribovskih domačijah. Istočasno je začel zbirati članke in druge prispevke za brigadno glasilo Tomšičev glas.« Dara je spet aktivna, piše, ureja glasilo, smrt narodnega junaka Martina Kotarja (1922–1944), komandanta Tomšičeve brigade, je njo in njegove tovariše globoko pretresla. Bil je zelo hraber in sposoben, nekajkrat ranjen, Dari je rešil življenje. Žal je 21. aprila padel in vem, da je bilo med njima nekaj iskreno srčnega.

Med pohodom na Štajersko je v njem spoznala preprostega človeka z veličastno srčno

kulturo, napisala mu je sonet Tovarišu Kotarju. Pozneje, julija 1953, je bil zaradi izjemnega junaštva razglašen za narodnega heroja. Brat Karel (1924–1944) je bil prav tako partizan in je v svojem bataljonu veljal za najboljšega mitraljezca, žal je 21. januarja padel. Sestra Nežka (1920–1943) pa je bila mladinska aktivistka na terenu in so jo domobranci ubili že pred tem. Na njihovi rojstni hiši je spominska plošča z imeni vseh treh. Upam in iskreno si želim, da bom jaz nekega dne na komemoraciji pri spomeniku na Rojah, ki je posvečen 106 padlim borcem, recitirala Darino pesem Tovarišu Kotarju; tam jo je nazadnje (31. 10. 2018) odrecitiral njegov nečak Anton Kotar.

Pripis v knjigi, ki govori o junaštvu Tomšičeve brigade, je ganljiva izpoved v imenu mnogih soborcev, kajti »Darine ubrane misli so se ujemale s čustvovanjem vseh, ki smo imeli priložnost Martina Kotarja spoznati v boju, v dežju, mrazu in na neskončnih pohodih. Za vsakega je imel nasmeh ali spodbudno besedo, z vsakim je delil grižljaj kruha.« Ta pesnitev je kot zgoščena misel, ki jo osredinja nekaj plemenito gorečega, in ko mi jo je Dara prvič prebrala, sem sama začela zapisovati to zgoščeno povodenj doživljanja pri sebi, kar počnem vse do danes. So trenutki, ko cele ure zapisujem, polagam besedo k sebi in čutim njihovo srečo, da so skupaj, ena ob drugi.

Žalosti je treba kljubovati z vedrino ter z radostjo do življenja in z optimizmom. Dara je organizirala partizanske mitinge, pevski zbor zapoje, borci recitirajo Kajuhove pesmi, v brigadnem glasilu objavlja članke, rdeča zvezda žari in ljudje trumoma prihajajo poslušat te, ki znajo streljati z mitraljezom, isti prsti pa tako lepo igrajo na harmoniko. Dara objavi sonet z naslovom Žrtvam, kar nekajkrat izide glasilo Tomšičev glas. Tovarištvo se je krepilo in med poveljniki in navadnimi borci »je vladalo najpristnejše tovarištvo«. Čut za pravičnost je bil tolikšen, da »so preprosti ljudje Tomšičevo brigado sprejemali za zaščitnico vseh svojih interesov; na njene poveljnike so se obračali tudi za razsodnike celo v čisto zasebnih zadevah. Te in take odlike so ji dajale moč, da je žela zmage, eno za drugo.« To je zadnja, sklepna misel knjige Tomšičeva brigada – in moja prva profesorica filozofije je bila zraven.

Ko sem Dara poslušala kot gimnazijka, so vsak dan padale bombe po Vietnamu. Takrat, v letih 1965–1967, sem pod njenim mentorstvom vodila marksistični krožek in se spraševala, ali lahko tudi jaz tako kot Dara vplivam na negovanje tovarištva med sošolci. Srečevali smo se ob večerih in nekega dne smo organizirali demonstracije proti vojni, nekateri pa so raje odšli po nakupih – cunj – v Trst. S takimi še danes ne hodim na obletnice mature. Povrhu mi lokalna občina takrat ni hotela dati štipendije, ki je bila sicer odobrena, zato pa mi jo je Ljubljana.

Še vedno je zima in spet nosim prazne plastenke od mineralne vode k upokojenki, ki nima denarja za kurjavo. V te plastenke, ima jih trideset, naliva vročo vodo in jih pušča po stanovanju, da se vsaj malo ogreje. Nekaj ur to traja, potem pa znova vanje vročo vodo s štedilnika v kuhinji. Nekoč, pred petdesetimi leti, junija 1968, smo se v času študija javno angažirali in zahtevali še več socialne pravičnosti, kot je je bilo takrat – in ni je bilo malo. In kdo jo zahteva danes?

Moje Dare že tri leta ni več. Spomin nanjo me vedno ogreje v občutenju tega, kar mi je posredovala, namreč da je uporništvu potreba po pravičnosti in poštenosti in oboje je predpogoj za življenje in preživetje. Pri tem me je blago opozarjala, da je vse to treba najprej negovati osebno, individualno, in ko je tvoja duša polna, lahko s tem mirno stopiš do teh, ki čutijo enako, do teh, ki so tvoji – tovariši. Mladost do skrajnosti stopnjuje to občutje, kot je bilo dano partizanski generaciji, ki ni dovolila, da bi nas pozneje, v času demonstracij leta 1968, mlatili – in naj spet izrečem priznanje in neizmerno zahvalo Pavletu Čeliku in legendarnemu partizanu Janezu Winklerju, takratnemu šefu ljubljanske policije.

Fašizacija okrog nas je danes stvarnost in mnogi se sprašujemo, do kod bo šla. Dara mi je nekoč omenila, da je kapitalizem nevarna bližina fašizma, in tega, da je fašizem zdestilirani kapitalizem, nisem pozabila. Zdaj lahko povsem od blizu opazujem, kako prodira v naše življenje, in sprašujem se, ali se to še sploh da zaustaviti. Odgovor je, da to moramo in tudi zmoremo.

Pom. akad. dr. Cvetka Hedžet Tóth,
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Moja gimnazija

Čeprav je minilo že 16 let, odkar sem zadnjič kot dijak sedel v gimnazijski klopi, se časov srednje šole zelo dobro, in še pomembneje, zelo rad spominjam. Na gimnazijo me vežejo prelepi spomini. To so bili časi, ko so se okrepili in nadgradili moji temelji znanja, ki so mi v času po gimnaziji prišli še kako prav. Tega v času obiskovanja gimnazije nisem znal ceniti in nisem se zavedal, kaj bodo ta štiri leta prinesla in kako bodo vplivala na potek mojega nadaljnjega življenja. Vendar so.

Ko pomislim na gimnazijo, najprej pomislim na nekaj sošolcev, ki so mi v letih obiskovanja šole polepšali moje dni, se z mano smejali, jezili, tudi jokali. Tesno s spominom na sošolce so povezani spomini na nekatere profesorje, še posebej tiste, ki so poučevali tuje jezike – moja strast, kjer sem blestel. Poleg angleščine in nemščine mi je gimnazija že takrat ponudila možnost, da sem vsa štiri leta obiskoval tudi pouk španščine. Začuda, nisem doštudiral tujih jezikov, ampak mi je vse to znanje omogočilo predvsem potovanja po svetu, da lahko še bolje opravljam svoje delo novinarja na nacionalnem radiu in televiziji, spoznavam zgodbe ljudi in jih predstavljam poslušalcem in gledalcem. Količina znanja in tudi izobrazba maturanta sta mi prinesli prvo zaposlitev – izvajanje in nudenje dodatne učne pomoči učencem ranljivih skupin v Prekmurju – tako da sem v treh letih dojel vsaj kanček vsakdana naših profesorjev na gimnaziji. Nekomu nuditi znanje, ki mu bo koristilo v prihodnje, je nekaj neprecenljivega, nekomu izkazati pozornost in polepšati dan z nasmehom na hodnikih, v učilnici, ki marsikomu v najstniških letih predstavljajo strah in trepet, pa je nekaj neponovljivega.

Zatorej, res, iskrena hvala vsem profesorjem za vse znanje, izkazano pozornost in hvala, da ste ravno vi stopili na pot mojega izobraževanja, ko je bilo to potrebno. Prepričan sem, da vsak stopi na pot takrat, ko mora, in da se vse zgodi ob svojem trenutku s svojim namenom, zato

Sandi Horvat

sem tudi jaz danes tam, kjer sem – v svoji sanjski službi in na pravi poti.

S polno mero hvaležnosti in z zadovoljstvom ob 100-letnici čestitam nam vsem, ki smo prispevali svoj košček mozaiku, ki mu rečemo Gimnazija Murska Sobota.

Sandi Horvat

Lojze Logar, Monolog, 1973, sitotisk, papir, 79 x 62 cm, iz zbirke Galerije Murska Sobota

Življenje – reka brez povratka

Leta brezskrbnega otroštva v neokrnjeni naravi sem v sedmem letu starosti zamenjal s hišo učenosti.

Mama mi je sešila iz domačega lanenega platna torbo, oče pa je namestil naramnice kar iz debelega motvoza. To je bila šolska torba, v kateri smo nosili tablice in kamenčke v obliki svinčnika, s katerim smo pisali. Med hojo se je po navadi vse zbrisalo s tablice, in če naloge ni bilo, si dobil z leskovko po prstih ali dlaneh. Za nas, slovenske otroke, je bil pouk v neznanem, madžarskem jeziku. Zato je tudi naše znanje bilo borno in posledice so bile enake, kot če nisi imel naloge. K sreči so te tegobe trajale le dobra tri leta. Na našo ravnico je posijalo toplo sonce.

Čitanke v maternem jeziku so bile pripomoček, s katerim se je širilo naše obzorje lepega vedenja, iskrenosti, spoštovanja – do ljudi in narave.

Osnovna šola je trajala 8 let. Po 5., kasneje po 4. razredu, je bil možen vpis v nižjo, 3-letno gimnazijo, od tu pa v višjo gimnazijo, od 4. do 8. razreda.

V današnji jubilancki smo bili dijaki s celotnega pomurskega področja, nekaj tudi od drugod. Ravnatelj s profesorskim zborom je bil cenjen in spoštovan in nas je ob vpisu seznanil s pravili in dolžnostmi, za katere so vedeli tudi starši. Kdor se jih ni držal, je dobil ukor, trije ukori so pomenili izključitev iz šole. Vsak si je sam izrisal svojo pot.

V 4. letniku (sedanji 1. letnik) se je začel pouk latinskega jezika. Profesor je na tablo napisal: *Veniamus omnes in via contra*. To smo morali s pomočjo slovarjev prevesti. Vsak po svoje smo iskali in ugibali. Ob koncu ure pa nam je

Ivan Ivanič

povedal: »Iz latinščine v slovenščino ne smete prevajati dobesedno, ampak smiselno.« In je napisal: *Vse pride na poti proti!*

Pota dijakov se po maturi razidejo. Po več letih dela vsakogar na svojem področju pa so njihova snidenja najlepša na domači ravnici. Na tej ravnici je ta svod – ta polkrogla nad menoj – mnogo večji kot kje drugje. V katerokoli smer se ozrem, povsod se ta svod stika z ravnico in ustvarja občutek veličastne večnosti.

Sam. V tišini. Ozrem se proti vzhodu, prado-movini naših prednikov in nas. Blagi dih pokošanih travnikov in zrelega žita mi polni pljuča. In pozdravljeno Sonce, vir vsega živega pod to naravno kupolo! Tako kot od rose posušiš trave na travnikih, poljih, cveticah, tako vnese tudi v nas radost, mir in razumevanje, da nam bodo besede pravne, ne sovražne. Ob reki, kjer živimo, si zgradimo mostove in si povejmo »rad te imam«! Kajti če jutri ne pride, nam bo za vse žal.

Ivan Ivanič

Sto let

Ko sem izvedel, da bo Gimnazija Murska Sobota letos praznovala že svojo stoto obletnico ustanovitve, me je kar malo zmrazilo. Še sam sem začel šteti leta od svojega prvega šolskega dne v tej šoli in ugotovil sem, da je tudi od tega že več kot četrtr stoletja. In nenadoma se okrogla stota številka ni več zdela tako velika.

Leta minevajo, za sabo pa puščamo množico izgubljenih trenutkov, ki se jih niti ne zavedamo. Šele ko pride naznanilo v obliki okroglih obletnic, pa najsi bodo to naši rojstni dnevi ali še boljše rojstni dnevi naših otrok, obletnice porok in drugi, se mogoče za trenutek ustavimo in preštejemo tiste pretekle dogodke, ki so pustili trajne in globoke sledi v našem življenju in ki so iz nas naredili to, kar danes smo. Takrat si po navadi rečemo, da je vmes res preteklo že mnogo vode.

Med mojim šolanjem na gimnaziji Murska Sobota je bilo takih trenutkov ogromno. Spominjam se treme mladega ‚čundraša‘, ki sem jo izkusil tistega dne, ko sem prvič vstopal v ta hram učenosti. Takrat sem si profesorje predstavljal kot nadljudi s superiornim znanjem, ob katerih se moram počutiti ponižnega, saj nisem bil prepričan, da jim bom kdaj enak. S pričetkom srednje šole pa sem dobil tudi vstop do takratne študijske knjižnice, kjer so imeli knjige, ki so jih napisali moji takratni junaki – astronomi in fiziki, kot so Marijan Prosen, Janez Strnad in – Albert Einstein.

Na srečo sem kmalu spoznal, da so tudi profesorji samo – ljudje. Ko sem maturiral, so bili moji občutki polni nasprotij. Veselje ob uspešno opravljeni maturi in skorajšnjem vpisu na študij je spremljala žalost, ker sem čutil, da sem z matura nekaj izgubil – gimnazijo.

Morda bi srednjo šolo lahko bolje izkoristil. V svoji mladostni neumnosti in tekmi za ocene se nisem zares ogrel za vrsto predmetov, ki jih imam danes za svoje hobije. Trenutno namreč požiram knjige s področja psihologije in bio-

Pom. akad. dr. Primož Kajdič

logije. Prav tako nisem znal ceniti vsega, biti hvaležen za vse, kar mi je gimnazija, in z njo država Slovenija, nudila. Mogoče so za to potrebna leta. Danes se namreč lahko le čudim družbenemu konsenzu v Sloveniji, ki z javnim šolstvom nudi vsem dostopno kakovostno izobrazbo. Kako pomembno je to, se sedaj še predobro zavedam, saj v Mehiki, kjer trenutno živim, svoje hčerke nimam namena vpisati v javno šolo.

Danes, ko se mi na obrazu že pojavljajo prve gube, ko so se prvi lasje že poslovili od moje glave, nekaj pa jih je celo dobilo barvo Sneguljičičine polti, se z veseljem spominjam, da je bilo lepo biti mlad. Sploh pa na Gimnaziji Murska Sobota.

Pom. akad. dr. Primož Kajdič,

Oddelek za fiziko vesolja,

Inštitut za geofiziko,

Universidad Nacional Autónoma de México

Prvi majavi gimnazijski koraki *pred* 44 leti so obrodili bogate sadove

40 let po opravljeni maturi leta 1979 – ki mi je pravzaprav sploh ni bilo treba opravljati, ker sem četrti letnik izdelala z odličnim uspehom – so spomini na lepa gimnazijska leta še zelo živi, sploh na njihove začetke.

S čudovitih graških gričev, kamor grem še danes zelo rada, sem se morala odpraviti v ravninsko Soboto, kjer sem že takoj na začetku naletela na prvo oviro. V šolo sem se tistih 20 km od Grada želela voziti z avtobusom, a zaradi slabih povezav bi lahko hodila samo v dopoldansko izmeno takrat še dvoimenskega pouka. Dopoldanski C-razred je imel kot drugi tuji jezik ruščino, jaz pa sem šla v gimnazijo z namenom, da bi pozneje poleg svojega prvega tujega jezika nemščine študirala angleščino. Torej mi ni preostalo nič drugega, kot da se, kot moj brat Miran eno leto prej, preselim v dijaški dom, kamor nisem šla prav rada. Malce lažje je bilo, ker je šla tja tudi moja najboljša prijateljica Vesna, s katero si v gimnaziji nisva delili le šolske klopi, ampak dve leti v dijaškem domu s še štirimi sostanovalkami tudi sobo in imele smo se prav lepo, dokler se mi od Grada nismo preselili v Radence, od koder sem potem dve leti v Soboto migrirala z Zinko in Lučko.

Z mojo odločitvijo za internat je bila torej prva ovira premagana in pristala sem v B-razredu, kjer smo bili poleg Sobočancev in okoličanov še Lendavčani, dve Radenčanki in dve »graški frajli« in imeli smo se prav lepo. Nagajali smo ravno prav, skupinsko »špricali« samo enkrat. Naučili pa smo se, glede na to, da smo sedaj razkropljeni po različnih koncih uspešni na svojih zelo raznolikih področjih, očitno kar precej.

Pom. akad. dr. Vesna Kondrič Horvat

A moj začetek ni bil videti tako obetaven. Ker sem v osnovni šoli vse delala preveč z lahkoto in nisem bila vajena sedeti pri knjigah, se še danes spomnim, kako sva z očetom ob njegovem prvem obisku po treh tednih sedela na klopi v dijaškem domu in me je tolažil ter spodbujal, ker se mi je zdelo, da gimnazije ne bom nikoli naredila – vsaj tako so kazali moji klavrni začetki. Najprej me je pred tablo poklicala profesorica slovenščine, še preden sem ugotovila, kako se naj učenja sploh lotim. Profesorica me je uvidovno poslala v klop in rekla, da naj se bolje pripravim za drugič, ocene pa mi ni dala. Od starejših generacij se je potem slišalo, da bo naenkrat kakšna trojka v redovalnici, pa to ni bilo res. Od teh generacij sem slišala tudi, da naj si nikanar ne domišljam, da bom imela v redovalnici petke, če sem bila tega navajena od prej. Tudi tukaj so se zmotili. Profesorica mi je dala še eno priložnost in nikoli ne bom pozabila, da mi je ob prvem ponovljenem spraševanju rekla, da znam toliko, da bi lahko šla inštruirat v četrti letnik. Nič nenavadnega, saj me je v osnovni šoli slovenščino učila zelo stroga in izjemna učiteljica – moja mama.

Pri matematiki, ki sem jo imela zelo rada, je profesorica trem sošolcem, ki so bili vprašani pred mano, v redovalnico s svinčnikom napisala »cvek« in zagrozila, da ga bo prevlekla, če se do naslednjic ne naučijo. Nisem vedela, ali ga je, jezna, kot je bila, tudi meni, čeprav sem tisto, kar je vprašala, znala. Izkazalo se je, da »cveka« takrat nisem dobila, in na koncu leta sem bila zelo ponosna na svojo petico v redovalnici, ne

Pom. akad. dr. Vesna Kondrič Horvat kot gimnazijka

le tukaj, ampak pri vseh predmetih, saj sem po tistih dveh slabih izkušnjah zagrizla v delo, zjutraj ob petih sedela v internatski učilnici, da sem po zajtrku lahko klepetala s sostanovalkami, in uspeh ni izostal.

Po gimnaziji sem se vpisala na študij nemščine in angleščine, nato končala še magistrski in doktorski študij nemške književnosti na Filozof-

ski fakulteti v Ljubljani. Danes sva oba z bratom Miranom tam, kjer sva kot osnovnošolca in gimnazijca vedno trdila, da tam pa midva že ne bova – v učiteljskem poklicu, saj sta bila oče in mama kot predana pedagoga cele dneve v šoli. Miran ni le profesor na Fakulteti za šport v Ljubljani, ampak pogosto tudi v tujini, sama pa kot profesorica za nemško književnost z največjim veseljem svoje znanje predajam študentom in študentkam na Univerzi v Mariboru in kot gostujoča profesorica študentom v tujini, kamor se pogosto odpravim raziskovat in na različne simpozije; plod tega dela pa je tudi 12 knjig, ki sem ji do sedaj napisala ali izdala.

Nestrpno že čakam, da se letos s sošolkami in sošolci zberemo na 40. obletnici zaključka gimnazijskega izobraževanja.

Pom. akad. dr. Vesna Kondrič Horvat,
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru

Lojze Logar, Let, 1988, sitotisk, 80 x 60 cm, iz zbirke Galerije Logar

Gimnazija Murska Sobota – *naša učilna zidana*

Maturirala sem na Gimnaziji v Murski Soboti 1967. leta, torej pred dobrimi petdesetimi leti. Spomnim se, s kakšnim strahom sem šla na sprejemni izpit, lepo oblečena, v svetlem kostimu s temno modro pikasto bluzo s pentljo in prvič z visokimi petami. Da sem se lahko uvrstila med kandidate za sprejem v to učilno zidano, sem morala že od petega razreda v osnovno šolo v Mursko Soboto, ker osnovna šola v Markovcih, ki je bila moja matična osnovna šola, zaradi pomanjkanja učiteljev ni zagotavljala znanja tujega jezika. Zato je bil mogoče moj strah, da ne bom zmogla sprejemnega testa, še toliko večji, saj ne bi uresničila želje staršev, da grem v šole.

Pa sem skupaj s svojimi sošolkami in sošolci preživela prekrasna štiri leta. Čutilo se je, da smo ponosni, da hodimo v šolo, v gimnazijo. Naša učilna zidana nam ni dajala le znanja, dajala nam je tudi samozavest in spoštljivost, dostojanstvo, ki smo ga zaznavali predvsem v pogovorih z učitelji. Učitelji so nam dajali več kot le strokovno znanje, dajali so nam modrost, srčnost, rahločutnost do soljudi, veselje v druženju in solidarnosti v skupnem delu, kar je bil temelj za naše nadaljnje šolanje in delo. Razrednik Kovač - Susa, prof. matematike, ni pomišljal, da uresniči predlog staršev o dopolnilnem pouku zaradi slabih ocen iz matematike in da svoj prosti čas v zimskih počitnicah nameni poučevanju in preverjanju našega znanja iz matematike vsaj do ocene »zelena dvojka«, kar je pomenilo po

Pom. akad. dr. Etelka Korpič - Horvat,
podpredsednica Ustavnega sodišča

njegovih merilih že dobro znanje matematike. Učitelji so nas naučili povezovati in združevati naše ustvarjalne sposobnosti. Misel, da ne bi vsi šli na maturantski izlet, ni imela mesta v naših glavah. Zato smo s pomočjo razrednika profesorja Hradila organizirali nastope po celem Prekmurju. S skeči in z gledališkimi predstavami smo razveseljevali domačine in služili denar za izlet, pravzaprav za tritedenske počitnice v Črni gori, v Zeleniki.

Šele mnogo let pozneje sem doumela, kaj pomeni za razvoj družbe in razvoj posameznika človekova ustavna pravica do izobraževanja in zakaj je tako pomembno, da je pravica do izobraževanja zapisana kot človekova pravica v naši ustavi, zakonih in tudi v mednarodnih aktih, tj. v Splošni deklaraciji človekovih pravic, v Mednarodnem paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, v aktih Mednarodne organizacije dela, v Evropski socialni listini (spremenjena), Evropski konvenciji o človekovih pravicah, v Direktivah EU in drugih.

Imeli smo srečo, da nam ta človekova pravica ni bila kratena, kot je še danes mnogim v svetu. Tako je iz naše učilne zidane v svet odšla vrsta strokovnjakov in znanstvenikov, herojev in domoljubov. Naj spomnim samo: Štefan Kovač Marko, publicist, pravnik, narodni heroj, Anton Vratuša (Vran), akademik, Milan Kučan, prvi predsednik samostojne Slovenije,

Feri Lainšček, pesnik, pisatelj in scenarist, Milan Vincetič, pesnik in pisatelj, Gabi Čačinovič, psihologinja, in drugi. Vseh ne morem naštet, ker je bil vsak pomemben in z vsakim maturantom si je gimnazija ustvarila prepoznaven pečat. Gimnazija Murska Sobota je imela in ima posebno vlogo. Vzgojila je prve slovenske prekmurske intelektualce, ki so pomenili, poleg prekmurskega duhovniškega izobraženstva, steber razvoja pomurske pokrajine. Pomurje, nacionalno in socialno revna pokrajina, je z ustanovitvijo in delovanjem gimnazije v Murski Soboti pomembno vplivala na dvig izobrazbene ravni prebivalstva in njegove usposobljenosti. Ne moremo si predstavljati, kako bi bilo, če je ne bi bilo. Toda kljub temu ...

Pomurska regija, kjer živi 6 odstotkov prebivalstva Slovenije (117.000 prebivalcev), je pomemben del Slovenije s posebnostmi. Če jo primerjamo z drugimi regijami v Sloveniji, ugotovljamo, da je ta regija ena od socialno najbolj ogroženih regij Slovenije. Kazalnik blaginje v regiji zavzema zadnje mesto med slovenskimi regijami. Osem odstotkov gospodinjstev v tej regiji prejema materialno ali denarno socialno pomoč. BDP na prebivalca je v letu 2016 znašal 13.232 EUR (slovensko povprečje je bilo 19.576 EUR na prebivalca). Pomurska regija je edina regija v Sloveniji, kjer se prebivalstvo po drugi svetovni vojni stalno zmanjšuje in ki ima največ starega prebivalstva nad 45 let. Že več let izstopa po visoki stopnji brezposelnosti, po nizki povprečni mesečni neto plači, po najvišji stopnji umrljivosti in po podpovprečni življenjski dobi prebivalcev (79,4 let). V regiji deluje blizu 8.000 podjetij, v katerih so zaposlene povprečno po 4 osebe. Pretežni del je storitvena dejavnost (več kot 60 %), industrijska dejavnost zavzema približno 30 odstotkov, kmetijska pa 7 odstotkov.

Eden od temeljnih vzrokov, da Pomurje še vedno pomembno zaostaja v razvoju za ostalim delom Slovenije, je pomanjkanje znanja. To je po moji oceni za razvoj regije večji problem kot pomanjkanje sredstev. Več kot 50 odstotkov prebivalstva (zaposlenega, brezposelnega in kmečkega prebivalstva) ima nedokončano ali dokončano osnovno solo. Pomurje ima najnižji

delež visoko izobraženega prebivalstva in podpovprečni delež študentov (33 na 1.000 prebivalcev). Treba bo izboljšati izobrazbo prebivalstva in zato povečati število vključenih v vse oblike izobraževanja, razviti vseživljenjsko učenje. Pomemben dejavnik pri doseganju tega cilja je bila in je gimnazija v Murski Soboti, a tudi ostale šole (Biotehniška šola v Rakičanu, Ekonomska šola v Murski Soboti, Gimnazija Franca Miklošiča v Ljutomeru in druge). Niti razmišljam ne, kaj bi pomenilo, če ne bi imeli naše učilne zidane. Gimnazija s sedežem v Murski Soboti je že takoj po prvi svetovni vojni, oktobra 1919, ko je pričela z izobraževanjem, pritegnila pomursko prebivalstvo, da se je začelo izobraževati. Orala je ledino vzpodbujanja ljudi k pridobivanju znanja. To je bil in je še danes njen velik prispevek k razvoju tega dela Slovenije.

Le v povečevanju in poglobljanju znanja je prava pot razvoja Pomurja in njegovega prebivalstva ter tudi razvoja gimnazije. Zato praznovanje 100 let obstoja Gimnazije ni suhoparni pomnik, ampak je potrjevalec, da je Gimnazija pomemben člen in tudi simbol znanja in razvoja te slovenske pokrajine. Je učilna zidana, trdnjava za učenje. Zato je naša zvesta spremljevalka življenja v Pomurju, saj omogoča tudi duhovno in intelektualno rast njenih prebivalcev. Tudi v današnjem času nič ne more nadomestiti tega, kar nam je dala in kar nam daje gimnazija v Murski Soboti. Zato cenimo njeno delo. Pomeni nam nekaj velikega, nekaj, kar nam ostaja za vedno. Enak pomen, prepričana sem, bo imele soboška gimnazija tudi za vse tiste dijake, ki vstopajo danes in bodo še dolgo vstopali preko praga te učilne zidane.

Ad multos annos, na mnoga leta, Gimnazija Murska Sobota!

Pom. akad. dr. Etelka Korpič - Horvat
podpredsednica Ustavnega sodišča

Ruščina

kot drugi tuji jezik

Ko smo se z vseh koncev Prekmurja nabrani dijaki ugnezдили v učilnici prvega letnika Gimnazije Murska Sobota, me je kot bomba šokiral urnik, na katerem je pisalo, da bo naš drugi tuji jezik ruščina.

Zame, ki sem vsako noč prisluškoval radiu Luxemburg, na katerem se je vrtela sicer nedosegljiva anglo-ameriška rock glasba, in sem s svojim bornim, začetniškim znanjem poskušal razvozlati besedila Beatlov, Rolling Stonesov in Dylana, je to bil popoln šok in razočaranje. Najprej sem pomislil na možnost, da se prepisem v A-razred, kjer so imeli angleški jezik, potem pa se je mojega nezadovoljstva nalezlo še nekaj sošolcev. Morda tudi ob spoznanju, da se v A-razredu, ki so ga obiskovali »Sobočanci«, učijo angleško, mi »vozačik« pa pač jezik, ki je bil takrat precej neprijjubljen in nepomemben. Saj ne, da bi nas šola diskrimini-

Foto: Uroš Hočevar

Vlado Kreslin

rala, a meni je že sama beseda »vozač« zvenela rahlo drugorazredno. Sicer prijazni in prijetni razredničarki smo izrazili ultimativno nestrinjanje, in začuda nas je vodstvo šole uslišalo. Prvi jezik nemščina, drugi jezik angleščina. To je bil eden mojih prvih aktivističnih uspehov, ki mi je, »vozačuk«, pomagal pridobiti malo več samozavesti.

Danes verjetno ne bi tako reagiral. Angleščino se naučiš mimogrede, ker je prisotna vsepovsod in preveč. Ruščina pa mi je čedalje bolj všeč.

Vlado Kreslin

Lepi

gimnazijski časi

Naš razred je lani spomladi praznoval že petinpetdeseto obletnico mature. Občutno mirnejši kot na maturantskem plesu smo postali ...

Za omizjem nas je sedelo kar nekaj manj kot tista štiri leta v šolskih klopeh in pred komisijami na maturi. Marsikoga ni več med nami, žal. Slovesnega srečanja ter sošolk in sošolcev smo bili najbrž še posebej veseli tisti, ki smo se zaradi poklicev in življenjskih okoliščin odselili. Povezanost med nami ostaja.

Foto: Ivo Frbežar

Peter Kuhar

Pravzaprav nas je razmeroma malo lastovk, ki smo se odselili. Vse nas, tudi mene, je Prekmurje – in Pomurje – močno zaznamovalo, značajsko, kulturno in tudi jezikovno. Veliko smo odnesli s seboj, in bolj ko se čas odmika, bolj se zavedam, da nas je soboška gimnazija ne glede na razmere pospremila dobro opremljene na univerzo ali kam drugam. Koliko časa je že minilo od takrat!

Naša šola s snežno belim pročeljem ter z velikimi, pravokotno in v neprekinjeni vrsti čez vse nadstropje ležečimi okni, je bila vsaj v mojih očeh takrat najlepša in najvišja v pokrajini. Arhitekt Franc Novak je z njo prispeval enega najznačilnejših dosežkov funkcionalistične arhitekture, kar jih ima Slovenija. Eleganten podporni steber v obliki črke V še danes razumem kot »Victoria«, zmaga – z znanjem.

Vedno večkrat se s hvaležnostjo spomnim profesorjev. Ali pa mi pridejo pred oči obrazi sošolk in sošolcev ter s šolo povezane dogodivščine. No, no, tudi na kakšno meni ljubo gimnazijko pomislim. Petošolska in gimnazijska ljubezen, kje je že to!

Mislím, da smo imeli odlične in značajne profesorje, ki so nas spoštovali, razumeli in imeli radi. Naj z anekdotami omenim vsaj tri.

Profesor Iztok Avsec me je zares potrpežljivo reševal strahu pred matematiko in fiziko. Nekoč me je poklical k tabli. Utrjevali smo novo snov. Resnično še nisem razumel, kako naj se problema lotim. Preplašeno bleknem: »Najprej odpravimo ulomke ...« Profesor Avsec je bil vidno presenečen, užaljeno me je pogledal, me odločno prijel za roko ter me trdo porinil v predzadnjo klopo, rekoč: »Ja, Kuhar, zdajle bom pa jaz vas odpravil!« Seveda, vikali so nas.

Zelo rada me je klicala k tabli tudi njegova kasnejša soproga Mira Avsec, zahtevna profesorica slovenščine, a mi je to, kar je hotela od nas, prišlo prav kasneje na slavistiki. Pokojna zakonca Avsec sta nas resnično imela rada. Kmalu sta se preselila na gimnazijo v Kranj. Vseeno sta prišla skoraj na vse naše obletnice mature.

Profesor Vlado Sagadin nas je učil t. i. umetnostno vzgojo. O zgodovini umetnosti ter bogastvu v muzejih in galerijah nam je skušal približati več, kot je bilo v učbeniku. V naši paralelki B smo bili vozači; sklepam, da večina do takrat še ni bila

v kakšni galeriji. V Soboti je ni bilo, nekaj slik pa je viselo v soboškem muzeju. Stare freske smo videli v Martjancih, Turnišču in selski rotundi. Neka dne je profesor prinesel v razred debelo tujo monografijo, jo odprl in kazal freske v neki cerkvi. »To so Giottove freske v Padovi, in Krucifix,« je dejal. Izraz smo poznali le kot kletvico. Če se prav spomnim, profesor sploh ni uporabil besede cerkev ali kapela ali križ. Kajti – če bi kakšen ideološki prenapetež v zbornici zvedel, da obravnavamo neko kapelo in križ, bi šele bil pravi križ. Tako je pač bilo. Čez leta sem si šel v Padovo ogledat prav tisto kapelo (degli Scrovegni), tudi zaradi razlage profesorja Sagadina.

Ne spomnim se, da bi mi v vseh štirih letih – in po tedanjih merilih seveda – kateri od profesorjev in profesorice naredil kakšno resno krivico. Naši gimnazijski časi so bili, prepričan sem, zelo lepi. Bili smo polni idealov in upanja, tako kot, verjamem, današnji mladi. V šolstvu, tudi v odnosu med profesorjem in dijakom, so vladala po današnjih kriterijih prestroga pravila. Marsikaj, kar je danes lahko celo kaznivo, je bilo takrat pedagoško, normalno, samoumevno, in še danes se mi tako zdi prav, staromodnost gor ali dol. Življenje se skozi čas pač spreminja. In mi tudi.

Peter Kuhar

Ignac Meden, akril, les, 2013, 125 x 125 cm

Strah in življenje

Splet srečnih in manj srečnih okoliščin, nekateri bi temu rekli usoda, je vplival na to, da sem se zdaj že davnega leta 1999 prvič znašel v klopih Gimnazije Murska Sobota.

Ker smo se z družino preselili v Slovenijo iz ene od nekdanjih bratskih republik, so Prekmurje, Murska Sobota, šolske obveznosti, nov jezik in novi ljudje zame predstavljali velik izziv na moji življenjski poti. Gledano z današnje perspektive moram priznati, da me je bilo takrat strah. To čustvo, ki ga osebno nisem doživljal kot element svojega bitja, so v meni sprožale čisto običajne stvari, kot so ljudje na šolskih hodnikih, zvok premikanja šolskih klopi ali vonj iz kuhinje, v kateri so vsako jutro pripravljali hrano. V ozadju vsega tega je seveda tičalo zavedanje, da sem kot najstnik s krhko samopodobo stopil na pot, ki je v sebi nosila številne neznanke.

Prvih dni v gimnaziji se najbolj spomnim po meglenih jutrih. Odlaganje odhoda v šolo do zadnje minute sem redno uporabljal kot mehanizem za prikrivanje tega čustva, ki je bilo v prvih dneh najbolj intenzivno. Septembrska jutra in pot do šole skozi soboški park so zame predstavljala nekaj, čemur sem se hotel na vsak način izogniti. Profesorji, učilnice in kabineti, domače naloge in kontrolke, najbolj pa besede nekaterih zaskrbljenih sošolcev in sošolk »danes pišemo«, so občutek strahu pri meni dodatno potencirali. Še danes ne vem točno zakaj, a vsega tega me je bilo izjemno strah. Kot neustrašen fant sem to seveda spretno prikrival in nikoli priznal, zato moje današnje pisanje lahko razumete kot neke vrste priznanje za nazaj.

Stavbe gimnazije se spomnim po takrat še oranžni fasadi, ki mi nikoli ni bila pretirano všeč. Notranjost hodnikov so med drugim krasile velike Iskrine ure, ki so visele s stropa. V času pouka, ko na hodnikih ni bilo nikogar, si lahko slišal, kako se premika minutna kazalka. V odvisnosti

Dr. Alem Maksuti

od dneva, najbolj od tega, ali smo tisti dan pisali kakšno kontrolko ali ne, so minute tekle počasneje ali hitreje. Tudi odmori so minevali hitreje kot ure pouka. Najbolj všeč mi je bila seveda gimnazijska telovadnica. Kot fant, ki je imel rad vse športe, sem se telovadbe, predvsem v prvem letniku, najbolj veselil – verjetno tudi zato, ker tam nisem bil posebej ocenjevan, če pa že, sem bil po navadi uspešen. Spomnim se tudi posebnega vonja, ki nastane, ko se pomešajo vonji potne majice, usnjene žoge in prahu iz slačilnic. Mogoče je športna vzgoja do neke mere omilila moj strah, ki so ga sprožale učilnice ter kabineti za kemijo, fiziko in biologijo. Priznam, nikoli nisem preveč maral teh predmetov.

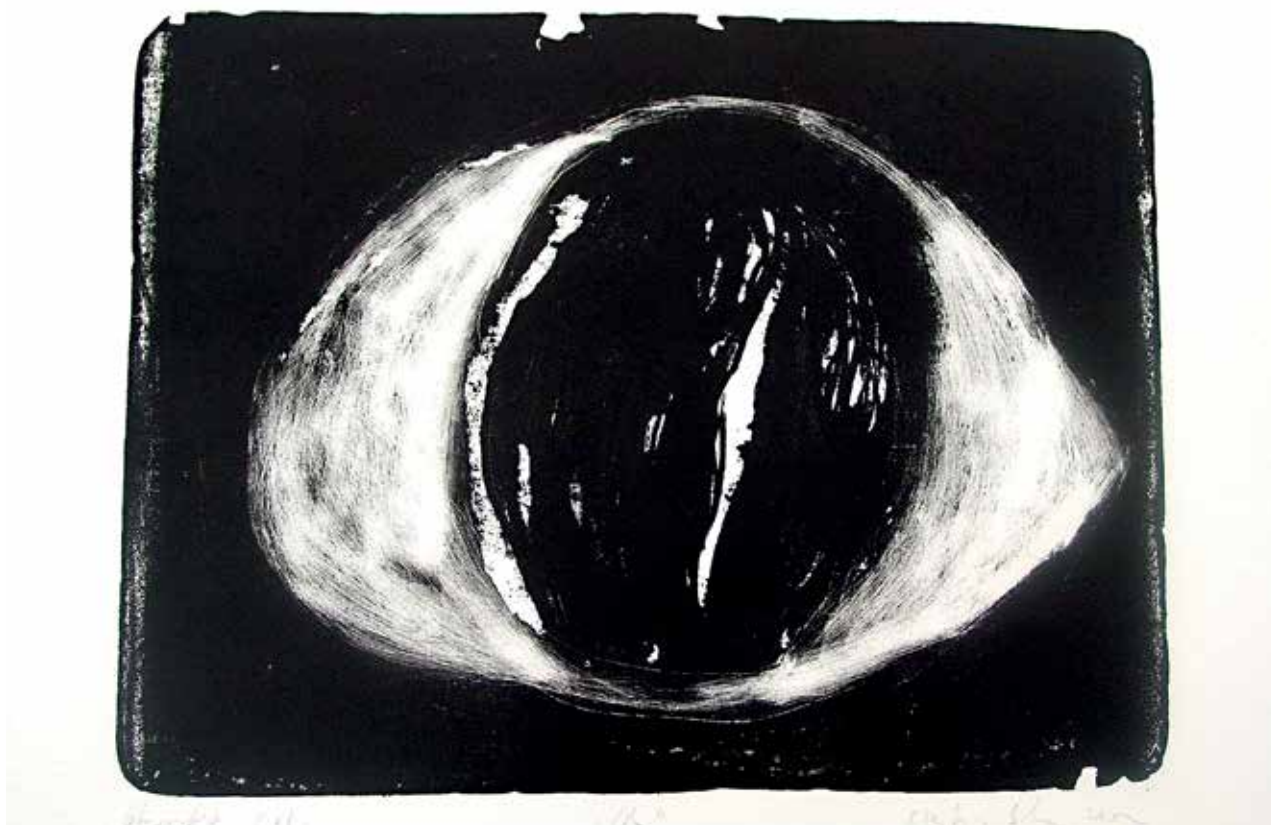
S časom so se stvari počasi začele postavljati na pravo mesto. Z ucnim uspehom sem bil zadovoljen, starši niso ,težili', jaz pa sem bolj kot o oranžni fasadi in ostalih motečih elementih razmišljal o svojih sošolcih in ljudeh, s katerimi sem se družil v šoli. Naučil sem se jezika in ljudje so me sprejeli kot svojega. Z nekaterimi imam zelo pristne odnose še danes. Lahko bi rekel, da smo (p)ostali prijatelji. Sčasoma je izginil tudi strah. V višjih letnikih sem se šolskih obveznosti loteval selektivno. Tudi to priznam. Nekaterih sem se poskušal rešiti po liniji najmanjšega odpora, drugim pa sem se posvečal bolj, predvsem zato, ker so me zanimala. Dobre ocene so bile le latentna posledica.

Gimnazija je zame postala prostor druženja in obenem sredstvo za pripravo na življenje. Tako sem to takrat razumel. Življenje je sledilo, jaz pa sem v vmesnem času prebral veliko knjig in zaključil praktično vse stopnje šolanja. Izkušnja iz gimnazijskih klopi me je posebej zaznamovala. Z današnje perspektive lahko rečem, da sem prav v gimnazijskih časih sprejel prve resne odločitve v svojem življenju. Lahko bi rekel, da sem se oblikoval kot oseba. Ugotovil sem, kaj me zanima in, mogoče še pomembneje, kaj me ne zanima. Pri tem so mi pomagali tako učni načrti kot ljudje. Mislim seveda na profesorje, ki so bili dobri, manj dobri in boljši. Spoznal sem ljudi, ki so mi bili pripravljene prisluhniti. Mogoče je temu do neke mere botrovala moja »drugačnost«, saj sem bil vseeno dijak, ki prihaja iz tuje države in govori tuj jezik. Mogoče je bilo nekaj tudi v moji osebnosti. Tega ne vem. Vem le, da je subtilnost odnosa z nekaterimi mojimi profesorji iz gimnazije vplivala na to, da smo danes prijatelji (v glavnem virtualni, ker živim drugje ☺) in da ne obstajajo razlogi, da se ne bi spoštovali in pozdravili, ko se srečamo.

Življenje je šlo naprej. Gimnazija ima, kolikor vem, novo fasado, ki je lepše barve. Iskrine ure so verjetno prav tako doživele svoj epilog. Kolikor slišim, so za dijake še zmeraj napeti tisti dnevi, ko 'pišejo'. Telovadnica in slačilnice imajo še zmeraj svoj vonj, kabineti za naravoslovne predmete pa so verjetno še zmeraj grozni, vsaj za ljudi, ki so po interesnem profilu podobni meni. Gimnazijo v Murski Soboti obiskujejo nove generacije in tudi med njimi se zagotovo najde kdo, ki svoja čustva veže na šolske klopi ali na vonj hrane v jedilnici. Slišim, da v letošnjem letu gimnazija praznuje 100. obletnico ustanovitve. Vse kaže, da se stvari spreminjajo in da čas neusmiljeno teče. Generacije gredo skozi hodnike in učilnice, profesorji začenjajo in zaključujejo svoje kariere.

Življenje teče in prav je tako. Gimnazija Murska Sobotna, tebi vse najboljše!

Dr. Alem Maksuti

Martina Mihoković, Oko, 2000, litografija, 70,8 x 97,1 cm, iz stalne zbirke Galerije Murska Sobotna; foto: Irma Brodnjak

Ponosen na svojo pripadnost

Zorjenje v času mladostništva kot enem najpomembnejših obdobij človekovega življenja in hkratna vloga gimnazije kot oprijemljivega vira znanja, ki vodi v kratko evolucijo od neznanja do jasnih ciljev! Ravno v tem procesu izoblikovanja odločnega, kritično mislečega in odgovornega človeka, ki ima široko znanje, je vloga gimnazije ključnega pomena. Razvoj od nevednosti v okvirno znanje, ki se v sklopu nadaljnjega šolanja in življenja dopolnjuje in gradi.

V glavnem ustanova kot taka ne izdeluje posameznika kot objekt znanja in prepričanj, ampak individuumu pomaga ustvariti lasten pogled na problematiko sveta in kritično povezovanje z znanjem. Na tak način posameznik ohranja lastne interese in na teh gradi, omogoča razvoj svoje osebnosti, ki se kot unikatni skupek izpolnjenih sposobnosti udejanja naprej. Torej ni neposreden posrednik nazorov svojih predavateljev, ampak je sposoben lastnega presojanja.

Pišem z gledišča dijaka, ki mu je lasten razvoj v zadnjih štirih let izredno blizu. Hkrati pa ta ista bližina predstavlja izredno oddaljenost v ugotavljanju amplitudnega razpona dejanskega zavedanja o znanju, izkušnjah. A ne le o tem, konec koncev je zavedanje o razvoju človeka kot posameznika, ki ga znanje in izkušnje oblikujejo v zrelo osebnost, končni produkt željenega.

Izjemna prednost v obdobju gimnazijskega šolanja je širok spekter sredstev in znanja, ki ga lahko posameznik enostavno absorbira. Servirano in pripravljeno za sprejem z nekaj zanimanja. Če je končen produkt kritično misleč individuum, ki je sposoben izvajanja pravih sklepov in unikatnih zamisli ter se zanima za mnogo reči, je poglobljena naloga take ustanove

Žiga Mekiš Recek

predvsem, da dopusti dijaku, da kritično, a primerno izraža svoja mnenja in stališča. Pri tem ga podpira in sprevidi, da je tudi določena kritika sistema dejansko željen končni izdelek, ki ga je pomagala soizoblikovati gimnazija – od učne snovi, socialnih odnosov do uporabnih znanj in pravih vzorov, nazorov.

Ravno na tem področju bi po mojem mnenju lahko bilo storjeno več. A ne le v sklopu posamezne ustanove, temveč šolskega sistema, ki bi lahko nagovoril k večjemu spodbujanju razvijanja takih kompetenc, ki jih po mojih opažanjih včasih primanjkuje.

Ponosen sem na svojo pripadnost in štiri leta, preživeta v Gimnaziji Murska Sobota. Svet se zdi vsaj nekoliko bolj jase, čeprav ga megli kopica novih vprašanj, na katera morda odgovorov še sploh ni. In ravno to je čar znanja.

Žiga Mekiš Recek

Moja gimnazija

Rojena sem v družini Kišfalvi v Rogašovcih. Po končani osnovni šoli sem se v šolskem letu 1969/70 vpisala na Gimnazijo Juša Kramarja. Bili smo prva generacija, ki ni imela več ob sobotah pouka. Prav takrat je postal ravnatelj Vlado Sagadin.

Dve leti sem bila vpisana v razred b, kar je pomenilo, da smo imeli nemščino in angleščino. V razredu nas je bilo 40. Ker smo bili preveč nemirni in nagajivi, so osem dijakov na začetku tretjega letnika preusmerili v »ruski« razred d. Takrat nas je bilo v razredu 23. Prilagoditi so nam morali urnik. Nas osem se je vedno priključilo pouku angleščine v razredu b. Prva dva letnika nam je bila razredničarka prof. slovenščine Vida Korošak, nato pa prof. telesne vzgoje Davorin Babič. Spoznala sem nove učitelje in prekrasne sošolce. V času šolanja na gimnaziji so nas v obeh razredih učili: slovenski jezik s književnostjo Vida Korošak in Majda Lapoši, matematiko Jože Kerrec, nemški jezik Vilma Podkrajšek, angleški jezik Jože Hradil, Nola Mirjana in Bela Jalšovec, fiziko z astronomijo Aleksander Čisar in Štefan Kovač, kemijo Nada Sagadin in Zlata Vöröš, biologijo Irena Čebašek in Zlata Vöröš, geografijo in geologijo Ksenija Pojbič, zgodovino Ante Novak, Silva Hradil in Franc Kuhar, uvod v sociologijo s temelji družbenopolitične ureditve Evgen Emri, temelje filozofije Evgen Emri, psihologijo Ignac Gerič, osnove umetnostne vzgoje Vlado Sagadin, predvojaško vzgojo (obrambo in zaščito) Milenko Kaljevič, telesno vzgojo Milojka Kolar, Davorin Babič in Evgen Titan, tehnično vzgojo Edvard Stojko in Jože Lopert, glasbeno vzgojo pa Vladimir Močan in Janko Prelog. Latinščino sem si izbrala kot izbirni predmet. Poučeval nas je Milan Regvart.

Na vsakega profesorja imam danes, gledano s časovne distance, lepe spomine. Takrat pa sem prav sovražila fiziko in prof. Kovača - Suso. Nisem marala tudi prof. geografije Ksenije Pojbič. Še danes pa čutim posebno spoštovanje do dr. Kereca, prof. matematike, ki je imel poseben pristop in smo ga vsi prinašali okrog, čeprav je gospod Kerrec točno vedel za vsakega dijaka, koliko zna. Bil

Katica Mladenović

je dobro strokovno podkovan in dober predavatelj, vendar si ni znal pri uri narediti reda. Posebno spoštovanje imam tudi do razredničarke, prof. slovenščine Vide Korošak. Nekateri profesorji so bili strogi in pravi strah in trepet, drugi pa dobrohotni in popustljivi. Vendar smo obojim nagajali in jih prinašali okrog. ‚Švinglali‘ smo in ‚špricali‘, kadili na stranišču, pili in se družili pri Winterju, v Diani in Čardi. Radi smo nagajali hišniku in kuharicam. Nekateri smo bili preveč razigrani, nagajivi in nasploh nemogoči, kljub temu da smo vedeli, da lahko dobimo ukore, da nas lahko vržejo iz šole ali zasovražijo pri določenem predmetu. Vzplamtele so tudi nove ljubezni. Ljubili smo se v bližnjem parku in Fazaneriji. Zlasti na obletnicah mature in ob ostalih druženjih se z nasmehom spominjamo, kaj vse smo že mi počeli in zmeraj zaključimo, da je današnja mladina zlata.

V mojem gimnazijskem času so me zanimali zlasti predmeti zgodovina, geologija in sociologija. Odločila sem se za študij pedagogike in sociologije. In sem šla študirat. V šolskem letu 1973/74 sem se vpisala na Filozofsko fakulteto v Ljubljani, smer pedagogika in sociologija. Leta 1978 sem diplomirala in se po zimskih šolskih počitnicah zaposlila na Gimnaziji Juša Kramarja kot prof. pedagogike in sociologije. Bila sem prav ponosna, da sem dobila takoj po končanem študiju službo. Ker ni bilo ustreznega kadra, sem poučevala še psihologijo.

Dogajanje na naši gimnaziji spremljam še danes in sem vedno radostna, ko slišim in berem o dosežkih in nagradah, ki jih dosegajo naši dijaki in s tem tudi naši profesorji. Ponosna sem, saj je to moja gimnazija, ki je moja osebnost oblikovala in zaznamovala za celo življenje.

Katica Mladenović

Prva generacija

po usmerjenem izobraževanju

S sošolci smo bili prva generacija »nove« Gimnazije Murska Sobota, torej programa, ki se je začel po koncu t. i. usmerjenega izobraževanja. Nikoli ne bom pozabil prvega dne, ko smo se zbrali v razredu. Mislim, da nas je bilo 36.

Zbrani z vseh koncev Pomurja, z vsemi mogočimi interesi. Ponosni in obenem prestrašeni, kaj nas čaka, kaj se bo zgodilo, kako uspešni bomo.

Lahko si je predstavljati, da se nam je zgodila kopica smešnih in malo manj smešnih dogodkov, v spomin pa se mi je pravzaprav skoraj najbolj vtisnil drugi letnik. Takrat smo, ne spominim se več zaradi česa, začeli obiskovati šolo popoldne. Katastrofa. Vsi bodo že doma, zunaj na igriščih, jaz pa v šolo. Groza in obup. V tistem času, pravzaprav skozi celo srednjo šolo, sem igral košarko pri takratnem KK Pomurje. V Gimnaziji Murska Sobota takrat športni oddelek oziroma razred ni obstajal, zato so nam učencem drugega letnika, ki smo se resno ukvarjali s kakšnim športom, morali podeliti status športnika, da smo lahko obiskovali, vsaj v nekem kolikor

Peter Polanič, predsednik uprave skupine Panvita

toliko normalnem ritmu, treninge in tekme. To je pomenilo, da si lahko veliko manjkal pri pouku, ustno preverjanje znanja so ti učitelji napovedali vnaprej in imeli smo še kup drugih ugodnosti, ki smo jih seveda s pridom in na veliko izkoriščali. To je bilo enega veselja in žalosti, ko smo prišli v tretji letnik in več ni bilo popoldanskega pouka.

Čez štiri leta smo vsi, ampak prav vsi, uspešno končali šolanje na Gimnaziji Murska Sobota in se napotili novim dogodivščinam naproti. Se pa še vedno z velikim veseljem vsakih pet let srečamo in pogovorimo ter nasmejimo starim dogodivščinam, tako da, Jure, hvala in ohrani tradicijo.

Peter Polanič

Učenje brez razmišljanja je brezplodno, razmišljanje brez učenja pa nevarno

Čas mineva, in ker mineva vseskozi in neprekinjeno, je nenehno prisoten. Zato se v njem zrcali vse naše bivanje. In vendar se le redko sprašujemo po tem, kam odteka dolga, globoka in vrtinčasta reka hipnih spominov, ki to naše bivanje prevevajo in osmišljajo. Ob pomembnih in vidnih mejnikih, ki zakoličujejo ta nenehni tok časa in opredeljujejo njegov pomen, pa se vendarle zamislimo. Stoletnice vsekakor sodijo k takšnim mejnikom.

Zato je letošnje leto tudi zame pomemben mejnik, saj označuje, da je preteklo celo stoletje od leta 1919, ki je pomembno leto – tako v novejši zgodovini človeštva kot tudi v mojem osebnem dožemanju zgodovine in njenih večplastnih pomenov.

Kot sinologinji mi je leto 1919 pomembno zaradi tega, ker se je 4. maja tistega leta na pekinškem Trgu nebeškega miru zbralo 4.000 študentov in študentk, združenih v protestu proti nepravilnim versajskim pogodbam, ki so kitajsko provinco Shandong prepustile Japonski. Iskra tega antiimperialističnega gibanja se je v kasnejših tednih in mesecih razplamtela v plamen obsežnega vsedržavnega upora proti nepravilnosti in zatiranju družbene ter osebne svobode. Tako so četrtomajske demonstracije na Kitajskem leta 1919 zakoličile vseobsežno gibanje za novo kulturo, za osvoboditev izpod jarma patriarhalnih in preživelih spon konfucianistične tradicije, za znanost in demokracijo. To gibanje je takrat zanimala kitajska mladina, ki je bila polna upanja in

Pom. akad. dr. Jana S. Rošker

vznesenosti in ni mogla vedeti, da bo natančno čez sedemdeset let podoben študentski upor na istem trgu okrutno zadušeni v krvi. Kar pa ostaja pomembno, je dejstvo, da je bilo leto 1919 na Kitajskem tisto, ki je simbolno zakoličilo prehod iz tradicije v moderno dobo.

Podoben pomen ima to leto tudi v slovenski zgodovini, še posebej če pomislimo, da sodi izobrazba k tistim osnovnim in najdragocenejšim vrednotam razsvetljenstva, ki omogočajo modernost ne zgolj v smislu razvoja tehnologije, temveč tudi v smislu humanističnega napredka ter avtonomije družbe in posameznic (da o posameznikih sploh ne izgubljam besed). Tako je bila v letu 1919 ustanovljena Univerza v Ljubljani kot prva slovenska univerza. Skupaj z njo praznuje letos stoletnico tudi Filozofska fakulteta, na kateri sem zaposlena že več kot dvajset let. V Prekmurju, moji ožji domovini, pa je bilo leto 1919 izjemno pomembno tudi zato, ker smo takrat dobili prvo gimnazijo. V njej sem drsala klopi tudi sama in tista štiri leta, ki sem jih preživela med njenimi zidovi, sodijo k najlepšim v mojem življenju. Ta štiri leta so bila zame navdihujoča: v obdobju zorenja so mi razširila obzorje, da sem lahko razširila krila domišljije in se prepustila tokovom radovednosti. Za katedrom sem spoznala osebnosti, ki so razpolagale z eruditskim znanjem in so znale v meni vzbuditi slo po učenju in strast do raziskovanja. Spoznala sem zanimive in tople sošolke ter sošolce, s katerimi sem delila vse stiske in radosti

najstniških let; ob koncu gimnazije smo skupaj prestopili prag odraslosti in se nato razkropili po svetu. In ravno lani smo se spet zbrali ter skupaj navdušeno in za naša dostojanstvena leta precej divje praznovali štirideseto obletnico mature.

Soboška gimnazija mi je odprla oči in v meni razvila potencial kritične misli. Brez nje zagoto-

vo ne bi bila to, kar danes sem. In brez nje ne bi mogla razumeti, kako pomemben in resničen je Konfucijev izrek, s katerim sem nasloвила pričujoči prispevek.

Pom. akad. dr. Jana S. Rošker,
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Ignac Meden, K48, 2012, akril, les, 125 x 125 cm, iz stalne zbirke Galerije Murska Sobotna

Soboška gimnazija – *pobudnik za ustanovitev PAZU*

Odzvati se povabilu, da napišem prispevek za publikacijo, ki bo počastila visoki jubilej neke inštitucije, je vedno odgovorna odločitev. Še toliko bolj v primeru, ki pomeni stoto leto delovanja najpomembnejše izobraževalne inštitucije v regiji. Soboška gimnazija si to oznako nedvomno zasluži, saj je ključno vplivala na intelektualni in osebni razvoj našega najperspektivnejšega kadra zadnjih sto generacij.

Pomen Gimnazije Murska Sobota se ni odražal zgolj preko znanja, ki ga je širila in zagotavljala lokalnemu okolju. Še posebej na začetku, takoj po priključitvi Prekmurja k Sloveniji, je ta gimnazija predstavljala tudi enega izmed najpomembnejših generatorjev nacionalne identitete. Pri tem je ključnega pomena jezik in prav slovenski jezik je bil tista odlika, s katero je soboška gimnazija krepila naše okolje. Pri tem je treba izpostaviti, da je ob umetniškem enako pomemben tudi strokovni vidik jezika. Soboška gimnazija je strokovna predavanja na tako visoki ravni dijakom prvič omogočila poslušati v slovenščini. To je bilo še toliko bolj pomembno zaradi sočasne ustanovitve naše prve univerze, na kateri so maturanti lahko tudi študij nadaljevali v maternem jeziku.

Gimnazija je ves čas delovanja tesno vpeta v lokalno okolje in velik generator mnogih pomembnih dogodkov in inštitucij. Pred dvajsetimi leti sva se s takratno ravnateljico pogovarjala, da bi jubilej med drugim obeležili tudi s srečanjem doktorjev znanosti, ki so maturanti soboške gimnazije. Do tega srečanja sicer ni prišlo, je pa iz te ideje nastala pobuda za ustanovitev Pomur-

Pom. akad. dr. Mitja Slavinec

ske akademije. Prav kmalu smo se povezali in s podpisano pobudo, katere kopija je v nadaljevanju, kolegice in kolege povabili k ustanovitvi Pomurske akademsko znanstvene unije – PAZU. Gimnazija je zaradi tega vsaj posredno zaslužna, da je Pomurje kot prvo in edino dobilo regionalno inštitucijo, ki skrbi za razvoj znanosti in umetnosti. PAZU združuje tudi doktorice in doktorje z drugih gimnazij in srednjih šol, vseeno pa soboško gimnazijo razumemo kot svojevrstnega botra.

Ob opisani lahko najdemo še veliko drugih pobud in primerov dobre prakse, ki jim je v svoji dolgi tradiciji botrovala gimnazija v Murski Soboti. Med številnimi zagotovo velja izpostaviti ustanovitev Kluba prekmurskih akademikov, ki sedaj deluje pod imenom Klub prekmurskih študentov in je najstarejši študentski klub v Sloveniji.

Na gimnazijo nas vežejo številni spomini. Mnogi so zbledeli, tisti prijetni pa praviloma ostanejo živi. Šolo zaznamujejo profesorji in sošolci. Na profesorje imam z eno izjemo lepe spomine in sem nanje ponosen. Tudi sošolk in

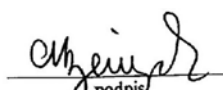

Pom. akad. dr. Mitja Slavinec med predavanjem

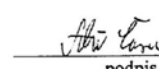
sošolcev si verjetno ne bi mogel bolje izbrati. Da smo bili povezan razred, priča tudi dejstvo, da se vsako leto od opravljene mature naprej dobimo na obletnici, vključno z razredničarko. Četudi morda kdaj nismo v polnem številu, se vedno srečamo. Z nekaterimi imamo življenjske poti bolj tesno prepletene. Pravih prijateljev ima vsak le nekaj in zagotovo ni naključje, da je v tem najožjem krogu večina sošolcev. Gimnazija nam je ob znanju dala tudi najpomembnejši del socializacije in kolektivnega duha.

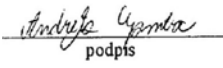
Gimnaziji Murska Sobota ob visokem jubileju tudi v prihodnje želim še veliko dijakov in dijakinj, ki se bodo tako kot mi z veseljem in s ponosom spominjali in spominjale, da so hodili in hodile na najboljšo gimnazijo.

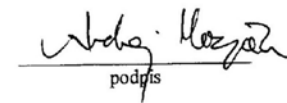
Pom. akad. dr. Mitja Slavinec,
predsednik PAZU in
dekan Fakultete za naravoslovje
in matematiko UM

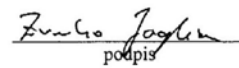
doc. dr. Elizabeta Bernjak :
podpis

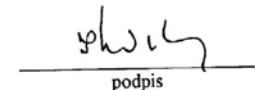
doc. dr. Borut Brumen:
podpis

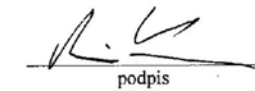
dr. Aleš Časar :
podpis

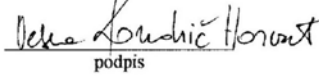
asist. dr. Andreja Gomboc :
podpis

doc. dr. Andrej Hozjan :
podpis

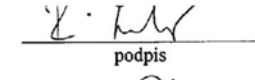
^{doc}
asist. dr. Zvonko Jagličič :
podpis

doc. dr. Dragica Kisilak :
podpis

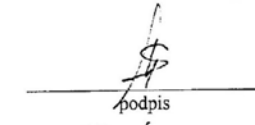
doc.dr. Miran Kondrič :
podpis

doc. dr. Vesna Kondrič Horvat :
podpis

dr. Jože Korošec:
podpis

doc. dr. Renato Lukač :
podpis

dr. Ivan Rihtarič:
podpis

doc. dr. Mitja Slavinec :
podpis

prof. dr. Jože Štihec :
podpis

Intervju s škofom dr. Jožefom Smejem

Sončnega septembrskega dopoldneva (5. 9. 2018) smo se dijakinja drugega letnika Nina Bohnc, snemalec Ivica Glavak in učiteljica slovenščine Boža Ivanuša Trajbarič odpravili v Dom sv. Lenarta, kjer po upokojitvi živi msgr. dr. Jožef Smej, da posnamemo intervju z njim v okviru priprav na praznovanje 100-letnice Gimnazije Murska Sobota, ki jo je gospod škof obiskoval od leta 1932 do 1940.

Poleg škofovske službe se je dr. Smej ukvarjal tudi z znanstvenoraziskovalnim in literarnim delom, za kar je leta 2016 prejel tudi državno odlikovanje. Pričakal nas je urejen, kot se za tako visokega cerkvenega dostojanstvenika spodobi. Prijazno nas je sprejel, pripravljen, da nam pripoveduje spomine na čas šolanja v takratni gimnaziji. Očaral nas je z neizmerno veličino svojega duha in življenjsko energijo, saj je na Ninina vprašanja odgovarjal bistro, duhovito in zelo natančno.

Kdaj ste obiskovali gimnazijo v Murski Soboti?

»Takoj moram povedati, da smo imeli takrat štiri razrede, potem pa malo maturo, in potem smo nadaljevali še štiri razrede in jih zaključili z veliko maturo. Štirje razredi so zdaj komaj osnovna šola. Leta 1932, komaj star deset let, sem odšel iz Bogojine v Mursko Soboto. Mama me je ustavljala, naj ne grem, pa sem kljub temu šel. Stanoval sem v zavodu Martinišče. Že takrat sem imel francoščino kot tuji jezik. Morda sem res najstarejši gimnazijec tistih let.

Veš, takrat nas je bilo veliko v prvem razredu, se pravi, da je bil prvi razred A in B; jaz sem bil v B, tako kot še moja kolega Ilijaš in Štefan Berden. Še danes mi je pred očmi, kako je profesor francoščine v rokah držal pero in rekel: Ici est plume. To je pero. Od vsakega učenca je

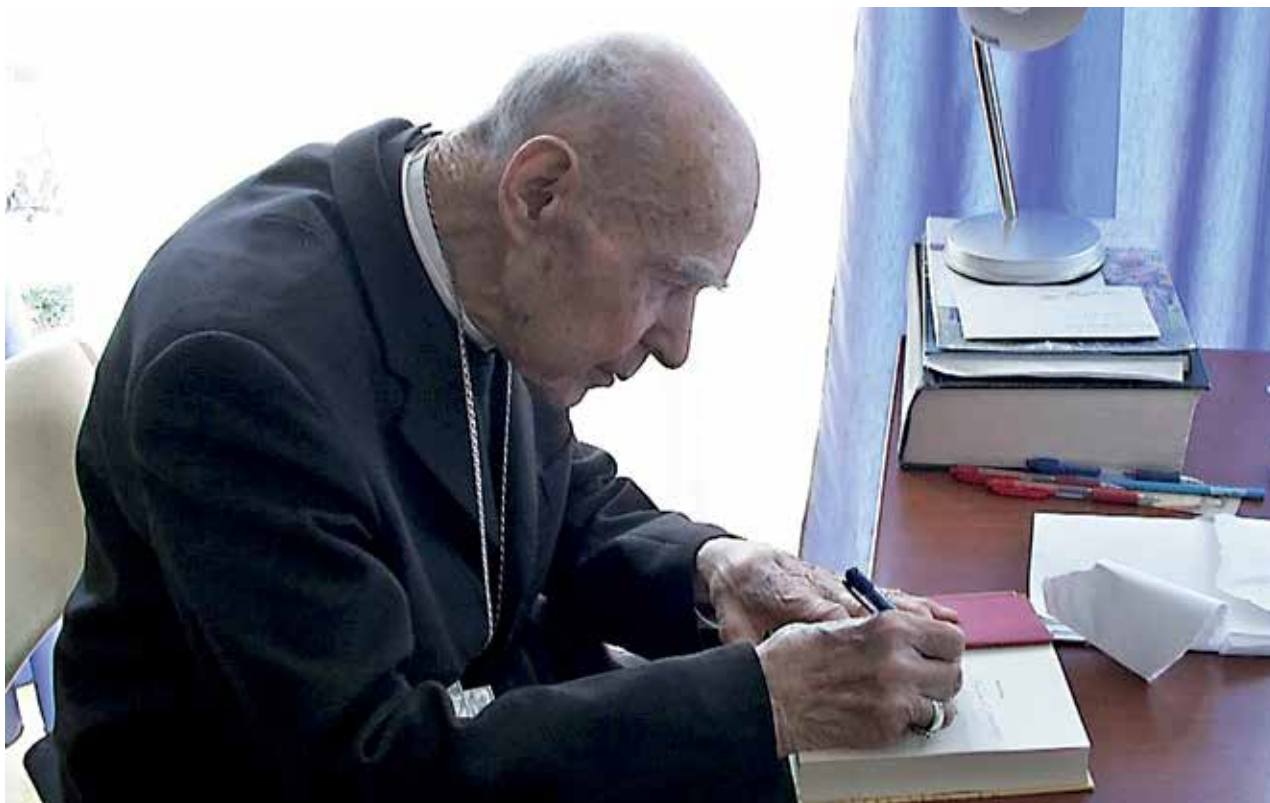

Msgr. dr. Jožef Smej

zahteval, da ponovi. Nekako, če smem odkrito povedati, smo bili ponosni, da drugi, ki so ostali doma, niso imeli francoščine, mi pa smo se jo učili. Takrat je bilo znanje francoščine zelo pomembno za Jugoslavijo, saj je kralj Aleksander imel velike zveze s Francijo in Francozi.«

Ali je bila francoščina Vaš najljubši predmet?

(Smeh ...) »Teško je reči, kateri je bil moj najljubši predmet. Kot duhovnik in veren kristjan bi moral reči, da je bil moj najljubši predmet verouk. Verouk je bil takrat obvezen predmet za katoličane, evangeličane in jude. Za katoličane je bil dr. Tomaž Kelenc, za evangeličane senior Kovač in za jude dr. Rot, veliki rabin. Vidite, kako je bila takrat verska svoboda veroizpovedi. Zdaj je velikega rabina lepo obdelal Bojan Zadavec v svoji knjigi. Slovenščina mi je bila zelo pri srcu, čeprav je moj materni jezik prekmurščina. Tako mi je bila pri srcu, da sem v zavodu vsak večer pred spanjem molil očenaš v prekmurščini: Oče naš, šteri si v nebesih, sveti se ime tvoje ... Če ste dobro prisluhnili, je to bolj podobno starocerkenoslovanskemu jeziku kot recimo kranjskemu narečju. Očenaš ni bil veljaven, če ga nisem zmolil v prekmurščini. Slovenščina mi je bila zelo pri srcu, ker smo besede, ki jih prekmurščina ni imela, vzeli iz slovenščine. Pač pa matematike nisem imel rad. Naj povem, že takoj na začetku smo imeli sprejemni izpit. Takrat iz vasi nisi prišel

v gimnazijo, če nisi naredil sprejemnega izpita. Najprej sem delal sprejemni izpit pri slovenščini. Dobil sem analizo stavka Deček gre v gozd. Povedal sem, da je deček samostalnik, gre glagol in tako naprej. Pri matematiki pa mi je profesor na izpitu malo spregledal. Rekel mi je, da bodo štiri računске operacije: seštevanje, odštevanje, deljenje, množenje, pa sem se tako prestrašil, da mi je potem na tablo napisal, naj delim 24 deljeno z ..., pa nisem izračunal in je sam pravilno napisal s kredo rezultat. Ja, spregledal mi je, da sem lahko bil sprejet. Ker moji rojaki, npr. Gregor Kozar, so padli in eno leto so morali čakati, da so se vpisali. Imel sem srečo. Ko sem dopolnil osemnajst let, sem maturiral – po Božji milosti.«

Kakšen odnos ste dijaki imeli do profesorjev in kakšnega oni do vas?

»Ja, da vam takoj povem. Odnos profesorjev do nas dijakov, takrat smo imeli deset, enajst let, in pomislite – profesor te vika: Vi vstanite, povejte to in to. Danes, ko je ta nivelizacija, danes se dekleta s kaplanom kar tikajo. Nekdaj je bilo neko spoštovanje do profesorjev. Seveda, mi smo morali reči gospod profesor, ne tovariš, in pa gospa profesor, ne profesorica. Smo rekli v moški obliki. To je rajši slišala kot profesorica.

To veliko pomeni za vzgojo. Danes ni nobenega spoštovanja. Se spominjam, da je pokojni rekel škofu: Slavko, ti pridi kar sem.«

Se spomnite kakšnega posebnega dogodka iz gimnazijskih let?

»Razred je bil mešan: dekleta in fantje. In tudi starši so me tako vzgajali. Fantje so sedeli posebej v klopi. Ker pa ni bilo mesta, sem moral sedeti zraven enega dekleta. No, neke vrste sveta sramežljivost, nerodno mi je bilo.

Težko je reči, česa se najbolj spominjam. To so razne zgodbe, ki so danes neverjetne. Pozimi in pomladi sem bil v zavodu Martinišče in seveda, ker je bila gimnazija blizu, nas je zeblo, kajti tisti, ki so prišli na primer s Tišine, so se med potjo ogreli. Ker me je zeblo, sem se stiskal k železni peči in jo podrl. Ror (dimnik, op. B. I. T.) in peč so potem komaj skupaj uskladili. Spominjam se profesorja zgodovine, njegova hčerka je bila moja sošolka, Hvala se je pisal, Primorec. Vstopil je v razred in vprašal: Kaj tako po česnu diši? Dišalo je, ker smo za zajtrk jedli klobaso s česnom. On je odprl vrata, ni prenesel tega vonja ...

Abiturient smo takrat rekli maturantu. Odločil

sem se, da bom najprej končal medicino, potem pa še teologijo, v svojem napuhu. Bilo je v drugem letniku, ko sta prišla moja dva bratranca v Ljubljano. Takrat je bila že vojna med Poljsko in Nemčijo, pa sem pomislil, bolje, da umrem kot teolog, in sem šel v Maribor in se vpisal v Visoko bogoslovno šolo.«

Ali se radi spominjate gimnazijskih let?

(Smeh ...) »Takrat je bila v isti stavbi kot gimnazija tudi obrtna šola. Ko sem v Bogojini gledal starejše gimnazijce, nam je biti gimnazijec pomenilo nekaj več. Če si sošolec osem let, od prvega do osmega razreda gimnazije, se med nami povežejo tesne prijateljske vezi ... Tista stavba gimnazije – menda še danes stoji. Spomnim se, da je bil profesor francoščine Potokar. Opazil je, da na oknih ni rož, zato je sam na svoje stroške dal narediti ograjo in na police postavil lončke z rožami. Kot kaplan sem hodil mimo stavbe in gledal, ali so še cvetlice na oknih. Ograja je bila še vedno ... taka lepa zelena. Ko smo imeli valeta – vale pomeni zdravstvuj, z bogom – bi lahko rekel, smo morali napisati v Izvestje, kaj bomo študirali. Napisal sem filozofijo, to je zame pomenilo slovenščino. Nobeden od sošolcev ni upal napisati teologije, razen Ruže, evangeličana in sina kantorja v Murski Soboti, ki je napisal teologijo. Takrat so evangeličani dve leti študirali skupaj s katoliki na teološki fakulteti, potem pa so morali v Nemčijo. V petem letniku gimnazije je sedel zraven mene. On je imel edini dolge hlače, medtem ko smo ostali vaški nosili tričetrtinske, take se zdaj spet nosijo. Imel je kosmato kožo (smeh) in je zato pravil: »To je vražja koža!« A ni študiral teologije. Ko sem bil kaplan v Murski Soboti, potrka, vstopi in vpraša: »Ali se mi kaj poznamo?« »Ruža,« sem bil presenečen. On je že takrat končal študij medicine v Budimpešti.

Ko smo se kasneje srečevali na obletnicah, smo vedno nesli šopek na grob tistih, ki so že umrli. Spominjam se tudi pouka latinščine. V petem, šestem, sedmem in osmem letniku gimnazije smo imeli latinščino, vendar smo napredovali enako kot klasiki, ki so jo imeli osem let. Imeli smo dobro profesorico, Slavko – hčerko jezikoslovca Ivana Grafenauerja. Ona je bila profesorica latinščine in grščine. Bila je zelo stroga in napredovali smo tako, da smo lahko

brali latinske klasike, npr. Vergila, Ovida. Danes smo ji hvaležni. Ko smo imeli izpit v osmi gimnaziji (velika matura), so moji kolegi bili stari že devetnajst, dvajset let, in smo šli profesorici pod oknom prepevat podoknico. Vsi smo izdelali. To so spomini, pa še mnogo drugih je.«

Na kaj ste posebej ponosni?

»Poglejte, ponosen sem, da je bila gimnazija sploh v Murski Soboti. 1. december 1918 – Prekmurje še pod Madžarsko. Prvega decembra smo imeli prost dan pouka, morali smo priti v šolo, da smo proslavili obletnico »ujedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev«. Pomislite, 1. decembra 1919 pa so že proslavljali ustanovitev gimnazije. V Novinah lahko berete, kako so se borili za popolno gimnazijo.

Moj krstitelj (bogojinski župnik, op. B. I. T.) je izjavil: »Mi bogojanske notaršije prebivalci zahtevamo, da je v sklopu Madžarske posebni komisariat, minister naj bo slovenski, jezik naj bo slovenski, beseda vendar naj izgine iz besedišča. Zahtevamo svojo gimnazijo, učiteljišče.« A so mnogi to omalovaževali, da je nek župnik zahteval avtonomijo v sklopu Madžarske. To je bilo drzno, saj bi ga lahko stalo življenje, ker je Prekmurje takrat bilo še pod Madžarsko. Za Prekmurje se takrat ni nihče zanimal, Madžari pa so si ga držali. S krvjo borcev za Mursko Soboto so priključili ta del k matičnemu narodu. Na pokopališču morebiti še danes stojijo spomeniki, na katerih je zapisano v cirilici: »Mi smo padli v boju za Mursko Soboto.« Danes se tega ne spominjajo. Učiteljice bi morale peljati otroke na pokopališče in jim razložiti, da so Srbi osvobodili Mursko Soboto, da je bil boj.

Usoda gimnazije je bila taka: najprej je bilo osem let, potem so štiri črtali, pa so bila samo štiri leta in so dijaki morali iti na Ptuj ali v Maribor, ker so dali gimnazijo v Kočevje. Lahko berete, kako se je Klekl Jože zavzemal za popolno gimnazijo. V Novinah ali v Koledarju srca Jezusovega je bila objavljena fotografija prvih maturantov gimnazije 1926. leta.«

Po čustvenem obujanju spominov na gimnazijska leta smo se monsinjorju Smeju zahvalili in ga povabili na svečano akademijo ob 100-letnici Gimnazije Murska Sobota, ki bo 18. oktobra 2019.

Po zvočnem posnetku zapisala
Boža Ivanuša Trajbarič

GMS

za vedno v spominu

Moja gimnazijska leta pomenijo najboljši, a hkrati najtežji začetek življenja v Sloveniji. Ampak nič mi ne bi uspelo brez mojih izjemnih sošolcev in profesorjev. Vsi so me podpirali in mi pomagali na vsakem koraku. Sedaj, ko gledam nazaj, moram priznati, da mi v življenju najverjetneje ne bi uspelo, če ne bi bilo GMS. Iz Kijeva sem se preselila v Mursko Soboto tik pred začetkom srednje šole.

Ko sem se odločala za srednjo šolo, nisem vedela, po katerih kriterijih naj izberem šolo. Na koncu sem se prepustila svoji intuiciji in ta me je napotila do vrat Gimnazije Murska Sobota. Intuicija me ni prevarala. Dobila sem najboljše sošolce in profesorje, kar si jih človek lahko zaželeli. Takšne podpore z obeh strani nisem pričakovala.

Posebej bi se rada zahvalila svoji razredničarki profesorici Muhič, ki mi je izjemno pomagala pri moji slovenščini, kajti jezik je eden od razlogov, da sem se lahko vključila v družbo. Zelo dobro se spomnim, kako je žrtvovala svoj prosti čas, da mi je vsak dan po pouku ali v odmorih pomagala pri usvajanju slovenščine. Obvladala je ruščino, kar je bil velik faktor, da sva se lahko hitro sporazumeli. Vedno mi je pripravila vaje in poiskala literaturo, da sem čim več brala in tako bogatila svoj besedni zaklad.

Na začetku mi je bilo izjemno težko, ker nisem razumela slovenščine, še bolj tuja pa mi je bila prekmurščina, zato smo se s sošolci pogovarjali v angleščini. Ampak moja družabnost in trmasti karakter sta prispevala k pozitivnemu rezultatu.

Veliko se je zgodilo v teh štirih letih. Spoznala sem mnogo ljudi, ki so še zmeraj v mojem življenju, in zelo sem hvaležna vsem, ki so mi pomagali na moji zanimivi življenjski poti! Zelo sem vesela, da sem obiskovala Gimnazijo Murska Sobota, ker ne vem, ali so še kje tako prijazni

Alina Sychova

ljudje kot v Prekmurju. Lahko rečem, da sem imela srečo, ker me je zaneslo v Prekmurje. Ni lepšega kraja za obiskovanje srednje šole! GMS mi bo za vedno ostala v spominu!

Alina Sychova

Lojze Logar, slika iz ciklusa Sarcophag (U.S.), 2013, akril na platno, 120 x 80 cm, iz zbirke Galerije Logar

Gimnazija Murska Sobota *leta 2119?*

Stoletnica Gimnazije Murska Sobota je poseben, častitljiv dogodek, ki še dodatno utrjuje že tako močan občutek pripadnosti in ponos, da je to tvoja gimnazija, iz tvojega domačega okolja. To je priložnost za obujanje spominov. Danes jim lahko na kratko rečem kar »odraščanje« in »življenje«. Večina jih je lepih, pravzaprav zelo lepih. Prezahtevno delo bi bilo ocenjevati, kateri so dragocenejši. Hvaležen sem, da so tu. Hvaležen vsem učiteljicam in učiteljem, sošolkam in sošolcem.

Obenem se zdi stoletnica naše gimnazije dobra priložnost tudi za to, da razmišljamo ne le o njenem pomenu in vlogi v vrtoglavem stoletju, ki mu je bila priča, temveč tudi o njeni prihodnosti. Zdi se, da bolj ko usmerjamo naš pogled v daljavo, manj sta prihodnost gimnazije in prihodnost (prekmurskega) človeka vsaksebi, ampak se tem bolj zlivata v enost. Gimnazija nosi na svojih plečih pravzaprav veliko odgovornost, odgovornost sooblikovanja prihodnosti, sooblikovanja bodočih generacij. Prepričan sem, da je gimnazija to vlogo opravljala v preteklosti, tudi v času, ko sem sam obiskoval gimnazijo. Številni učitelji Gimnazije Murska Sobota so znali zelo dobro pospremiti mladega človeka na pot iskanja Človeka – ne le v sebi, temveč tudi njegovega mesta v skupnosti. Prav ta njena vloga zna biti v prihodnosti ključnega pomena. Čez sto let naših zanamcev po vsej verjetnosti ne bodo v tolikšni meri zanimali morebitni statistični nihaji v osvojenem faktografskem znanju dijakov skozi čas, temveč bolj, v kakšne ljudi so odrasle generacije, kako jih je gimnazija pripravila za življenje in kakšne vrednote so prevzeli. Ne

Dr. Iztok Štefanec

nazadnje svet dolgoročno čakajo izzivi, kot jim še ni bil priča. Naj se sliši še tako apokaliptično, a najbrž na daljši rok vzdrži: gimnazijo bodo tudi v prihodnosti zapuščali dijaki z občutkom odgovornosti zase, za slehernega človeka, za družbo in okolje ali pa vanjo naposled sploh ne bodo več vstopali.

Kaj vse povedano zajema, na kaj vse moramo biti v prihodnosti pozorni in kaj mora gimnazija v tem oziru nuditi dijakom, je zapleteno vprašanje, na katerega ne zmorem podati celovitega odgovora. Lahko pa podam poudarek ali dva, na katera po mojem prepričanju ne bi smeli pozabiti.

Dovolite mi ekskurz. Pred časom sem vsake toliko koga povabil k razmisleku o naslednjem vprašanju: Zakaj sprejemamo ureditev, v kateri je prva plača, npr. učitelja, občutno višja od plače čistilke, starejše gospe z lepo delovno dobo (ali drugih najslabše plačanih delavcev)? Z njo, če živi v najemniškem stanovanju, skrbi za družino itd., ne more dostojno preživeti. Ljudje se navadno odzovejo z začudenjem. Kaj pa izobrazba? Pa zahtevani pogoji za delo in odgovornost? Pa plačni razredi v javnem sektorju pa javne finance pa upokojitvena starost? In še kup podobnih, bolj ali tudi manj razumnih pomislekov sem lahko slišal. Toda to, da so številni pridni delavci na robu preživetja, se ne zdi tako samoumevno, še manj se zdi sprejemljivo že zato, ker je tako vseprisotno.

Pogovor sem zato nadaljeval s prošnjo, da pozabijo na vse hitre odgovore, ki so se jim pravkar utrnili. Za hip naj se v mislih odstranijo iz okolja, v katerem živijo, in se izolirajo od vseh svojih osebnih okoliščin. Z zadostne razdalje naj se, lahko kar z lune, zazrejo na človeštvo. Kaj bi v obravnavanem kontekstu uzrli? Videli bi, da kljub vsej zgodovini, tehnologiji, vsem spoznanjem in človekovemu napredku živimo v svetu, v katerem ima »revnejša« polovica Zemljanov v lasti manj kot 1 % svetovnega bogastva. Da ima »revnejših« 70 % delovno sposobnega prebivalstva celotnega sveta (tj. oseb, starih med 15 in 64 let) v lasti le 2,7 % svetovnega bogastva. Da ima najbogatejša družina na svetu v lasti več premoženja kot »najrevnejših« 130 milijonov prebivalcev ZDA skupaj. In da v eni minuti zasluži veliko več kot njihov delavec v celem letu. Je vse to sprejemljivo? Pravično? Solidarno? Gotovo je človeško, toda je tudi človečno? Če bi imeli možnost ta razmerja spremeniti, bi jih spremenili. Toda kako?

Z razdalje lažje uzremo gozd in se ne izgublamo v posameznih drevesih. Lažje zaznamo enega od temeljnih problemov sodobne družbe: ekonomski red, ki je v veljavi, ne zagotavlja ustrezne redistribucije bogastva. Nasprotno, rahlja solidarnost med ljudmi, njihovo družbeno povezanost in drastično povečuje razlike med njimi. Sistema, ki na robovih kruto izkorišča delavca, zato da lahko nekdo brezmejno bogati, ne moremo imenovati kapitalizem, temveč kvečjemu »pobesnili kapitalizem«. Ta se na številnih področjih pojavlja vse pogosteje, npr. v orožarski, naftni, prehrambeni in farmacevtski industriji. Očitno je, da takšnemu sistemu ne gre zgolj za svobodno gospodarsko pobudo in se prav nič ne ozira na dobrobit človeka in narave, temveč hlepi izključno po čim večjem dobičku. Tovrstnim čerem se ne zna in ne zmore izogniti niti obstoječi politični sistem. Ne trdim, da demokracija ni najboljši med temi, ki jih je človeštvo doslej izkusilo. Toda priznati si moramo: ne na državni ne na mednarodni ravni danes nismo sposobni sprejemati daljnosežnejših odločitev, ki bi resnično učinkovito naslavljale še tako očitne in pereče probleme, kot so npr. globalno segrevanje, mizerni položaj najslabše plačanih delavcev ali ravnanje s plastičnimi in drugimi okolju škodljivimi odpadki. Žal danes največkrat prevladajo

partikularni interesi odločevalcev in javnosti nedosegljivih centrov moči.

Najbrž je kdo pomislil: Kaj ima vse to opraviti z gimnazijo v prihodnosti? Z Gimnazijo Murska Sobota leta 2119? O, pa še kako. Pobesnili kapitalizem je neodgovoren. Politik, ki sprejema škodljive odločitve za družbo, ker mu to koristi na kratki rok, je neodgovoren. Nekdo, ki ima pred očmi le brezmejno bogatenje, ni odgovoren niti do sebe in svojih potomcev, kaj šele do vseh ostalih. Pomembno vprašanje zato je, koliko odgovornosti pravzaprav premoremo ljudje. Odgovornost za našo prihodnost pa je na nas samih, zlasti na mladih.

Dobra gimnazija bo prevzela svoj del odgovornosti. S tem seveda ne mislim, da bo gimnazija dobra, če bo sama selektivno identificirala problematiko, kot je izpostavljena zgoraj, oblikovala stališča do nje in povrh še predloge rešitev. Nasprotno. Dobra gimnazija bo utrjevala temeljne človekove vrednote in dijakov občutek za odgovornost. Dobra gimnazija bo dijake naučila vztrajnosti in mišljenja o težavah, ki se zdijo nerešljive. Ne le to, naučila jih bo kreativnega razmišljanja in iskanja novih rešitev povsem izven danih okvirjev. Naučila jih bo zreti na človeštvo z lune. Njeni dijaki ne bodo preprosto zamahnili z roko, češ, tako pač je. Ne bodo pavšalno in počez zgolj kritizirali iz naslonjača. Ne bodo prepričani, da so sami kot ljudje vredni več kot drugi. Vzeli si bodo tisto uro časa in šli na volitve. Ne bodo se sprijaznili z zaslužnjenjem delavcev in s škodljivo politiko. Ne bodo se ukvarjali le z minornimi popravki najočitnejših krivic. Iskali in našli bodo, upam, pot do pravičnejše porazdelitve bogastva, do večje družbene solidarnosti, do odgovorne politike in učinkovitega sprejemanja odločitev v korist ljudi ter okolja. Ocenjujem, da je ena od pomembnejših nalog dobre gimnazije v prihodnosti prav zagotavljanje takšnega učnega okolja, ki bo dijake zmoglo opremiti tudi s temi veččinami in vrlinami. Težak izziv, toda gotovo ne nepremostljiv. Prepričan sem, da Gimnazija Murska Sobota leta 2119 bo in da bo tudi takrat dobra gimnazija.

Dr. Iztok Štefanec

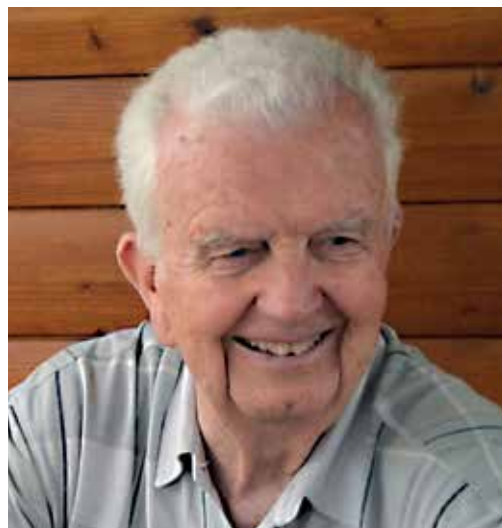
Prvi šolski dan sem bil trikrat tepen

Soboško gimnazijo sem obiskoval v letih 1944–1952. Takrat je bila to 8-letna srednja šola; v nižjo gimnazijo so sprejemali učence s končanimi štirimi razredi osnovne šole.

Septembra 1944, ko sem začel hoditi v prvi razred nižje gimnazije, je bilo v Soboti turobno vzdušje. Madžarska oblast je zaradi bližajoče se ruske fronte izgubljala živce, v Budimpešti je zavladovala ekstremistična stranka »njilašev«, deportirali so vse Jude, povečevalo se je nasilje nad prebivalstvom. Na mestu sedanjega spomenika zmage je sredi Sobote na visokem drogu visela madžarska zastava, ki si jo moral – ko si šel mimo – pozdraviti z dvignjeno roko in izreči besedo »kitartas« (vzdržati). Pouk v šoli je bil seveda le v madžarščini, saj so bili vsi profesorji – razen kateheta Kolenca in učitelja risanja Jakoba (bil je to znani slikar Karel Jakob) – Madžari. Iz tega obdobja izvira moja prva zgodba, ki jo poimenujem »Prvi šolski dan sem bil trikrat tepen«.

V šoli je vladal precej »špartanski« red. Če smo morali kam iti v skupinah (npr. na dvorišče h kratki telovadbi po vsaki drugi šolski uri, k nedeljski maši v župnijsko cerkev ipd.), smo to lahko storili le v vojaško urejenih vrstah. Tega reda nas je že prvi dan bivanja v šoli učil prof. telovadbe, strog, zadirčen mož, ki je hodil v službo kar v svečani oficirski uniformi; za pasom mu je bingljala celo dolga vojaška sablja, skrita v bleščeči nožnici. (Mož je bil verjetno že mobiliziran v vojsko, pa je vseeno še hodil v službo.)

Razporedil nas je v vrste po tri in tri in nas s huronskim vpitjem skušal naučiti novega reda. Desetletnim otrokom, ki ga tudi razumeli nismo dobro, to seveda ni šlo gladko, zato je svoje nasilno učenje podkrepil s ploho zaušnic, ki jih je širokogrudno delil, če se mu je le zdelo, da kaj ni v redu. Tudi sam sem tak »pozdrav« dobil že na začetku ure. Zadeva se je ponovila, ko se je

Štefan Trajbarič

od nekod zaslišal klepet in je strogi učitelj, potem ko se na njegov poziv klepetalec ni javil, po krivici določil, da smo bili to fantki iz tretje vrste, v kateri sem bil na mojo grozo tudi jaz. Morali smo iz vrste oditi k profesorju in ta je vsakemu prisolil še eno krepko zaušnico. Ko je videl, da imam od prve zaušnice eno lice že precej rdeče, je hinavsko spustil že dvignjeno roko in z drugo roko poskrbel, da je pordela tudi druga stran.

Tretji tepež sem doživel kasneje v telovadnici, kjer smo morali plezati po precej zlizanih vrveh, pripetih na strop. Mož je stal spodaj in vsakega plezalca s sabljino nožnico tolkel po nogah, dokler ni splezal do višine, ko ga tepež ni mogel več doseči. To se je žal posrečilo le redkim sošolcem, ki so imeli okončine močnejše razvite, večini – tudi meni – pa to ni uspelo in smo jo zato pošteno 'fasali' po nogah.

Iz začetnega obdobja šolanja mi je ostal v bridkem spominu tudi naslednji dogodek. Sredi neke šolske ure (sicer dobrodušna razredničarka je ravno imela pouk madžarskega jezika) je surovo potrkalo na vrata in v razredu sta se pojavila v usnjene plašče odeta mrka policista. »Kdo je ...?« je surovo zavpil eden izmed njiju in pri tem izgovoril priimek in ime enega izmed sošolcev. Plaho se je dvignila razmeroma drobcena postava temnolasega fantka iz prve klopi pri oknu. »Pojdi z nami!« se je spet zaslišalo nevljudno in poklicani je vzel šolsko torbo ter se boječe napotil proti vratom. Nikdar ne bom pozabil žalostnega pogleda tega sošolca,

ko se je pred odhodom skozi vrata še zadnjič ozrl po razredu. Šele kasneje sem izvedel, da je bil judovskega rodu. Videli ga nismo nikoli več.

Za protitež bom iz zaključka mojega obiskovanja soboške gimnazije opisal še dogodek bolj ve-sele narave. Naš razred je bil prvi po vojni, ki je ob zaključku šolanja leta 1952 obnovil običaj predaje ključa svojim naslednikom. Zadevo smo pripravili precej na skrivaj, ker nas je skrbelo, da bi lahko prišlo do kakih težav. Dogodek ni odmeval le na šoli, pač pa tudi po mestu. Pri vrtnarju Bolgaru (tako smo ga vsi klicali) smo si sposodili koleselj in pravega živega osla, evangeličanski župnik Hari nam je posodil frak ter cilinder in čudna povorka z oslovsko vprego se je napotila po mestnih ulicah. Za njo je svečano oblečen »paradiral« ves razred in glasno prepeval »Gaudeamus igitur ...«. Sedeč na sredini zadnjega sedeža in oblečen v Harijeva oblačila sem na okrašenem podstavku v naročju držal velik lesen ključ. Večina ljudi po mestu ni vedela, za kaj pravzaprav gre. Najbolj jo je pihnila mimo neka mimoidoča ženska, ko je izustila: »Baptisti najbrž peljejo otroka h krstu.«

Zadeva ni minila povsem brez posledic, saj takratni razmeroma ozkosrčni politični dušebrižniki niso vedeli, kam naj uvrstijo našo prireditev. Slišalo se je, da obnavljamo preživle običaje iz kapitalističnih časov, ni pa jim šla v račun tudi zgodba z Bolgarovim oslom, duhovnikovimi malomeščanskimi oblačili, petjem nerazumljivih latinskih pesmi ... Ker je naš razred že prej povzročil takratnim oblastnikom kar nekaj težav, so nekatere izmed nas ob zaključku šole izključili iz takratne mladinske organizacije. Ukrep ni bil povsem nedolžen, saj se kaznovani sošolci in sošolke niso mogli vpisati na ljubljansko univerzo in so šli zato študirat v Zagreb ali v Sarajevo.

Kljub trdemu delu, saj je soboška gimnazija že takrat veljala za strogo in si si vsako boljšo oceno moral zaslužiti s poštenim delom, je bilo veselih dogodkov kar veliko, npr. tisti, ko smo skupaj s prof. B. Hartmanom naštudirali Molièrovega Namišljenega bolnika in z njim gostovali tudi po okolici (na Goričkem, v Radgoni ...).

Štefan Trajbarič

Povorka z Bolgarovim oslom. Kočijaža je igral Štefan Poredoš, kasnejši preiskovalni sodnik na soboškem sodišču. Desno od mene sedi Mirko Zver, ki se je kasneje uveljavil predvsem v Pomurki. Levo od mene je Stanko Paldauf, elektroinženir, kasneje v službi v radgonskem Elradu. V ozadju je vidna v Soboti takrat zelo znana brivnica Konrada Donka.

Optika

spomina

Od mojega zadnjega dne gimnazije je minila ena polnoletnost. Dolga doba za spomin, ki rad pači in stvari prireja sebi.

In zdaj naj pišem o svojih srednješolskih letih – koga razen mene in mojih tedanjih sošolcev naj bi to zanimalo (pa še mene samo v redkih trenutkih obujanja spomina, pa še njih le ob obletnicah srednje šole, preden ne popijemo dovolj, da lahko preskočimo formalnosti in se začnemo pogovarjati)? Naj primerjam, kako je bilo nam takrat in kako je mladim zdaj? Vsi, še najbolj profesorji in dijaki, vemo, da so se časi spremenili, bolj ali manj nam je jasno tudi, v katero smer; in moja presoja je labilna, govori skozi optiko moje naravnosti in sama sebe tolaži, da je objektivna, čeprav ni. Tako se mi ne zdi najbolj smiselno, da stvari tukaj reflektivno presojam in jih tlačim v moralne okvire svojega časa. Ali pa naj nanizam nekaj smešnih prigod, ki smo jih skupaj doživeli kot skupina mladih in nezrelih, po sili združenih v nekaj, kar imenujemo razred? Naj opišem profesorje, našo neizprosno do njih, svojo empatijo do njih danes, ko sem preživela kar nekaj življenjskih šol? Naj olepšujem s tem, kako so bila mlada leta rožnata in kako jih nikoli več ne bo nazaj? Morda bom skušala utrniti kak biserček od vsega tega brez rožnatih očal, ki bi me lahko ponesla v sentimente; ker sentimente radi ustvarjajo stari ljudje, jaz pa sem vendar še mlada!

Saj v resnici srednješolska leta seveda niso bila tako zelo rožnata in tudi naša gimnazija je bila samo stara stavba s profesorji, ki so pač nekaj govorili, medtem ko si mislil na sošolca ali sošolko dve klopi naprej; s hodniki, po katerih se je kartalo in šahiralo, jedlo polmešane sendviče s posebno in z majonezo, se lovilo, zmerjalo in poljubljalo, prosjačilo profesorje, ali lahko predstavimo kontrolko; včasih pa tudi hektično učilo – po navadi tik pred spraševanjem; s telovadnico, v kateri smo dekleta trikrat mesečno imela ‚ženske težave‘, da nam ne bi bilo treba telovadi-

Foto: Gregor Zorman

Lučka Zorko

ti; z učilnicami, v katerih so bile klopi porisane in popisane od serije generacij. Šola pač. Nujno zlo. Moraš jo končati, da se lahko vpišeš naprej, in takrat šele naj bi se zate začelo ‚pravo življenje‘.

Prišla sem v E, pravzaprav ‚najslabši‘ razred. Tako se je vsaj govorilo. Še danes ne vem, zakaj je veljalo tako, ker sploh nismo bili nič kaj boljši ali slabši od kogarkoli, ampak takrat se mi je zdelo to nekako frajersko, zato sem se lažje povezala s sošolci. Mogoče lažje, kot če bi veljali za ‚najboljše‘. Kajti to, da se imaš za ‚najboljšega‘, paradoksalno, ni zmerom najbolje. Smo pa dobili najboljšega razrednika, ki je bil na naši strani in s katerim se je dalo pogovoriti in tudi pohecati. Moja prva ocena je bila petica pri matematiki in takoj sem ustavila konje in se nehala učiti, da ne bi obveljala za piflarko. Z raztrganimi kavbojkami sem igrala frajerko in v parku brenkala Nirvano na kitaro. Moji zvezki so bili porisani s skicami in z risbami, popisani s pesmimi, pod mojo klopjo pa včasih kakšno leposlovje (ki najbrž ni bilo v učnem načrtu), drugič spet papirček, na katerem mi sošolka sporoča, da gremo po šoli v park.

Učni načrti so bili menda ‚neposodobljeni‘ – taki so še danes, povsod; učni pristopi ‚zastareli‘ (morda pa še dobro, da so bili); tudi se nisem ubadala s tem, ali moja šola spada med tiste ‚fancy‘ srednje šole, ki so danes tako moderne in ki v globalnem smislu s svojimi učenci dosegajo nadpovprečne rezultate, ki so najboljši, ki prosperirajo, iz katerih izhajajo mednarodni mega pravniki, doktorji, zdravniki – čeprav ravno

z naše stare šole izhaja nekaj zelo uspešnih posameznikov! Kdo sem pa jaz? Najbrž bo še najbližje, če povem, da sem malo povprečen posameznik nekega čisto običajnega malega mesta, malo pa tudi umetnica, ki ljubi lepoto in znanje. Na zunaj nisem pretirano uspešna. Živim v istem mestu, kjer sem hodila v srednjo šolo. Ne potujem kaj dosti, nisem videla pol sveta, še desetine ne. Nisem uspešna v smislu, da bi lahko preživela samo s svojim pisanjem. Nimam doktorata, še diplome mi ni uspelo nakracati. Najbrž v šoli nisem dovolj poslušala ali bila dovolj poslušna (poslušam danes že dosti raje, poslušna pa še zmerom nisem).

Ampak tudi če nisem dovolj poslušala, znanje je bilo tam in me je imelo. Bilo je v moji bližini. Ponujalo se mi je in me osvajalo od zadaj. Usedlo se je nekam vame in se vmes malo pozabilo – edino, česar ni pozabilo, je to, da je. Da obstaja. Da se ga da priklicati, kadar hočeš. Čeprav se ga spominjaš po svoje.

Iz zgodovine se spominjam nekaj bledih letnic in dogodkov, v boljšem spominu imam rezultate nogometnih tekem, ki smo jih vselej na začetku pretresli s profesorjem; od kemije se mi svita nekakšna mini eksplozija v razredu, ki je proizvedla veliko dima in za katero smo samo mi vedeli, zakaj se je zgodila – ker smo bili prosto uro prej vsi skupaj na špricerju v gostilni Pri Marjani; pri matematiki se spominjam občutka, kako je, ko zares dojameš, da je integral pravzaprav resnična stvar, ki jo lahko narišeš in jo lahko razumeš – vav!; pri biologiji, ki je še danes moja velika strast, sem končno izvedela, da želva ne more iti iz svojega oklepa in ga spolirati kot jaz svoj avto; geografija je še danes moja šibka točka, ampak na globusu pač znam pokazati vsaj Ameriko, Rusijo, Kitajsko in naše sosede (verjamem pa, da je profesorici usahnilo srce, in razumem, zakaj je bila tako slabe volje, ko je nekdo na zemljevidu Slovenije iskal Bolivijo – prisežem, da nisem bila jaz); vem, da je treba razumeti Newtonov zakon in optiko, da razumeš, da je svet skozi kakšno prizmo lahko tudi popačen; najbolj pa je v našem razredu zaslovel trojanski krof (in ne konj) kot zvijača, s katero so Grki pretentali Trojance, da so lahko zavzeli mesto. Toliko, da vemo, kako zgodovinsko pomembne so naše Trojane.

Moji spomini so podvrženi optiki časa. Toda kadar se s kom pogovarjam, znam poslušati in znam spraševati.

Spominjam se tudi, zelo dobro, šolskega glasila, kamor sem lahko napisala svoj prvi publicistični članek, svojo prvo kritiko, objavila prvo pesem in dojela, da te lahko zares nekdo bere. Tisti svet se mi je tako zelo priljubil, da ga poustvarjam še danes – kjer in kadar je le mogoče. Tam sem se prvič tudi srečala s skupino ljudi, ki se po šoli dobijo v učilnici kot ekipa z istim interesom, in začutila intelektualno vročico ob oblikovanju nečesa, kar še ne obstaja. Spominjam se tudi fotografskega krožka, kamor sem hodila (brez fotoaparata) zato, ker je bil sošolki vseč nekdo iz paralelke, ki je obiskoval isti krožek, in je seveda potrebovala kompanjona. Od takrat mi je ostalo nekaj res umetniških fotografij, saj je mene vzela tudi kot motiv, izkušnja temnice ter znanje, kako se naredi analogna fotografija, kar v zlatega razmahu digitalne in Instagram selfi fotografije izkusi le še redkokdo. Tudi likovni krožek smo imeli, kamor sem hodila zato, ker je bil meni vseč nekdo iz tega krožka, pa sem se vseeno mimogrede naučila nekaj osnov zaznave prostora, kompozicije in razlike med estetskim in kičastim. (Moja zaljubljenost je bila seveda kičasto estetska in tudi to daje srednji šoli tisto patino v spominu, zaradi katere smo srčno mehko naravnani do nje.) Vrhunec prostočasnih dejavnosti pa je bila gotovo proslava, na kateri je moj sošolec celotnemu občinstvu nehote (ali pač hote?) pokazal tazadnjo – in to bi danes morali storiti večkrat, ko nas gnete in mesari naša neusmiljena birokracija.

In kadar gledam, je na mojem nosu vedno manj (simbolnih) očal, čeprav je moja resnična dioptrija vedno večja.

Prebolela sem stare ljubezni, sprejela sem svoje neuspehe, stare napake sem ustoličila kot smerokaze, ki so me vodili točno sem, kjer sem zdaj. Kaj mi je torej ostalo, o čemer lahko danes govorim v nekem zapisu ob 100-letnici srednje šole – razen kup zaprašanih, nekoliko smešnih, malo žalostnih, nekaj pa tudi danes absurdnih spominov?

Še vedno je to znanje. Ne specifično znanje, zbir podatkov in stališč nekega časa, v bistvu niti ne znanje, ki bi se ga dalo naučiti. Pravzaprav

se nimam za pretirano razgledano ali pametno, daleč od tega. Toda kadar berem, približno vem, kaj berem. In še ena presenetljiva stvar: šele zdaj, osemnajst let po srednji šoli, jemljem v roke stare učbenike in jih berem znova z nekim čisto drugim žarom, z resničnim zanimanjem, ki presega okvire šole. Ker znanje je. Tudi če ga nisi usvojil v popolnosti, nič ne de. Ko se enkrat rodi, raste s tabo. Ni poslušno, ni vsiljivo. Preprosto očara te. Zaradi njega lahko skozi kakšno prizmo ali očala pogledaš tako, da vidiš kaj tudi nepopačeno. In ta nepopačenost je tovariška, empatična, sprejemajoča in modra. Zavedajoča se. In lepa.

Jap, tovarištvo. Res je, nismo bili ‚najboljši‘ razred, in tudi sama sem bila v tistem obdobju dokaj zmedena mlada oseba, ki ni vedela, ne kod ne kam. Toda zagotovo vem, da pri znanju ni bilo tekmovalnosti, pač pa tovarištvo, in da ni bilo najboljših in najslabših. Če sosedu ni šel spis, je pač papir porinil meni in sem spesnila tisti uvod in zaključek. Vem, da sem s tem morda naredila škodo, ampak ali res tako veliko? Ali ni po drugi strani balzam za dušo, da se lahko obrneš na nekoga, ki bo nekaj naredil namesto tebe, ker boš potem ti sam z vsem srcem naslednjic naredil nekaj zanj? Ali ni to tovarištvo? In kljub vsemu smo s sošolci in sošolkami postali uspešni učitelji, trenerji, plesalci, psihologi, umetniki, inšpektorji; ter mame in očetje, ki bomo to, kar smo prejeli, prenašali dalje. In ker res ni bilo tolikšnega pritiska, smo lahko bili tudi dovolj uporniki – kajti ravno zdrava upornikost je tista, ki človeku danes nekoliko manjka, da bi si naredil svet nekoliko boljši.

Čeprav resda nismo vsi vrhunski znanstveniki in se nas večina v šoli ni na mrtvo ‚pifflala‘, ker takrat še ni bilo tako strogih kriterijev, smo pa imeli več časa za razmišljanje, in iz česa drugega se poraja svobodna volja, če ne iz dovolj časa za opazovanje in razmišljanje? Verjamem pa tudi, da nas je večina, tudi če nismo vsi postali doktorji, ravno zaradi naše srednje šole že slišala za Newtonov zakon, za pravilo Ta suhi škafec pušča, za Ivana Cankarja in Ivano Kobilca, za Sokrata in Aristotela, še vedno nas večina ve, kdo je Kafka, se spominja, kako je ležal kot hrošč na svojem oklepu, približno vemo tudi,

kje leži Peru, kdaj je bila druga svetovna vojna, kako se imenujejo avstralski domorodci, kateri so najpomembnejši aktivni ognjeniki, pa da tasmanski vrag ni hudič, pač pa žival, da ima kura kloako in da je polž hermafrodit ter da se naš razvoj prične z oploditvijo dveh spolnih celic in konča tako, da v našem telesu do konca potečejo kemijski procesi.

In da luč, ki se prižge v učiteljevem oknu na koncu Cankarjevega romana Na klancu, simbolizira upanje.

Lučka Zorko

Lojze Logar, slika iz ciklusa Davidovi vrtovi, 1990, akril na platno, 140 x 200 cm, iz zbirke Galerije Logar

Lepi spomini

Oddelek športne gimnazije sem obiskoval od leta 2007 do leta 2011.

Že takrat sem bil zaradi športa veliko časa odsoten, vendar se spomnim, da niti enkrat nisem imel težav z dogovarjanjem glede ocenjevanja ali pomoči z nobenim od profesorjev. Nasploh imam zelo lepe spomine na to obdobje in druženje z najboljšimi prijatelji, s katerimi smo se pridno učili, pa tudi učiteljem z nami ni bilo dolgčas. Rad omenim, da je to bilo eno najlepših obdobji v mojem življenju.

Jan Žibrat

Jan Žibrat

Franc Mesarič, *Figura v ravnici*, 2000, akril na platno, 75 x 90 cm, iz stalne zbirke Galerije Murska Sobota; foto: Tomo Jeseničnik

**Naših
100 let**

v slikah

Tako se je leta 1919 začelo ...

Hočevar Ciril, upravitelj osnovne šole v Krogu; učil je telovadbo v VI. in VIII. razr.; na teden 4 ure.
Kovats Stefan, evan. senior; učil je evangelijski verouk v I. do VIII. razr.; na teden 10 ur.
Dr. Roth Lazar, rabin; učil je izraelski verouk.
Schwarz Zofija, strokovna učiteljica na osnovni šoli v Murski Soboti; učila je ženska ročna dela v I.–IV. razredu; na teden 6 ur.

Šolski sluga: Bratkovič Stefan, služitelj-dnevničar.

II.

Šolski letopis

1919/1920.

Od 20. do 25. oktobra 1919.: vpisovanje učencev.
28. oktobra: pričetek rednega pouka.
29. oktobra: proslava prve obletnice narodnega osvobodjenja in ujedinjenja; slovesna služba božja; učencem se obrazložil pomen tega dneva.
1. decembra: državni in narodni praznik: slovesna služba božja; učencem se obrazložil pomen tega dneva.
12. decembra: ustanovni občni zbor Dijaške kuhinje v Murski Soboti.
Od 24. decembra 1919. do 6. januarja 1920.: božične počitnice.
28. februarja: sklep I. polletja; semestralne počitnice odpadejo.
17. marca: poverjenik za uk in bogoštujje dr. K. Verstovšek si ogleda zavod ter nadzoruje pouk slovenščine in latinščine.
Od 29. marca do 5. aprila: velikonočne počitnice.
17. aprila: slovesna zadušnica v spomin junakov, ki so padli za osvoboditev naše domovine.
Od 1. maja naprej: mladinske igre redno vsako soboto popoldne.
4. maja: dies maialis. Vsi učenci se udeležili izleta na Tišino.
8. maja: predavanje o škodljivosti uživanja alkoholnih pijač.
26. junija: sklep rednega pouka.
28. junija: zakvalna služba božja; praznovanje Vidovega dne. Vodja zavoda obrazložil učencem zgodovinski in etični pomen Vidovega dne ter Kosova. Priporočuje o kraljeviču regentu Aleksandru, ki hiva te dni med nami in so ga povsod navdušeno sprejeli. Učenci zapoje: «Bože pravde» ter «Lepa naša domovina». Kot Vidov dar se je nabralo za sirote padlih junakov 200 K.
Od 30. junija do 5. julija: vpisovanje učencev v I. razred.
5. julija: izročanje oziroma razpitičanje letnih izpreteval.

1920/1921.

5. oktobra 1920.: otvoritvena konferenca proforsorskega zbora.
9. februarja 1921.: sklepna konferenca za prvo polletje.
30. junija: sklepna konferenca učiteljskega zbora.
Drugi podatki manjkajo.

30

NOVINE, 17. 10. 1919

Najnovejše.

Slovenskim starišom na znanje! Višji šolski svet Slovenije je dovolil, kak naznanja civilni komisar za Prekmurje, da se še té mesec odpre v Soboti slovenska gimnazija i meščanska (pörgarska, polgarska) šola. — Starišje zglasite se v Soboti, ki namenite poslati svoje dečke i deklice v edno ali drugo teh dveh šol. Zdaj pokazite, ka ste Slovenci, mate slovensko šolo, v njo dajte deco. Ka ste želeli, ste dobili, slovensko gimnazijo i meščansko šolo, napunite obe z svojov decov!

Gimnazija v Murski Soboti. Višji šolski svet za Slovenijo v Ljubljani je dovolil, da se ustanovi v Murski Soboti gimnazija za Prekmurje. S poukom v prvem razredu se začne še ta mesec. Prekmurci! Sedaj imate priliko dati študirati vaše otroke v svoji lastni domovini, v sredini vašega lepega Prekmurja, v Murski Soboti. Naj sa oglasi največje število učencev za prvi razred. Priglasje sprejema sedaj civilni komisar v Murski Soboti.

Ravnatelj gimnazije v Murski Soboti bo gospod Ivan Bračko, zdaj profesor na državni gimnaziji v Celju. Poslan je od vlade za Slovenijo v Ljubljani.

Šolski stolec (svet) za celo Prekmurje je imeo 9. oktobra važno posvetovanje v Murski Soboti. Prišlo je tudi novi gimnazijski ravnatelj in več gospodov od šolstva v Ljubljani. Naša šola gre naprej!

Prva generacija učencev soboške gimnazije z učitelji 1920

Učiteljski zbor *nekoč ...*

"Sanje se začnejo največkrat z učiteljem, ki verjame v vas, vas pritegne in dvigne na višjo raven, včasih tudi z ostro palico, ki ji rečemo resnica."

Dan Rather

... in danes

Profesorji *nekoč* ...

Gimnazijo Murska Sobota so ustvarjali tudi mnogi profesorji. Nekateri med njimi so postali legende zaradi svoje strogosti, drugi zaradi svoje prizanesljivosti. Vsi pa so pustili pečat na tej šoli in na dijakih, ki so v 100 letih prestopili prag šole.

Profesor matematike in ravnatelj

Profesorica slovenščine Božidara Betriani - Dara

Pustovanje 1979

Profesor matematike

... in danes

Profesor matematike in ravnatelj

Profesorici angleščine in slovenščine

Pustovanje 2003

Profesor fizike

Profesorji v različnih vlogah ...

... in ostali zaposleni *na naši šoli*

V razredu *nekoč* ...

Če je včasih potekal pouk togo v razredu, danes dijaki pridobivajo znanje tudi izven učilnic.

... in *danes*

Športni dnevi *nekoč* ...

Športni dan, 25. marca 1954, proti Bukovniškemu jezeru

Lojze Logar, najboljši šprinter 1959–63, drugi Emil Miloševič

Kros leta 1974

Kolesarjenje na Kraščih

Smučanje v avstrijskem smučarskem središču Weinebene

Vožnja s kajaki na Kraščih

Izleti nekoč ...

»Destinacija ni nikoli prostor, temveč nov način videnja stvari.« *Henry Miller*

Susak, Crikvenica, Zagreb v maju 1934

Taborjenje na Plitvicah leta 1950

V Turnišču leta 1955

Plitvice

Izlet na Goričko leta 1962

Izlet na Uršljo goro

Izlet na Pohorje leta 1962

Kozjak leta 1973

... in ekskurzije *danes*

Tromeja 2004

Dunaj 2017

Kobarid 2007/2008

Pariz 2019

Nizozemska 2008

Rim 2019

Gradec 2017

Carigrad 2019

Kreativnost

»Z besedo predaja človek človeku svoje misli, z umetnostjo pa ljudje drug drugemu predajajo svoja čustva.« *Georgij Plehanov*

Dramski krožek je uprizoril igro Praznik cvetočih češenj.

4. a s predstavo Večna lovišča iz leta 1975

Molièrov Namišljeni bolnik

Festival mladih 2007

Pokojni Christopher Bean, predstava iz leta 1965

Se bomo vračali kot štoklje domov, v Vrtu spominov in tovarštva 2015

Na podelitvi maturitetnih spričeval

Medrazredni koncert

Parada učenja 2016

Na koncertu MePZ Štefana Kovača

Informativni dan

Muzikal Poletiva na luno iz leta 2019

Projekti – sodelovanje z ...

Obisk parlamenta, Strasbourg 2016

Ambasadorji v Evropskem parlamentu leta 2018

... evropskimi institucijami

Dijaki Gimnazije Murska Sobota so uspešno sodelovali v mnogih projektih EU, za katere so bili tudi večkrat nagrajeni ...

Obisk gospoda Igorja Šoltesa, evropskega poslanca, leta 2017

Ustvarjalci filma Pet prijateljev z gospodom Lojzetom Peterletom, evropskim poslancem

Dogajanje med šolskim letom ...

Med šolskim letom šola dijakom ponuja veliko možnosti za nadgradnjo znanja, obenem pa tudi veliko zabave ...

Sprejem fazanov leta 2016

Rokometna tekma med Slovenijo in Makedonijo 2017

Naravoslovnoraziskovalni tabor 2018

Tekmovanje iz znanja astronomije 2018

Obisk zapora v Murski Soboti 2019

Projektni dan, Bukovnica 2017

Pustovanje 2019

Delavnica Tolkalni krog 2018

Delavnice za osnovnošolce 2018

Dan Evrope leta 2018

Četvorka v mestu

Podelitev DSD-diplom

Maturantski plesi nekoč ...

Maturantski plesi so na začetku bili organizirani v Radencih, kasneje v Murski Soboti. Danes se dijaki največkrat odločijo za večnamensko dvorano v Puconcih.

Maturantski ples profesorja Evgena Emrija

Maturantke 1963

Maturantski ples 1963

... in danes

Maturantski ples Vinka Kramarja

Maturantski ples Metke Celec

Maturantski ples 2019

Obletnice

Od vsega, kar v življenju doživimo, ostane tisto, kar hočemo, da ostane. Spomini, neizpete življenjske melodije, dobre želje. Zato vedno nekaj ostane, da lahko gradimo in ustvarjamo dalje.

In vse lepe stvari, ki so nam podarjene, nam dokazujejo, da življenje ni le to, kar vidimo z očmi.

Oba razreda generacije 1959

Obletnica generacije 1955–1959

Generacija 1962–1966

... in danes – 50. obletnica mature

Generacija 1974

45. obletnica generacije 1974

30. obletnica mature iz leta 1959 – v učilnici

35. obletnica mature (1976–2011)

Zmagovalci

Vsi dijaki, ki so končali Gimnazijo Murska Sobota, so zmagovalci.

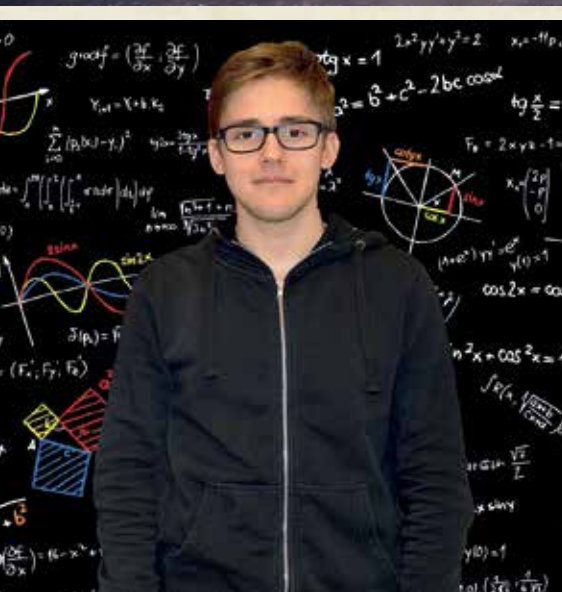
Med njimi je bilo veliko dobitnikov zlatih priznanj na vseh predmetnih področjih, zmagovalcev

različnih natečajev, dobitnikov mednarodnih priznanj in 71 zlatih maturantov.

Predstavljamo samo peščico naključno izbranih dijakov, ki so ime naše šole ponesli širom naše domovine in v svet.

90 let gimnazije v Murški Soboti

Utrinki s slavnostne akademije

Gostje slavnostne akademije

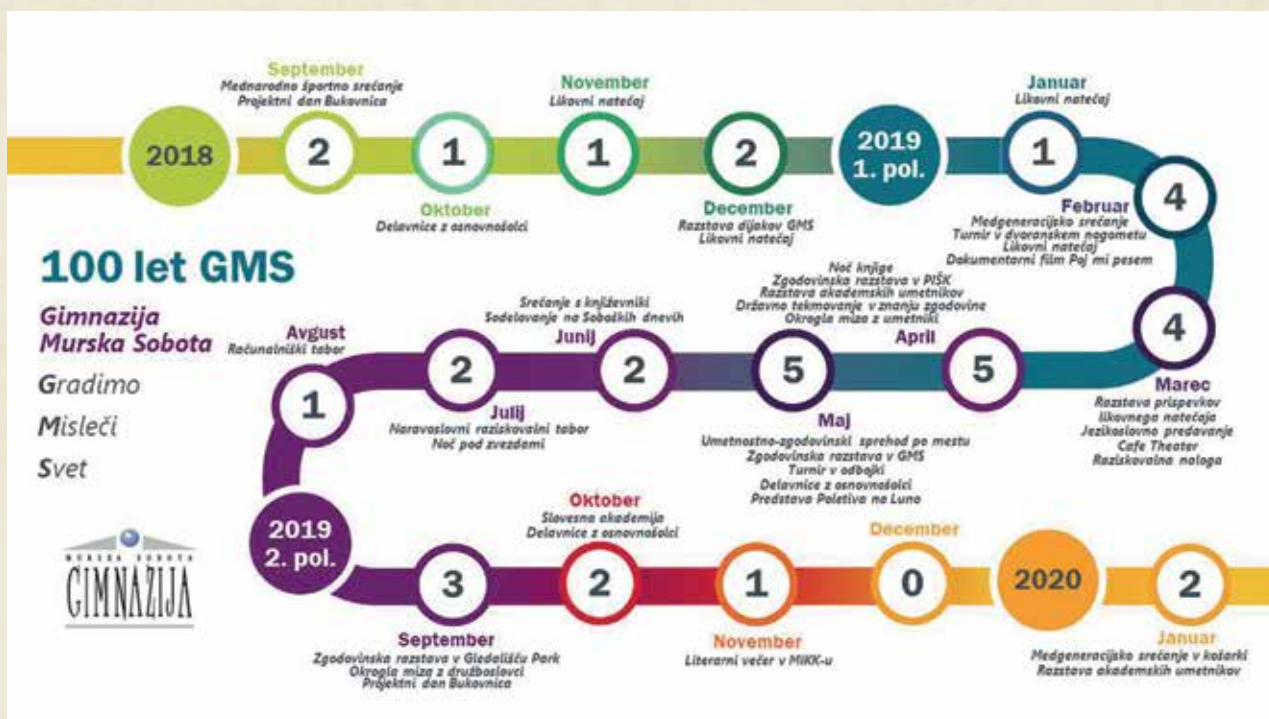

Klepet med nekdanjima dijakinjama, gospo Gizelo Sraka in gospo pom. akad. dr. Zdenko Čebašek Travnik

Nekdanji dijak GMS gospod Milan Kučan in profesorja gimnazije Evgen Titan ter Vlado Sagadin

Dogodki v čast 100-letnice GMS

Program prireditev ob 100-letnici

Košarkarska tekma med nekdanjimi in zdajšnjimi dijakinjami oktobra 2018

Poj mi pesem, srečanje z Vladom Kreslinom februarja 2019

Predavanje dr. Hotimirja Tivadarja marca 2019

Kviz Naravoslovko marca 2019

Medgeneracijsko srečanje marca 2019

Otvoritev zgodovinske razstave aprila 2019

Razstava likovnih del marca 2019

Okrogla miza aprila 2019 z naslovom Umetnost in resničnost

Večer glasbe in poezije z naslovom Poezija je ... marca 2019

Sprehod po Soboti maja 2019

Prispevki

*priznanih literarnih
ustvarjalcev in akademskih
slikarjev, nekdanjih dijakov
Gimnazije Murska Sobota*

Ubogi Henrik

(iz zbirke novel *Grlica*,
založba Franc-Franc, 1997)

Bea Baboš Logar

Ko je Henrik prišel za pianista v kavarno majhnega, še izpred vojne znanega zdravilišča, ki pa se je njemu zdelo nekje na koncu sveta, tega sveta že zdavnaj ni več sovražil, sprijaznil se je z njim in za to sprijaznjenost je imel poseben razlog. Zavedal se je namreč vsak dan bolj, vedno globlje in prav z mirnim zadovoljstvom, da se njegova zadeva, kakorkoli jo že obrneš, izteka. V to je bil že tako prepričan, kot bi bil dobil trdna zagotovila s »pristojnega mesta«, zato ni čakal drugih pomenljivih znamenj, preroških sanj ali česa podobnega, brez vsega tega je vedel, da bo res kmalu umrl.

Z vprašanjem, zakaj je prav ta kraj od vseh na zemlji izbran za prostor njegovega konca, se ni ubadal, saj ni imel nič proti njemu, kakor tudi ne proti vsem ostalim krajem, v katerih je že bil živel; najsi bi bil velik ali majhen, prijazen ali neprijazen, povsod bi dočakal konec med tujimi ljudmi. In to zadnje, umreti tuj med tujimi, je bilo njegovo življenjsko vodilo, glede tega je bil dosleden in neomajen in si sploh ni dovolil nobene druge možnosti, nobene izbire. Ni se mu zdelo vredno vsaj pretehtati uveljavljenega prepričanja, da ljudje, splošno vzeto, želijo umirati doma; prav nič ga ni prevzemalo mehko in čustveno razpoloženje ob misli na kosti, ki končno najdejo mir v domači zemlji, nič ni dal na lepe stare običaje, ki zahtevajo, da moraš imeti grob, na katerega ti hodi prižigat sveče nekdo, ki ti je domač, ljub in znan. Takšnih prizorov si ni hotel predstavljati, prav tako ga ni mikalo, da bi komursižebodi sporočal kakšne zadnje besede, gledal okoli sebe obraze na robu solz ali pa se vsaj še malo in čisto preprosti pogovoril s kom od svojih kaj vsakdanjega. Nič od tega ni hotel, pa tudi če bi, zdaj je bilo že prepozno, za vse tam je bil mrtev že od konca vojne, že od takrat, ko se je odločil, da takšen, kot je, ne gre več domov. Glede tega si ni mogel več premisliti, pa tudi sicer mu več ni bilo do razlaganja, pojasnjevanja, pa tudi o nikomer tam ni hotel vedeti nič, s tem je opravil temeljito.

Tudi zato mu je vsa ta leta prav ustrezalo, da živi med tujci, tako kot bi bil gluhi in nem, saj se ni hotel pečati z nikomer. In ker je bil tako lepo sam in ker se je zdel tako očitno sam, so mu ljudje redko hodili blizu. Vsak je takoj začutil nevidni zid, ki ga je postavil okoli sebe. Vendar to ni bil zid sovražstva, to so že dojeli, Henrik jih ni sovražil, nikakor ne. Sploh ni spadal k zagrenjeni vrsti ljudi, ki sovražijo druge zaradi vsega, kar jim je življenje prizadejalo grdega in bolečega; vedel je, da mu oni niso storili ničesar, da tega tudi ne nameravajo in da tudi z vsem, kar je doživel, nimajo nobene zveze. Sicer pa tudi oni niso kazali kakšne velike želje po zblíževanju, kot po dogovoru so ga puščali pri miru, zdel se jim je le pretuj, da bi se kaj dosti menili zanj. Drugače pa se ne glede na to, kje vse je hodil in opravljal svoj posel, niso bogve kako razlikovali med seboj, vsaj tisti ne, ki jih je povsod videval on. Njemu so se namreč vedno in povsod kazali z iste plati, vedno znova jih je moral gledati kot roj mušic, ki je rajal tam pod odrom in se, vsaj njemu se je zdelo tako, malce slaboumno veselil življenja. Spoznaval jih je kot zabave željne vesele moške in ženske, ki so v parih poplesavali po dvorani, se smejali po potkah zunaj v parku, občudovali hortenzije, cvetje gosposkega videza, ki se nikoli ni moglo zdeti pravo. Posebno tiste modrikaste, ki so bile videti, kot da jih je iz blaga naredila kakšna prav posebno spretna modistka, so zbudile pomisleke. Njim vsem pa so se zdele lepe, kot lepa in razkošna spremljava njihovih poletnih doživetij, vseh vrst ljubezni, od katerih niso pričakovali nič velikega. Venomer in neprestano, kjerkoli je igral, povsod je lahko videl, kako se spletajo in odpletajo male poletne romance. Noč za nočjo so se vrteli pod njegovim odrom in bolj ali manj brezskrbno kazali svojo radost, da živijo. In kako tudi ne! Vojne ni bilo že nekaj let, odnesli so celo kožo in to jih je napolnjevalo z velikim, neizčrpnim veseljem, da se kar niso mogli naplesati, napiti, nagovoriti, nasmejati se, z eno besedo, naživeti se, kolikor se je le dalo.

Ko jih je tako spoznaval in razvrščal, jim je včasih celo malo zavidal, kot da mu je le malo hudo, da ni kakšen discipliniran uradnik, začesan trgovski pomočnik ali lahkoživi študent. Mogoče bi tudi njemu bilo lepo. Potem pa spet ni vedel, koga bi gledal, koga bi si želel, če bi mu bilo dano. A dano mu ni bilo, takšen, kot je bil, pa se seveda ni želel zblíževati z njimi. Henrik je že vedel, da utegne boleti, če koga spustiš v srce, ker potem več ne moreš določiti sam, do kod lahko pride in kakšno gorje ti bo povzročil, če ga boš vzljubil. Ni si želel, da bi spet bolelo, bolelo zares, ker tisto, kar je doživljal zdaj, se je oglašalo le včasih kot rahla bolečina in dalo se je prenesti, ker je bila vendarle samo bolečina spomina, ne več živega čustva. Tisto nekdanje čustvo je bilo tako temeljito zadelano, da ni moglo več na dan in tudi od zunaj ni bilo več mogoče še česa vsiliti zraven. Tako se je Henrik odločil in tega ni smel pozabiti, zato je že vnaprej zavračal vsako možnost, da bi iz obrazov okoli sebe naredil ljudi. Ni hotel, pa tudi mogel ni, bil jim je dvakrat tuj, dvakrat drugačen, kot da z njimi nima čisto nič skupnega. Bilo mu je, kot da je globoko pod vodo in nemočen opazuje njihov ples življenja kot velika nema riba. In kaj si misli ujeta riba o ljudeh, ki hodijo okoli nje? Nič. Torej si tudi on ni skušal nič misliti, le gledal jih je po ribje, od daleč, molče. Včasih je tako malo, le za svojo drobno zabavo, ugibal, predvideval, nemalokrat celo sočustvoval, vedoč, da ga določene bolečine ne morejo več doleteti.

Ne le, da se je odpovedal misli na ljubezen, tudi prijateljstev ni hotel sklepati, čeprav to verjetno sploh ne bi bilo težko. Zlasti v manjših krajih se zde ljudem tujci zanimivi in vedno se najde kdo, ki se ima za nerazumljenega in misli, da bo ravno v tujcu našel sorodno dušo, ki jo je čakal vse življenje. Bilo bi čisto mogoče, da bi Henrik sklenil kakšno prijateljstvo, če bi le hotel. Neka bivša grofica, verjetno ponarejena, je v njem prepoznala prav tako bivšega gosposkega človeka in se začela truditi okoli njega. Zelo dobro je govorila nemško in končno se je lahko, kot je omenila sama, družila z nekom iz svojega sloja, v teh težkih časih, ko vse stoji na glavi. V odmorih je posedala pri njem in mu pravila vse mogoče, Henrik pa je le kadil in tu in tam zamrmral kakšen odgovor v polomljeni srbohrvaščini. Nekoč mu je celo prinesla šopek cvetja, a potem jo je njegova neodzivnost prepričala, da menda vendarle ni iz njenih krogov in ga začela puščati pri miru. Henrik pa ji je bil hvaležen, tudi zato, ker ni bila videti jezna zaradi njegovega vedenja. On ni hotel jeziti nikogar, želel si je le, da se ne bi menili zanj. Z nobenimi groficami, ne pravimi ne lažnimi ni želel prijateljovati, poleg tega pa ženske rade kaj zapletejo ali si začnejo domišljati bogvekaj, ker berejo preveč romanov. Vsekakor, če bi mu že bilo do tega, bi bilo bolje skleniti prijateljstvo s kakšnim moškim – vdovcem, upokojencem, čudakom. Igrala bi na primer šah, ob tem bi se dalo prijateljsko molčati in le tu in tam izreči kakšno moško pripombo, lahko bi se celo pomenila, zakaj sta tako ali drugače preživela svoje življenje, saj, o marsičem bi se dalo pogovoriti, a Henrik je spet prišel do sklepa, da mu je njegova lastna osamljenost dovolj, o tuji ni hotel vedeti ničesar, ne o tuji nesreči ne o tuji sreči. Prepričan je bil, da si ljudje lahko le malo ali prav nič pomagajo z govorjenjem, tarnanjem ali pa celo, bognedaj, z majhnimi, bridko duhovitimi pripombami na svoj ali tuj račun – to v resnici ne more ničesar spremeniti. Kdorkoli se mu je torej skušal približati iz takšnih ali drugačnih nagibov, je bil odbit. Henrik se je vselej in vseh uspešno ubranil tako, da se je hitro skrnil za pregrado jezika – vztrajno se je delal, da se njihovega, to je slovenskega jezika, nikakor ne more naučiti. Ko pa so mu začeli zatrjevati, da kar dobro govorijo njegovega, se je delal, kot da jim ne verjame in jim je vztrajno odgovarjal v edinem jeziku, ki ga je uporabljal za vsakdanjo rabo – v polomljeni srbohrvaščini z nemškim naglasom, pa še to le, če se z molčanjem nikakor ni mogel izvleči.

Ob teh in takih priložnostih pa so ljudje vendarle lahko ugotovili, da Henrik ni ne gluhi in ne nem, kot se je zdelo na prvi pogled, torej je le želel, da bi bil videti gluhi in nem, mogoče tudi zato, da bi se branil še s tem, da ne bi takoj postali pozorni na nekaj drugega, na to, kar je bilo v resnici boleče; Henrik je bil hrom in s tem dobesedno priklenjen na svoj vrtljivi stol pri klavirju, na katerem je noč za nočjo skoraj do onemoglosti preigral vse znane in manj znane popevke te in preteklih sezon. Videti je bilo, da mu gre dobro, in kako tudi ne, saj se je govorilo, da je bivši študent glasbene akademije, da je v mladosti veljal za nadarjenega, pred njim je bila prihodnost, ki si je prav gotovo ni predstavljal tako, da bo igral popevke v zakotni kavarni. Sicer si pa take prihodnosti in življenjske poti ne predstavljajo niti

manj nadarjeni ali celo povsem nenadarjeni ljudje, vsi raje mislijo na vse kaj drugega kot na to, kar v resnici pride. Za Henrika seveda tudi to ni bilo več važno; ne, kaj si je mislil, da bo in ne, kaj se je zgodilo. Bili so seveda časi, takrat na začetku njegovih muk, ko se je vojna končala in je bil poln sovraštva do vseh in vsega. Takrat je menil, da se je usoda poigrala z njim, pa ne tragično, ampak nekam prostaško, odurno, a vse to je bilo zdaj na srečo mimo. Ostala je le ravnodušnost, vse blažja in blažja zaradi vednosti, da vse skupaj ne bo moglo dolgo trajati. In pri vseh tegobah, ki so ga mučile, se je vendarle našlo nekaj, kar mu je pomagalo premagovati težke ure. To je bil konjak, ki mu ga je v poštenih odmerkih in redkih časovnih presledkih vso noč dostavljal stari in dobrodušni natakar Joco. Videti je bilo, kot bi bil ta obred zagotovljen v Henrikovi pogodbi, tako enakomerno mu je Joco polagal kozarce na klavir poleg pepelnika, polnega cigaretnih ogorkov. Joco je namreč imel Henrika rad, da, prav smilil se mu je, čeprav mu tega nikoli ni upal pokazati ne povedati. Ravno zato se je njegovo skromno in prijazno čustvo izkazovalo v zvestem prinašanju kozarcev in v tem, da so se mu rdeča, polna lica rada tresla od ganotja. Navidez ravnodušni, sicer pa dovetni Henrik je to znal občutiti in ceniti, bil mu je hvaležen na svoj suhi način. Joco obliče se mu je zdelo najbolj simpatično od vseh, s katerimi je moral imeti opravka, a menil je, da je za njuno prijateljstvo ravno prav, če se kaže samo na ta način, brez odvečnih besed sočutja na eni in hvaležnosti na drugi strani. Oba sta vedela, da je Jocova dragocena pomoč olajšala marsikaj, če ne skoraj vsega, kar je moral Henrik prestajati večer za večerom.

Bolj ko se je odmikala noč in se je večalo stalno število popitih kozarcev, bolj je bil Henrik strpen do tovarišev v skupini, do ljudi, ki so se pozibavali pod odrom v sinjkasti megli, prepredeni z zlatastimi trakovi žarkov, ki so prihajali od svetilk pod stropom. Gledal jih je v tej megli, ne da bi skušal razločevati obraze, niso ga zanimali, le malokdo se mu je zdel pozornosti vreden, le tu in tam je bil kdo zanimiv, deležen tiste nevezane pozornosti, ki jo je bil Henrik zmožen dajati dogodkom in ljudem. Ljudje so se mu kazali zgolj kot predstavniki vrste, kakor jih je videval povsod, kjer je bil, hitro se jih je dalo razvrstiti, določiti, označiti, takoj se je vedelo, kako je z njimi.

Ženske so bile kratko postrizene, nosile so pisane poletne obleke z naramnicami ali globokimi izrezi, nekatere so si zavezale še majhne, koketne rutice okoli vratu. Zdaj se je že tudi tukaj svet ravnal po modi, hudi časi so bili mimo, a Henrikovemu očesu in umu je to ostajalo neznano, vse je vedno dojemal kot celoto in očitno je bilo, da tudi na svoje oblačenje ne daje kaj dosti. Vedno je igral v starem, za silo spodobnem puloverju, naj je bilo še tako vroče. Mogoče si tudi vročine ni dovolil čutiti, da ne bi imel težav še s tem, hotel je čutiti in želeti čim manj, če bi mogel, bi si posušil še srce, da si ne bi ničesar želelo, nobenih pogledov in smehljajev, saj itak niso bili namenjeni njemu. Vsi so bili zazrti drugam in vsi edini v hotenju, da bo zdaj, sredi poletja, ki bo počasi začelo drseti v jesen, treba nekaj doživeti, nekaj spomina vrednega. In gledal jih je, te vztrajne zbiralce spominov, te lastnike čudnih muzejev srca, gledal jih je in vedel že vnaprej, skoraj bi lahko pokazal s prstom, kdo se bo tega poletja spominjal s solzami, kdo se bo spet uštel.

Gledal je vse te ženske in skoraj občutil njihovo hrepenenje po ljubezni, v tem se res niso razlikovale med seboj. Nekatere so bile še čisto mlade in kar videl je, kako so moledovale doma, ali smejo iti, celo jokale so morebiti, se prepirale z materami, jim dopovedovale, da so zdaj drugi časi, da ni več tako kot nekoč. Ko so matere končno nejevoljno pristale, si niso mogle kaj, da jih ne bi še opozorile, naj ne pijejo alkohola v moški družbi. Nekatere ga res niso, druge pa so ga in vse, tudi to je Henrik vedel, bo šlo svojo pot. Potem so se njegove simpatije obrnile k tistim, ki so se pogumno in na robu obupa borile, da bi skrile svoja leta, ulovile zadnji vlak, da bi ubežale pred tisto grozno besedo gospodična, ki tako malo pristoji srednjim letom – vse to se je skrivalo v njihovih smehljajih, ki so z zadnjimi močmi skušali biti dekliški. Našle pa so se med njimi tudi poročene, vsaj videti so bile poročene, tega ni mogoče skriti, izdajale so jih plahe in negotove oči, švigajoči pogledi, ki niso želeli biti prepoznani, a Henrik jim ni nič zameril, celo razumel jih je, čeprav sam ni imel te možnosti, da bi ga žena varala, saj nikoli ni bil poročen. Kdove kako in zakaj so zašle sem, same, na pragu srednjih let, malo so si pač odvezale predpasnike, da bi še kaj doživele, preden dokončno utonejo v svojih loncih. Vse te ženske, tako raz-

lične in tako enake v svojih željah, so skoraj brez izjeme obračale oči proti Karlu, sladko uglajenemu pevcu, ki je to sezono nesporno kraljeval v stari kavarni in stopnjeval tisto posebno zdraviliško vzdušje, v katerem kar naprej lebdi beseda romanca. Da, samo romanca. Nezvestoba bi bila tukaj res prehuda beseda, saj je šlo vendarle le za romance, nekaj, kar se pozneje omenja z otožnim smehljajem. In le katera se ne bi otožno smehljala ob spominu na Karla, ki je s svojim sladkim tenorjem tako vabljivo in včasih celo večkrat v enem večeru zapel pesem tistega poletja ... *Ta tvoja roka mala* ... gledal pri tem zdaj eno, zdaj drugo, obračal oči in krilil z rokami, da ti je res moralo vzdrhteti srce, ki ga tako hitro očara in omami očitna banalnost. Sicer pa je bilo tudi moškimi všeč. Res, da so mu malo zavidali, malo so bili ljubosumni, malo pa jim je bil vendarle v pomoč, ko so kot odmev mrmrali njegove besede plesalkam na uho.

Ta tvoja roka mala ... je zvenelo in drhtelo po zadimljenem sinjkastem prostoru in zavijalo plesalce v tisto čudno, magično stanje, ki ga tako pogosto znajo ustvariti vsakdanje sezonske popevke. Nena doma jih pojejo ali žvižgajo vsi, zasleduje jih, jim brenči v ušesih, dokler spet ne pridejo sem, kjer se vse osredotoči v polizanem in drobnobrkatem Karlu, ki zna zapeti tako, da se zganejo prosojne zavese na visokih odprtih oknih, vstavljenih tako nizko, da lahko vstopiš v prostor tudi skozi odprto okno. Za temi okni so v temi okoli kavarne postopali doraščajoči otroci, tisti, ki to niso hoteli več biti, kaj drugega pa jim še ni bilo dovoljeno. Čakali so, da pridejo na vrsto, medtem pa so vlekli na uho z nemirnim pričakovanjem, zlasti deklice, ki se kar niso mogle dočakati, da bi bile čimprej visokopete, našminkane, odrasle, da bi se že lahko vrtele s svojimi izbranci pred gizdavi Karlom; dotlej pa so strastno zavidale vsem, ki so bili na tem prečudovitem kraju.

Henrik je tako večer za večerom vdano opravljal svoj posel in vse se mu je zdelo že videno. Res mogoče malo drugačni obrazi, vse drugo pa je bilo isto, vse to vabljenje in ogledovanje, ki je skušalo biti prikrito, pa je bilo vendarle tako očitno in že tolikokrat razkrito. Ne da jim ne bi privoščil, čas zagrenjenosti je bil mimo, a postajal je utrujen, da ni mogel vstati in oditi, naj se je počutil še tako zoprno. On je vedno moral počakati, da odidejo vsi, da se ves obred izvrši do konca. Najprej so utihnili glasovi mladeži okoli kavarne, čez čas so se polagoma začeli razhajati gostje. Vedno pa so ostajale še kakšne družbice, ki so naročile še steklenico ali dve, ali kakšne osamljene duše, ki so se obupno oklepale svojih kozarcev in zadnjih šumov življenja okoli sebe, vedoč, da jih doma čaka le prazna soba ali pa niti to ne. Henrik se je vedno bal, da sploh ne bodo hoteli oditi, kot da je to že večnost, na katero je obsojen, čeprav je iz izkušnje vedel, da jih je Joco še vedno spravil ven. Nekateri med njimi, bili so stalni gostje, so želeli počakati na tiste trenutke, ko bo Henrik zaigral zase in s tem tudi zanje, to je bilo nekakšno dogovorjeno slovo, ki je res še poglobilo predjutranjo otožnost, ki jih je zajela, tako lepi in boleči so bili nenavadni zvoki, ki so preplavili zdaj že skoraj prazno kavarno. Zaslutili so vsi ti poslušalci, da igra Henrik tako kot nekoč in menda je bila to edina stvar, ki si jo je dovolil iz preteklosti, teh nekaj zadnjih trenutkov pred svitom je bil spet on sam, celo svoj obraz je dobil nazaj, ni bil več plah in zagrenjen, ampak lep. Vsak, ki bi si ga zdaj natančneje ogledal, bi si lahko rekel, glej no, kako lep človek, kakšen zanimiv obraz. Henrikov obraz je bil v resnici zanimiv, ozek, bled in fin, z malo udrtimi lici, sivimi očmi. Tudi lase je imel lepe, goste in rjave, malo daljše, kot so se nosili takrat. A njega si je le redkokdo ogledal natančno, pa tudi, če bi kdo to storil in potrdil, da je lep, Henrik od tega ne bi imel nobene koristi. Prav kakor tudi od tega ne, če bi se morda komu zasmilil, kakšnemu sočutnemu ženskemu srcu na primer, takšnemu mlademu in neizkušenemu, ki bi menilo, kako tragično je, če je kdo lep in nesrečen hkrati, tako lep in hkrati hrom, da ne more svoje lepote nositi okoli veselo in samozavestno. Ljudem se navadno ne zdi pravično, če so lepi ljudje nesrečni. Oni bi vedno morali biti zdravi in mladi, dobiti vse, kar poželijo, zato vzbujajo veliko večje sočutje kot tisti nelepi, tisti, ki nimajo v svojem življenju nobenih tragičnih nasprotij, saj so grdi in nesrečni, kar pravzaprav spada skupaj, kar jim pristoji, to je njihov delež v življenju, zato o njem nima smisla razmišljati, zapravljati časa z njimi. Pravično pa je morebiti vsaj to, da lepim pomaga sočutje ravno tako malo kot pomanjkanje sočutja nelepim in da lepi morda celo bolj, ravno zaradi tega nasprotja, občutijo svojo nesrečo.

Henrik, ki je bil torej lep, je sklanjal svoj ozki obraz nad tipke in se tako pomalem, zelo pomalem vračal v preteklost, kot bi tu in tam samo odškrnil vrata in za trenutek pogledal vanjo. To je bil preizkus bolečine, drezanje v nekaj, kar se je že posušilo; odškrnil je vrata, da bi spet videl tistega nekdanjega mladega in srečnega Henrika, ki pa je bil že nekdo drug, nekdo, ki ga sicer pozna in mu je drag, vendar ne more več do njega, ker sta že davno davno pretrgala vse stike. A bolj kot preteklost in njeni zvoki, ki jih je prizival tako lepo in žalostno, ga je zanimalo, kdaj bodo končno odšli vsi. Karel in tovariši so se že razšli po sobah, kjer bodo prespali vsaj pol dneva svojega čudnega, obrnjenega življenja, Joco je obračal stole, dokler niso odšli tudi zadnji izgubljeni, in šele tedaj je Henrik potegnil izpod klavirja svoje bergle, se mukoma spravljal nanje in se odvrnil proti vratom, od koder so vodile stranske stopnice do njegove sobice. Bilo mu je ljubo, da ga nihče ne vidi, kljub svoji ravnodušnosti vendarle ni hotel, da bi bili priče njegovemu ponižanju, njegovi muki. Zaradi tega marsikdo niti ni vedel, da je Henrik hrom, pa tudi če bi vedeli, Henrik si res ni želel sočutja in jim tako tudi ni dal možnosti, da bi se izkazali plemenite. Edini, ki so se zanimali zanj, so bili doraščajoči otroci, taki, ki so si radi pripovedovali nenavadne zgodbe. Bil je tujec, zdel se jim je skrivnosten, pripisovali so mu marsikatera doživetja in prav radi bi ga kaj povprašali, če se ga ne bi malo bali.

Henrik tako nikoli ni zvedel za njihovo zanimanje, različna ugibanja in zgodbe, ki so jih pletli o njem. Mogoče bi se le nasmehnil, če bi mu bilo dano vedeti, da je zanje nekakšen junak, celo romantične vrste, ko pa je bilo njegovo žitje tako daleč od vsake romantike. Ležal je v svoji tesni in zatohli sobi na koncu hodnika, ozek na ozki postelji in strmel v strop. Noč je bila svetla, kot so svetle poletne noči, bližalo se je jutro, pel je slavček, še ena bridkost več za človeka, ki nima na svetu ničesar razen sedanjega trenutka, pa bi še tega rad čimprej spravljal v preteklost. Naj odide, naj odide vse. Tudi na preteklost ni hotel misliti, kar pa ni bilo tako preprosto, kot odganjati sedanost, preteklost je včasih prišla kar sama, vsilila se je z vonji, glasovi, prizori, ki jih je vztrajno odganjal, še malo mu ni bilo do tega, da bi se hranil s spomini, tako kot mnogi, je bil tudi on prepričan, da ni hujšega, kot če se moraš v nesreči spominjati srečnih dni. Da se ne bi vse odpiralo znova in znova, je Henrik iz svojega življenja naredil zbir suhih podatkov, med katere ni hotel vmešati nič osebnega. Nekoč je študiral glasbo, je rekel, nato je ostal tu kot nemški vojni ujetnik, igral je po različnih kavarnah z različnimi skupinami godcev, vse od konca vojne, dokler se ni znašel v tem majhnem, prijetnem zdravilišču, ki pa njemu samemu na žalost ni moglo vrniti zdravja. A ni se pritoževal. Že davno se je odločil, da si tu, v tem prostovoljnem izgnanstvu, z ničemer in nikomer ne bo lajšal življenja. Zato se je branil tudi podob, ki so prihajale, milih, nekdanjih, pa tudi tistih poznejših, groznih, ko je bila vojna, vseh tistih dogodkov, ki so ga tako temeljito zasukali in mu uničili prihodnost. Želel si je le spati, a to je bilo najtežje, kljub utrujenosti in vsem tistim mericam konjaka, ki mu jih je dostavljala Joco. Mučil se je na ozki postelji v vroči sobi, ne le to, ampak tudi vsa prejšnja pole-tja. Tako je počasi, v vseh prečutih nočeh, v vseh krajih, ki jih je obredel, vedno bolj spoznaval resnico tega sveta, ki je kot mladenič nikakor ne bi bil pripravljen sprejeti in razumeti, resnico, ki se je izkazala prav resnično v spoznanju, da nihče ni izvzet in da se nikomur nič ne more zagotoviti. Ko te sklene svet vzeti v kremplje, ti ne pomagajo ne mladost, ne nadarjenost, ne lepota. In tako se je v hudih krempljih sveta Henrik počasi staral in sušil, postajal vse bolj ubog, nesrečen in nemočen. Spoznal je tudi, da se proti temu ni mogoče boriti, zato je nudil svetu le trpko vdani odpor, vedno bolj vdan, odkar ga je nehal sovražiti, čeprav tega sovražstva tudi ne gre zameriti; Henrik se je namreč čutil hudo prevaranega. Lažje bi mu bilo, če bi mu svet že takoj na začetku pokazal, kako je v resnici krut in stiskaški. Tako pa mu je najprej obetal in ponujal strašno veliko, da si je bilo komaj mogoče predstavljati, potem pa naenkrat izbrisal vse, vzel mu je dom, mater, očeta, nevesto, noge, dušo iz telesa in ga spremenil v groteskno lutko, ki mora noč za nočjo tolči po klavirju in vlačiti za sabo cunjaste noge. Vsi čudoviti obeti so se skrčili v to bedno kamro s počeno šipo in črvido omaro s kartonsko škatlo na vrhu.

Nič čudnega torej ni bilo, da je Henrik v vseh teh letih svojega okamenelega življenja želel umreti, tako ali drugače, a samo želel, pomagati si pri tem nikakor ni hotel. Česa takega sovražnemu svetu ni hotel privoščiti. Le zakaj bi mu lajšal delo, naj se kar sam potruji, kakor ve in zna, in zadevo lepo pripelje do

konca. Upiral se prav gotovo ne bo, pomagal pa tudi ne in tudi zameriti ničesar ne namerava. Vedno lepša se mu je zdela misel, da se nekega jutra ne bo več zbudil tu, ampak nekje drugje, v mirni modri svetlobi, in bo vse tako daleč za njim, kot da njegovo življenje nikoli ni bilo njegovo. Duša, ki plava med modrimi zvoki. Pa tudi, če vsega tega ne bi bilo, ne modrine, ne zvokov, bi se zadovoljil tudi z globokim spanjem brez sanj, ki ne bi prizivale bolečih podob nekdanje sreče; okoli njega bi bila le gluha tišina zemlje. Da, tudi s travo, ki poganja iz groba, bi bil čisto zadovoljen.

In v mislih na ta prihodnja zadovoljstva je postajal miren, tako miren, da ga niso več motili zvoki iz sosednje sobe, v kateri je priljubljeni Karlo opravljal svoje ljubezenske reči z vsakokratno izbranko svojega srca, in teh je imel res na izbiro. Prej včasih se mu je zdelo to nespodobno, Karla je imel za prostaškega, čutil se je ženskam, ki so tako nasedale njegovim banalnim frazam in tisti stokrat slišani popevčici, ki tudi ni bila nič posebnega. Njene preproste besede je razumel tudi on, ni pa mogel razumeti učinkov, ki jih je prostodušni Karlo v izobilju užival vsako noč v sosednji sobi. Zvoki tako imenovane ljubezni so bili kaj slišni, a Henrik je o tem zdaj mislil že bolj prizanesljivo. Zanj je bila ljubezen nekaj čisto drugega, seveda spet samo kot spomin, spomin na srečo in hudo bolečino srca, ki je prišla potem. Prav gotovo, da je bil Karlo na boljšem, on prav gotovo v svojem življenju ne bo čutil bolečine izgube, ki je poleg vseh drugih muk davila Henrika. Ker on je bil prav zares imetnik vseh vrst bolečin. Če že odmislimo duševne stiske, so bile tu nenehno in v prvi vrsti hude in neugodne muke telesa, boleče in včasih tudi sramotne. Mrtve noge so boleče izdajale telo vedno, kadar se je nameraval zanesti nanje, redko so hotele sodelovati pri opravljanju vsakdanjih reči, ki jih človek mora opraviti s sabo in so drugim, zdravim, tako samoumevne. On pa je imel z njimi opravka čez in čez, kljub temu, da si je z leti pridobil določene spretnosti, kar mu je omogočilo, da je vendarle lahko skrbel zase brez tuje pomoči. To je bilo od vsega najbolj pomembno, ker le koga bi prosil za pomoč. Ljudi ne moreš buditi sredi noči, zlasti ne Karla, ki ima vedno druge skrbi, dobri Joco pa je že zdavnaj doma, pri družini. Res je, da se z bolniki raje ukvarjajo ženske, a tudi česa takega si ni mogel privoščiti ne dopustiti. Niti nobenega sanjarjenja ne, le kakšno korist bi imel od čustev, najbrž bi bil le še bolj nesrečen. Vendar je celo ubogi Henrik včasih ujel kakšen zasanjani pogled, ki je obstal na njegovem ozkem, zagrenjenem obrazu, navadno pogled zelo mladega dekleta s polno glavo ljubezenskih romanov; to mu je izvabilo rahel nasmešek oziroma bolj posmešek samemu sebi. Le nikar nobenih igrackanj srca, je pomenil ta izraz, vse to je dokončno mimo. Le kako bi se šel romantiko – bolan, hrom, nikoli dovolj umit, vedno slabo oblečen. Razen tega pa niti ni bilo več časa. Zaman je Karlo raztegoval Ta tvoja roka mala, Henrik si sploh ni mogel več predstavljati, da bi bil zdrav in bi drsel tam po plesišču, mrmral v kakšno ljubko uho... Vse to je bilo za druge. In naveličano je začel zasledovati zvoke, spremljal jih je iz dvorane, skozi odprta okna so se razlili po zdraviliškem parku med smrekami, okoli starega hrasta, med nočne sprehajalce; zvoki lažne sreče so ovijali vse kot nekakšen majhen teror banalnosti, ki pa se je po svoje prav lepo ujemal z vonji poletne noči.

Potem pa spet kamra, postelja, omara in obrazi, ki so se zvrščali pred zaprtimi očmi, saj ni mogel takoj zaspati. Začuda niso bili obrazi preteklosti, ampak nepomembni obrazi, obrazi kraja in dneva, obrazi plesalcev in obrazi ljudi, ki so mu kimali, ko je popoldne sedel na klopi v parku in jim je vljudno odgovarjal svoj *Topel dan* in je le malo manjkalo, da bi se s kom zapletel v pogovor. Morda z otroki, ki so ga pričakujoče gledali, z vdovo vdrtih oči, morda s starejšim gospodom, ki mu je bilo videti, da bi lahko povedal marsikaj, a vedel je, da nima več časa, niti ne za spletnje drobnih, prijaznih človeških vezi. Ker, recimo, da si najdeš prijatelja, navežeta se drug na drugega, potem pa mu umreš in je hudo njemu in tebi. Henrik je bil utrujen in ni se mu več ljubilo nikamor. Ne na vlak ne na avtobus, prav nobene nove zimske sezone v mestu ni več hotel. Kar tu je hotel ostati, v tem kraju, ki mu je sicer ostal tuj, tako kot vsi doslej, a bil je pač zadnji in prav tako pripraven, kot bi bil katerikoli drugi kraj na svetu.

Utrujen se je prebujal v vročem dopoldnevu in komaj je odprl oči, je na stropu pisalo muka. Spati ni mogel več, vstati je bilo težko, vse ga je bolelo. Okoli poldneva se je nekako spravil dol, tam se je začinjalo življenje, tovariši so pili kavo, kavarna je bila še zaprta za goste. Ta čas je bil kar znosen. Malo je posedel med njimi, spregovoril kakšno polomljeno besedo, medtem ko so čakali na kosilo. Popoldne

je spet imel zase, preživel ga je na klopi v parku, v vonju pokošene trave, ki je bil na las podoben vsem čudovitim vonjem njegovega otroštva. Gledal je otroke, ki so se igrali po parku, in pomislil, da bi od svojega življenja še enkrat vzel samo otroštvo, edini čas, ko je v resnici živel. Lahko bi tudi kaj prebral, pa se mu ni ljubilo. Časopisi ga sploh niso zanimali, knjige pa so ga preveč spominjale na staro življenje, tisto omikano, lagodno, ko so ljudje brali dobre knjige in se o njih pogovarjali pametno in naklonjeno; tako kot drugi jim je pripisoval večji pomen, kot so ga v resnici imele. Zdaj je mislil, da ne pripovedujejo o ničemer in da nobena od njih ne bi znala odgovoriti na njegova vprašanja, čeprav si je hkrati moral priznati, da ta njegova vprašanja sploh niso določno zastavljena in izrečena. Bila so vprašanja, na katera je res težko odgovoriti, in če smo odkriti, jih nima niti smisla zastavljati. Je že res, da ljudje zastavljajo tudi takšna vprašanja, a to so tisti, ki ničesar ne razumejo, ki bi jih morda lahko imel celo za topoumne. Henrik vsekakor ni spadal k tej vrsti, marsikaj je že razumel in si je takšna vprašanja zastavljale iz neka-kšne zoprne navade, dolgega časa; kot da bi se mu zahotelo malo positnariti, je potarnal kot kakšen od nevednih, ki tako radi rečejo, zakaj se je vse to moralo zgoditi ravno meni, ko pa vendar nisem tako slab človek, pošten sem, značajan, nikomur nisem naredil nič hudega, zakaj torej vse to – in spet se je vse zavrtelo v krogu, vprašanja so druga drugo lovila za rep in Henrik je razpravljale s samim seboj, kaj je bolje, če imaš najprej vse, potem pa nič, ali pa je vendarle bolj ugodno, če nikoli nimaš ničesar in ti vsaj za ničemer ni treba žalovati; če ne veš, kako je imeti vse, tudi ne moreš biti nesrečen.

Lahko bi se tolažil tudi z vojno, vojna je vendar umorila toliko ljudi, uničila toliko življenj, onesrečila milijone tistih, ki so ostali z njim vred, a to mu ni moglo biti v tolažbo, njihovega trpljenja ni bil zmožen soobčutiti. Ostal je v sovražni državi, pustili so ga pri življenju, poskrbeli zanj, kolikor se je dalo, in ga celo pustili ostati, ko se je zavedel svojega stanja in zatrdno sklenil, da se takšen nikoli več ne bo vrnil domov. S svojo nadarjenostjo pa si je omogočil tudi nekakšno obliko preživetja.

Tako je postal ubogi Henrik in se je še kakšno desetletje po vojni potikal po kavarnah, igral na klavir in ravnodušno prijazno odgovarjal v polomljeni srbohrvaščini, če ga je kdo ogovoril, vseskozi odločen, da mora svoje življenje pripeljati do konca, sicer pa ravnodušen do vsega. Ljudje so bili kar dobri do invalida, čeprav je bil bivši nemški vojak, pa tudi prav nič zverinski ni bil videti, bil je videti očitno zelo nesrečen človek. Ljudje, s katerimi je imel opravka, godci, točajke, animir dame, pevke, so večinoma prihajali še iz predvojnega lahkoživega sveta; včasih tudi grobi in robati so z njim vendarle ravnali blago, kot da so v njem zaslutili sled nekega višjega, boljšega sveta, ki ga sami niso poznali, a po Henriku so skleпали, da je bil drugačen in lepši. Njim se je torej priključil na svojem čudnem romanju, šel, kamor je naneslo, ne da bi si karkoli izbiral.

A smisla, smisla tega svojega životarjenja še vedno ni mogel doumeti. Zakaj tako dolga in zavita pot od njegovega rodnega mesta do tega malega kraja med zelenimi griči? Kako se je znašel na tej razglednici, kakšen krog se je sklenil tukaj? Kaj bi moral zvedeti, spoznati, se naučiti? Ali je res samo to, da je človek igrača v rokah bogov, in če je res tudi to, bi rad vedel še, kateri od njih, morda še nedoleten, ga je za šalo ali pa iz radovednosti v velikem loku zadegal sem. Sam pa je bil pri tem popolnoma nemočen, ta občutek nemoči pa mu je stalno govoril, da nima smisla spraševati.

Zdaj se je vdal popolnoma in brez težav, vedoč, da odgovora itak ne bo. Ali pa bo, vendar pozneje, takrat ko bo vse že mimo, in prav to ga je bolj in bolj zanimalo, kaj bo videl in zvedel na tisti svoj veliki zakaj. In tako je lepo sprijaznjen zaprl oči.

Zjutraj oziroma dopoldne je sosed Karlo odprl vrata v njegovo sobo in ga našel mrtvega. Tekel je po čudaškega ruskega zdravnika, ki so ga imeli za prismuknjenega, a ta ni mogel več pomagati, ugotovil je lahko le še to, kar je slutil že Karlo sam. Nato so prišli še drugi in bilo je kar nekaj tekanja, razburjanja, posvetovanja. Najprej, to je bilo splošno mnenje, ga je treba spodobno obleči, nato pa poklicati pogrebce. Sneli so z omare njegov kartonski kovček in začuda našli v njem oguljen in preperel frak. Ko so ga razgrnili, so videli, da je v tako nevarnem stanju, da lahko kar razpade, če ga bodo skušali navleči na Henrika. Tega ne moremo, je rekel Karlo, le kaj naj naredimo? Pa mu ti posodi kaj svojega, je

pripomnil nekdo, a Karlo ni bil voljan in končno so se zedinili, da bodo potem, ko pripeljejo krsto, frak kar povrhu položili na truplo, pa bo videti spodobno opravljeno. Prišli so pogrebci in stene skromnega Henrikovega bivališča obložili s črnim blagom, da je bilo videti kar slovesno mračno, vsekakor pa je zgubilo svojo zanikrnost in Henrik je spokojno ležal pod svojim frakom, v skromni krsti, ki je bila videti elegantna zaradi svoje preprostosti. Njegov obraz je bil miren, prav nič mu ni bilo mar, kako obravnavaajo njegove posmrtno ostanke, tudi njemu ni bilo nič več bolj zanje kot za prepereli frak; nobenega od njiju, ne fraka ne svojega ubogega telesa, več ni potreboval v modri tišini, ki je končno prinesla mir.

V dobro vsem, ki so se trudili okoli njega, je treba povedati, da se ga niso hoteli znebiti površno in na hitro, ker pač nima sorodnikov in ker nikomur od njih ni bil prijatelj. Hoteli so se posloviti od njega spodobno in ganljivo. Joco je pretakal pristne solze, res ga je imel rad in prav z veseljem mu je nosil konjak vsako noč, vedoč, da je bila to njegova edina tolažba, da, prav rad je to naredil zanj. Tudi drugi so bili pretreseni, ljudje so se ustavljali pred kavarno, smrt je vedno vznemirljiva. Zvečer ni bilo plesa, osebje je imelo prosto in Karlo, ki so ga imeli in se je imel tudi sam za pesniško dušo, je začel kovati nekakšen poslovljni nagovor.

Henrika so pospremili v vročem avgustovskem popoldnevu in sprevod, ki se je razvrstil za pogrebnim vozom, je bil bolj kratek. Joco, Karlo in njegovi fantje, kuharji, natakariji, čistilke in otroci, ki so malo iz radovednosti, malo iz sočutja spremljali vsak pogreb, tega pa še prav posebno, ker je šlo za Henrika, ki so ga zaradi zgodb, ki so jih napletali o njem, imeli tako rekoč za svojega. Napredovali so počasi, cesta se je vlekla, tu in tam jih je kakšen redok avtomobil zavil v oblak prahu. Otroci so najprej hoteli po bližnjici skozi gozd, potem pa so se vendarle vdali v vročino in capljali zadaj, zazrti v Henrikovo skromno krsto, ki se je pozibavala na črnem vozu.

Zgoraj na pokopališču je bil grob že izkopan, pogrebci z duhovnikom so čakali, da tovariši prinesejo Henrika navzdol po ozki poti. Položili so krsto na prečna drogova nad jamo in se začeli ravnati k dokončnemu slovesu. Ker je bil Henrik tujec in ni imel nikogar svojih, je bil ceremonial kratek. Duhovnik je lepo govoril o trpljenju in vstajenju, kar je bilo slišati pomirljivo in tolažilno, molitev jim je segla do srca prav zato, ker je bil Henrik res tako ubog in si jo je res zaslužil. Tudi Karlove poslovljne besede so izkazale, da ima zares razen pevskega tudi govorniški dar. Ni orisoval Henrikove življenjske poti, ker je o njej prav tako kot ostali vedel le malo, govoril je o glasbi, ki jih je družila, o tej posebni ljubezni, ki tako zlahka združuje različne ljudi, o tem, kako prijetno bi bilo prijateljevati s tem samotnim človekom, če bi jim le bil dovolil. In o spominu, o spominu, ki bo še dolgo lebdel v zvokih tam pod stropom njihove kavarne in tako potrdil, da je v njem vendarle nekaj več, kot kaže na prvi pogled njegov pevski repertoar in njegovo ljubezensko življenje.

Joco je poslušal rdeč in objokan, tudi ženske so stale okoli solznih oči, otroci z velikimi očmi malo bolj vstran, pogrebci in gledalci hkrati, in nato so Henrika spustili v zemljo. Tedaj je Karlo stopil do jame, vzel iz žepa zvito klavirsko žlico in jo vrgel na krsto, da je rahlo zazvenelo. Peli niso, zavedal se je, da Henriku ni bilo posebno do njegovega petja in ga ni hotel še tu mučiti, poleg tega pa bi mu verjetno morali zapeti kakšno tam iz njegovih krajev, teh pa niso poznali. Ostali so vrgli vsak po cvet in pogrebci so lahko zagrebli jamo, zasadili na grob križ in položili nanj venec, za katerega so zbrali denar vsi.

In ubogi Henrik je zdaj zares lahko dokončno začel počivati, počivati, kolikor se je dalo. Brez takšnih in drugačnih bolečin se je v toplem avgustovskem predvečerju lahko veselil sijaja mirne zvezdne noči, v kateri bo vse zares in popolnoma poravnano. Veliki in mali pogrebci pa so se obrnili navzdol proti domu. Mali so se izgubili v gozdu, veliki pa so se še malo ustavili v gostilni – za dušo.

Zvečer je bila kavarna spet odprta, gostov ni bilo nič manj kakor ponavadi. Malo so se pogovarjali o Henriku, tisti, ki so ga poznali; novi, ki so šele prišli, niso vedeli, kaj se je zgodilo, le to so utegnili opaziti, da godba igra brez pianista, a tudi to je šlo, zlasti ko se je Karlo otožno vzravnal in zapel *Ta tvoja roka mala* ... To je pomirilo vse, vse je bilo spet po starem, dvignili so se in zaplesali, le kaj bi drugega.

Bea Baboš Logar

Foto: Uroš Hočevar

Vlado Kreslin

Daleč je moj rojstni kraj

Slika že rumeni,
slika, tvoji in ti,
čevljički in nov gvant,
gibanica diši,
pa tvoja mama,
tak lejpa tak šlank!

Kdo je mož, ki sedi
in dekle, ki te v naročju drži?
Tu stoji zdaj nov blok,
vse kot včeraj se zdi,
si bil pa res srčkan otrok!

Daleč je, daleč,
daleč je zdaj,
moj začetek in moj rojstni kraj.

Nad hribe spušča se mrak
zdaj prižigam luči,
dolga leta so sprala
mi lesk iz oči
in slika vsak dan
bolj blede.

Daleč je, daleč
daleč je zdaj
moj začetek in moj rojstni kraj!

V. Kreslin,
Pesmarica

Ptič

Le še enkrat mi zapoj,
pisani ptič o svoji dragi,
ki na vetru valovi,
se v bistri vodi gizdali.

Samo še enkrat mi zapoj,
pisani ptič o moji dragi,
ki so jo božali odmevi
tvoje pesmi, skoz' megle,
vsako noč, vse do dne.

Tam nad vodo
vsako jutro vstane dan
in prešteje zmagovalce
in žrtve nočnih sanj.

Tam nad vodo
se še vedno svet vrti
in odnaša sanje,
ki si jih zbudila ti.

Le še enkrat mi povej,
tulpika bejla v temni vodi,
da vsak tvoj cvet se krasoti
za vse dneve in noči,
za vse drage,
ki jih več ni.

V. Kreslin,
Pesmarica

Odkar te ni

Odkar te ni,
sonce mnogo prej zahaja
že ob zori jutranji in dnevi
dolge dolge so noči.
Odkar te ni,
dnevi tja v en dan živijo
en za drugim se obesijo
kot megla nad vodo.

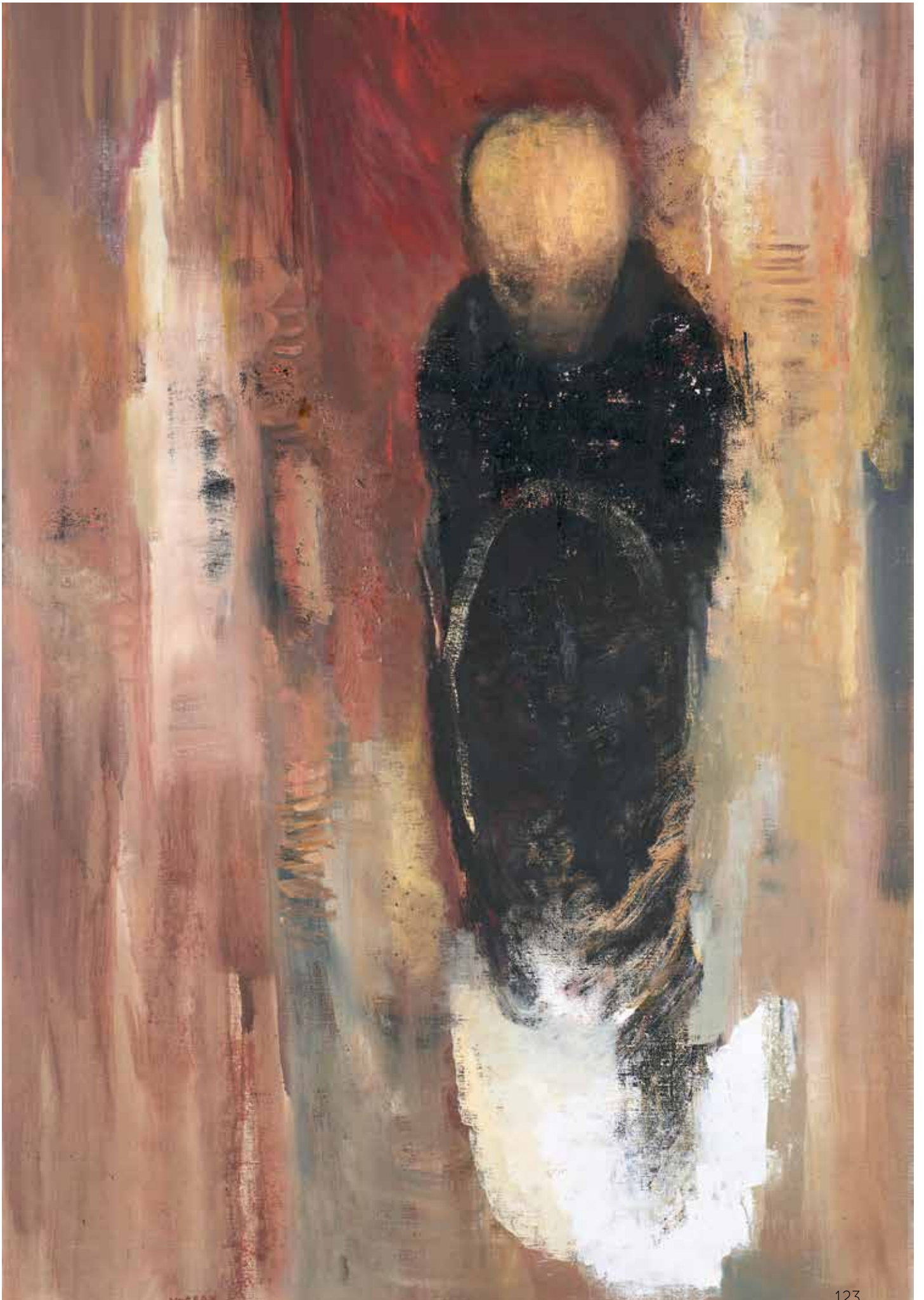
Včeraj pa še vse na dlani
samoumevno kakor zrak
včeraj še ob moji strani
vsak tvoj dih
in vsak korak.

Odkar te ni
so mi zvezde ugasnile
in ostalo je nebo
in prazen mrak
nič več, nič več kot to.
Odkar te ni
melodija je počasna
še tišina je preglasna
vse odkar
odkar te ni.

V. Kreslin,
Zakartana ura

Štefan Galič, Ujeti metulj, 1979, sitotisk, papir, 70 x 50 cm, iz stalne zbirke Galerije Murska Sobota

Moj sin Dono Belmoldo Mirga

(odlomek iz romana **NEDOTAKLJIVI**)

Foto: OZY

Pom. akad. Feri Lainšček

Obsodili so me na sedem let in devet mesecev strogega zapora. Vem, da nisem dobil toliko, ker bi bil tak lopov, ampak so uporabili priložnost, da so se me lahko znebili. Bil sem prevelik zanje, zrasel sem jim čez glavo. A krivična kazen se me takrat več ni dotaknila, saj še zaleč ni bila tisto najhuje, kar me je doletelo. Zmeraj, ko sem namreč posej zaprl oči, se mi je znova prikazalo znamenje. Odprtih vek sem sicer lahko premislil o njem in si dopovedal, da je le privid, ko pa sem ga le za hip znova videl, se je smrtni strah vrnil in zopet je trajalo, da sem se lahko vsaj za silo obvladal. Držali so me zato pod tabletami, me premeščali v stacionar ali pa so me zapirali v samico. Za paznike sem bil namreč nor in tudi psihični zdravniki mi niso nikoli verjeli, da živi ogenj zares obstaja. Ostala sva torej samo jaz in on, bila sva sama, ko sva se gledala in vse, kar sva si kdaj rekla, je ostalo med nama. Rekla pa sva si kasneje veliko, še posebej v trenutkih, ko sem omagal in več nisem zmogel bežati. Zato zdaj tudi razumem, kako človek odhaja v večnost in kaj v njegovi duši ostane, ko gre na pot brez telesa. Ne ostane namreč vse tisto, kar je sezidal, pridelal, nagraabil, ampak samo, kar je napravil.

Ostane, verjamem, se zatakne kot zadnja misel in nikoli ne mine.

Ga večno greje kot sprtoletje, če je rožam pomagal cveteti, ali ga večno zebe kot zima, če je rožam pomagal umreti. In tako lepo po vrsti, saj ta zadnji občutek je sestavljen iz vsega, za kar je potrošil življenje.

No, sam ga takrat še nisem povsem porabil.

Še bi se dalo kaj spremeniti, če bi mi dopustili, sem menil.

A dnevi v kehi so kazen. Svet se ti zoži, čas razpotegne. Sanjaš o daljavah in se učiš živeti negiben. Tako se mogoče počutijo kamni. Le da se njihovo srce ne zaletava in se jim ne napenjajo pljuča. Saj kamni so vajeni svoje teže, vsak zapornik pa je imel nekoč krila. Če pa izgubiš krila, pravijo, boli bolj, kot če ti odrežejo nogo. Ostanejo štrclji, ki jih sicer nihče ne vidi, a se tudi nikdar ne zacelijo. Zato jokaš. »Ne bom več prihajala, če boš samo jokal,« mi je nešteto krat zagrozila Amanda, a je le zopet prišla. Imela je neko živalsko moč tudi v tistih, za zmeraj izgubljenih letih, ki se jih niti prav ne spominjam. Pisalo se je že leto 1989, ko sem prišel za silo k sebi. Minila so cela štiri leta. Dono bi že moral končati splošno gimnazijo. Pa je ni. Obtičal je že pred dvema letoma, a mi tega takrat niso povedali. »Da se ne bi še zaradi tega sekiral,« mi je rekla Amanda. »Saj napraviti tako ne bi mogel nič.« In to je bilo res. Napraviti bi morali drugi. Ampak – kdo?

Shangkai Gav je namreč začel po moji aretaciji razpadati.

Že kmalu so izklopili elektriko, ker je ni nihče plačeval. Zaloge v naight clubu so ljudje raznesli, potem ni več nikdar obratoval. Na tržnici Ponte Rosso ni bilo najti ničesar, kar bi se dalo dobro preprodati, »ciganska« bižuterija je izgubila vsako ceno, zato so nekateri raje zbirali baker in staro železo, drugi pa so začeli krasti. Salkanovići so zopet igrali na okoliških slavjih in gostijah, toda bili so že v letih, ko niso mogli biti več moderni, pa naj so še tako želeli, zato so vsi skupaj komaj zaslužili za enega s sintesajzerjem. V cigansko vas na Blatnem bregu se je čez noč pritihotapila revščina, ta pa zanesljivo s sabo zmeraj prinaša tudi drugo nesrečo. Stric Vlaški se je zapil in pozimi odplaval pod ledom, Monjašu je pobegnila žena in ga pustila samega s tremi malimi otroki, Ajara je Ejci zlila v obraz varekino in ga oslepila. Komandirja Galca so upokojili, namesto njega je prišel neki Slovenec, prepovedal je vožnjo z neregistriranimi mopedi in avtomobili, začela se je dolga tiha vojna z miličniki, med katero so bili mnogi več po bolnišnicah in zaporih kot doma pri družinah.

Dono zaradi te bede prva leta sploh ni več prihajal iz dijaškega doma. Amanda in Phirav Pao sta mu nosili v mesto svojo socialno pomoč, kar mu je skupaj z občinsko štipendijo več kot zadoščalo. Toda potem so prišle slabe ocene in izostanki, ki jih ni znal opravičiti. Ponavljal je razred in se nekje sredi leta tudi tega naveličal. Vzeli so mu čez čas štipendijo pa tudi posteljo v dijaškem domu. Znašel se je na cesti in že kmalu naletel na žensko, ki je ne bi smel nikdar srečati.

Bila je cela tri leta starejša od njega in bela.

Stregla je v bifeju na avtobusni postaji, a tudi tam ni dolgo ostala.

Veliko kasneje mi je potem povedal, kako se je vse skupaj začelo. Hodil je tja posedat, ko je bil v krizi. Kupil je vozno karto, naročil kavo in se odločal. Avtobusi za Mali Panon so po vrsti odhajali, on pa ni in ni zbral poguma, da bi se končno odpravil nazaj v Shanghaji. Predolgo je bil že zdoma, da bi se lahko spet navadil na divjino, se mu je zdelo. Vrnitev bi pomenila poraz, ki si ga ni upal priznati, tu pa je lahko še ohranjal upanje. Nekaj se je bil le naučil, videl je drugi svet vsaj v knjigah, pa preko ograj in skozi okna, verjel je, da se je nekaterim posrečilo stopiti čez, pa čeprav so kot on začeli v blatu. Toda, dnevi so tekli in nič se ni premaknilo. Nihče mu ni dal službe, saj Ciganov več niso sprejemali niti na komunali. Gledal je temu brezčutju v oči in navznoter vse bolj grenel. Spoznaval je šele zdaj, da res obstaja »bakst«, skupna ciganska usoda, pa da ji ni mogoče ubežati. Natakariča pa je imela oči za take, ki so bili na tleh. Ni bil prvi, ki ga je pičila, kakor guljiva kača. »Brez zveze, res,« je zmignila. »Brez zveze, vse,« je vzdihnila. »Že dolgo vem,« se je namrščila. »A poznam nekaj, kar pomaga,« mu je nato šepnila. »Brez tega bi se mi že zdavnaj strgalo,« je pomežiknila. »Ali pa bi nekoga zadavila...«

Potem, ko je zaprla in je odšel šef, sta šla v skladišče.

Sledil ji je, čeprav še zmeraj ni imel pojma, kaj mu ponuja.

Morda si bo povlekla naramnice in mu položila polne, le rahlo viseče joške v naročje, se je bodril z ne ravno resnobno mislijo, saj tega se ni bal, ne bi bilo prvič, nekatere so mu jih rade pokazale. Morda si bo slekla kavbojke, se naslonila preko zabojnika in mu razprla svoje polne, mogoče le za spoznanje preozke ritnice, se mu je v njuni skrivnostni samoti budilo celo poželenje. A mlada ženska je potem segla za omarico in izvlekla plastično vrečko s svojim coprniškim priborom. Natresla je v žličko nori prah in citronko, zalila z vodo iz inzulinke in s prosto roko večje prižgala svečo.

»Hors?« je šepnil Dono. »Tega ti nimam s čim plačati.«

»Zakaj bi plačal?« se je nasmehnila. »Saj gre za prvo pomoč,« je pomežiknila.

Zrl je v drogo, ki se je pražila v žlici in ni niti pomislil, da bi odklonil. Bila sta tu sama in bila sta si čudno blizu v kljubovanju nečemu, kar je vsakega po svoje pritiskalo. Ves zunanji svet je bil zdaj brez moči, vsi bumbarji in tovariši niso mogli preprečiti njune zarote, niti jima vzeti tolažbe. Njeni skoraj obredni gibi, ko je povlekla raztopino skozi cigaretni filter v injekcijo in mu s prstom po podlahti iskala žilo, so bili že del tiste magije, ki je prinašala olajšanje. Nato se je balon s srečno tekočino končno razpočil in ugodje ga je začelo zalivati. Bilo mu je vse bolj tako, kot si je zmeraj želel, nevidna materica je res obstajala, mogoče je bilo v njej lebdeti brez vseh vprašanj in odgovorov, mogoče je bilo oditi, ne da bi hodil.

Naslednji dan si ni več kupil voznega listka, prišel je na avtobusno postajo le po prvo pomoč. Dobil jo je tisti teden še dvakrat, nato je točajka rekla, da bo odslej moral plačati. Potreboval je dva tisoč dinarjev za »šus«. Ni se mu zdelo veliko, pa tudi razumel je: ni mogla biti to socialna pomoč, saj je ni nudila država, ampak jo je, prav nasprotno, preganjala. Morala je kot vsaka druga svoboda, preživeti sama, ali pa je pač ne bi bilo. On pa jo je zdaj že potreboval in zasledoval s pričakovanjem nekoga, ki slutiti, da bo prej ali slej »ujel zmaja«. Ni ga zanimala cena, temveč le, kako bo prišel do denarja. Torej, bil je pripravljen. Načrt, ki ga je seveda že ves čas imela za bregom ženska s postaje, je bil uresničen. Zlahka je potem postal »pušer«, ničvredni, zajebani, osovraženi mali diler.

»Prvi Rom v državi, ki se ga je prijela droga,« mi je dejal upravnik zapora.

Pokleknil sem pred njim in prvič prosil pomilostitev.

»Kot da ti lahko pri tem kaj pomagaš?« se je obregnil. »Kot da tu sploh lahko kdo kaj pomaga?« je le odmahnil. »Pojma ti nimaš, Lutvija, kako seme je ta prekleta droga. Zarase se to človeku v telo in dušo obenem. Zato pa je s tem tak križ. Tudi, če ga že spraviš iz telesa, še zmeraj nekje ostane in čaka. Kaj boš potem sploh še s takim ostankom človeka? Dan in noč boš sedel ob njem in ga pazil?«

»Bom!« sem zatulil. »Moj edini sin je, drugega nimam.«

»Pač edini,« je zmignil in se le za hip zazrl skozi zamreženo okno. »Žalostno je, a to žal pri tem nič ne pomaga,« se je takoj spet vrnil. »Tolkel se boš zanj, zdelo se ti bo že, da ga imaš, potlej pa boš šel samo enkrat scat, pa se bo vse začelo znova.«

»Pač ne bom šel niti scat,« sem vztrajal. »Le kako ne razumete?«

»Razumem,« je rekel. »Seveda razumem.«

A pomilostitve takrat ni predlagal. Kasneje sem izvedel, da zato, ker so se bali, da bi sina pripeljal v Shanghai in bi se droga lahko raznesla med Cigani. Midva z Donom pa sva izgubila še eno leto. Vse, kar sem uspel v tem času napraviti, je bilo, da ga je Amanda končno nagovorila, naj me spet obišče. Nisva se namreč videla že skoraj polni dve leti. Nehal je verjetno prihajati takrat, ko je zaslutil, da vem. Ali pa je bil že tako proti koncu, da me ni želel strašiti?

Dovolili so nama obisk v družinski sobi.

Sedel je na stolu, za cel segljaj odmaknjenem od mize, in se s hrbtom upiral v naslonjalo. Eno roko je tiščal v žep, druga pa mu je mrtvo visela ob telesu. Zdela se mi je to drža nekoga, ki mu ni ravno do pogovora. Tudi njegov obraz je ostal ob pozdravu nem in negiben. Moral sem v njem znova prepoznati svojega otroka. Ozko čelo je bilo Jorgino in koščene ličnice so bile Ujaševe, to mu je, se mi je zazdelo, edino ostalo. Saj oči, ki so bile, kot so pravili, moje, so bile zdaj čudno vdrte in prazne, ustnice, ki jih je edino imel po Amandi, pa so se zožile in zatisnile. Vsekakor ni bil takšen, kot sem si bil zamišljal, da bo, ko je bil še dete. A za to gotovo ni bila kriva samo droga, saj otroci niso nikoli povsem takšni, kot to pričakujejo starši. Včasih je treba znati sprejeti to, da zrasede v drugačnega človeka. Morda celo v nekoga, ki je povsem svoj, tako kot je bil zdaj moj sin Dono. No, in tokrat sem si to res želel.

»Kako je?« sem vprašal, da ne bi več molčala. »Kako gre?«

»Tako,« je le za spoznanje zmignil. »Gre.«

»Še malo,« sem kar načel. »Pa pridem ven.«

»Prav,« je zopet zmignil. »Prav, da prideš ven.«

»Potem bova lahko v miru sedla,« sem primaknil stol.

»Zakaj bi sedla?« me je zazrl.

»Zato pač,« sem obvisel. »Ker veš, da morava.«

»Morava!?« se je zdaj nenadoma dvignil v sedenju. »Zakaj bi morala?« je stegnil roko, kot bi se branil. »Zato, ker si takrat vse zajebal?« je izbruhnil. »Ker si me pustil na cedilu?«

Uprl sem se na naslonjalo in sedel kot vreča.

»Dono!?« sem ga prosil s pogledom. »Saj vendar veš?« sem nekaj časa le otresal. »Prišli so... Nič se ni dalo več napraviti... Na nič se niso ozirali...,« sem mu zadihano skušal pojasniti.

»Da vem?« je zategnil. »Kaj mi pomaga, če vem?« je vstal in se odmaknil v kot. »Kako naj bi mi pomagalo takrat, ko sem čez noč ostal brez doma?« je zakrilil. »Ko v šoli nisem bil več samo ciganski drek, ampak tudi sin zafukanega trgovca z orožjem, ki je podpiral albanske seperatiste...«

»Čakaj?« sem pristopil. »Kdo te je to nalagal?« sem ga zgrabil za dlan. »Tisti prekleti kontejner ni mogel nikoli priti na Kosovo, ker ga v resnici sploh ni bilo,« sem kričal. »Bil je izmišljen, razumeš. Z Grgo sva jih nategnila. Resničen je bil le denar, ki so ga takrat našli in mi dokazali, od koga sem ga dobil,« sem hlatal.

Vstopil je paznik in morala sva sestiti za mizo.

Videl sem sinu v očeh, da mi ni verjel. Pa tudi, da ga to ni zanimalo.

»Enkrat ti bom pojasnil,« sem šepnil.

»Nič nočem imeti s tem,« je odkimal. »Ne brigajo me tvoje razlage, saj so tako zmeraj laži,« je stisnil ustnice. »Kaj vse si mi samo pravil o nas, Ciganih,« ga je v hipu prešinilo. »Kot otroku si mi razlagal, da nam že vse iz Indije sem pravijo ‚nedotakljivi‘, kar ni po tvoje pomenilo nič manj, kot da smo ‚nepremagljivi‘. Pa kaj se je v resnici skrivalo za tem?« je ves piskav zategnil. »Drek in mrhovina,« je suho pljunil. »Kruta resnica, da smo bili, ti tvoji ‚nedotakljivi‘, tam najnižja kasta. Pometači, grobarji in berači. Ljudje, ki se jih ni upal nihče dotikati, ker so bili kužni,« je zopet pljunil. »Edino tako pa je tudi še danes,« je nekako zaključil. »Zato pa te zdaj prosim, da me pustiš pri miru...«

»Ne smem te pustiti, sam veš, da ne,« sem nekako iztisnil. »Ne morem to gledati, kako mi počasi umiraš.«

»Ne moreš to gledati,« je odmahnil, kot da bi me bil najraje udaril. »Potem pa pač miži,« se je suho zarezal in se zasukal na peti.

»Dono, sin moj...« sem stopil za njim.

A paznik je stegnil roko in me ni pustil do vrat. Obrnil sem mu hrbet, čeprav nisem jokal. Nagledal se je bil v teh letih moje bolečine, če bi bil sam na njegovem mestu, mi ne bi pustilo spat. On pa je prenašal vse to, kot bronasti kip v parku kljubuje žegi, dežju in snegu. Če bi mu potrkal po prsih, bi gotovo tudi odmevalo, saj znotraj ni bilo več ničesar. Zanimal ga je le domski red, do pikice je spoštoval zakon, če bi mu upravnik naročil, naj me razreže, bi to mirno tudi napravil.

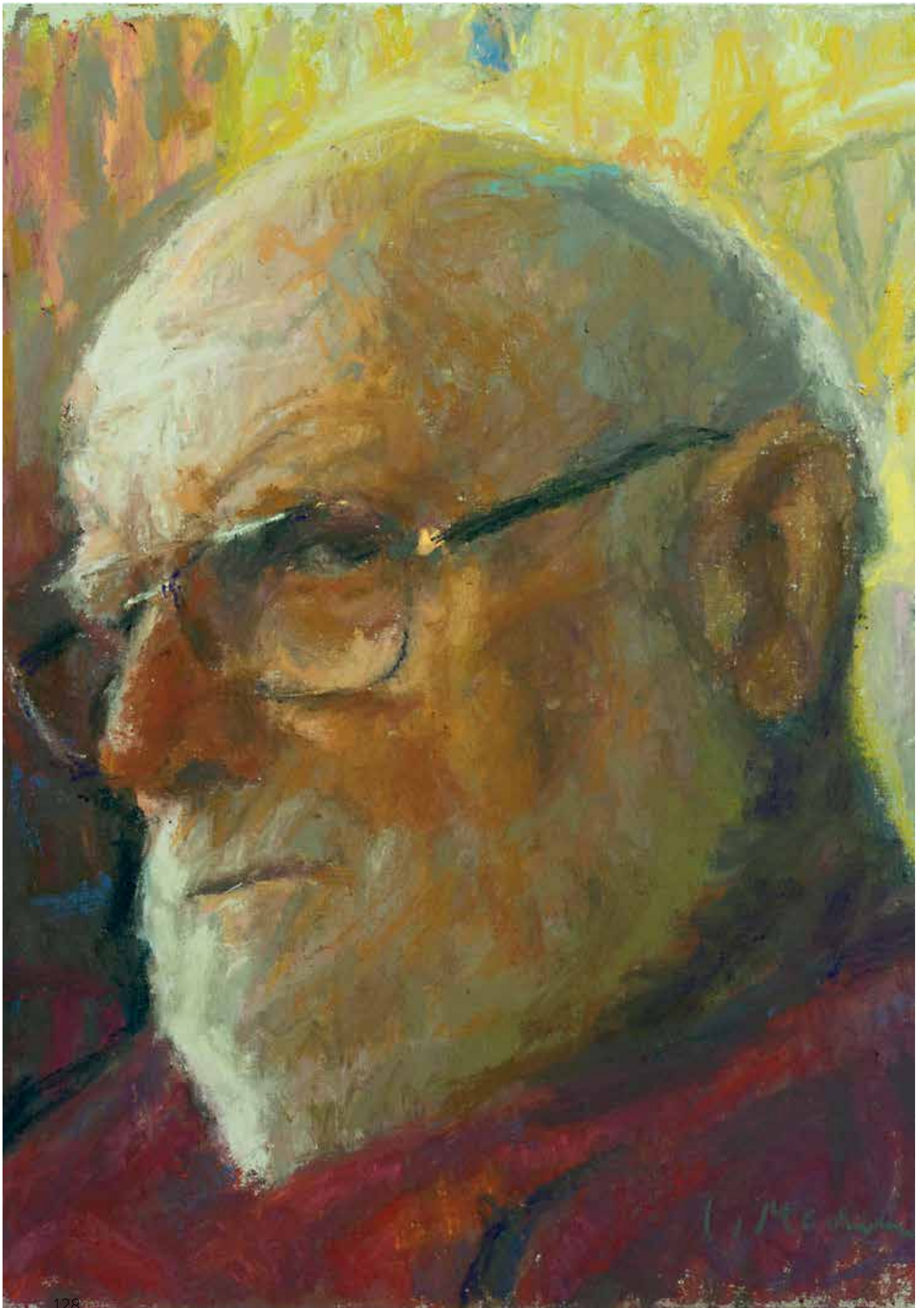
Res, preveč takih ljudi sem tu srečal.

Postali so mi sčasoma hujša kazen kot betonski zidovi in železne rešetke.

Zaradi njih več nisem verjel, da so vsi ljudje božji otroci. Bil sem prepričan, da se jim živi ogenj ne bo nikoli prikazal in to se mi je zdelo krivično. Zakaj smo bili le eni določeni za pokoro, drugi pa so svoje grehe odlagali, kot so si slačili obleko? Razen tega me je zdaj obsedlo vprašanje, ali morda res ni tudi sin že ves ta čas odplačeval zame. Saj, kaj pa je lahko on sploh kdaj grdega storil? Bil je tako mil otrok, kot bi si ga kak župnik izmislil. Sedel je vsak večer na terasi in bral ‚phuri daj‘ Phirav Pao iz debele knjige. Če kaj ni razumela, ji je s svojim zvonkim deškim glasom razložil. Odmevalo je v večerni tišini med zidovi in meni je bil ta glas dovolj. Nikoli nisem skušal razumeti, o čem bere, kaj pripoveduje. Le enkrat samkrat je prosil, naj prisedem.

»Bilo je pred davnimi leti, ko so bili ljudje na zemlji še srečni,« je začel brati, ne da bi me pogledal. »Živel so v darežljivi pokrajini, kjer je bilo vsega v izobilju. Nabirali so divje sadeže, pasli drobnico, preizkušali svojo drznost v boju z zvermi, kurili velike ognje in plesali, dokler jim niso proti jutru pošle moči. Nekoč pa je med tako gostijo privršal z visokega neba velikanski orel in odnesel s seboj črnolaso deklico, ki je bila nežna kot noč. Moške so jo skušali ubraniti s puščicami, a žal nobena ni dosegla grabežljive ptice. Napotili so se v goro, vendar deklice niso našli. Potem so pozabili nanjo, kot ljudje sčasoma pozabijo vse.

Feri Lainšček

Samota

Ne drezaj v mojo samoto,
ko tiho le prosim in molim!
Ne moreš mi stati ob strani,
nikomur tegá ne dovolim.

Ne hodi za mano po poti,
ki tukaj zavija v neznano!
Ne rabim zdaj tvoje tolažbe,
ne iščem obliža za rano.

Vsak čaka kdaj čisto na robu
kot prvi in zadnji na svetu,
da novo se upanje zgane,
kot verz se utrne poetu.

Feri Lainšček

(iz pesniške zbirke *DEMON LJUBEZNI*)

Ne vem, če veš

Ne vem, če veš, kako mi je,
ko daleč si in čakam te.
Ne vem, če kdaj se prebudiš
in dolgo tam z menoj bediš.

Ne vem, če kdaj je tudi dan,
ko komaj še lahko si sam.
Ne vem, če slišiš kdaj korak,
ki zdi se ti povsem enak.

Ne vem, če kdaj te vpraša glas,
kam najin to odteka čas.

Feri Lainšček

(iz pesniške zbirke *DEMON LJUBEZNI*)

Sóбота

(odlomek iz romana **LOČIL BOM PENO OD VALOV**)

To popoldne je šla Elica šele tretjič v življenju v Sóboto, pa čeprav je bilo do mesta manj kot uro hoda. Bil je temàn in deževen dan, tako da je bila Glavna ulica ena sama razpotegnjena mlakuža in sta morala z Ivanom pustiti koleselj na farovžu pri katoliški cerkvi. Lepljiva brozga se je raznesla že tudi po potkah med hišami, voda v jarkih pa se je tako zelo dvignila, da so bile nekatere lesene brvi že poplavljenе. Zaradi vsega tega, kar je najverjetneje napovedovalo dolgo in mokrotno jesen, je bilo to panonsko mestece videti kot velika dremava vas, v kateri so bile ta čas še najbolj glasne gosi in kokoši, ki so lezle z dvorišč in kljuvale v nepokošeni travi. Za trgovce pa je bil to seveda dan, ko se je le malokdo odpravil po nakupih, zato so mrko postopali pod napušči, ali pa so kot negibne prikazni zrl iz izložb in molili za boljše vreme.

V kavarni novega hotela Dobray na Glavnem trgu so bile najverjetneje tudi zaradi zaspanega dneva skorej vse mize zasedene. Tu so se zbirali bogati madžarski in judovski trgovci, visoki državni uradniki, veleposestniki, odvetniki in zdravniki, bolj po naključju pa so sem zašli tudi popotniki in prekupci, ki so jih z vseh vetrov prignali posli, in pa kdaj pogospodeni študenti, ki so se vračali iz Kőszega, Szoprona in Győra. Z nekaterimi so bile prisedle tudi dame, ki so s šimi čevlji in vodnimi trajnami dajale vedeti, da jih v hiši nadomešča služinčad, same pa raje razpravljajo o ljubezenskih romanih in poslušajo klavirsko glasbo.

Elica je sedla na rob oblazinjenega stola in se s hrbtom kar nekako ni upala dotakniti naslonjala. Polotil se je občutek, da so že vsi opazili njene razhojene čevlje in iz enega kosa skrojeno obleko, zdaj pa le čakajo, da bo zagrešila izdajalsko nerodnost, zaradi katere jo bodo lahko odslovili. Bilo ji je žal, da mu je kakor ovca sledila, ne da bi vprašala, kaj ji kani pokazati, še bolj pa jo je jezilo, da ni česa takega niti predvidela in se nekako izgovorila. Dejstvo je bilo namreč, da se je tako povsem nehote znašla v

posvečenih gosposkih salonih in je bila vse bolj videti kot siva miška, ki je na nepravem mestu prilezla iz luknje, zdaj pa v stiski ne najde poti nazaj.

»Ali lahko zdaj greva?« je potem le šepnila.

»Dva deci vročega vina s cimetom si bova pa ja privoščila,« je zmignil Ivan, ki je najverjetneje čutil, kako nadvse jo je mrazilo okoli srca. »Počakati morava do minute, ko sva napovedana pri krojaču,« je izvlekel žepno uro in se zazrl v srebrno številčnico. »Prosil sem ga bil namreč, naj bo to ob takem času, ko si bo lahko res vzel čas za naju.«

»Zakaj pa morava še k krojaču?« jo je samo še bolj stisnilo.

»Da ti bo vzel mero,« se je nasmehnil. »Pa da ti bo pokazal modele, ki ti bodo mogoče vseč,« ji je pojasnil. »Razen tega pa,« ji je pomežiknil. »Ko ima mojster mero, lahko pri njem kar naročaš in ti ni treba za vsako figo v vrsto.«

»Napraviti mi boš dal obleko?« je končno razumela in skoraj izgubila sapo. »Zaradi tega si me pripeljal, ne da bi črhnil?« jo je zapahnila radost, ki je ni zmogla prikriti. »Glej, saj se mi kar smeji od lepega,« mu je priznala in si z dlanjo pokrila obraz, ki se je res smejal kakor cigan belemu kruhu.

»Obleke potrebuješ in še kaj tega, kar rabi ženska,« jo je preko mize prijel za dlan in jo povlekel k sebi. »Veliko tega ti morava priskrbeti, kar bo pomagalo, da ti ne bo več nerodno, ko bova kam šla,« je zašepetal.

Oprijela se je njegove velike dlani, ki zdaj ni bila več le rešilna bilka, ampak roka, ki je razprta in darežljiva ponujala, kar doslej ni smela niti sanjati. Zrla je v njegov negibni obraz in se je čudila, kako je lahko vse to počel, kot da je res že samo po sebi umevno. Ne da bi se tega sploh zavedala, je očitno pomalem postajala del njegovega načrta, o katerem ni nikoli veliko govoril, temveč jo je raje zmeraj znova presenečal z dejanji. Ob tem pa ji začuda ni nikoli dopuščal občutka, da mu mora biti hvaležna ali da mu kakorkoli dolguje.

»Kaj pa je gospostvo pravzaprav drugega kot le obleka?« je nadaljeval misel, ki ji za en dolgi hip ni sledila. »Pa tistih par finih besed, ki se jih tudi da naučiti,« je še dodal. »Za tem pa potem itak stoji povsem človeška nečimrnost, ki si ne upa priznati, da ima sleherni na tem svetu rajši svoje kot drugo.«

»Nikoli se mi ni zdelo tako preprosto,« se je odmaknila.

»Saj ni,« ji je prislunil. »Toda, prišleka sva in kaj nama pravzaprav mar za njihova bolehnata razmerja,« je spet šepetal. »Vse, kar bova tu potrebovala, si bova navsezadnje kupila,« je razgreto pojasnjeval. »Čisti računi pa so še zmeraj legitimacija, ki odpira tudi zemeljska vrata.«

»Ne zameri,« mu je segla v besedo. »Ampak, saj ne razumem, kaj imaš v mislih in kaj nameravaš?« je priznala. »Ne moreš kar pozabiti, da sem bila doslej bosa,« je nato čez čas dodala. »Ne moreš mi kar kupiti šolne, ki sem jih le od daleč videla in upati, da se bom lahko v njih nosila kot te tule.«

Zatiščal je ustnice in se zazrl mimo. Zdelo se je, da je izrekla nekaj, kar mu ni bilo po volji, ali celo, da mu je šlo nadvse na živce. Toda, najverjetneje si je vsaj na tihem priznal, da je bilo neizprosno res in je moral nekako upoštevati. In gotovo je bilo tudi bolje, da se je s tem soočil zdaj, ko ji krojač še ni vzel mere, kot pa da bi potem obžaloval. Zato pač tokrat ni želela prikriti svoje stiske in bi te besede, ki so bile sicer težke kot kamni, najraje znova obrnila. A njegov obraz se je bil medtem že spet zmeščal in modre oči so bile čiste kot voda ob izviru. Nagnil se je nad mizo in šepnil: »Ne samo čevlje, ampak tudi hišo bova kupila.«

»Hišo!?« je zinila.

»Ja,« je pritrdil z glasom, ki ni trpel ugovora. »Tako s sprejemnico, balkonom in glashausom,« je prikimal.

»Tu!?« vprašala strahoma.

»Tu, ali nekje tu,« je bil odločen. »Nisem ti nameraval še povedati, ker nisem našel take, ki bi ti jo lahko pokazal,« je pojasnil. »Zdaj pa vidim, da je le bolje, če veš.«

Strmela je v bele natarjarjeve dlani, ki so postavile prednjo lonček s kuhanim vinom in zdelo se ji je potem, da je že od dišečih hlapov pijana. Gosti v kavarni hotela Dobray so bili na lepem tako glasni, da ni več slišala sama sebe. Poslušala je, kako so se presipale domine, kako so delili karte za preferans pa kako so se trkljale biljardne krogle, le vsega tega, kar se je oglašalo v njej, zdaj res ni slišala. Loteval se je občutek, da sedi za zloščeno rezbarjeno mizico le še njeno potuhnjeno telesce, dušo pa je nek siloviti vrtinec že dvignil iz njega in jo zmedel, kakor bi stepel jajca. Seveda ji je bil Ivan rekel nekaj, kar ni pričakovala in gotovo je bila zdaj nadvse vesela. Seveda jo je bilo strah napovedane selitve in novega začetka z ljudmi, ki jih sploh še ni poznala. A čemu zdaj tega veselja in strahu sploh ni več čutila, temveč se je vse v njej zvtlilo in se napolnilo z neznosnim hrupom mesta, ki se je kratkočasilo s klepeti in zabavalo z igrami? Je bila torej res pijana le od razgretoga in dišečega zraka, ali pa ji je bilo slabo zaradi dogodkov, ki so se vrstili, kot bi jih nanašala nezadržna reka?

»Dvigniva,« je nekje daleč rekel Ivan. »Nazdraviva samo za naju.«

»Za naju,« je z obema dlanema objela posodico z vročim vinom in jo zanesla proti njemu. »Pa za divje race,« je dahnila, preden je odpila.

»Za race?« se je začudil.

»Prav zanje, ja,« je prikimala. »Za tiste divje race iz moje prve čitanke, ki letijo, letijo, pa nikoli ne odletijo,« se je zamaknjena nasmehnila.

»No!?!« je rekel, kakor bi bil rekel: pa si res zmedena.

Postavila je lonček nazaj na mizo in je tuhtala, kako bi mu to sploh pojasnila. Bile so tam race, ki so se ravnokar splašile, se dvignile nad obzorje in nato obstale v letu – prav kakor se včasih zazdi, da potem vsaj za hip zastanejo tudi ptice, ki niso narisane. Že kot otrok je čutila, da jih je risar namenoma ujel v takem trenutku. Prav zato, najverjetneje, so tudi ostale v njenem spominu kot slika v kateri je bilo shranjeno skrivno sporočilo. Šele zdaj jo je vso preplaval občutek, da se ji je naposled razkrilo. Toda, bilo je to razkritje, ki ga je težko izrekla z besedami. Zato se je raje dvignila, se sklonila čez mizo in ga poljubila na mehke ustnice, ki so bile razprte od presenečenja in sladke od cimetovega vina.

Feri Lainšček

Blodnja

(odlomek z začetka romana **KI JO JE MEGLA PRINESLA**)

Kaplan Jon Urski je stopil v temnino škofovske sprejemnice, kakor bi bil prišel skozi zid. Tak, ves vase ugreznjen in tih, je taval naokoli že prenekateri čas in tudi ob tem zapovedanem obisku se torej ni niti spomnil, da bi sploh pozdravil. Ni namreč prišel po svoji volji in navsezadnje tudi ne z upanjem. Sobana, v kateri se je tako nekako medpotoma znašel, se mu je zdela zgolj trenutek v vsej tej blodnji. Treba je bilo pač še po vsa ta bremena, ki so mu jih želeli še naložiti. Pa čeprav je že dolgo vedel, da se ga ne bo dotaknilo in da jih tudi ne bo nosil. Kajti, Jon Urski je že padel pod križem in bil je prepričan, da človek lahko pade le enkrat. Zagotovo pa je bil o tem prepričan zase – za dečka, ki je z leti dobil tako velike oči, da jih na lepem ni mogel več zapreti. A gotovo je ni višje kazni, kot ko moraš proti svoji volji zreti v ta svet.

Oče Jonifacij je stopil iz teme in ga je na hitro prekrižal. Nato se je vrnil za svojo široko mizo in je spet sedel. Bilo je videti, kot da ga sploh ne bi pričakoval in kot da še zdaj tega, ali naj ga, neljubega in nemarnega, postavi pred vrata. A to je bil seveda samo videz. Morda celo samo občutek. Kajti, ob

starčevem laktu je bila razprta njegova beležna knjiga in vse čez mizo so bila razbrskana pisma. Jon Urski pa je dobro poznal ta pisma. Ker, če že niso bila vsa njegova, mu ni bilo treba prav nič ugibati, o čem so tožila druga. A tudi o tem zdaj pravzaprav ni želel pomišljati. Še najprijaznejši bi bil ta, obema neljubi obisk, če bi mu oče Jonifacij zastavil eno samo vprašanje in bi on samo pokimal. Ali pa, če bi mu celo brez tega vprašanja, za katerega že pozna odgovor, dovolil še dlje v nemilost. Toda – seveda ne! Starec je že naslednji hip spet vstal, si nadel očala in je jel preudarno listati po knjigi. Njegov sloki kazalec, ki je kot tretje oko prehajal s strani na stran, je kdaj pa kdaj zastal ob očitno pomenljivi zabeležki in je nato podrezal vanjo, kot da jo želi izbrisati. Šele med enim takih daljših pomislekov je potem spet dvignil pogled k prišleku in je rekel s skorajda jokavo zamolklim glasom: Šestega januarja letos pa ste potem prodali cerkvene orgle?

Jon Urski je prikimal.

Starec si je snel očala in mu je prišel naproti. Po vsem tem, kar ste že prej razdali? se je povsem od blizu zazrl vanj. Ker – nekomu ste dali konja, drugi so sekali goščo, tretjim spet je šel denar iz cerkvene blagajne.

Konja sem dal Filipu, ker je dober kmet, pa ni imel s čim orati, je končno spregovoril kaplan. Goščo je lahko v nuji sekal samo, kdor ni imel svoje. Orgle pa je bilo treba prodati, ko se je sirotam sesula hiša, pa se ni našel nihče v vasi, ki bi to iz svojega popravil, je nehote poudaril z glasom, ki mu ni bilo mar ugovora. Nato pa se je le spet umaknil in se je zazrl v prazno.

Prav, se je odmaknil tudi oče Jonifacij. Vse to še lahko razumem, je potuhtal in se je ob tem s kazalcem popraskal po pleši. A tiste hiše, kolikor vem, ni potem nihče postavil.

Ne, je odkimal Jon Urski.

Farani so to preprečili? se je spet popraskal.

Feri Lainšček

Odlomek iz romana

Orkester za poljube

Na lesenem mostu čez Dravo je kočijaž zategnil vajeti in se ozrl naokoli. S skalnega pomola nad prodi so žarele naproti bele zidine borskega gradu in naznanjale, da sta skoraj prispela. Graščino, ki je bila nekoč nepremagljiva ogrska obmejna postojanka, je štajerski vojvoda Bela IV. že v 12. stoletju podelil v fevd ptujskim grofom. Po njihovem propadu so tu gospodovali Schaumbergi, Montforti, Szekelyji, Erdödyji, Herbersteini, Thurni, Sauerji, Poniatowski, Leslieji, Stuppahi in Kübecki, zdaj pa je bil grad že nekaj let v lasti delniške družbe Barlin iz Maribora in rodbine Weiss iz Zagreba. Na drugi strani, za splavarskim pristaniščem in furmansko gostilno, pa so se strmo dvigala obdelana pobočja z goricami, in nekje tam za gozdičjem je stala cerkev svete Ane.

Tereza je ta romarski kraj poznala, saj ga je pred leti, ko sta si s Pavlekom še skupaj želela otroka, večkrat obiskala. Zavetnica sveta Ana, mati Device Marije in Jezusova stara mati, je bila namreč tudi priprošnjica za srečen zakon, obdarjenost z otroki in lahek porod. Zdelo se ji je čudno, da jo je zdaj, ko je že vedela, da so bile vse njene prošnje in molitve zaman, življenje naplavilo ravno sem. Že spotoma si je bila večkrat na tihem rekla, da je to kajpada lahko le naključje, pa vendar jo je še načenjalo. Resnično – je zdaj spet pomislila – bilo je v tem nekaj slutljivega, a kako naj bi vedela, kaj ji je mogoče sporočalo?

Ana je bila revno dekle iz Betlehema, ki se je poročilo s premožnim Joahimom iz Galileje in si obetalo srečno življenje. Tako je vsaj prva leta tudi bilo, saj sta imela zaljubljenca tako rekoč vse, razen otrok. Ko sta bila po dvajsetih letih skupnega življenja še zmeraj brez potomstva, sta sklenila večino svojega

premoženja razdeliti med reveže in darovati templjem. Judovski duhovnik je njuno daritev zavrnil, saj je bil prepričan, da je jalovost dokaz grešnosti in prekletstva, Gospod pa da ne sprejema ničesar iz grešnih rok. Osramočeni Joahim je zapustil ženo in se zatekel med pastirje. Ano pa je kmalu zatem obiskal božji odposlanec in ji naznanil, da bo rodila otroka, ki ne bo sad človeške ljubezni, temveč božje dobrotljivosti. Tako se je rodila deklica, ki sta ji po božjem naročilu dala ime Marija. Po Joahimovi smrti se je Ana nato poročila še s Kleofom in rodila hčerko, ki ji je zopet nadela ime Marija. Po njegovi smrti se je poročila s Salomonom in rodila še eno deklico, ki je prav tako dobila ime Marija. Zahvaljujoč sveti Ani je imel božji sin torej tudi številno človeško sorodstvo ... No, kakorkoli že je bilo s tem v resnici, zgodba je seveda pravila o trpeči jalovosti, ki je bila potrebna le zato, da so se lahko na koncu pokazali božji načrti. Pramati Sara, recimo, je Abrahamu rodila sina božje obljube Izaka, ko je bila stara že devetdeset let, pa to niti ni bila njuna zadnja preizkušnja – ampak le kako bi lahko vse to sploh imelo zvezo z njeno nesrečno usodo? je tuhtala Tereza, ki jo je konjar pustil na koleslju, medtem ko je v gostilni najverjetneje spraševal za pot.

Čisto gotovo, seveda, da nikakršne.

A čemu se ji je potemtako zdaj tako zataknilo?

Imelo jo je namreč, da bi ga prosila, naj obrne konje nazaj proti Ptuju. Pripravljena se je bila ta hip vrniti v mesto, kjer jo je zanesljivo čakala revščina. A tam so ji pač obračali hrbet le ljudje, tu pa jo je pustil na cedilu tudi Bog. Po brvi čez potok in pešpoti skozi gozdič je bilo le nekaj minut do prve kapelice, s katero se je na pobočju začel križev pot. Prehodila ga je vmes po kolenih, pa ni izprosila usmiljenja. Namesto novega življenja je iz nebeške skrivnosti prišla k njej smrt: Cerkev, ki jo je dal nekdanji borlski graščak Anton Sauer zgraditi zaradi zaobljube, potem ko mu je žena Ana Marija po dvanajstih letih rodila edinega sina, zagotovo ni bila svetišče, v katerega bi lahko šla po velikonočni ogenj ...

»Gospod Dyusi nama bo dal ključ,« je naznanil Goldinsky, ko se je potem le vrnil iz gostilne. »Gospod je skrbnik pri grofu Vuku, tako da sva lahko res brez skrbi,« ji je pojasnil. »Z največjo gosposčino se te reči najlaže uredi.«

Molčala je, čeprav se je na tihem čudila.

Veleposestnik, ki ji ga je spotoma omenjal kot dolžnika, je bil očitno eden izmed lastnikov graščine, doktor Vuk Aleksander plemeniti Vučetić Brinjski, zet hrvaškega bana Pavla Raucha. Pripoved o zaslugah pri okoliških kmetijskih hranilnicah in posojilnicah se je zdela ob tej ugotovitvi bolj malo vredna, a o tem ga ni mogla vprašati. Bilo je, kot je pač bilo, premožni so se dogovarjali po svoje, šlo je za kupčije, ki so bile verjetno skrivne in o njih ni smela vsega vedeti, zato ji tudi zdaj ni preostalo drugega, kot da se je prepustila. Možak, ki mu je bilo torej ime Dyusi, se je za gostilniškimi hlevi zavihel na konja in večče prijahal vstric. Bil je mlajši, kot se ji je na daleč zdelo, njegov gladki obraz je bil rahlo zabuhel, zato je bilo videti, kot da bi mu šlo ves čas na smeh. Pomahnil ji je v pozdrav, kot bi si privzdignil neviden klobuk, in se za spoznanje priklonil, nato je objahal vprego in pomignil konjarju, naj spelje za njim.

»Tereza?« je vprašujoče zategnil Goldinsky, ko je koleselj spet stekel po makadamu. »Držite se, kot da bi vas bilo strah?« jo je potehtal s pogledom.

»Saj me tudi je,« je priznala.

»Česa le?« je privzdignil obrvi.

»Kaj pa vem,« mu ni znala kar odgovoriti. »Vsega tega pač,« je zmignila. »Ne znam si še predstavljati, kako bom sploh živela tu.«

»Ne bojte se,« je dvignil glas. »Za vse bo tu poskrbljeno, res, kot mora biti,« ji je zagotovil. »Niso to glih take grape,« je švrknil konja. »Pa saj se z bregov vidi vse do Ptuja. Varaždinska cesta tudi ni nikoli prazna,« se je razgovoril. »Tja do Svete Barbare so tri gostilne, tudi čez teden prihaja sem gospoda.«

Gospoda – se je ugriznila –, čemu pa naj bi ji bila zdaj ta pomembna? Kot da ne bi vedel, da se, revica, seli v kajžo, nekam tja med akacije in kolovoze, kamor se je že vzpenjal grofov sel na ritastem konju in je še kar lezel. Razen tega – kdo naj bi tu poskrbel zanjo? Prihajala je vendar sama, s culo in brez prihrankov, izgubljena in odvečna – saj je ne bo nihče pogrešal, tudi če jo nekoč odnese Drava. A raje,

kot da bi to zdaj izrekla, je molčala. Nabralo se je v njej spotoma res že vsega, bila je polna zvedavega otroškega veselja, pa na mah že zopet malodušna kakor izgorela starka, niti nase se torej ni mogla več povsem zanesti, dvomila je, da bo zmogla, se spraševala, ali še lahko prav presoja.

»Tereza,« jo je spet nagovoril. »Ljubo moje dete,« ji je rekel. »Saj je vendar vse, kot ste hoteli,« je dodal z nasmeškom. »Zrihtal sem vam službo, kot ste jo želeli. Nikjer ni v teh časih najti boljše,« je povzdignil. »Zagovoril sem vam tudi hišo,« je skomignil. »Rekli boste, ali vam je po meri. Če ni, bom našel drugo,« je obljubil. »Lahko si vsaj želim, da ste veseli,« jo je presenetil.

»Pa saj sem,« je hitro rekla. »Gotovo sem,« je zatrdila. »Čeprav se to morda ne vidi,« se ji je zopet zataknilo.

»Saj,« je prikimal. »Káko pa je to potem veselje, ki se ga ne vidi?«

Otrpnila je in tuhtala, kako bi mu to pojasnila.

Seveda bi mu morala priznati, da so veselje, ki ga je nosila sem iz Ptuja, že preplavila druga čustva, a tedaj se je jezdec le ustavil. Zategnil je uzdo in spodbodel konja, da je zatacal v polkrogu, nato pa je pod vejami košate tepke odjahal na dvorišče osamele zidanice. Ni bilo torej dvoma, da so res prispeli. Hiša, ki jo je bilo z vseh strani obraslo sadno drevje, ni bila nova, je bila pa veliko večja, kot je pričakovala ... Ja, gotovo ji tod niti niso rekli kajža. Stopnišče je bilo vse pod napuščem in zadaj je bil še prizidek za viničarska orodja in drva. Potem je na drugi strani dvorišča ugledala še studenec in se samo še čudila. Bilo je tu dovolj prostora tudi za večjo družino, zdaj pa so zidovi samevali in okna so z nekako temno žalobnostjo zrla v dolino. Pomislila je, zakaj se ta lepa hiša tako počuti – ali žaluje za tistimi, ki so jo bili zapustili, ali pa ji morda prišleki niso po volji?

Feri Lainšček

Teta

Ne, nisem še velik
in ristem počasi.
Mar slepa je teta?
Kar nekaj spet kvasi.

Ne, nisem res priden.
Sploh nimam namena.
Napačna je tudi
ta njena ocena.

Ne bom ji zaupal,
kako je v šoli.
Pač svojih skrivnosti
ne trosim okoli.

Molčal bom in čakal,
da končno odide.
Nikar ji ne reci,
naj zopet kaj pride!

Feri Lainšček
(iz zbirke pesmi NE)

Zagata

Ne vem, kaj naj delam,
že spet sem v zagati.
Pač ni mi uspelo
te knjige prebrati.

Saj vem, si pisatelj
in dolgo si pisal.
A šlo bi mi lažje,
če kaj bi narisal.

Zadeva je resna.
Ti moraš v globino,
jaz rabim pa v šoli
le kratko vsebino.

Ne bodi zdaj afna,
prišepni mi zgodbo!
Pa kaj te to stane?!
Mar rabiš pogodbo?

Feri Lainšček
(iz zbirke pesmi NE)

Maska

Ne, nisem prijazen.
Ni mar mi olika.
Ne maram hinavcev,
ne maram pa pika.

Smehlja se in slini,
treplja me po rami,
skrivaj pa za figo
zatoži me mami.

Namesto te maske
želim si soseda,
ki zmeraj brez sence
v oči mi pogleda.

Feri Lainšček
(iz zbirke pesmi NE)

Strah za metulje v nevihti

Tisto dopoldne me je vodnik Laci Galac seznanil, da se moram takoj zgledati pri kapetanu Aci Jeftiću v pisarni.

Ob vprašanju, kaj sem zagrešil in zakaj je tako nujno, je le namrščen skomignil, in to me je še bolj streslo. Učinkovalo je kot klofuta in kar nekaj časa sem se nato premikal, kot da bi se vse skupaj dogajalo nekje globoko pod vodo. »Preklete boš moral paziti, da ne prideš spet k meni na raport,« so bile Generaličeve besede, ki so bile kot transparent z velikanskimi črkami izpisane preko celotnega dosega mojih možganov, nosil sem jih vseskozi s sabo in še v snu niso nikoli povsem zbledele, zdaj pa se je očitno dogajalo prav to. Zamajala se je še moja slednja opora, krhal se je še edini odrešilni dogovor, plahnelo je upanje, da se bom lahko prej kot v šestih mesecih, kolikor je trajalo usposabljanje pešakov, rešil iz prahu, blata in trnja. Imelo me je, da bi se kar sesedel, odnehal in kapituliral, jim dopustil, da mi me odvedli na odpad, pa naj bi bila to potem psihiatrija, zapor ali mrtvašnica.

Ja, tako hudo je bilo v tistih trenutkih z mano, res.

Še zdaj ne vem, kaj me je nato le toliko dvignilo, da sem se nekako zganil, si začel otresati in z dlanmi likati uniformo, si zapenjati gumbе, popravljati vezalke in zategovati jermenje, se skratka urejati, da bi bil tudi ob tej veliki nesreči videti dovolj spodoben za oficirsko oko. So pač reči, ki se jih v takih stiskah ne da več povezati z razumom, mojstri vojaške torture so že zdavnaj iznašli načine, s katerimi ti določena vedenja in odzive preprosto odtisnejo pod kožo. Bil sem očitno dober material za take zapise, pa čeravno na prvi pogled verjetno ni bilo videti tako.

No, potem je kmalu sledilo še večje presenečenje.

Obstal sem na mračnem hodniku pred komandantovo pisarno in poslušal za vrati pogovor, ki se je mestoma razvnel v prepir. Pri kapetanu je bil nekdo, ki mu je očitno skušal ugovarjati, a to je bilo kajpada jalovo početje in vse redkeje je sploh prihajal do besede. Seveda nisem mogel takoj razbrati, za kaj pravzaprav gre, a bolj ko je Generalić dvigoval glas, bolj me je grabila panika. Bal sem se, da ga bo ta bedak, ki je bil najverjetneje oficir, povsem razkačil, potem bom pa seveda stopil na mino, ki bo že aktivirana.

»Glej, jaz to povsem razumem, da imaš ti svoja merila, potrebe in želje,« se je glas kapetana Aca Jeftića tedaj nepričakovano umiril. »Tudi jaz si ob prihodu vsake generacije želim, da bi vsi tekli pod enajst sekund na sto in bili obenem maratonci, dobim pa, kar dobim. Zgodi se, da med njimi ni ne šprinterja in ne maratona, pa vendar moram iz tega materiala napraviti nekaj, kar potem na koncu ni le topovska hrana,« je predaval neobičajno preudarno. »Tako moraš zdaj tudi ti razumeti, da je tu izbor omejen, pa da lahko najdeš kvečjemu nekoga, iz katerega boš šele napravil, kar rabiš,« je nekako zaključil. »Saj si pa kljub vsemu neki oficir,« je nato hitro dodal. »Ali si baba?« je nato že kar pičil.

»Jasno, jasno, saj sploh ni v tem problem,« se je tudi oni umirjal.

»Razmišljal sem le, ali je praktično imeti na takem mestu Slovenca,« je nato še poskusil. »Razumeti moraš, prihajal bo v stik s civilisti,« je pojasnjeval. »Vprašanje je, ali ni bolj primeren nekdo, ki pozna mentaliteto, pa konec koncev tudi okolje ...«

»Vprašanje je morda pravo, ampak odgovor pa ni,« je spet odločneje posegel Generalić. »Če boš imel tam nekoga, ki se bo hitro zlizal z domačini, bo ta vojak že kmalu več v mestu kot v kasarni,« je pojasnil svoj zadržek. »To pa tudi ni zaželeno in ni po predpisih,« je povzdignil glas. »Poleg tega pa sam dobro veš, da so bili s tem v preteklosti že problemi.«

»Jasno, tudi tako lahko na to gledava,« je soglašal oni.

Seveda sem bil medtem že dojel, da se pogajata o meni, in sem iz petnih žil navijal za Generalića –

človeka, ki mi je tisočkrat preklel mater in me neštetokrat prisilil, da sem se kot gož plazil pred četo – a tudi ta čustveni obrat je očitno moral biti del te klavrne epopeje.

»Povem ti, tako bo, kot mislim, da je edino prav,« je moj komandant naposled začel svoj zaključni nagovor. »Ponudim ti lahko le svojega najboljšega vojaka, pa pika,« je zakoličil. »Takega, za katerega lahko skoraj garantiram, da tudi tam ne bo delal sranja,« je zatrdil – in si torej pomagal z nečim, v kar ni bil niti slučajno prepričan. Ali preprosto z lažjo. A še zmeraj sem bil seveda na njegovi strani, niti se mi ni zdelo vprašljivo, saj mi je navsezadnje naznanil, da me bo skušal nekemu podtakniti.

»Ne vem, no,« je oni še nekaj mrmral.

Toda kapetan Aca Jeftić se je bil že odločil, in vedel sem, da ne bo več popustil, pa tudi če bo oni tam poljubljaj škornje.

»Glej, kar se mene tiče, sva s tem opravila,« ga je že tudi odslavljal. »Če ti tako ni prav, te prosim le, da me s tem ne gnjaviš več,« je spet nestrpno dvigoval glas. »Briga mene za ta tvoj klub pa kulturo pa prireditve – dobro veš, da meni to dol visi,« se je že razvnel. »Pa zakaj za vraga ne greš enkrat s tem težit Iljiću ali Franjiću – kot da onadva nimata mlade vojske ...«

No, zastavnik Mate Palaversa, ki je upravljal s kasarniškim vojaškim klubom, k sreči potem ni šel težit drugemu komandirju čete, ampak je lepo sprejel podtaknjenca in mačka v žaklju – torej mene, ne ravno najbolj primerne, a v tistih trenutkih in kajpada še dolgo potem najsrečnejšega vojaka v kasarni.

Feri Lainšček

Dijaki so pripravljani in želijo vas videti

(iz zbirke kratkih zgodb **STRAH, DA SE BO USTAVIL ČAS**)

Stari književnik se je že povsem sprijaznil z dejstvom, da ne bo dobil izjemne pokojnine. Socialni dodatek, ki mu je zdaj navsezadnje le pripadal, je nekako pač nadomestil vse tisto, za kar se mu je v trenutkih malodušja morda zdelo, da mu ta družba vendarle dolguje. Pa čeprav, tudi to je bilo res, da mu ta nova družba niti ni tako zelo dolgovala, saj je svoja najboljša dela ustvaril že v tisti prejšnji družbi, ki pa je tako in tako ni bilo več.

Bil je navsezadnje lahko tudi vesel, da so njegova dela vsaj tu in tam še ponatisnili in se je tako, prav kot po nekem čudežu, izmuznil izpod gluhega pokrova časa, ki je medtem prekril že kar lepo število njegovih sodobnikov. Še bolj pa ga je na tihem radostilo, da mu je bilo najlepša leta vendarle dano preživeti v časih, ko je bilo literarno delo še družbeno veljavno, ali pač celo nacionalno pomembno, saj si je moral priznati, da se v novih okoliščinah ni več niti za silo znašel. Ali rečeno drugače: pokojnina, pa četudi prav piškava, ob njej pa potem še ta socialni dodatek, mu je navsezadnje prav slednji hip omogočila, da mu njegove rahločutne literature ni bilo treba ponujati brezčutnemu trgu. Tudi to pa, tako je pač menil, nikakor ni bilo malo in v njegovi hiški na robu mesta se je dan za dnevom naseljeval vse bolj spokojen mir.

Potem pa ga je neko dopoldne iz telefonske slušalke nepričakovano nagovoril ženski glas, ki je zvenel prav uradniško, pa čeprav se je bila gospa predstavila kot ravnateljica in ga je pravzaprav vabila na obisk na šolo. Pojasnila mu je, da se je bila z Društvom že dogovorila za njegov nastop pred dijaki, ki da mu ga pravzaprav plača Ministrstvo, nato pa mu je že tudi jela naštevati datume, ko bi bilo na šoli to izvedljivo in terjati, da jih pač uskladi.

Stari književnik se je sicer spomnil, da je pred časom pritrdilno odgovoril na okrožnico Društva slovenskih pisateljev, v kateri so ga spraševali, ali je voljan obiskati tudi otroke, toda vso reč si je očitno zamišljal drugače. Tudi v starih časih je sicer gostoval na številnih šolah, toda takrat so ga seveda vljudno vabili, njihova vabila so zvenela kot prošnja, druženja z otroki je doživljal skoraj kot praznik, kuharice v šolskih kuhinjah so takrat pripravile obogateno kosilo za ves učiteljski kolektiv in ravnatelj se mu je ponavadi zahvalil z buteljko najboljšega hišnikovega vina. Tole zdaj pa – saj je navsezadnje zvenelo prav kot ukaz in tisto z Ministrstvom, ki da »jim ga bo plačalo«, se mu je vse bolj zdelo kot sila sumljivo mešetarjenje.

»Oprostite, gospa,« je naposled le izjecljal. »Ampak, morali mi boste dopustiti, da o tem vsaj v miru premislim.«

»Ne razumem?« se je zdaj za hip zmedel tudi glas v slušalki. »Ponudite nam sicer lahko tudi kak datum, ki vam morda bolj ustreza, toda, saj vendar veste, šola ima svoj program in to pač morava upoštevati...«

»Ne, ne,« ji je nehote segel v besedo. »Saj sploh ne gre za to,« se mu je zopet zataknilo, saj res ni natanko vedel, o čem vse to želi premisliti, le čutil je, da ne more kar tako privoliti in ji dopustiti, da kratko malo razpolaga z njim.

»Kaj pa?« je vprašala presenečena.

»Premisliti želim, ali res moram priti,« je izrekel.

»Ja, čakajte, čakajte?« je povzdignila glas. »Dijaki so pripravljali in želijo vas videti,« je bila očitno zaprepadena. »To ste navsezadnje tudi dolžni napraviti,« mu je prigovarjala in je nekje tam daleč, na drugem koncu države prisluškala, kako je molčal in krčevito tuhtal, kaj se mu pravzaprav dogaja in kaj naj navsezadnje napravi. No, njegova zagata, ki je seveda ni mogla razumeti, jo je zdaj očitno tudi že jezila. »Poslušajte, ampak jaz zdaj res več ne razumem, kaj se sploh greste?« mu je bila zabrusila. »Zakaj pa ste potem sploh dopustili, da so vas vključili v učni program, če zdaj nočete sodelovati?«

»Pa saj nisem, gospa...« se je branil.

»Kaj niste?« je bila odrezava.

»Res nisem,« je zacepetal. »Saj še vedel nisem, da je kje vključeno...«

»No, lepa reč,« je rekla zase, zdaj že nekje daleč od slušalke. »Če ni ta malo fuknjen?« je povzdignila glas. »S čim vse to mi že danes futramo dijake!« je pravila nekemu, ki je bil seveda na njeni strani.

Stari pisatelj pa je še dolgo samotno stal ob spuščeni slušalki in razmišljal o otrocih, ki ga morda res še želijo videti.

Feri Lainšček

Lojze Logar, Ključ, 1968, sitotisk, 70 x 50 cm, iz zbirke Galerije Logar

Moj bog, kako so dišala njena pisma

(iz zbirke kratkih zgodb STRAH, DA SE BO USTAVIL ČAS)

Vonj je bil komaj zaznaven, a tako prepoznaven, da bi ga miže našel v poštarjevi torbi. Dodobra se mi je bil namreč že vtisnil v čutni spomin, pa čeprav ga ni bilo mogoče prav z ničemer primerjati, niti ga torej opisati. Tako namreč zagotovo ni dišala prav nobena roža ali trava, temveč je morda lahko tako kvečjemu dišala pomlad tam nekje v tistih grapah, od koder so ta pisma prihajala. Toda, vonj je bil ob vseh letnih časih enak, ona pa vendarle ni mogla imeti take moči, da bi jo ujela in shranila, ko je bila najlepša in je bila prepolna prelesti.

Čudilo me je, da mi tudi on, ki so mu bila ta pisma namenjena, ni znal povedati kaj bolj določenega o tej zapeljivosti. Zdelo se mi je celo, da je to prav zaznal, šele ko sem ga bil opomnil. Morda pa je bil zanj to pač le vonj po njej, zato ga je bil že vaje in se mu ni mogel zmeraj znova čuditi. A če je bil to res vonj po ženski – potem so jo tam nekje zagotovo oblegali še metulji, on, ki jo je že lep čas obiskoval le enkrat na mesec, pa je bil začuda še zmeraj tako zakleto miren. Le njena pisma, ki so zdaj prihajala že tudi po dvakrat na teden, so ga nekako zmeraj znova spravljala v zadrego. Bila so namreč dolga, ljubeča, prepolna lepih besed in gnaljšivih misli, on pa je bil na žalost eden izmed najbolj redkobesednih mož v naši izmeni.

»Dam ti za pir, če mi napišeš pismo,« mi je dejal neko nedeljsko dopoldne – od tega bo zdaj že skoraj poldrugo leto.

»Seveda ti ga napišem,« sem kar privolil, saj sva si bila že dolgo dobra in zmeraj mi je kaj pomagal. »Sedla bova tam v senci, ti boš narekoval, jaz bom zapisal, pa še tisti tvoj pir bova sproti popila,« sem tudi takoj predlagal.

»Prav nič ti ne bom narekoval, saj ti to tako znaš veliko bolje od mene,« je le odmahnil in mi ponudil steklenico. »Že prejšnji vikend, ko sem bil doma, mi je padla v oči na veselici – zdaj pa, če bo zagrizla bo pač zagrizla...«

Seveda sem kar na debelo zinil, a pismo sem nato pač le napisal – saj, kaj pa je vendar lepšega, kot nekomu sporočiti, da se je nekdo ob mislih nanj vznemiril in se od sladkih upov ves raznežil? In že tretji dan je potem na njegov naslov prispelo njeno, ki je pravilo enako, le da, če smem priznati, še bolj vzneseno in čuteče.

»Vedel sem, da se lahko zanesem nate!« me je v navdušenju objel prijatelj in je seveda zopet dal za rundo. »Dobro jaz vem, kaj zmorejo besede, pa naj bo to na prižnici, ali na sodišču,« me je ves pivski večer trapljal po rami. »A kakor sva začela, bova pač zdaj morala nadaljevati,« me je nato tudi že določil. »Ne moreva ji vendar zdaj razkriti, kakšen bedak sem bil v šoli in kako so bili bedni moji spisi...«

Seveda mu potem nisem mogel nikdar dopovedati, da tudi taka ljubezenska pisma pač niso šolski spisi. Ne da bi to prav želel, niti hotel, sem se zlagoma zapletal v njuno zgodbo in se vse bolj ujet pogrezal v razmerje, pri katerem se ni nikdar povsem vedelo, koliko v resnici odtehtajo njegovi občasni, zdaj že povsem meseni obiski, in koliko vse te premnoge besede v vse daljših in tudi vse bolj strastnih pismih. Saj še poroko, na katero se zdaj vsi skupaj odpravljamo, sem ji navsezadnje moral prav jaz omeniti prvi in ona je potem odpisala: »Najdražji! Morda ti ne bi smela tega še zaupati, a kaj, ko pa je vendar edina resnica, da sem že vso poletje z enakim pričakovanjem odpirala tvoja pisma in zmeraj znova srčno upala, da bom končno lahko prebrala to čarobno besedo in se je dotaknila s svojimi ustnicami...«

On bo po vsem tem zdaj končno izrekel tisti svoj kratki in jedrnat »da«, ki bo naposled nadomestil vso poprejšnjo plazmo besed in dokončno zapečatil njuno usodo, jaz pa bom zagotovo še dolgo pogrešal in iskal tisti čarobni vonj njenih pisem. In kdo ve, ali ga bom sploh še kdaj našel – saj tako namreč zagotovo ne diši prav noben papir ali črnilo, temveč tako morda dišijo le besede, ki so prepolne ljubezni.

Feri Lainšček

Bila je to najtežja pokora, ki sem si jih kdaj naložil, zato je seveda tudi nisem nikoli izpolnil

(iz zbirke kratkih zgodb STRAH, DA SE BO USTAVIL ČAS)

Dolga leta sem stanoval na Gornjem trgu, v eni tistih staro mestnih uličic, ki so še ohranjale duh davnega, zato morda sploh ni naključje, da se mi je primerilo ravno tam. Nekega zgodnjega in lepega nedeljskega jutra mi je namreč na vogalu ob hišni številki 44 prvič prišel v nos tisti skrivnostni vonj. Začutil sem ga in zastal, ne da bi vedel, od kod prihaja in po čem pravzaprav diši. Kar me je zaustavilo, je bil le povsem zanesljiv občutek, da sem tak okus že nekje vohal. Toda, naj sem zdaj še tako vlekel v nos, se miže sprehajal ob zidu in iskal vir tega slastnega vonja, nisem ga mogel ne prepoznati niti ne izbrskati, na kaj me pravzaprav spominja.

To ugibanje me je potem sčasoma povsem obsedlo. Pripovedoval sem prijateljem o tem vonju in jim ga skušal nekako opisati. Nazadnje sem jih celo primoral, da so šli z mano tja do vogala. Dolgo smo vihteli nosove in vohkali, pa je bilo seveda zopet zaman. Skrivnost pa me je le še bolj glodala. Tudi, če sem včasih za dan, dva pozabil nanjo, sem se potem na lepem zmeraj znova spomnil in sem še tuhtal. Bilo mi je to zmeraj bolj pomembno in nemalokrat me je spravilo povsem ob živce. V takih trenutkih me je edino žena tolažila s prepričanjem, da se potlačenih reči ponavadi nikoli ne spomnimo takrat, ko si najbolj prizadevamo, temveč nas prešinejo šele takrat, ko se nam zdi, da smo že povsem pozabili nanje. In čeprav ji nisem povsem verjel, se mi je potem res zgodilo tako.

Bilo je čez leta, ko je vonj ob vogalu s hišno številko 44 že zdavnaj prešel. Nosil sem ga le še v čutnem spominu kot nek droben, nerazumljen, predvsem pa seveda neuporaben zaklad. Vraževernemu, kakršen pač sem, mi je le še njegova skrivnostnost nalagala, da ga ne smem pozabiti. Tedaj pa! Hčerka si je bila zaželela, da bi ob božiču okrasili drevešček nekako drugače, kot smo to počeli vsa ta leta doslej. Naveličala se je bila blišča in lišpa, kakršnega ob tej priložnosti ponujajo stojnice. A edino, česar sem se bil drugačnega spomnil in kar sem torej lahko predlagal, je bil moj prvi drevešček. Krasil sem ga namreč z orehi, ki sem jih nasadil na zobotrebec. Pa s suhim sadjem – hruškami, jabolki in slivami, ki jih je soseda sušila v krušni peči.

In glej!

Šele takrat, ko je tako okrašeno drevesce res zasijalo v njeni sobi, me je v hipu prešinilo. Suho sadje, ki se je pozibavalo in vrtinčilo na tankih svilenih nitkah, je zadišalo z okusom, ki sem ga v hipu prepoznal. Vonj z vogala hišne številke 44 me je prestavil na sosedovo podstrešje, kjer je gospodinja leto za letom razgrnila stare časopise in na njih hranila posušeno sadje.

Da, o tem zdaj ni bilo več nobenega dvoma. Bila je to prav tista opojnost s slamo kritega sosedovega podstrešja, ki me je v otroštvu tolikokrat premamila, da sem kradel. Soseda namreč s tistim svojim suhim sadjem nikoli ni bila posebej darežljiva. Dobil sem ga v pest le, če sem ji, recimo, pomagal pri kravah. Prinesla mi ga je v lončku enkrat letno za rojstni dan. Sumil sem jo še, da mi ga je namesto Miklavža nastavila v čevlji. A to je bilo tudi vse. Jaz pa bi ga, bolj kot katerokoli dobroto, kar žvečil in žvečil. Zato sem si vsako leto znova utiral pot preko ostrejša drvarnice na njeno podstrešje. Tam pa sem si v strahu, da le ne bi pojedel preveč, za sleherni ukradeni kos naložil pokoro. Za hruško je bil to očenaš, za jabolko zdravamarija, za slivo pa kesanje.

In še celo tega sem se potem spomnil: dvajset očenašev, trinajst zdravihmarij in kar enaintrideset kesanj. Bila je to najtežja pokora, ki sem si jih kdaj naložil, zato je seveda tudi nisem nikoli izpolnil. Ljubi Bog, ki je seveda to že v naprej slutil, pa me je za vsak slučaj kaznoval z neznosnimi bolečinami v trebuhu.

Feri Lainšček

Skrivnost, ki je ne smem nikomur zaupati

(iz zbirke kratkih zgodb STRAH, DA SE BO USTAVIL ČAS)

Čarodej je stopil na oder in odprl črno čarobno škatlo, ki je bila prazna. Imeli smo velike oči, saj je bila predstava že na vrhuncu, program potujočih artistov pa je nocoj očitno zasvajal. Bil je to torej eden tistih vse bolj redkih trenutkov, ko je iluzija spet lahko zmagovala, saj so ji bili ljudje pripravljene verjeti. Naveličani umetniki pa so se lahko vsaj za nekaj trenutkov spet spremenili v tisto, kar so si vseskozi želeli biti.

»Vsi vemo, da iz nič ni mogoče ustvariti ničesar in da je imel Stvarnik zagotovo kaj skritega v rokavu,« nas je nagovarjal čarodej, ko je zapiral škatlo. »Zato mi seveda ne morete verjeti, da lahko kar tako kaj ustvarim, in vas o tem ne bom niti prepričeval,« jo je odložil na stojalo. »Je pa vsekakor res, da je v tej skrinji zdaj tema. Tema je nedvomno črna. Iz črnega pa se kajpada že da ustvariti vsaj kaj črnega,« je zamahnil s čarobno palico in znova odprl škatlo. Iz nje je pokukal krokar in pokljunal: »Gra, gra!«

Onemeli smo v začudenju, ptič pa je sklonil glavo v priklon, se mojstru povzpел po roki in zopet zagrgal.

»Vsi vemo, da je iz črnega nemogoče napraviti belo, zato je tudi Stvarnik najprej ustvaril angele in šele iz njih hudiče,« se je čarodej zmagoslavno sprehodil po dvorani. »Je pa vendarle tudi res, da se vsaj kak peklenšček kdaj le pokesa,« je zastal. »Zato nam ne preostane drugega, kot da tega črnuha prepričamo, naj se spremeni v kaj belega,« je pogladil ptiča. »Ali pa ga pač v to kar prisilimo,« ga je frcnil s kazalcem po kljunu in ga potisnil v škatlo. »Saj moj ptiček to že dobro ve, da ne bo več nikdar videl dneva, če ne bo zdaj mehkega srca,« mu je požugal in zaprl škatlo.

Iz nje se je čez čas res oglasilo: »Gra, gra!«

»No, prav, se že kesa!« je zadovoljno prikimal čarodej. »Zmeniti se moramo torej samo še, v kaj belega naj se spremeni,« se je vprašujoče ozrl po dvorani. »In če mene vprašate – bilo bi mi še najbolj ljubo, če bi o tem vi odločili!« je široko razprtih rok čakal odgovore.

Za mizami smo se nejeverni spogledali in skorajda nismo verjeli, da se lahko tudi to res zgodi. »Golob naj bo,« je končno vzkliknil nekdo. »Ali pa zajec,« je menil drugi. »Ali pa lilija,« je dejala priletna dama, ki je bila res vsa bela kot lilija.

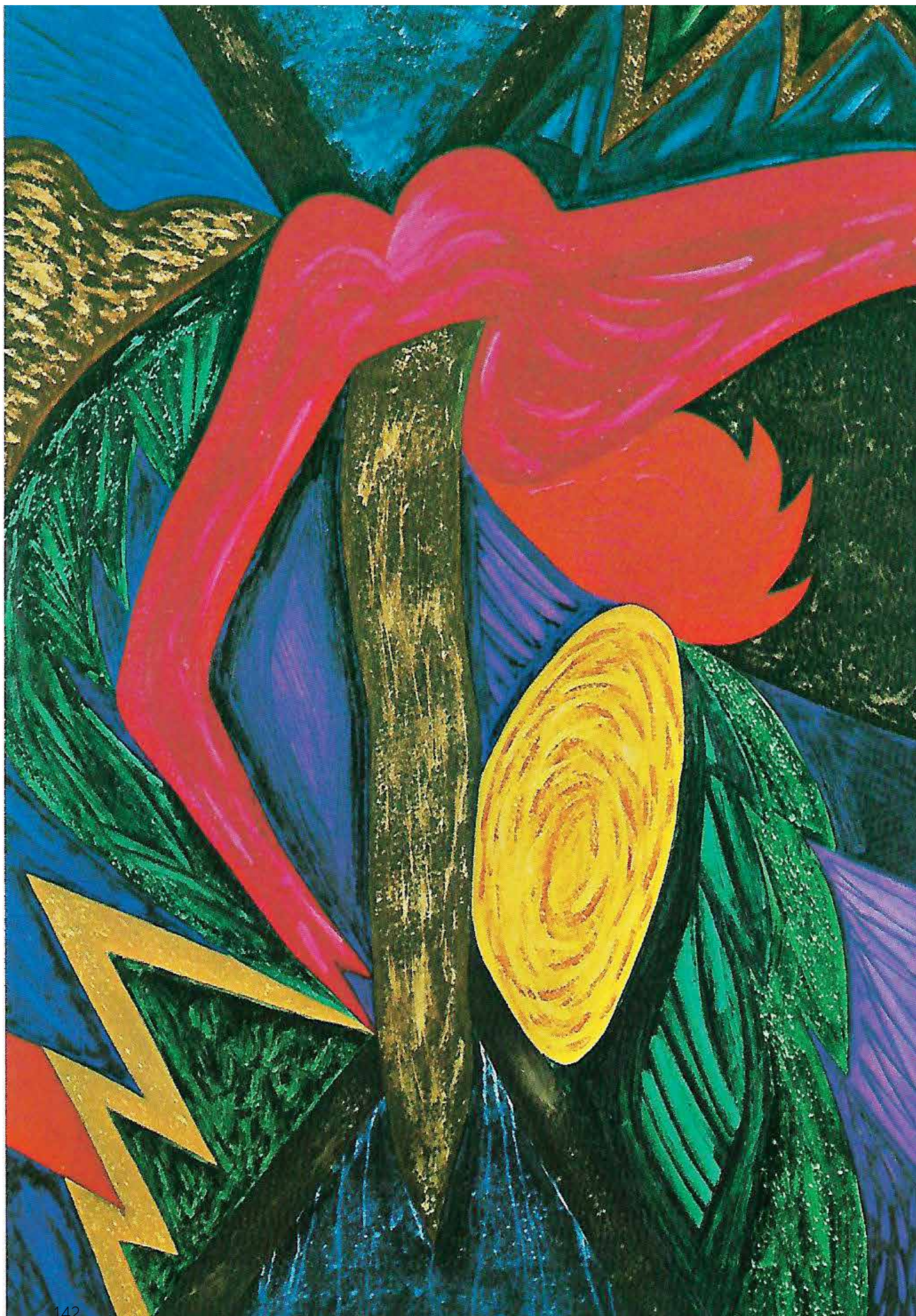
»No, prav,« je dejal mojster. »Vedel sem, da se bomo težko zmenili,« je stopil med publiko. »Saj, kolikor vas je tu, je najverjetneje tudi želja,« je zastal in se ozrl po obrazih. »Zato bomo nocoj seveda lahko izpolnili samo eno željo,« se je sklonil k meni. »Ali pač,« mi je pomežiknil. »Moj črni ptič naj se ta hip spremeni v tisto, kar si bo zaželel gospod.«

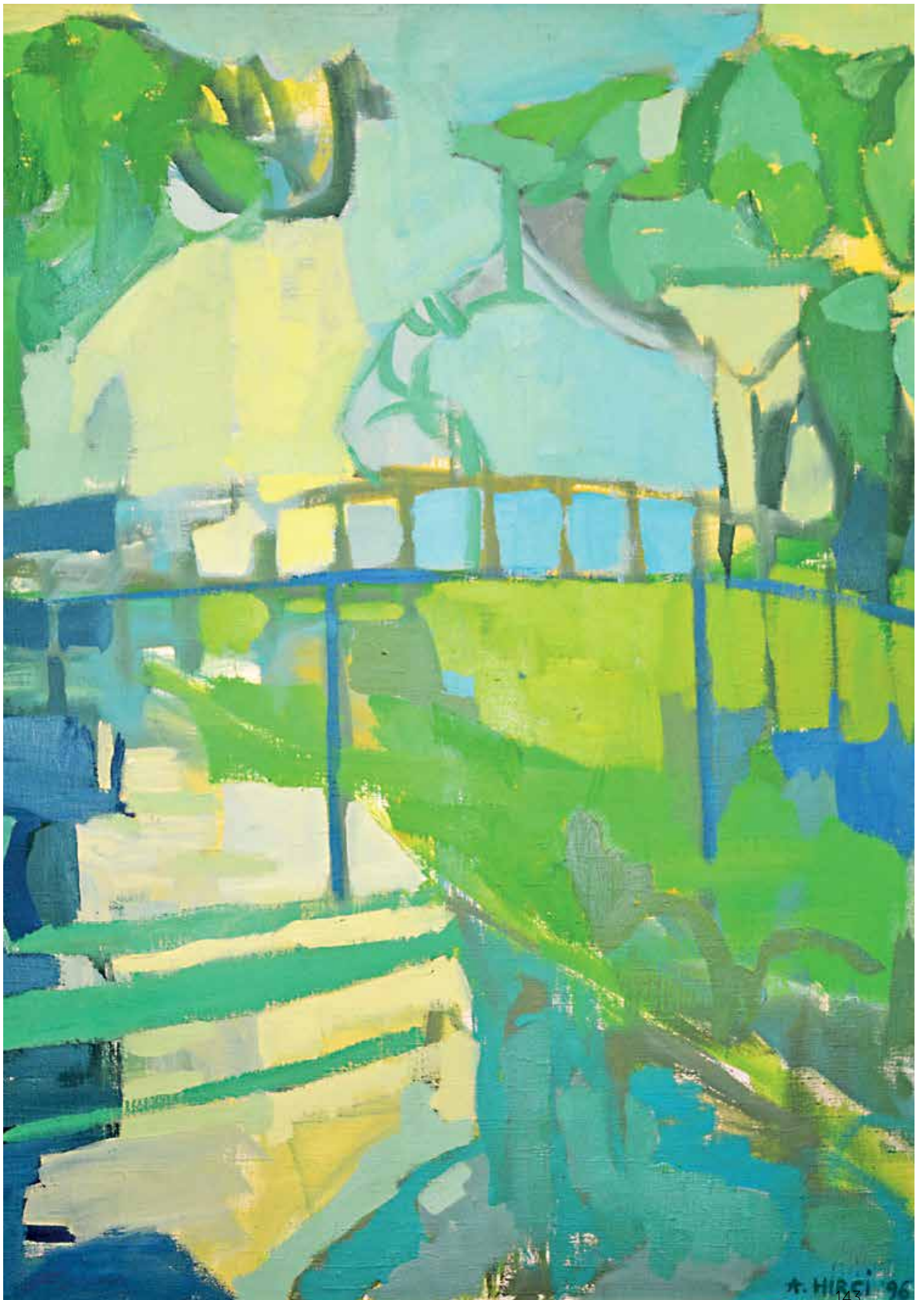
Počasi sem vstal in se popraskal za ušesom. Res nisem vedel, kaj naj rečem. Vsekakor bi moralo biti to nekaj, kar bo lahko spravil v škatlo, sem tuhtal. Ljudje pa so stegovali vratove in čakali. »Naj se spremeni...?« sem še glasno premišljal. »Naj se spremeni v... metulja,« sem končno izrekel.

Čarodej je tlesknil s palcem in kazalcem, se zasukal na peti in se vrnil na oder. Seveda nisem verjel, da bo lahko pričaral nekaj, kar mi je tisti hip šinilo v glavo. A ko je potem počasi odprl črno škatlo, je iz nje poletel beli cekin in se drobno poplesavajoč v svetlobi dvignil pod strop.

Zamižal sem in se tresočih nog sesedel. Bilo mi je, kot bi se me ta hip dotaknila skrivnost, ki je ne smem nikomur zaupati. Vsem, ki so me potem spraševali o njej, sem dejal, da sva bila s čarodejem dogovorjena.

Feri Lainšček

Andrej Hirci, 1996, olje na platno, 90 x 70 cm

Tri pomladne smrti

Konec marca je umrl romunsko-francoski književnik Eugène Ionesco. Radio Nostalgija je novico sporočil ob koncu svojih kratkih poročil, tik pred športnimi vestmi, na kulturnih straneh pa so jo objavili tudi vsi pomembnejši dnevniki. Literarna priloga Figaroja, ki je izšla nekaj dni pozneje, je za spominski zapis namenila slabo polovico pete strani, dogodek pa je bil povsem v senci domačih knjižnih novitet. Pozornost je pritegnil tudi književnikov pogreb, ki se je ob prisotnosti velikega števila pripadnikov pariške romunske kolonije zgodil na pokopališču Montparnasse. Novinarji so poudarjali predvsem prisotnost romunskega kralja Mihaela, ki v okviru svojih prizadevanj za vrnitev na izgubljeni prestol takšne promocijske priložnosti seveda ni mogel zamuditi.

Foto: Goran Bertok

Vladimir P. Štefanec

*

Prvega aprila je umrl francoski fotograf Robert Doisneau. V poročilih Radia Nostalgija je bila to udarna novica, sporočena na samem začetku, in tudi dnevniki so jo objavili na prvih straneh, nekateri celo opremljeno z velikimi fotografijami, preminulemu fotografu pa so posvetili tudi po nekaj strani v notranjosti. Čeprav je nekaj mesecev prej izbruhnil škandal, ko se je izkazalo, da je Doisneaujeva najbolj znana fotografija Poljub pred Hôtel de Ville, dolgo slavljena kot najbolj spontana ljubezenska fotografija v zgodovini in povzdignjena v enega od simbolov romantične podobe Pariza, v resnici zrežirana, kar je fotografa postavilo v kaj čudno luč, je bilo to zdaj v hipu pozabljeno, kljub temu pa obisk v kavarni ob Place de l' Hôtel de Ville, pred katero je bila znamenita fotografija, katere velika reprodukcija še vedno krasi notranjost, posneta, na veliko začudenje lastnika ni bil nič večji kot običajno.

*

Po Rue Saint-Denis sem hodil mimo vseh tistih zanikrnih lukenj s striptizom, seksom v živo in vsakovrstnimi mogočimi in nemogočimi ekshibicijami, v katere so prizadevno vabili kičasto napravljene tipčki, mimo vseh tistih utesnjenih kinodvoranic, v katerih so predvajali pornografske filme za vse okuse in nagnjenja, mimo vseh tistih do vrat založenih trgovinic z vsemi mogočimi vzpodbujevali, pripomočki in nadomestki in mimo vseh tistih značilno napravljenih in pretirano naličenih punc in zrelih žensk, ki so ležerno prislone ob zidove ali stoječe ob njih neutrudno lovile poglede mimoidočih, ko je tik pred mene, toliko da me ni oplazilo, nenadoma nekaj padlo.

V hipu sem obstal, pogledal na tla in nekaj centimetrov od svojega čevlja zagledal na pločniku ležečega goloba. Bil je star, suh in oguljen golob, z redkim razcefranim perjem in videti je bil povsem otrpel. Da bi ga zdramil, sem se ga s konico čevlja previdno dotaknil, a sivi ptič se ni niti premaknil. Samodejno sem pogledal navzgor, da bi videl, od kod je padel, a zgoraj ni bilo videti nič oprijemljivega, tako da je bilo očitno, da je omahnil med letom. Zopet sem pogledal negibnega goloba in opazil, da se mu je ob kljunu nabrala drobna temnordeča kapljica krvi in da njegove odprte oči topo strmijo v prazno. Bil sem presunjen.

Čeprav nisem vedel, kaj naj storim, nisem mogel kar tako mimo. Po nekaj trenutkih neodločnosti sem goloba s čevljem potisnil do bližnjega koša za smeti in odšel naprej.

*

Niti smrt Ionesca niti smrt Doisneauja me ni pustila hladnega, kljub temu pa me je od treh pomladnih smrti daleč najbolj vznemirila zadnja, nenadna smrt razcefranega goloba, ki me je spremljal še dolgo po tistem, ko sem ga pustil na Rue Saint-Denis. Čeprav sem vedel, da večina ljudi zanj ne bi naredila niti toliko kot jaz, in čeprav niti slučajno nisem vedel kaj bi moral človek narediti z golobom, ki nenadoma omahne pred njega, mi zadeva ni in ni dala miru. Če bi bil otrok, bi nesrečnega ptiča najbrž

kam pokopal in na njegov grobek položil kakšno rožico, a otrok nisem več bil in takšnih stvari nisem več počel, čeprav nisem čisto dobro vedel, zakaj ne. In kaj drugega naj bi naredil sredi tistega asfalta in zidov? Naj bi ga vrgel v smetnjak?

Nisem našel pravega odgovora, a tudi miru ne. Če bi cepnil predme mrtvi Ionesco ali Doisneau, bi bilo veliko lažje. Zvlekel bi ga ob rob pločnika, po telefonu poklical pravo številko, pa bi bilo opravljeno in moja vest bi bila čista, čutil bi celo, da sem naredil nekaj dobrega, ta golob pa je bil veliko bolj zapleten primer. Primer, ki ga najbrž ne bom nikoli zadovoljivo razrešil.

Vladimir P. Štefanec

(iz knjige **Pariške zgodbe**, Založba Mladinska knjiga, 1998)

Lojze Logar, brez naslova, 1974, mešana tehnika, platno, 80 x 70 cm, iz zbirke Galerije Logar

146
Aleksander Vukan, Krški knez Frankopanski, 2015, olje na platno, 60 x 80 cm, iz stalne zbirke Galerije Murska Sobota; foto: Irma Brodnjak

Skrbništvo

začudeno, zaskrbljeno.
sveto me obišče, da me zapusti.
v razpokah svetnosti razmaknjene tektonske plošče
nebesa, v razgretost. tako zdrsne svet v talilnico
stihoveznosti. tako zdrsne v molčljivost besa.

zato pa tudi: skritost.
v molitveni drži čepim na pribežališču beračev,
v strženu stebrišča prežim na prevzetnost svečenikov,
si me morebiti vsega v rešnost razselil,
da me znenada prične stresati drhtavica pričakovanja?
srdito padaš skozme. močnata brezstrastna mana.
razsmukana. razkosmena. nebesno nežna.

sem ti mar blizu samo med oddaljevanjem?
med razmikanjem tektonskih plošč celosti svetov
in zavesti iz tebe? me morebiti ravno zato potrebuješ?
brez mene, brez skrbništva mojih votlih glasov,
si samo kosmulja v sebi nespoznanih svetov iz voda.

Robert Titan Felix

Robert Titan Felix

Razprostrtost preseženemu

začudeno, zaskrbljeno.
peto me obišče, da me zapusti -
da vame, v krhko besedo rojeno, zase umre.
zato sem tudi nastavljal mreže, nespodobni zalezovalec
angelskih prosojnosti in demoničnih razžarjenosti.
vame položenih svetov, ven iz svetnih krogov
izrisanih ubežnih slutljivo prečnih steza.

resnično, kako si me v skritosti znova razočaral:
ne mesto ne mandala ne četvernost malteškega razpela,
starec z motorno žago. sem prav zares zrel zate,
za vsako podobo tebe, v praznem viseči mehanizmu,
že kar malce zarjaveli bati, obroči in vijaki vseprostorja?

prav tu mi namreč vedno izpahneš kolk,
prav tu me namreč po svoje dopustiš, angelski demon,
me daš abrahamu v zameno za žrtvovanega sina.
kozel, zapleten v trnje z rogovi, pa se nikoli in nikdar
ne zgostim v vedenje: vsesvetni nisi podoba,
a samo podoba te skozme razodeva, v meni razpira:
zamolčani temni sin skozme zrasede v preobilnost svetov.
ti se skozme napejš in znova vraščaš v ničnost,
o! bat, o! kolesa, o! mehanizem podobja.

Robert Titan Felix

Ko izdihneš cigaretni dim na veščo

Ko izdihneš cigaretni dim na veščo, rečem, da to poznam.

Muhe prozornih krilc, dišeči citrončki, črtasti koloradski hrošči na listih. Pa čeprav sem včasih pomislila, da se hrošči in gosenice in muhe zaredijo v mukah, ki jim jih povzroča življenje. A o tem sem razmišljala samo toliko kot o giljotini, ko sem kot otrok brala roman o francoski revoluciji, misleč, da je to ženska po imenu Guillotine. Zdaj pa si tebe nisem upala prijati s svojo ledeno roko, ker se mi je tisti tvoj pomišljaj zarezal pod Venerin breg.

Veš, ko sem bila še majhna, sem rada stala na vrtu pred našo hišo in opazovala tisto goro, ki se je tako pariško modro zarisovala v sivo nebo, kot da ne bo nikoli nič drugače. Nekateri so mi povedali, da je tisto Velika gora, drugi, da je Triglav ... Bila je samo Moja gora. Tja sem želela iti. Pobegniti ali pa mogoče samo odrasti in splezati nanjo. Pa nisem hotela zares. Ne sama – kaj če me nihče ne bi čakal? In kaj šele – če bi me? Potem ko več nisem bila tako majhna in sem že znala brati, sem le bežno ošvrknila Mojo goro in sedla s knjigo v roki med mačehe na vrtu. Povezovala sem črke in besede in to je bilo vse. Kakor da bi vezla. Knjige so se mi gladko brale v pisma, namenjena ravno meni. Brala sem o rožah in mečih, Parizu, revoluciji, preoblečenih vohunih, zmuzljivih lepih ženskah in – da, knjige so bile zelo debele – o šuštenju bankovcev in rjuh v temi, da, o ljubezni, vohunih in giljotini. Nisem vedela, kaj pomeni biti vohun, biti ljubljen, zakaj in čemu giljotina. Giljotina, pisana z malo začetnico, sploh ni bila človek in pojavila se je približno na vsaki deseti strani. In jaz sem razumela topla, zatohla, vlažna pisma v knjigah.

Pogledala si me in te tvoje rjave oči v odsevu mrleče svetlobe kioska. Premišljevala si o istem – le da brez veščinih kril.

Morala sem se smejati. Si slutila, kako zelo sem vedela, da boš kmalu hotela oditi? In jaz se ne bom premaknila, kar ždela bom tu, na tem postajališču ob trafiki, in si mislila, da se mi je to že stokrat zgodilo, ter se naslanjala na pult kioska, morda celo obrnila kak list časopisa – ker je giljotina približno na vsaki deseti strani – ko bom segla po vžigalicah. Pa vseeno bo malo zoprno, ko se mi bo dozdevalo, da ni mogoče, da si kar šla, da še moraš biti tu nekje ob meni; brodiš med nešteti znamkami cigaret v kiosku, morda upihuješ krilate insekte, a ves čas upaš, da ti prav jaz lahko še kaj dam. Ali ti povem – ko me boš najbolj potrebovala. In kot da ti maham z zunanje strani kioska, brišem roso, ki jo delajo moji izdihni na steklu, in s polomljeno barvico za oči poskušam napisati, da nisi več tu, da mene ni, da se je to že zgodilo – in zato ne vzemi preveč zares – in s škripajočim ostankom črne barvice še škrebujem, da te ljubim, in si podpiram neubogljivo roko; ni pomembno, koliko razlike je med tvojim in mojim časom ali katera od naju diha pravi letni čas. A jezili bi te moji stavki brez uvodnih besed. Vsega se ne da izreči.

Ta prekleta očitnost pomišljajev. Tam se zatakne. Obvisim. In ti zdrkneš v svoj čas, mogoče celo v svoj svet. Jaz pa sem naredila napako in moram začeti vnovič:

Ko izdihneš cigaretni dim na veščo, rečem, da to poznam.

Muhe prozornih krilc, dišeči citrončki, črtasti hrošči na listih. Pa čeprav sem včasih pomislila, da se hrošči in gosenice in muhe zaredijo v mukah, ki jim jih povzroča življenje.

Pogledala si me in te tvoje rjave oči v odsevu mrleče svetlobe kioska. Premišljevala si o istem – le da brez zadimljenih veščinih kril.

– A morda je umanjkal kak pomišljaj ravno na deseti strani, tam, kjer mislim, da bi za odrezano glavo morala vznikniti nemost. Zato je lahko tam tudi giljotina. Morda si se zato odpeljala sama, se spremenila

Suzana Tratnik

Foto: Nade Žgank

v maskiranega vohuna ali zmuzljivo lepoticu. Ali pa so te odpeljali k tisti giljotini —. Ne, si pišem sama sebi, ti si še tu, ti še moraš biti ob meni, blizu, tako blizu, da te ne vidim. Že urezana vame.

Vnovič in vnovič jemljem pero v roke. Da se mi vrneš še enkrat in še enkrat.

Napisala sem ti veliko pisem. Vsa so lepa. Namenjena. Speta v svežnje. Na koncu, kjer sem se podpisala, se je moje ime razlilo čez vse meje A ti boš menda znala prebrati.

Tako sem se zamolčala. Sedim na vrhu gore — podobna sem skali, a nisem skala — in čakam. Da dvigneš prst z zgubljenih črk in okorni-m-e-č- usekaš kot !meč!, s Prvo knjigo stečeš na vrt, v hipu odrasteš, kot da bi me usekala z usti, ter začneš verjeti v črke in besede, začneš slišati gladkost svežnjev pisem. — Ker so vsa namenjena.

Tako čakam; tako sem.

Suzana Tratnik

Njegova

Dračje milo prasketa
in drobnica bleje
pred špiljo
skala vzdolž neba
ki zasuva jo pastir
ter vali vali
s pobočja
čez vodovja
kjer preskočiš kopno
ki deli

Milan Vincetič

Njena

Kar je je ostalo
se še prerine
v senco vhoda
in do kotla
ter drobnice
ki še bleje
da spet so kvišku
voda in pastir
ter kopno
ko kopniš

Milan Vincetič

Milan Vincetič

Jacinta

Domala je lepo in prav
da vse odsotno traja
da tisto spodaj
kar in kar nagaja

in me dela
vibo ali bibo

ki se zmuzne
ti spod nog
in spet je dan
presmešno proč

Milan Vincetič

Kadar v vrbah

Kadar v vrbah
demoni zacingljajo
z majhnimi kamenimi zobmi,
cin-cin-cin,
se na stenah hiš
svetlobne lunice igrajo –
njihovih okroglih ust odsev.

Ne kliči me takrat, saj
vrba izdihuje moje more,
cin-cin-cin,
vsa moja strašna jutra
cingljajo z broneno težo
starih, trhlih dni.

Ne kliči me takrat,
počakaj, potuhni se
in pridi, ko bo tiha noč,
takrat ne bo odsevov
njihovih okroglih ust,
takrat ne bo cingljanja.
Lahko bo tvoje sonce vzšlo
iznad mojih vrbjih bokov.

Lučka Zorko

Te bele ptice

Podavite te bele ptice!
Njihove sence ponoči kljuvajo mir.
Nebo se seseda, ko ga prebadajo s kljuni.
Nič več ni tako, kot mora biti,
kadar zapojejo svoj gagasti napev.
Preko moje tihe hiše razsujejo pomlad.
Pokradejo mi sneg, ki me varuje,
z ukradeno belino naduto stegujejo vratove.
Podavite te bele ptice. Ali jih izženite na jug.
Njih silna teža je blede sonce
v rumeno požiralko spremenila
in moje grozdaste oči v rozine.
Vampirske bele ptice. V njih jati
gagasto razpiram bela krila, skoz mojo
malo belo hišo žarko sonce plete pajčevino sanj.
V poslednjem letu se bom ujela vanjo.

Lučka Zorko
(iz zbirke *Vreščeče čeri*, 2011)

Foto: Gregor Zorman

Lučka Zorko

Arena

Utihni, si rečem,
utihni, da boš molčala polno
in opazno. Toda glas trobente
mi uhaja skozi grlo,
in če se delam, da ga ni,
se useda v kamnine,
v ostre grobe konglomerate,
ki pikajo po grlu in ga ranijo.
In se ustrašim,
da za vedno izgubim glas.

Ker glas,
čeprav potencialen,
glas je tisto, kar te določa.
Hočem biti določena,
kot beljakovina v celični steni,
kot celica v tkivu,
kot organ v telesu.

Sicer s kodo v prsih,
sicer s tisočnimi obrazi –
pol zlaganimi in pol iskrenimi,

sicer bik v areni,
sicer vzgojeni bik –
pol žival in pol orodje,

toda koda in obraz,
rogovi in zastava

treba se je boriti
v areni.

Lučka Zorko
(iz zbirke *Karavana*)

Kako me presega

Kako me presega ta strašen svet.
Moje lastno srce me presega. Ta ritem,
ta dum-dum, še ta okorna in šibka roka,
predvsem pa besede, besede,
predvsem pa njihove zoglenele resnice,
predvsem pa njihova živa katatonična jedrca.

Iščem neko tujo, polpozabljeno dušo.
Ta katatoničen svet. Sporočila, ki valovijo,
me dosegajo, in njihov jezik, njihova govorica,
zatišana, zakleščena, ujeta v dum-dum telesa.
Kako me presega ta strašen svet.
Kako me presega vse, presega me do smrti,
do jame, v kateri ždi to moje človeško kladivo.
Da, pregnala sem krokarje,
toda ne tudi njihovega kra-kra.
Nisem pregnala njihove podobe.
Krčijo se mi v žilah.
Zastrašujejo urejeni dum-dum s svojim kra-kra
in moje srce nima več nobenega spomina,
samo dum-kra-kra, dum-dum-kra.
Kako me presega ta strašen svet
in vsa ta lepota,
dum-dum, kra-kra,
dum-kra ...

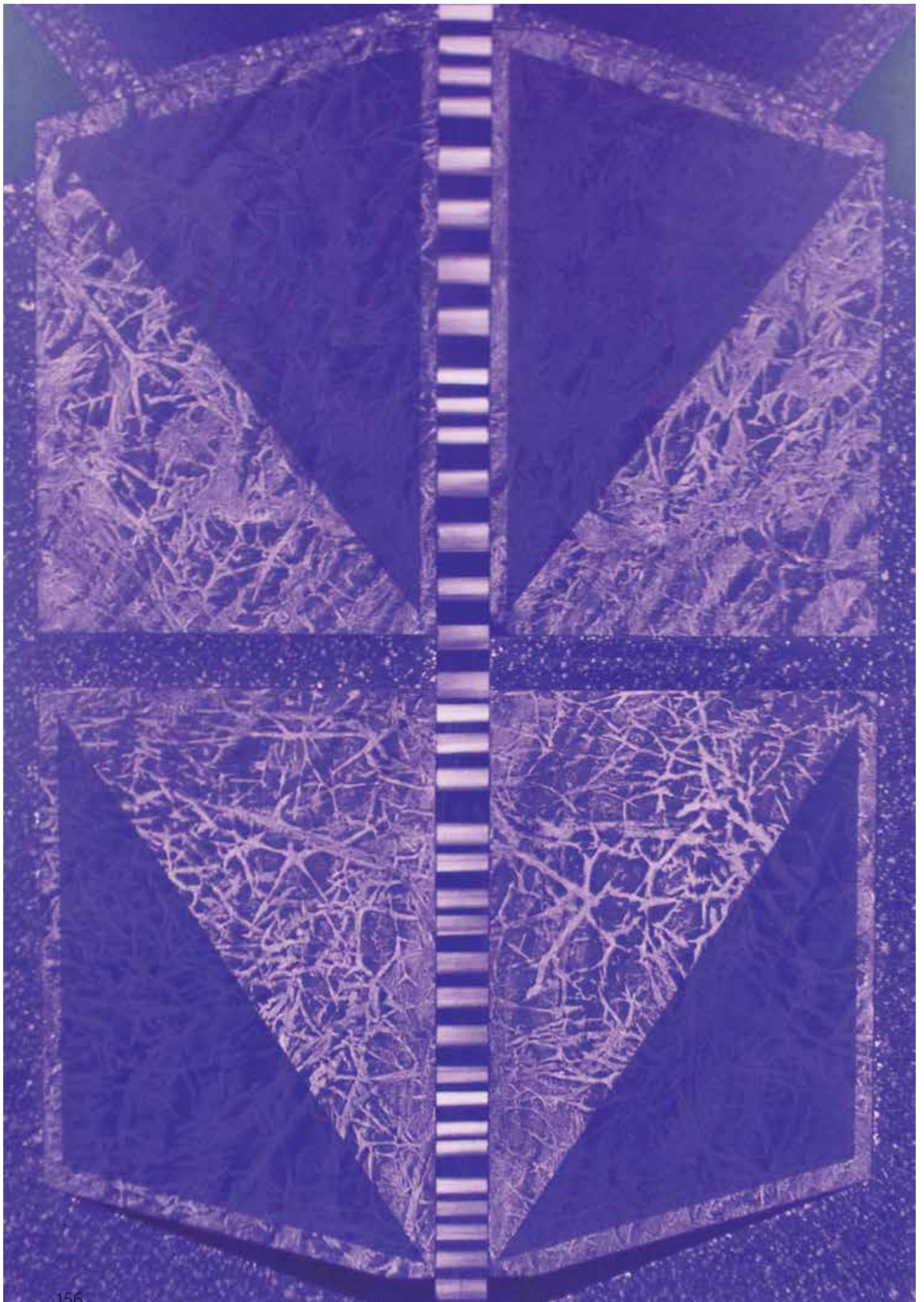
Lučka Zorko

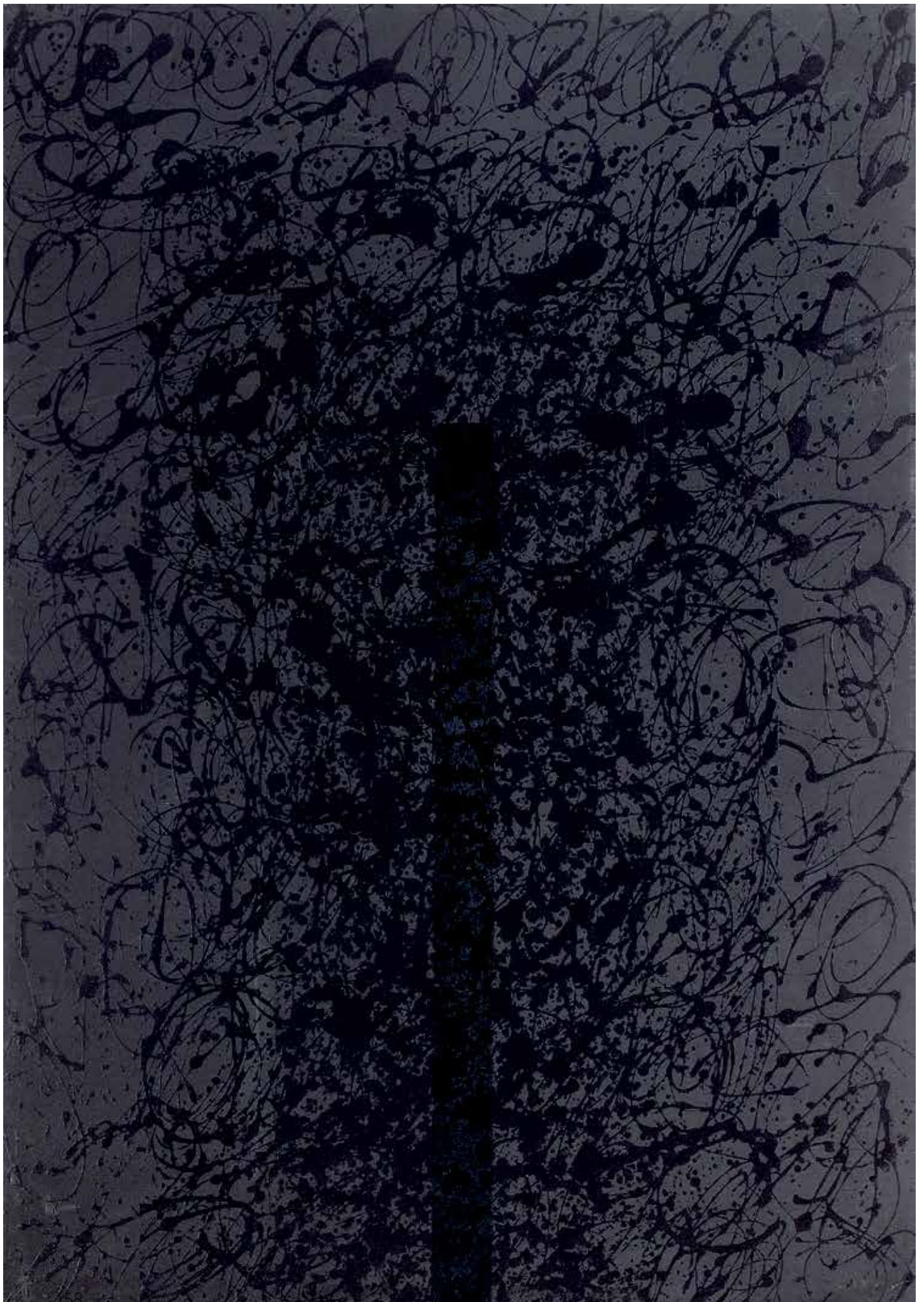
L. Logar

Lojze Logar, slika iz ciklusa Intermezzozoik, 1996, akril na papir, 100 x 70 cm, iz zbirke Galerije Logar

Lojze Logar, Črna slika, 1980, akril, platno, 195 x 139cm, iz stalne zbirke Galerije Murska Sobotna

Martina Mihoković, Zajtrk, 2001, akvatinta, papir, 96 x 60,9 cm, iz stalne zbirke Galerije Murska Sobotna

20 let

*športnih oddelkov
na Gimnaziji
Murska Sobota*

20 let športnih oddelkov na Gimnaziji Murska Sobota

Ob stoti obletnici ustanovitve Gimnazije Murska Sobota se s ponosom oziramo v leto 1999, ko smo pridobili prvi potrjeni športni oddelek na Gimnaziji Murska Sobota. Nanj smo se pripravljali že dve leti prej, saj smo pred tem vpisali dve generaciji poskusnega športnega oddelka, v katerih smo organizirali delo z dijaki športniki tako, da so ti imeli pouk samo v dopoldanskem času in so lahko popoldne redno obiskovali treninge. Takrat je bil namreč na Gimnaziji Murska Sobota zaradi velikega števila dijakov v splošnih oddelkih izmenski pouk. Organizirali smo dodatne športne dejavnosti, preko katerih so se dijaki športniki seznanili tudi z drugimi športnimi panogami. Med poukom športne vzgoje so dijaki obiskovali fitnes, tenis in plavanje. Vsako šolsko leto smo organizirali zimsko in poletno šolo v naravi. In to nam še vedno uspeva – že več kot 20 let.

Za dijake športnih oddelkov namreč vsako šolsko leto organiziramo zimsko in poletno šolo v naravi. V okviru zimske šole v naravi organiziramo za prve tri letnike športnih oddelkov tečaj smučanja, v preteklosti pa smo organizirali tudi tečaje deskanja, in sicer v avstrijskem smučarskem centru Weinebene, nekajkrat pa tudi pri nas v Cerknem. Poletno šolo v naravi organiziramo jeseni. Za dijake prvega in drugega letnika ta poteka v Kraščih, kjer se dijaki športniki urijo v kurjenju ognja, kolesarjenju, lokostrelstvu, ribolovu, orientacijskem pohodu, vožnji s kanuji, v plesih ter drugih športnih dejavnostih. V prvih letih obstoja športnih oddelkov smo poletno šolo v naravi organizirali tudi v centrih za izvenšolske dejavnosti, in sicer v Rakovem Škocjanu ter Fiesi. Za dijake tretjih letnikov smo do zdaj vsako leto septembra organizirali petdnevni tečaj potapljanja z avtonomno potapljaško opremo v potapljaškem centru Norik Sub v Piranu. Dijaki, ki uspešno opravijo tečaj, pridobijo mednarodno licenco potapljača v odprtih vodah Padi OWD. Šola v naravi pomeni za dijake športni-

ke oddih od vsakdanjega treninga, srečanje z drugimi športi ter možnost druženja s sošolci in profesorji izven šolskih klopi. Ob končanem šolanju na Gimnaziji Murska Sobota so te dejavnosti zagotovo zakladnica najlepših spominov na srednješolske dni. Redno se udeležujemo tudi različnih šolskih športnih tekmovanj v okviru Športa mladih in dosegamo lepe uspehe. Udeležili smo se tudi mednarodnih športnih tekmovanj, ki jih razpisuje Mednarodna zveza za šolski šport (ISF), in sicer v Jeruzalemu in Turčiji (ženska košarka), na Kitajskem, Sardiniji in v Franciji (ženska odbojka).

K vključitvi Gimnazije Murska Sobota v mrežo šol s športnimi oddelki so pripomogla večletna opažanja, da je na Gimnaziji Murska Sobota veliko dijakov, ki se intenzivno ukvarjajo s športom in so v svoji športni panogi tudi nadpovprečno uspešni, ter želja, da se jim omogočijo čim boljši pogoji, da vzporedno z napornimi treningi čim bolj uspešno zaključijo šolanje. V dvajsetih letih obstoja športnih oddelkov na Gimnaziji Murska Sobota se je pokazalo, da so potrebe za tovrstni oddelek v širši regiji velike, saj število kandidatov za vpis v športni oddelek skoraj vsako leto presega razpisana mesta.

Uspešno sodelujemo tudi s športnimi klubi in trenerji. V dogovoru z njimi dijakom športnikom v okviru športne vzgoje omogočimo dopoldanske treninge, s čimer poskrbimo za njihovo razbremenitev v popoldanskem času. Našo vlogo vidimo predvsem v tem, da dijakom športnikom omogočimo, da poleg športnih obveznosti uspejo pridobivati znanje, potrebno za maturo, in da zaradi šolskih obveznosti ne opustijo športne kariere. Imeli smo in imamo tudi vrhunske športnike, uspešne na državnem in mednarodnem nivoju. Nekateri izmed njih so opravljali šolske obveznosti tudi na daljavo in v dogovoru s profesorji ter na koncu uspešno opravili maturo. Pohvalimo se lahko tudi s tremi zlatimi maturanti do sedaj. Mnogoletna opažanja so, da so športno nadpovprečno

obremenjeni dijaki športniki zelo dobro organizirani glede razporeditve svojega časa in tudi zelo odgovorni do svojih obveznosti v šoli. In nanje smo še posebej ponosni, ne samo zaradi izvrstnih športnih rezultatov, ampak tudi zaradi uspešno zaključenega šolanja na naši šoli.

Za organizacijo športnih dejavnosti in usklajevanje šolskega dela s športnimi obveznostmi dijakov športnikov skrbita športni in pedagoški koordinator. Za uspešno delo z dijaki športniki je izrednega pomena tudi naš pedagoški zbor, ki zna z razumevanjem pristopiti k reševanju mo-

rebitnih težav dijakov športnikov. Poudariti je treba, da brez tesnega sodelovanja šole s starši in trenerji dijakov športnikov delo v športnem oddelku ne more biti uspešno, saj jim lahko le s skupnim delom in skrbjo omogočimo, da bodo uspešni tako na športnem področju kot tudi v šoli.

Nataša Benkič,
pedagoška koordinatorica

Marjan Horvat,
športni koordinator

Na plaži, Sardinija 2008

Odbojka, Kitajska 2010

Odbojkarice na Kitajskem zidu leta 2010

Smučanje, Cerkno 2011

Odbojka, Francija 2012

Tečaj potapljanja, Piran 2017

Po ličkanju koruze, Krašči 2018

Prostovoljstvo

Prostovoljstvo – *tudi kot način življenja*

Na naši šoli so dijaki že vrsto let aktivni prostovoljci na različnih področjih. Prostovoljno delo omogoča osebno zavzetost posameznika, odgovornost in povezovanje, ki širi dobro voljo in zadovoljstvo. Kljub intenzivnemu učenju in obšolskim aktivnostim dijaki najdejo čas za sodelovanje z drugimi. Prostovoljci dobijo občutek pomembnosti in osebno rastejo.

Naši gimnazijci se izkazujejo kot prostovoljci v osnovni šoli z nudenjem učne pomoči učencem in s tikanjem prijateljskih vezi. Veselje do dela z otroki lahko doživijo v soboških vrtcih. Izreden čut za drugačnost izkazujejo ob vsakoletnih športnih in družabnih srečanjih z učenci s posebnimi potrebami. Medgeneracijska povezovanja se dogajajo v institucijah, kjer bivajo starejši. Tu pridobijo izrazit čut za sočloveka. Če so radovedni in vedoželjni, lahko slišijo veliko

zanimivih življenjskih zgodb. Kot pravijo sami, se umirijo in zamislijo. Ljubezno do živali in skrb zanje doživijo ob sobotah v Mali hiši – zavetišču za živali. Gre za posebno izkušnjo in sprostitve. Posebno izkušnjo jim predstavlja obisk brezdomnih oseb in oseb, ki prestajajo zaporno kazen, ko jim z glasbenimi točkami ob praznikih popestrijo bivanje.

Dijaki sodelujejo tudi v šolskih humanitarnih akcijah z zbiranjem oblačil, igrač, šolskih potrebščin in pri šolskem bazarju. Naša šola tradicionalno sodeluje z Rdečim križem Slovenije in v projektu Anina zvezdica.

Prostovoljstvo na Gimnaziji Murska Sobota pomeni mnogim dijakom način življenja in pridobitev dragocenih izkušenj za kasnejši profesionalni razvoj.

Brigita Hari

Obisk dijakov v Centru za starejše v Murski Soboti

Začasni begunski center v Gornji Radgoni, sejmišče

Zdravstveni dom Murska Sobota

OŠ IV Murska Sobota – športno-družabno srečanje

In memoriam

Marusja Uhernik

Вскрыла жилы: неостановимо,
Невосстанимо хлещет жизнь.
Подставляйте миски и тарелки!
Всякая тарелка будет – мелкой,
Миска – плоской.

Через край – и мимо
В землю черную, питать тростник.
Невозвратно, неостановимо,
Невосстановимо хлещет стих.

Za uvod v spominski zapis o Marusji Uhernik sem izbrala verze Marine Cvetajeve. Ne slučajno: Marina je bila Marusji zelo ljuba pesnica, hkrati pa stih o neustavljivem življenju, ki vre iz odprtih žil, tako dobro označujejo Marusjo.

Rodila se je 4. 6. 1955 v Ljubljani materi samohranilki. Vse življenje je bila zelo navezana na mamo Suzano, ki je bila po drugi vojni premeščena iz Ljubljane v slovensko Sibirijo, kakor so včasih imenovali Prekmurje. Po materi, ki je bila tudi uspešna in priljubljena pedagoginja, je dobila zagnanost za šolsko delo, vestnost, odgovornost za mlade generacije.

Po končani osnovni šoli je želela šolanje nadaljevati na tehniški šoli, saj je imela izreden smisel za oblikovanje, a se je zaradi razmer pred daljnimi desetletji odločila za soboško gimnazijo. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je končala študij nemščine in ruščine. Njena prva zaposlitev je bila v Centru poklicnih šol, po združitvi te šole z gimnazijo je do upokojitve poučevala nemščino v Gimnaziji Murska Sobota.

Svojemu delu je bila izjemno predana. Le skromna oddolžitev za vloženi trud je bila zahvalna listina za uspešno delovanje na mednarodnih projektih, za promocijo nemškega jezika in za avtorstvo učbenika *Du und Deutsch* ob 90. obletnici Gimnazije Murska Sobota. Sodelovala je pri prenovi gimnazijskih programov kot multiplikator, prevajala iz nemščine in ruščine, bila članica republiške maturitetne komisije za nemški jezik. Veliko njenih dijakov je bilo uspešnih na državnih tekmovanjih v znanju nemščine ali na najrazličnejših natečajih.

V »njeni učilnici 108« je napis *Carpe diem*, moto, ki je veljal za Marusjino življenje: bila je polna neugnane radovednosti in želje po znanju, čudenja

Marusja Uhernik (1955–2014)

nad vsem okrog sebe. Učila se je tuje jezike, brala knjige iz svoje bogate knjižnice, risala in slikala v likovni skupini Kobra II, fotografirala. Predvsem pa je potovala. Obžalovala je slepoto in naglico sodobnih turistov, ki se bahajo, da so v enem tednu prepotovali celo Evropo. Žalostilo jo je, da ljudje zaradi površnosti tako redko opažajo podrobnosti. Raje se je uvrščala med tiste, ki se okolici zdijo čudaški, ker se ustavijo in si določen prizor dolgo ogledujejo. Trideset let nazaj je zaman iskala svoje korenine v sibirskem Irkutsku. Od tam je njena babica Marusja po oktobrski revoluciji prišla v Zagreb. In po njej je dobila ime Marusja, ki v ruščini označuje toplo, ljubečo, trmasto osebo, a pozorno do vseh okrog sebe. Vsi, ki smo Marusjo poznali, vemo, da je to ime še kako ustrezalo njeni osebnosti.

Ogledala si je dobršen del Evrope, a najbolj so jo privlačili Kanarski otoki. Veličastna pokrajina je opozorilo človeku, da smo samo igračka sil, ki so ustvarile oceane in izklesale gore. Blago nas prisilijo k temu, da se sprijaznimo z omejitvami. Marusja je vedela, da ni le narava neobvladljiva, ampak da je tako tudi človeško življenje. Odkrivanje prvinskosti kanarskih naravnih prostranstev ji je pomagalo sprejeti prelomne, nedoumljive dogodke, zaradi katerih se neogibno povrnemo v prah in pepel.

Med vsemi mejami, ki so postavljene človeku, je smrt najbolj dokončna. Z Marusjo smo izgubili dobro prijateljico, sodelavko, učiteljico, razredničarko. Toda v spominu ostaja zaradi svoje izjemne človeške toplote in izrazitega občutka odgovornosti. V več kot treh desetletjih nam je nazorno pokazala, kaj je polno življenje – življenje ustvarjalnega dela, sožitja z drugimi, strpnosti, potrpežljivosti in odgovornosti.

Danica Muhič

Evgen Titan

Evgen Titan, športnik, trener, profesor športne vzgoje in športni organizator je bil rojen 27. januarja 1929 v Murski Soboti, umrl pa je 18. junija 2015.

Po končani osnovni šoli in gimnaziji v Murski Soboti je začel študirati na Državnem inštitutu za fizkulturo (DIF) v Beogradu, kjer je diplomiral leta 1953. Kasneje se je izpopolnjeval še v Londonu (1969) in Budimpešti (1969/70).

Svoje službovanje je začel leta 1953 na gimnaziji in učiteljsču v Murski Soboti. Med letoma 1960 in 1962 je bil profesor športne vzgoje na Ekonomski in trgovski srednji šoli, honorarno še na Srednji kmetijski šoli v Rakičanu ter vajeniški šoli v Murski Soboti. Od septembra 1962 do konca avgusta 1966 je bil ravnatelj in profesor na Srednji šoli za telesno vzgojo Maribor – Oddelek Murska Sobota. Nato je od 1966 do 1976 poučeval na soboški gimnaziji. Od leta 1976 do 1980 je bil tajnik občinske izobraževalne in kulturne skupnosti občine Murska Sobota. Od septembra 1980 do upokojitve leta 1993 pa je poučeval telesno vzgojo v programih srednje poklicne šole, naravoslovno-matematične usmeritve ter na gimnaziji v Murski Soboti.

Med športnimi panogami je največ časa posvetil hokeju na travi. Kot pionir hokeja na travi v Prekmurju je skoraj vsako ekipo tudi treniral. Leta 1993 je za eno leto prevzel vodenje Zveze za hokej na travi Slovenije, za kar je leta 2001, ob praznovanju petdesetletnice, prejel zlato plaketo.

Evgen Titan, K prostosti, železo, krom

Vir: Titan, E. (2005). Grablânje: literarno ustvarjanje Evgena Titana. Murska Sobota: Eurotrade Print

Evgen Titan (1929–2015)

V svoji športni karieri je bil povezan z različnimi športnimi panogami. Za svoje vsestransko udejstvovanje v športu je že leta 1965, na prvi podelitvi teh priznanj, prejel Bloudkovo plaketo. Leta 2010 je Bloudkovo nagrado prejel še za življenjsko delo in se tako priključil elitnim slovenskim športnikom in športnim delavcem. Leta 1999 je prejel plaketo mestne občine Murska Sobota za delo na področju športa, leta 2010 pa še eno občinsko priznanje in srebrnik Mestne občine Murska Sobota. Poleg teh je prejel še številna druga priznanja in nagrade.

Bil je prvi, ki je začel s trasiranjem in markiranjem Pomurske planinske poti. Pri delu so mu pomagali dijaki Srednje šole za telesno vzgojo Murska Sobota.

Smisel za umetnost je izkazoval kot avtor številnih vinjet, izrezljank iz papirja. Sestavil je marsikatero priložnostno pesem in pisal aforizme, imel samostojne in skupinske likovne razstave.

Aktiv učiteljev športne vzgoje

Vir: www.pomurci.si/osebe/titan-evgen/742/

Evgen Titan, Kam vodi vaša pot, krom

Majda Anders

»Ljubezen je tvegana, saj lahko ostane brez odmeva. Upanje pomeni, da te bo morda doletelo razočaranje. Vendar moramo tvegati, kajti v življenju največ tvegamo, če ničesar ne tvegamo. Človek, ki nič ne tvega, nič ne počne, nič ne vidi, nič nima in ni nič. Ne more se učiti, občutiti, spremeniti, rasti, ljubiti niti živeti.« Tem besedam neznanega avtorja bi zagotovo pritrdila Majda Anders, naša sodelavka, saj osvetlujejo njeno življenjsko pot.

1. septembra 1995. leta je po grenki izkušnji vojne in delu v tako imenovani begunski šoli začela življenje na novo, ko se je zaposlila kot profesorica zgodovine v Gimnaziji Murska Sobota, kjer je poučevala 20 let in s svojo visoko strokovnostjo duhovno bogatila številne generacije dijakov. Vsa ta leta se je trudila mladim vcepiti spoštovanje preteklosti, saj je trdila, da je zgodovina učiteljica življenja. Zato jih je kot mentorica pripravljala na državna tekmovanja v znanju zgodovine, mladim raziskovalcem pa pomagala s svojimi nasveti pri raziskovanju preteklosti naše domovine. Bila je vneta zagovornica človekovih pravic, z izostrenim čutom za etično, zato je v gimnaziji organizirala in vzpodbujala dijake k pisanju apelov za človekove pravice in se tako borila za izboljšanje sveta in družbe, saj je tudi sama doživela, kako boleče in ponižujoče je izgubiti dom in dostojanstvo. Vsako leto je ob obletnici holokavsta organizirala spominske ure in z njimi dijake opominjala, da so oni tisti, ki v prihodnosti ne bodo smeli dopustiti, da bi se kaj takega ponovilo.

Njena akademska pot je bila zelo bogata. Kot udeleženka arheoloških taborov je zanje navduševala tudi dijake. Znala jim je prisluhni, v vlogi razredničarke jim je bila kot druga mama. Organizirala in spremljala jih je na šolskih ekskurzijah, kjer jim je širila obzorje, kajti tudi sama je zelo rada potovala. Z društvom učiteljev zgodovine in geografije je prepotovala Južno Afriko, Mongolijo, Maroko, Rusijo ter številne druge evropske države. Na teh potovanjih je fotografsko dokumentirala svoje vtise in jih zapisala v člankih, na potopisnih predavanjih v šoli pa je s čarobnostjo in z zanimivostjo teh dežel seznanjala dijake in sodelavce.

Majda Anders (1952–2015)

Majda je bila tudi sindikalna zaupnica in je sodelavcem v težkih trenutkih poskušala pomagati. Z njo smo preživeli številne radosti druženja na sindikalnih izletih: prepotovali smo Bosno, raftali po Uni, občudovali lepote moravskega krasa, se sprehodili po madžarski pusti.

Boža Ivanuša Trajbarič

Vlado Sagadin

Profesor in ravnatelj Gimnazije Murska Sobota

13. avgusta 2015 smo se na soboškem pokopališču poslovili od profesorja in dolgoletnega ravnatelja soboške gimnazije Vlada Sagadina.

Rodil se je leta 1930 v Beltincih in otroštvo preživel v Rogašovcih in pri Gradu, kjer je obiskoval osnovno šolo. Starši so sezidali hišo v Soboti, kjer je začel že med vojno obiskovati gimnazijo in 1950 tudi maturiral. Njegova dijaška leta so bila polna mladostne zanesenosti, saj so znova hodili k pouku v slovensko gimnazijo. Poseben elan je njegovim generacijam dajala graditev »gimnazije«, ki jo je arhitekt Feri Novak projektiral kot del »vrtnega mesta«, mesta, v kakršno se je počasi spreminjala Sobota. Vlado je s profesorji in dijaki »udarniško« (prostovoljno) zasipaval del dvorišča pred šolo in zasadili so borovce, breze in izbrano okrasno grmičevje, ki ga vzgajajo še danes.

Po maturi je študiral umetnostno zgodovino na Univerzi v Ljubljani, bil aktiven v Društvu prekmurških akademikov, v Akademskem pevskem zboru, ob tem pa je bil venomer tudi športno aktiven v atletiki in plavanju.

Jeseni leta 1959 ga najdemo v profesorskem zboru Gimnazije Murska Sobota in oktobra 1969 postane njen ravnatelj.

Profesorja Sagadina sem poznala 53 let. Bila sem njegova dijakinja, nato pa sodelavka vse do njegove upokojitve leta 1994. Skupaj sva reševala prostorsko stisko, ki je nastajala v poslopu gimnazije, današnje Osnovne šole I, in začutila, da bomo morali oditi. Začeli so se projekti usmerjenega izobraževanja, selitev v SPTŠU in velikokrat sva komaj ubranila kvaliteto »gimnazijskih programov«. Skupaj sva šla skozi mnoge žalostne in turobne čase, pa tudi mnogo lepih trenutkov smo preživeli skupaj.

V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja so se gimnazijski programi neprestano spreminjali in v slovenski družbi so nastajali projekti programov naravoslovno-matematični tehnik in pedagoška smer, ki so nadomestili gimnazijski program. Dijaki teh desetih generacij so bili prav

Vlado Sagadin (1930–2015)

tako gimnazijci, uspešno so študirali tako naravoslovje in tehniko kot tudi družboslovje. V začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja je postala Gimnazija Murska Sobota spet samostojni zavod.

Bliža se 100-letnica gimnazije v Murški Soboti in v mesecu maju bodo po mestu dijaki generacije 2019 spet zapeli Gaudeamus. Gaudeamus bodo zapeli tudi številni maturanti na obletnicah mature in vsi, ki bomo praznovali 100 let gimnazije v Murški Soboti.

Profesorja Vlada Sagadina ne bo na srečanje, pogrešali ga bomo in oživeli bodo spomini na ure zgodovine in umetnosti, spominjali se bomo profesorja in njegove zanimive in preudarne razlage. Veliko generacij maturantov ga bo pogrešalo na obletnicah mature. Oživelo bo njegovo vodenje po likovnih razstavah, razlage fresk križevega pota v martjanski cerkvi, Rotunde v Selu in še mnogih spomenikov kulturno-zgodovinske dediščine.

Čudovita so bila doživljanja drobnih in velikih lepot na naših maturantskih potovanjih od Ljubljane do morja, do Korčule in Dubrovnika. Vse te dejavnosti je naš profesor znal vedno povezati z razvedrilom, vedno in povsod smo tudi veselo zapeli, pa če smo bili s kolesi, z vlakom ali ladjo.

Vsi, ki smo nastopali v gledaliških predstavah Srmak študent, Mišelovka, Mr. Bean in še v kateri, se ga spominjamo kot režiserja in scenarista, ki je znal animirati cel razred za izdelavo kulis in za druga gledališka opravila.

Likovniki, tako amaterji kot akademiki, nikoli ne bodo pozabili na mentorja Sagadina. S slikarskim platnom in paletjo jim je utrjeval vero v talent in jih usmerjal v študij likovnih umetnosti.

Od ustanovitve je bil Vlado Sagadin aktivni član Lions kluba Murska Sobota in deloval je v mnogoterih humanitarnih dejavnostih.

Člani LIKOS-a se ga gotovo spominjajo kot slikarja, saj sta čopič in platno bila njegova velika ljubezen. Njegov slikarski opus je vraščen v našo pokrajino, saj je slikal pokrajino od »Sujoga vrejak« do murskih miric, s slamo krite hiške, žanjice na polju, cvetlice in še mnoge druge motive.

Konec je vseh naših srečanj, potovanj in sanj. V dlaneh čutim poslednji stisk najinih rok, bolečine v duši pa ne morem prikriti, tako kot vsi, ki smo bili deležni njegove vzgoje, učenja in mentorstva.

Njegovo izjemno toplo človečnost, občutek za pravičnost, vero v uspeh mladostnika dijaka in pripravljenost, dobrohotno pomagati vsem pomoči potrebnim, bomo še dolgo pomnili vsi, s katerimi se je srečeval na poteh svojega življenja in delovanja na Gimnaziji Murska Sobota, v našem mestu, naši pokrajini, domovini, sosednji Avstriji in na Madžarskem.

Nepozabna so bila srečanja z razrednikom na mnogih obletnicah mature. In ko je zapel z nami, nam je njegovo petje odkrivalo bogastvo njegovih duhovnih vrednot.

Odšel je v čas neskončnosti, v večnost narave, v kateri življenje živi, odмира – in se vedno znova vrača. Ostal bo vraščen v svoj rod in v desetere generacije maturantov.

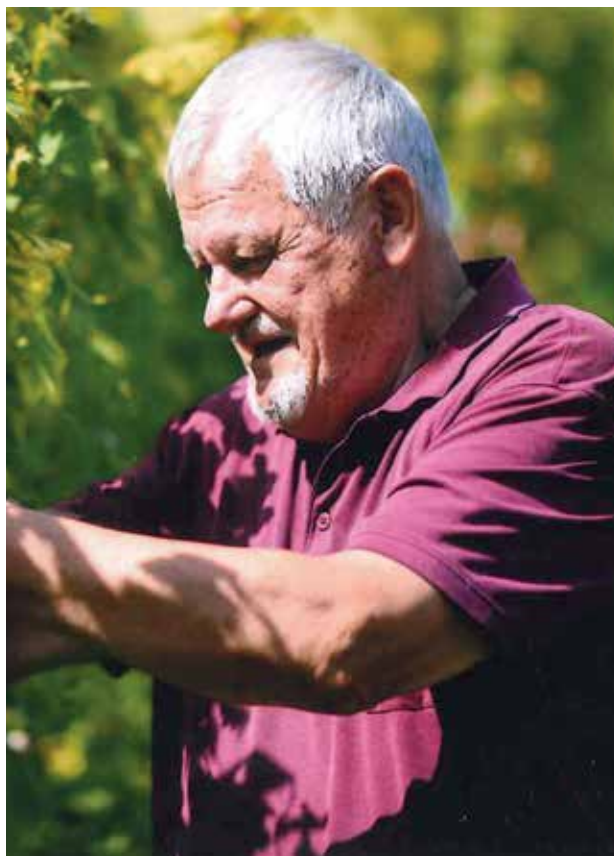
Nadja Ivanc Milošević

Vlado Sagadin, 1992, olje na platno, 65 x 55 cm

Priznani gledališki in filmski igralci,

*nekdanji dijaki
Gimnazije
Murska Sobota*

Pom. akad. Evgen Car

Nataša Matjašec Rošker

Dario Varga

Vladimir Vlaškalič

Utrinki

od tu in tam

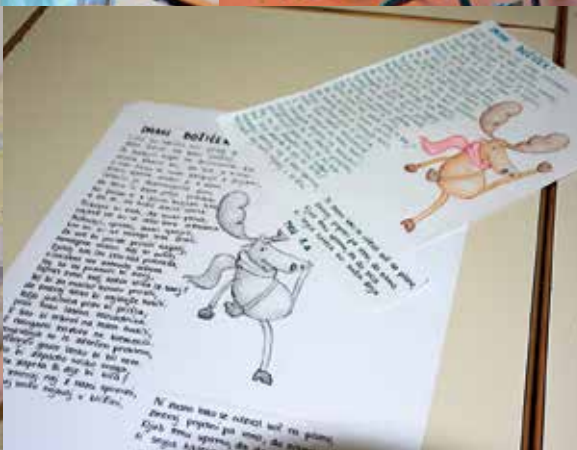
Maturantke in maturanti ob 100-letnici GMS

Bukemon 2016

Jelkovanje na GMS leta 2017

Obiskali so nas ...

Obiskali so nas ...

Na in po prireditvah

Ekskurzije

Ekскурzije

Ekskurzije

Ekскурzije

Ekскурzije

Ekскурzije

Ekskurzije

Ekскурzije

Εκσκurzije

Zahvala

Zahvaljujem se vsem, hkrati tudi uredniškemu odboru in gospodu ravnatelju, ki so sodelovali pri pripravi in nastanku pričujočega zbornika z nasveti, zbiranjem podatkov ter slikovnega gradiva, in vsem, ki so kakorkoli pomagali pri nastanku zbornika.

Posebna zahvala gre avtorjem prispevkov, sedanjim in bivšim dijakom ter zaposlenim Gimnazije Murska Sobota, ki so poskrbeli za to, da bodo spomini na pretekla desetletja soboške gimnazije ostali zapisani. V imenu uredniškega odbora se zahvaljujem tudi vsem literatom, bivšim dijakom naše šole, ki so nam posredovali svoje literarne prispevke. Hvala tudi akademskim slikarjem – bivšim dijakom in sodelavki Martini Mihoković, Galeriji Murska Sobota ter Galeriji Logar, ki so nam dali na razpolago reprodukcije svojih slik.

Dr. Marjan Kulčar,
urednik

V imenu Gimnazije Murska Sobota se zahvaljujemo in ob stoletnici naše ustanove iskreno čestitamo vsem bivšim in sedanjim dijakom, maturantom, njihovim staršem in skrbnikom, bivšim in sedanjim zaposlenim Gimnazije Murska Sobota ter vsem zunanjim sodelavcem, ki so z nami sodelovali in sooblikovali našo šolo.

Z usmerjenostjo v prihodnost si želimo še naprej graditi misleči svet.

V imenu šole se zahvaljujemo vsem sponzorjem in donatorjem, ki so nam pomagali pri realizaciji dogodkov, povezanih s stoletnico naše ustanove.

Uredniški odbor

Opomba k besedilom v zborniku

Z različnimi oblikami narekovajev označene in slogovno zaznamovane besede ali besedne zveze so na željo avtorjev prispevkov nespremenjene.

Dr. Marjan Kulčar, Danica Muhič, lektor in lektorica

Tudi čez tisoč let tu bom stal ...

(V. Kreslin, iz pesmi Tisoč let)